

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

DR. BÁNYAINÉ DR. SZEPESI BETTINA

Debrecen

2024

DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

**A MAGÁNSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY A 2016. ÉVI POLGÁRI PERRENDTARTÁS
RENDSZERÉBEN**

Készítette:

Dr. Bányainé Dr. Szepesi Bettina

Témavezető:

Prof. Dr. Pribula László
tanszékvezető egyetemi tanár

A doktori program címe:

Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-Európában

A doktori iskola vezetője:

Prof. Dr. Szabadjfalvi József egyetemi tanár

A kézirat lezárása:

2024. október 29.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	9
I. BEVEZETÉS	11
I.1. A kutatási téma meghatározása	11
I.2. Témaválasztás indoklása, probléma bemutatása	11
I.3. A kutatás során elérni kívánt célok	14
I.4. A disszertációban alkalmazott kutatómódszertanok bemutatása	15
I.5. Az értekezés szerkezeti felépítése	16
I.6. A kutatás hipotézisei	19
I.6.1. Az első hipotézis	19
I.6.2. A második hipotézis	19
I.6.3. A harmadik hipotézis	19
II. BIZONYÍTÁS A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGBAN	21
II.1. Jogtörténeti kitekintés	21
II.2. Bizonyításelmélet alapfogalmai	24
II.3. Bizonyítás célja	26
II.4. Alapelvek a bizonyítási eljárásban	28
II.5. Bizonyítási eszközök, különös tekintettel a szakértőre	36
II.6. Magánszakértő bizonyítási eljárásban való elhelyezkedésének elméleti kérdései ...	36
III. TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK, SZAKÉRTŐI DISZCIPLINÁK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE	39
III.1. 1868. évi LIV. törvénycikk	39
III.2. 1893. évi XVIII. törvénycikk	41
III.3. 1911. évi I. törvénycikk (1911. évi Pp.)	42
III.4. 1952. évi III. törvény (1952. évi Pp.)	45

III.5. 1999. évi Pp. novella	47
IV. MAGÁNSZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁS PROBLEMATIKÁJA AZ 1952. ÉVI PP. HATÁLYA ALATT	49
IV.1. Alapvetés: a szabályozatlanság és a gyakorlati igény feszültsége.....	49
IV.2. Szemléletbeli különbség.....	50
IV.3. Jogelméleti megközelítés: a magánszakértői vélemény perbeli szerepének két csoportra osztása	52
IV.4. Jogelméleti megközelítés: a magánszakértői vélemény perbeli szerepének három csoportra osztása	53
IV.5. Jogelméleti megközelítés: a magánszakértői vélemény perbeli szerepének öt csoportra osztása	54
V. A SZAKÉRTŐI ÉS MAGÁNSZAKÉRTŐI INTÉZMÉNY ÚJRASZABÁLYOZÁSA, JOGELMÉLETI TÖREKVÉSEKTŐL A GYAKORLATI ALKALMAZÁSIG.....	63
V.1. A kodifikáció célja	63
V.2. Jogelméleti törekvésektől a gyakorlati alkalmazásig	65
V.2.1. Az új polgári perrendtartás koncepciója	68
V.2.2. Az új polgári perrendtartás tervezete	72
V.2.3. Az új polgári perrendtartás törvényjavaslata	76
V.3. Az új polgári perrendtartás hatálybalépése.....	78
V.3.1. A magánszakértői vélemény benyújtásának indítványozása	78
V.3.2. A magánszakértő perbeli jogai és kötelezettségei.....	89
V.3.3. A magánszakértői vélemény kiegészítése	92
V.3.4. Új magánszakértő alkalmazása	94
V.3.5. Magánszakértői díj	95
V.3.6. Megbízási szerződés.....	96
V.3.7. Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleménye – reális alternatíva?	97
V.4. Az első Pp. novella	100
V.5. A Szaktv. rendelkezései.....	101
V.6. Magánszakértői intézménnyel felmerülő legfőbb jogalkalmazási problémák.....	105

V.6.1. Magánszakértői vélemény helye a bizonyítékok körében.....	105
V.6.2. Magánszakértői vélemény hiányossága - bírói pervezetés	107
V.6.3. Magánszakértői díj perkölségből való kizárása	107
VI. MAGÁNSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNNYEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK	109
VI.2. Szakértői tevékenység minőségének garanciális biztosítékai.....	111
VI.2.1. Ki lehet magánszakértő?.....	111
VI.2.2. Pártatlanság – függetlenség biztosítékai.....	114
VI.2.3. Tudomány és tudományosság, mint minőségi kritérium	120
VI.2.4. Validitás és reliabilitás követelménye	125
VI.2.5. Megalapozottság vizsgálata	127
VI.2.6. Kompetencia és eljárási jogosultság vizsgálata.....	129
VII. MAGÁNSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY ÉRTÉKELÉSE	138
VII.1. Az eljárásjogi értékelésről általában	138
VII.2. A magánszakvélemény általános eljárásjogi értékelése.....	142
VII.3. A magánszakértői vélemény különös eljárásjogi értékelése.....	149
VII.4. A magánszakértői vélemény érdemi értékelése	153
VII.5. Kamara, valamint a névjegyzéket vezető hatóság általi értékelés	164
VIII. A MAGÁNSZAKÉRTŐ PERBELI SZEREPE A KONTINENTÁLIS ÉS AZ ANGOLSZÁSZ JOGRENDSZERT KÖVETŐ EGYES ÁLLAMOK PERJOGI SZABÁLYOZÁSÁBAN	170
VIII.1. A magánszakértői bizonyítás lefolytatása	170
VIII.2. A magánszakértői bizonyítás során végzett bírói pervezetés	175
VIII.2. A magánszakértői vélemények értékelése, mérlegelése.....	177
IX. ÖSSZEGZÉS	180
IX.1. Az első hipotézis vizsgálatának eredménye	180
IX.2. A második hipotézis vizsgálatának eredménye	181
IX.3. A harmadik hipotézis vizsgálatának eredménye.....	182
IX.4. Záró gondolatok, de lege ferenda javaslatok.....	183

IX.5. Zárszó.....	186
IRODALOMJEGYZÉK.....	188

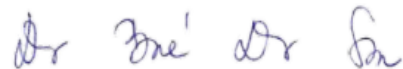
NYILATKOZAT

Alulírott, Dr. Bányainé dr. Szepesi Bettina, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, „*A magánszakértői vélemény a 2016. évi polgári perrendtartás rendszerében*” című értekezésem önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti leelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használlok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet, vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2024. április 26.

Dr. Bányainé dr. Szepesi Bettina

TÉMAVEZETŐI AJÁNLÁS

Dr. Szepesi Bettina doktori értekezése hiánypótló munka. A bírói gyakorlat jogfejlesztő értelmezése meghaladta azt a korábbi szemléletet, amely lényegében csak a fél személyes előadásának tekintette a megbízása alapján szakvéleményt készítő szakember által előadottakat. A jogalkotó ennek alapján – a szakmai presztízs és a felelősség előtérbe helyezésével – teljes perjogi reformot határozott el és egyenrangúként a bizonyító fél választása szerint alkalmazott magánszakértői utat is lehetővé tette. A koncepcionálisan megváltozott szabályanyag azonban természetesen vetett fel gyakorlati nehézségeket; a jogalkotói törekvések érvényesülésének a vizsgálata így időszerű és rendkívül fontos feladat.

A jelölt a magánszakértői bizonyítást minden lényeges tekintetben – annak a bizonyításelméleti összefüggéseivel, a szakértői szerep változásaival, a tisztességes eljárás követelményével, a magánszakértői vélemény perben felhasználásának történeti fejlődésével összefüggésében – áttekinti, helyesen ismerve fel a jogalkalmazási tapasztalatok visszacsatolásának a szükségességét. A dolgozat felépítése követhető, jól átlátható, stílusa olvasmányos. Tudományos igényességgel, egyben közérthetően ábrázolja az elemzés tárgyát. A témaválasztás indokoltságát, a kutatási módszereket, a hipotézisek meghatározását kellő részletességgel bemutatja, megfelelő dogmatikai megalapozás mellett probléma orientált felvetéseket tartalmaz és kellő nemzetközi kitekintést is megvalósít. Igyekszik a kutatás tapasztalatai alapján a jövőben hasznosítható javaslatokat is megfogalmazni. A következetes szerkezeti felépítés alapján jut el az eredményeit összegző záró gondolatok kifejtésére, amely során számba veszi a hipotézisben felvetett gondolatok alaposságát és ennek tanulságait.

A felhasznált irodalom széles körű, a hivatkozások kifogástalanok. Megfelelően választja el a kutatómunkát igazoló saját gondolatait a jogirodalmi forrásoktól. Nyelvhelyességi és stilisztikai szempontból kiváló. A műhelyvitán megfogalmazott kritikai észrevételek alapján szükséges javításokat megfelelően elvégezte. Az értekezés témája tudományosan értékelhető, hiteles adatokat és eredményeket tartalmaz. Mind tartalmi, mind formai szempontból megfelel a jogtudományi doktori értekezéssel kapcsolatban támasztott elvárásoknak, a PhD fokozat megítélését javaslom.

Debrecen, 2024. október 30.

dr. Pribula László

Rövidítések jegyzéke

1868. évi Pp. – A polgári perrendtartásról szóló 1868. évi LIV. törvénycikk

1911. évi Pp. – A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk

1952. évi Pp. – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény

1959. évi Ptk. – A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény

I. Pp. novella – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosítására kiadott 1954. évi VI. törvény

II. Pp. novella – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1957. évi VIII. törvény

III. Pp. novella – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1972. évi 26. törvényerejű rendelet

IV. Pp. novella – Egyes polgári eljárásjogi szabályok módosításáról szóló 1979. évi 31. számú törvényerejű rendelet

V. Pp. novella – A perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról és a felülvizsgálati eljárás megteremtéséről szóló 1992. évi LXVIII. törvény

VI. Pp. novella – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény

VII. Pp. novella – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1997. évi LXXII. törvény

VIII. Pp. novella – Az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény

IX. Pp. novella – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 2001. évi CV. törvény

X. Pp. novella – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. törvény

Alaptörvény – Magyarország Alaptörvénye

BDT – Bírósági Döntések Tára

BH – Bírósági Határozatok

Bjt. – A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény

dZPO – A német polgári perrendtartás (Deutsche Zivilprozessordnung)

CKOT – A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása

Javaslat – A polgári perrendtartásról szóló T/11900 számú törvényjavaslat

KD – Kúriai Döntések

Koncepció – az új polgári perrendtartás koncepciója

schZPO – svájci polgári perrendtartás (Schweizerische Zivilprozessordnung)

özPO – Az osztrák polgári perrendtartás (Österreichische Zivilprozessordnung)

Pp. – A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény

Pp. novella – A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvény

Ptk. – a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

Tszsztv.- az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi láncartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról szóló 2013. évi XXXIV. törvény

Díjrendelet – 3/1986. (II. 21.) IM rendelet

I. BEVEZETÉS

I.1. A kutatási téma meghatározása

„A szakértő ősidők óta résztvevője az igazságszolgáltatásnak. Természetessé teszi ezt az olyan ügyek gyakorisága, amelyeknek eldöntéséhez a határozathozatalra hivatott személy vagy személyek ismeretei nem elegendők”.¹

Az értekezés a magánszakértői intézmény sajátosságait mutatja be a Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálya alatt. Ugyan a hatályos Pp. kodifikációs törekvéseinek célja volt a magánszakértői intézmény előtérbe helyezése a bizonyítási eljárás során, ugyanakkor kérdés, vajon a jogalkotói szándék a gyakorlatban is megvalósult-e maradéktalanul. Ez a jogintézmény nem ismeretlen teljesen számunkra, korábbi perrendtartások idején is alkalmazták, habár eltérő álláspontok alapján különböző szemlélet alakult ki a jogintézmény jellegéről és alkalmazásáról, valamint annak értékeléséről is. Az értekezés a magánszakértői intézménnyel szembeni követelményrendszer, szabályozási jelleg vizsgálatára irányul.

A szakértői bizonyítást érintő kodifikációs folyamat során a jogalkotó nagy hangsúlyt fektetett a magánszakértői bizonyítás szabályozására, melynek eredményeként hatályba lépett a Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.). Már a kodifikációs munkálatok ideje alatt is számos kérdés felmerült a jogintézménnyel kapcsolatban, a 2016. évi Pp. hatálybalépését követően pedig a várt elképzelések nem tükröződtek a joggyakorlatban. Az értekezés a hazai szabályozáson alapuló joggyakorlati tapasztalatokra támaszkodva vizsgálja a magánszakértői intézményt.

I.2. Témaválasztás indoklása, probléma bemutatása

Úgy gondolom, ennek a kérdéskörnek a kibontása jelen pillanatban a legaktuálisabb, ugyanis az 1952. évi III. törvény óta, amely a Polgári perrendtartás szabályairól szól

¹ ERDEI Árpád: *Tény és jog a szakvéleményben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1987., 9. oldal

(továbbiakban: 1952. évi Pp.), többször merült fel bizonytalanság a szakértő perbeli szerepével, bizonyítási eljárásban való részvételével kapcsolatban. Ennek ellenére sokáig nem született olyan új szabályozás, amely ezen kérdésekre választ adott volna, és felszámolta volna a gyakorlati alkalmazás bizonytalanságát. A szakirodalomban régóta kérdéses annak megítélése, hogy a szakértő mennyiben minősül alanyi bizonyítási eszköznek, vagy mennyiben tekinthető a bíróság segédszervének, a szakértő folyamatosan átértékelődő szerepének lehattünk tanúi.² Éppen ezért a szakértői bizonyítás gyakorlatában felmerülő kérdések egyetlen alapkérdésre vezethetők vissza, mégpedig arra, hogy mi a szakértő perbeli szerepe. E körben két nézet különíthető el.

Az egyik nézet szerint a szakértő bizonyítási eszköznek tekintendő és a bírótól elkülönülő személy. A másik nézet szerint pedig a szakértő nem más, mint a bíró társa, a bíró szakértelmét pótló, ugyanakkor a „bíróhoz tartozó” személy. A Kúria Polgári Kollégiuma Joggyakorlat-Elemző Csoportjának a perorvoslati bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatáról szóló összefoglaló véleménye szerint a fenti eltérő szemléleti módokra vezethető vissza, hogy ugyanazt a normaszöveget az egyes bíróságokon eltérő álláspontból olvassák és értelmezik.³ Éppen ezért a szakértői bizonyítás 1952. évi Pp. hatálya alatti szabályozásának már az alapja és a megközelítési módja is rendkívül bizonytalan volt. Fontosnak tartom annak a kérdéskörnek a tisztázását is, hogy a 2016. évi Polgári perrendtartás előtti szakértő és az új, a 2016. évi Pp-vel bevezetésre kerülő magánszakértő értelmezésbeli különbségéből fakadó vita milyen módszerrel oldható fel.

Az 1952. évi Polgári Perrendtartásról szóló törvény körülbelül 70 évig volt hatályban. Annak ellenére, hogy már nem a szocialista perjogot tartalmazta, a törvény az eredeti ideológiájának kereteit meghaladta. A rendszerváltást követően csaknem száz módosításon ment át a törvény, melynek eredményeképpen a szabályozási egysége megtört, illetve koherencia-zavarok léptek fel a normaszöveggel kapcsolatban. Ennek köszönhetően a jogalkotó úgy döntött, hogy módosítások helyett egy új perrendtartás megalkotása, a polgári perrendtartás újraszabályozása vált szükségessé. A bizonyítással kapcsolatos szabályozás

² KOVÁCS Gábor: *Igazságügyi szakértők átértékelődő szerepe a büntetőeljárásban*. In: BIHARI Mihály, PATYI András (szerk.) Ünnepi kötet Szalay Gyula tiszteletére, 65. születésnapjára. Győr, Universitas-Győr, 2010. 310. oldal

³ a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye a perorvoslati bíróságok hatályon kívül helyezése tárgyában. <https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglvelemeny.pdf> (letöltés ideje: 2024.03.28.)

egyik leglényegesebb újítása a szakértői bizonyítás koncepcionális megújítása volt, azon belül is a magánszakértői intézmény szabályozása. A 2016. évi polgári perrendtartásban rendezni kellett a szakértő és a magánszakértő perbeli igénybevételének, az általa készített szakvéleménynek a bizonyító erejét. Azonban a vita alapját a szakértő szerepének szemléletbeli különbsége képezte a jogalkalmazás terén, mely egyértelműen kihatott a magánszakértői intézményre is. Tudniillik, ha a szakértői intézmény kapcsán nincs kialakult álláspont a bizonyítékként való értékelés során, hogyan juthatna teljesen előtérbe, és válhatna a jogalkalmazás szerves bizonyítási eszközévé a magánszakértői intézmény?

A 2016. évi perrendtartás célja a tárgyilagos, objektív szakértői vélemények kiszűrése. Ebből fakadóan a magánszakértői vélemény nem lehet egyoldalú, mert a 2016. évi perrendtartás előírja a magánszakértő számára, hogy szakvéleményét ne csak a megbízója által szolgáltatott adatok alapján, hanem az ellenfél nyilatkozatait is értékelő módon készítse el. Értesítse megbízója ellenfelét a megbízás tárgyáról, tegye lehetővé az ellenfél számára azt, hogy még a vizsgálat előtt nyilatkozatot, észrevételt tegyen a megbízás tárgyára, a vizsgálat ideje alatt jelen legyen, valamint köteles a tárgyaláson az ellenfél, vagy az ellenfél által megbízott magánszakértő kérdéseire is maradéktalanul, legjobb tudomása szerint válaszolni. Amennyiben a magánszakértő e kötelezettségeinek nem tesz eleget, akkor szakvéleménye a perben nem tekinthető bizonyítási eszköznek, kizárólag a megbízó általi érvelésnek, a javaslat terminológiája szerint aggályosnak fog minősülni.

Ezzel szemben a 2016. évi perrendtartás előtti magánszakértői eljárásjogi intézménynek jogi jellemzői – miszerint feladata ellátása során a bíróság kirendelését és ezáltal a szakértőt megillető, törvényben biztosított jogok és kötelezettségek rendszerét nélkülözi, ehelyett tevékenységét valamelyik peres fél felkérésére, leggyakrabban megbízási szerződés alapján fejt ki – szükségképpen felvetik a kérdést: az egyik fél által, rendszerint egyoldalúan beszerzett magánszakértői vélemény hogyan viszonyul a polgári per alapelveihez, különösen a pártatlanság, a tisztességes eljáráshoz való jog és a perbeli esélyegyenlőség, a felek fegyveregyenlőségének elveihez? A viták alapja az értelmezések közötti különbségekben rejlik.

Ahhoz, hogy egy felmerült problémakört megértsünk és esetleges, de lege ferenda javaslatokkal szolgáljunk a jogalkotó és a jövő jogalkalmazói részére, szükséges az intézményt, arra vonatkozó szabályozási rendszert átfogóan ismernünk és a jogtörténeti előzményeit, az intézmény fejlődésének irányait is részletesen áttekintenünk.

I.3. A kutatás során elért kívánt célok

A doktori kutatásom és ezáltal az elkészített értekezés célja akként foglalható össze, hogy a szakértői bizonyítást, azon belül is a magánszakértői intézményt gyakorlat orientált módon bemutassam. A dolgozat össze kívánja foglalni a szakértői intézménnyel kapcsolatos szabályozás jellegét, a jogalkotói törekvéseket és ahhoz kapcsolódóan megvalósult rendelkezéseket, kitérve a magánszakértői bizonyításra is. Rá kíván mutatni arra, hogy a jogalkotói szándék, a kodifikációs törekvések szellemisége nem valósultak meg maradéktalanul.

Meggyőződésem szerint a gyakorlatba való átültetés elmaradt, és az intézmény előtérbe helyezése elméleti szinten megrekedt. Ezen alapfelvetés alapján a dolgozatomban a magánszakértői bizonyításra, a magánszakértői véleményre vonatkozó jogszabályi rendelkezéseken túl egyrészt arra törekszem, hogy az általam felvetett hipotéziseket igazolhassam, avagy elvethessem, de azon keresztül is a gyakorlatban való alkalmazhatóságot tárgyaljam. Az intézményhez fűzött elvárásokat, az érvényesülését szolgáló garanciális biztosítékokat részletesen áttekintsem, ezáltal is jobban megismerve azon releváns kritériumokat és indokokat, amelyek épp az intézmény mellett, vagy épp az intézmény ellen foglalnak állást.

Célom, hogy az általam vélt akadályok okát megvizsgáljam egészen annak jogszociológiai hátteréig. A kodifikációs törekvéseket, a jogalkotó azon szellemiségét, amelyre a reform során törekedett, a megvalósult, jelenleg is hatályos intézményrendszerrel összevegyem.

Nagy hangsúlyt kívánok helyezni a magánszakértői vélemény értelmezésére, mind eljárásjogi, mind érdemi értékelésére. A felhasználhatósághoz, a bizonyítási eszközként való értékeléshez bizonyos minőségi és jogszabályi garanciák, elvárások is tartoznak. Természetesen az értekezésben a jog általi megközelítés kerül a középpontba, azonban az interdiszciplinaritás megőrzése érdekében, annak minőségi garanciáit is összefoglalom röviden.

Végezetül az értekezésben, miután jelentős mennyiségű jogeset kapcsán a joggyakorlatot áttekintettem, törekszem olyan javaslatok megfogalmazására, amelyek a magánszakértői intézménnyel kapcsolatosan fennálló bizonytalanságot feloldják, és ugyan

alapelvi és egyéb garanciális biztosítékok mellett, de alkalmazhatóvá teszik az intézményrendszert. Ennek köszönhetően pedig a hozzávetett bizalmatlanság helyett az intézmény elősegíti a perhatékonyságot, a perkonzentrációt, a felek rendelkezési elvét, a felek előtérbe kerülnek, és nagyobb szerephez jutnak az eljárás során; továbbá segít meggátolni az eljárások befejezésének elhúzódását.

I.4. A disszertációban alkalmazott kutatómódszertanok bemutatása

A kutatás során több kutatómódszertant is alkalmazni kívánok. Összefoglalva a kutatást a szakértői bizonyítás elméletét és gyakorlatát kívánom vizsgálat alá venni. A vizsgált kérdéskörben elsődleges célom a kutatással az, hogy megalapozott elméleti és gyakorlati következtetéseket vonjak le, és a bizonytalanság okát jelentő eltérő nézetek és jogelvek, továbbá a jogszabályi rendelkezések között húzódó fogalmak tisztázásra kerüljenek, és tartalmi koherenciát adjak. Ezen felül a bizonyítás efféle módszerének előtérbe jutásához hasznosítható javaslatokat fogalmazzak meg.

A dolgozat a témájából adódóan is jogtudományi, ennek következtében ehhez igazodva elsődlegesen történeti, elméleti és – tekintve, hogy gyakorlati alkalmazásbeli problémakört határoztam meg – empirikus, normatív-elemző elemzést kívánok folytatni. Úgy gondolom elengedhetetlen egy tételes jogtudományi ág esetén, hogy a peres eljárásra irányadó jogszabályi rendelkezések mélyreható elemzését is elvégezzük. Ahhoz, hogy az általam választott téma logikus és megalapozott dolgozatot eredményezzen, a teljességre való törekvést tűzöm ki célul, természetesen az általam választott cím berkein belül.

Ugyan a magánszakértői intézmény nem új keletű intézmény és már a XIX. század végén, a XX. század elején is ismert intézmény volt, tekintve, hogy annak perbeli szerepe jelentősen eltér a jelenleg hatályos jogszabályi rendelkezésektől, fejlődéstörténetének bemutatása érdekében tudománytörténeti előzmények feldolgozásával kezdtem a kutatás első fázisát. A jogtörténeti előzmények áttekintését és az ahhoz kapcsolódó szakirodalom vizsgálatát követően külföldi és hazai jogszabályok feldolgozását és összehasonlító elemzését végeztem el.

Mivel a kutatási témám középpontjában a jelenleg is hatályos jogszabályi rendelkezések állnak, így ezt követően kritikai elemzést végeztem, mégpedig az 1952. évi

perrendtartástól egészen az elfogadott és hatályba lépett 2016. évi perrendtartásig. Ezen belül is nagy hangsúlyt kívántam fektetni arra, hogy a kodifikációs törekvéseket és a hatályba lépett perrendtartás szellemiségét vessem össze. A dolgozatom során felállított hipotéziseim is eköré a fejezet köré épülnek, hiszen az elméleti törekvések gyakorlatban megjelenő akadályához fűződnek. A dolgozatom megírása során különös jelentőséggel bírt a hazai gyakorlat áttekintése is, melyet számos jogeset feldolgozásával végeztem el, joggyakorlat-elemző kutatási módszert alkalmazva. Ebben nagy segítségemre volt az immáron több mint hatéves gyakorlati tapasztalatom is, melyből három évet ügyvédjelöltként tevékenykedtem. Az ügyvédjelölti időszakomat egy olyan ügyvédi irodában tölthettem, amely havi több száz polgári peres ügyben látott el képviseletet, és az ügyek jelentős, közel 90 százalékában szakértői bizonyításra is sor került. Lehetőségem volt számos ügyben az elejétől a végéig részt venni és a képviseletet meghatalmazottként ellátni. A jogalkalmazás terén szerzett szakmai tapasztalatot a kutatásom során felhasználtam.

I.5. Az értekezés szerkezeti felépítése

A kutatás részei egymásra épülő tartalmi egységekből állnak. A dolgozatom célja és a kutatási módszertan is meghatározza a dolgozatom strukturális felépítését és a vizsgálat tárgyává tett kutatási kérdéskörök sorrendjét is. Az első *BEVEZETÉS* fejezetben a kutatási téma meghatározása mellett a témaválasztás indokolására, a probléma bemutatására töreksem, mely egyértelmű választ ad arra, hogy jelenleg a magánszakértő intézményéhez fűződő jogszabályi rendelkezések, a perrendtartás szellemisége, a jogalkotó elképzelése és a vele szemben álló gyakorlati alkalmazásbeli probléma mennyire aktuálissá teszi ennek az intézménynek a vizsgálatát, a fennálló anomália feloldása érdekében tett javaslatok megfogalmazását. Ezt követően a kutatás során elérni kívánt célok meghatározásán túl a disszertációban alkalmazott kutatási módszertant és az értekezés strukturális felépítését foglalom össze, valamint az intézmény kapcsán fennálló problémakörök segítségével egy-egy hipotézist állítok fel, melynek vizsgálata képezi a dolgozatom középpontját.

Az értekezés II. fejezete a *BIZONYÍTÁS A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGBAN* egészen a bizonyítás jogtörténeti előzményeitől kezdve a kialakult bizonyításelméleteket, a bizonyítás célját és azon alapelveket foglalja össze, amelyek az első, 1868. évi LIV. törvénycikkünk korától kezdődően a jelenleg hatályos 2016. évi CXXX. törvény rendelkezéseit is áthatják.

Ezen fejezeten belül röviden összefoglalom a bizonyítási eszközöket és bizonyítékokat, melynél különös tekintettel részletezem a dolgozatom fő témakörét képező szakértői bizonyítási intézményt.

Az értekezés harmadik fejezete a *TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK, SZAKÉRTŐI DISZCIPLINÁK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE* tartalmazza az intézményre vonatkozó rendelkezéseket egészen az 1868. évi LIV. törvénycikktől kezdődően a jelenleg is hatályos 2016. évi perrendtartás megalkotásáig. Ebben a fejezetben a történeti előzmények kerülnek bemutatásra, mely során megállapítható, hogy ugyan nem tekinthető előzmény nélkülinek, mégis kevés rendelkezés található a szakértői bizonyításról, melyek más-más szerepet adnak a szakértői intézménynek. A jogtörténeti előzmények összefoglalásában nagy segítséget kaptam Plósz Sándor és Emmel Kornél törekvései kapcsán az ő munkásságukat összefoglaló Kengyel Miklóstól, Lábady Tamástól, Parlagi Mátyástól, Farkas Józseftől, Székely Jánostól, Kovács Marcelltól és Sárffy Andortól, Molnár Ambrustól, hogy csak néhányukat soroljam fel.

A negyedik fejezet *MAGÁNSZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁS PROBLEMATIKÁJA AZ 1952. ÉVI PP. HATÁLYA ALATT* címet viseli, melyben az intézménnyel szembeni és az egész szakértői bizonyítást átható problémakörökről, a szakértővel szembeni szemléletbeli különbségekről, és a gyakorlati nehézségeket jelentő különböző interpretálásáról készítek leíró elemzést, amely segítségül szolgál, hogy a kialakult és a korábbi szabályozások hatálya alatt fennálló következetlenség körülményeit megértsük.

Az ötödik fejezet *A SZAKÉRTŐI ÉS MAGÁNSZAKÉRTŐI INTÉZMÉNY ÚJRASZABÁLYOZÁSA, JOGELMÉLETI TÖREKVÉSEKTŐL A GYAKORLATI ALKALMAZÁSIG* címet viseli, mely az előző fejezethez szorosan kapcsolódik. A fejezet a 2016. évi perrendtartáshoz köthető kodifikációs törekvéseket és folyamatokat mutatja be, melyeket egészen a 2016. évi Pp. koncepciójától kezdődően, a törvényjavaslaton és törvénytervezeten át a 2016. évi Pp. elfogadásáig foglalja össze. A kodifikációs törekvéseket az eljárás céljának ismeretében sikerül átfogóan megérteni és ehhez szükséges ennek bemutatása is. Ugyan a 2016. évi Pp. alapjaiban újrászabályozta a bizonyítási rendszer szakértőkre vonatkozó rendelkezéseit, és nagy teret kívánt engedni a peres feleknek a rendelkezési joguk gyakorlásában azáltal, hogy a magánszakértői intézmény szabályozását is tartalmazza, ugyanakkor a 2016. évi Pp. hatálybalépését követően sem kapott ezen intézmény olyan figyelmet és teret, mint amelyet a kodifikációs törekvésekkel szántak. Ezért elmondható, hogy a 2016. évi Pp. kapcsán is merültek fel aggályok a szabályozást tekintve, ezért született meg a 2020. évi Pp. novella is, amelyet jelen fejezet is tartalmaz.

A hatodik *MAGÁNSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNNYEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK* fejezet elsődlegesen a magánszakértői intézmény, mint bizonyítási eszköz kapcsán érvényesülő vagy éppen háttérbe szoruló alapelveket mutatja be, majd rátér a szakértői tevékenységgel és véleménnyel – s mint azzal a törekvések miatt azonos megítélés alá eső magánszakértői tevékenységgel és véleménnyel – szembeni minőségi garanciális biztosítékokra. Úgy gondolom, a disszertáció egyik legfontosabb fejezete, hogy milyen garanciális biztosítékok állnak rendelkezésre annak érdekében, hogy az igazságügyi szakértő – kirendelt szakértőként vagy épp magánszakértőként – megfelelően járjon el, azaz milyen korlátok és előírások mentén végezhet szakértői vizsgálatot és fogalmazhatja meg kialakult álláspontját szakértői véleményben. A fejezetben foglaltak segítenek annak megértésében, mik képezik a kialakult aggályok, problémák gyökereit, és milyen garanciális feltételek biztosítják azt a peres felek számára, hogy a magánszakértő éppolyan szakvélemény nyújtására képes, mint a bíróság által kirendelt szakértő.

Ezt követően a hetedik *MAGÁNSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY ÉRTÉKELÉSE* fejezet a magánszakértői vélemény eljárásjogi és érdemi értékelését, az értékelés kapcsán figyelembe vett szempontokat és a magánszakértői intézmény gyakorlatba történő átültetése kapcsán kialakult bírói gyakorlatot mutatja be.

A hazai rendelkezéseket követően a nemzetközi jogszabályok által rendezett szakértői intézmény sajátosságai kerülnek górcső alá *A MAGÁNSZAKÉRTŐ PERBELI SZEREPE A KONTINENTÁLIS ÉS ANGOLSZÁSZ JOGRENDSZERT KÖVETŐ EGYES ÁLLAMOK PERJOGI SZABÁLYOZÁSÁBAN* a nyolcadik fejezetben, melynek során annak bemutatására is törekszik a dolgozat, hogy a hazai szakértői bizonyításra vonatkozó rendelkezések, magánszakértői intézményre vonatkozó törekvések tartalmaznak-e nemzetközi jogrendszerből átvett értelmezéseket és rendelkezéseket, vagy sajátosan kerültek kialakításra, a gyakorlati akadályok kiküszöbölése érdekében tett javaslatok figyelembe vételével.

A nemzetközi kitekintést követően a disszertáció zárásához érhet az olvasó, így a kilencedik *ÖSSZEGRZÉS* fejezet tartalmazza az elvégzett elemzések eredményeit, a kutatás során levont konklúziókat és olyan, de lege ferenda javaslatokat, amelyek esetlegesen megoldást jelenthetnek a gyakorlatban való alkalmazás problémáira.

I.6. A kutatás hipotézisei

I.6.1. Az első hipotézis

A disszertációban elsőként a szakértő fogalmának tisztázását kíséreltem meg, amely megfelelő kiindulópontnak tekinthető a szakértői kompetencia meghatározásához. Ezt követően egy perjogtörténeti visszatekintéssel kívánom igazolni azon állásponantomat – amelyet hipotézisként kívánok felállítani –, hogy a 1952. évi polgári perrendtartás ideje alatt észlelhető problémák már a magyar polgári perjog történetének kezdeteinél is jelen voltak, és egészen napjainkig elkísérték a szakértő és a szakértői vélemény perbeli szerepének megítélését. Ennek során az adott perjogtörténeti forrás szakértői bizonyításra vonatkozó szabályait és a jogtudomány állásponjtait ismertetem és vetem össze egymással. Állásponantom szerint a szakértő ténybírói státusza körülötti személelmód egészen az 1868. évi LIV. törvénycikk hatálya alatti gyakorlathoz vezethető vissza.

I.6.2. A második hipotézis

Másodszor annak vizsgálatára törekszem, hogy az új, jelenleg hatályos 2016. évi polgári perrendtartás szellemisége, a magánszakértői intézmény előtérbe helyezése a gyakorlatra miképpen hatott, sikerült-e a kodifikációs folyamattal előirányzott elméleti törekvéseket a gyakorlati alkalmazásba is átültetni. A hipotézisem alapján úgy gondolom, hogy a gyakorlati szintéren nem valósult meg a kodifikációs törekvés, egyfajta aggály figyelhető meg a magánszakértői véleményekkel kapcsolatosan. Erre tekintettel a magánszakértői bizonyításhoz fűzött remények elhalványultak.

Ennek a hipotézisnek az igazolását számos jogeset feldolgozásával kívánom elvégezni, melyből végül a harmadik hipotézisemmel is összefüggően vonhatom le a konklúziót.

I.6.3. A harmadik hipotézis

Harmadik hipotézisem összefügg a második hipotézisemmel, egyfajta folytatásaként jelenik meg, ugyanis annak vizsgálatára törekszem, hogy milyen okok képezik alapját a magánszakértői intézmény elutasításának. Állásponantom szerint ennek lehetnek jogszociológiai alapjai is, emellett leginkább az jelentheti az akadály alapját, hogy a bíróságok nem látják biztosítottnak a polgári jog alapelveinek érvényesülését a magánszakértő által adott

magánszakvélemény értékelése során. Annak ellenére ugyanis, hogy a magánszakértői vélemény igazságügyi szakértőkre vonatkozó feltételek és követelmények alapján és mentén kerül megalkotásra, a megbízási jogviszony jelenléte veszélyezteti a pártatlanság, függetlenség, a tisztességes eljáráshoz való jog alapelveit, melyek alapjaiban meghatározzák az egész peres eljárást.

II. BIZONYÍTÁS A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGBAN

Ebben a fejezetben arra törekszem, hogy a polgári eljárásjog egyik legfontosabb szakaszát, a bizonyítást mutassam be. Először jogtörténeti kitekintés történik, majd a bizonyításelmélet alapfogalmait és célját tekintem át, amelyet a magánszakértői bizonyítás alkalmazása szempontjából is irányadó alapelvek követnek. Mivel a szakértői bizonyítás, és ezen belül is a magánszakértői bizonyítás képezi a dolgozat középpontját, elengedhetetlen azt összefoglalni, hogy a szakértői és azon belül is a magánszakértői intézmény hogyan foglal helyt a bizonyítási eljárásban. Ehhez elengedhetetlen azon alapelveknek a vizsgálata, amelyeknek az eljárás egésze, legfőképp a bizonyítás alatt érvényesülniük kell.

II.1. Jogtörténeti kitekintés

A bizonyítás a polgári peres eljárás leghangsúlyosabb, mindazonáltal nem szükségszerű szakasza. Célja a peres felek által a bíróság elé vitt jogvita kérdéses ténybeli elemeinek a megállapítása, tehát hogy a bíróságot abba a helyzetbe hozza, hogy az anyagi jogi kérelmek teljesítésének anyagi jogi és eljárásjogi feltételeinek fennálltát megalapozó tények valóságtartalmát ellenőrizhesse és úgy hozzon érdemi döntést, ítéletet az adott ügyben, hogy a jogszabályi rendelkezések helyes értelmezése mellett ténybelileg is megalapozott döntés születhessen.⁴ Amennyiben a jogi tények a felek között nem vitatottak, úgy bizonyítási eljárás lefolytatására sem kerül sor a perben, hanem a bíróság a jogvita kereteinek meghatározása, valamint a felek által előadott tények, bizonyítékok együttes mérlegelése után foglal állást a jogkérdésben és meghozza az érdemi döntését.

A bizonyítás joga felöleli a bírói ténymegállapítás folyamatát, magába foglalva ezáltal a felek bizonyítással kapcsolatos jogait és kötelezettségeit, valamint a bíróság e körben érintett feladatait, a bírói közrehatási kötelezettséget, a bizonyítás módszerét és eszközeit,

⁴ DÖME Attila, DZSULA Mariann, GÁLL Tamás, GÁSPÁRNÉ BARABÁNY Judit, KOVÁCS János, LÉGRÁDI István, PAPP Zsuzsanna, PARLAGI Mátyás, POMEILS András, VOGYICSKA Petra, ZAICSEK Károly *Bizonyítás* In: VARGA István, ÉLESS Tamás: *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. és a Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft. közös kiadása, Budapest, 2016., 386. oldal

illetve – amennyiben más személyek is részt vesznek az eljárásban, például szakértő – a részvételük feltételeit, jogait és kötelezettségeiket. A polgári perjogi bizonyításnak a kontinentális jogi hagyományokra épülő, hazai jogban tárgyiasuló szabályait alapvetően a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény határozza meg.⁵

A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bjt.) 3. §-a alapján a bírói függetlenség részét képezi, hogy a bírák a jogszabályok rendelkezései alapján meggyőződésüknek megfelelően döntsenek. A bírói meggyőződés iránti igény egészen a római jogi alapokig vezethető vissza.

A perbeli bizonyításra vonatkozó rendelkezéseket és a bizonyítás célját górcső alá véve, megállapíthatjuk, hogy a jelenlegi szabályozási rendszer a római jogi rendszer alapjait magában hordozza, habár az európai jogtörténet folyamán számos módosításon és kodifikációs törekvéseken esett át. A tipikus bizonyítási eszközök nem újkeletűek, ebbe a körbe több ezer éve is a tanú, az okirat, a szemle és az eskü tartozott, melyeknek bizonyító ereje, mérlegelése nem volt szabályokhoz kötve. A bírói meggyőződés iránti igény egészen a római jogi alapokig visszavezethető, tekintettel arra, hogy a római per tisztán szóbeli volt, a bizonyítékokat az ítélő bíróság közvetlenül vizsgálta meg, és azokat értékelve hozta meg érdemi döntését. A közvetlenség elve nem azt jelentette, hogy a bíró képes volt arra, hogy közvetlenül észlelje a tényeket, hiszen mindig valamilyen múltban megtörtént események képezték a jogvitát, ugyanakkor a szóbeliség és közvetlenség elve volt elterjedt. Ismert és megengedett volt a főbizonyítással szemben az ellenbizonyítás, épp úgy, mint a jelenleg hatályos perrendtartás ideje alatt is, tekintettel arra, hogy a felperes által előadott tényeket az alperes jogosult vitatni, valamint a felperes bizonyítási indítványai alapján ellenbizonyítás keretében bizonyítási indítványt előterjeszteni.⁶ Az eljárás menetéről és a bizonyításról jegyzőkönyvet készítettek. A császárkor végére azonban az írásbeliség vált elterjedtté, és a szabad mérlegelést felváltotta a kötött bizonyítás rendszere.⁷

A kánoni perjog gyakorolta a legnagyobb hatást az európai jogfejlődésre, hiszen visszaszorította az irracionális bizonyítási módokat.⁸ Előre meghatározott volt a bizonyítási

⁵ DÖME Attila – *Bizonyítás* In: JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Polgári eljárásjog rovat, rovatszerkesztő: HARSÁGI Viktória) <http://joten.hu/szocikk/bizonyitas>, 2019., 1. oldal (letöltés ideje: 2024. április 12.)

⁶ FARKAS József – KENGYEL Miklós: *Bizonyítás a polgári perben*, Budapest, KJK-KERSZÖV, 2005., 23–32. oldal

⁷ KASER Max: *Das römische Zivilprozeßrecht*. München, 1966. 84. oldal

⁸ KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, 23. oldal 48. pont

eszközök alkalmazhatósága, megkívánt számaránya, súlya, értéke. Ezzel a bírói önkény érvényesülését igyekeztek korlátozni, miközben a bizonyítékok mérlegelése életidegenné vált. Ezeket a szabályokat a késő középkori világi perjogok is átvették.⁹

A modern polgári per kialakulásának kezdete a XVII-XVIII. századra tehető, ahol a per egészét az írásbeliség, közvetettség, titkosság és a bizonyítási eljárást a kötött rendszer jellemezte. Mindeközben a francia perjog már a XVII. század derekán egy XIV. Lajos által kiadott rendelettel visszatért a szóbeliséghez¹⁰ majd a XVIII. század végén megszüntette a kötött bizonyítási rendszert. Az 1806. évi polgári eljárásjogi törvény¹¹ ugyan nem szüntette meg azon szabályozási elveket, amelyek a kánoni perjogból kerültek átültetésre, de megteremtette az európai perjog megújulásának feltételeit, a szóbeliség elve, a közvetlenség elve, a bírói szabad mérlegelés elve és a nyilvánosság elve érvényre juttatásával, mely Kengyel Miklós szerint később a liberális polgári per előfutárának is tekinthető.¹² A XIX. század második felében a német perjogban az 1877. évi dZPO¹³ rendelkezéseivel megjelent a ma is ismeretes felek rendelkezési joga, ugyanis a bizonyítást a felek rendelkezési hatalma alá helyezte és a feleket tette meg a polgári per uraivá. Ennek alapján a felek rendelkezési szabadsága érvényesült és tetszésük szerint gyakorolhatták perbeli jogaikat is.¹⁴ A bíróság számára kizárólag a felek szolgáltatták a per eldöntéséhez szükséges tényeket és bizonyítékokat, amely sajátosságok a jelenleg hatályos perrendtartás rendelkezéseiből is kiolvashatóak. A német polgári perrendtartás ideje alatt a bíróság nem működött közre, közrehatási kötelezettsége sem érvényesült, kizárólag az ítélet meghozatalára és az ügy eldöntésére irányult a feladata. Számos olyan teendő nehezedett a felekre, amely megkívánta a jogi szakmai kompetenciát, így alakult ki az ügyvédkényszer, amely olyan vagyoni teherrel járt, ami a szegényebb felek számára komoly megpróbáltatásokat eredményezett, majd ezek a visszasságok vezettek a szocialista polgári per fogalmának megalkotásához.¹⁵

⁹ DÖME Attila (2019) i.m. 1. oldal

¹⁰ KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, 53. oldal

¹¹ Code de procédure civile

¹² KENGYEL Miklós (2013), i.m. 22. oldal

¹³ A német Polgári perrendtartást, azaz a Zivilprozessordnung-ot, (a továbbiakban ZPO) 1877. január 30-án fogadták el, amely 1879. október 1. napján lépett hatályba.

¹⁴ WACH Adolf: *Vorträge über die Reichszivilprozeßordnung*. Bonn, 1896., 2. oldal

¹⁵ MENGER Anton: *Über die soziale Aufgaben der Rechtswissenschaft*. Wien, 1895., 26-27. oldal

Klein FRANZ *Pro futuro. Betrachtungen über die Probleme der Zivilprozessreform in Österreich*. Leipzig, 1891., 117. oldal

Az 1895. évi osztrák polgári perrendtartás a bíró pozícióját megerősítette a bizonyítás kereteinek, irányának meghatározásában és foganatosításában. A szocialista perjogok ezt a bírói szerepkört a végletekig felerősítették, a felek perbeli szerepvállalását a háttérbe szorítva a bizonyítási eljárásban a hivatalbóliség elvét tették általánossá. Ugyan számos bírálatot, kritikát kapott, mégis a perjogi reformok és kodifikációk eszményképévé vált. A szocialista államberendezkedés európai megszüntetése óta a volt szocialista országok a korábbi liberális-szocialista perjogi modellhez való visszatérés útjait keresték, közöttük Magyarország is. Az osztrák polgári perrendtartás nemcsak a német, hanem a magyar polgári eljárásjog fejlődésére is jelentős hatást gyakorolt, és részben ennek köszönhető volt az is, hogy az 1911. évi magyar polgári perrendtartás az egyik legmodernebb eljárásjogi törvény lett. A szocialista perjog a polgári jogviták eldöntését az igazság alapján kívánta biztosítani. Az 1952. évi perrendtartás és annak 1999. évi novelláris módosítása között a törvény a bíróság feladatává tette azt, hogy az igazság kiderítésére törekedjen. A perrendtartás szövegében még az anyagi igazság felderítése szerepelt, amelyet a novelláris módosítás változtatott meg akként, hogy az anyagi jelző kimaradt a törvényi rendelkezésekből és a törvény céljával, valamint a bíróság feladatával összhangban a jogirodalom a bizonyítás célját az objektív valóságnak megfelelő tényállás feltárásában jelölte meg.¹⁶

II.2. Bizonyításelmélet alapfogalmai

A hazai eljárásjogi tudomány legvitatottabb kérdései közé tartozik a bizonyítás definíciójának meghatározása. Mielőtt a tételes jogi rendelkezéseket górcső alá vennénk, célszerű a fontosabb jogirodalmi nézetek áttekintése. A bizonyítás fogalmi megközelítésének két útja ismeretes a polgári perjogtudományban: az egyik a bizonyítás általánosabb, logikai aspektusát, a másik a specifikusabb, eljárási szempontját emeli ki. A logikai felfogást képviselők a bizonyítás logikai fogalmából indulnak ki, és a lényegét is a logikai tevékenységben vélik, melynek egyik jelentős híve a hazai jogtudományokban Magyary Géza volt. Tanítása alapján a perbeli bizonyítás és az általános bizonyítás fogalma nem különbözik egymástól, tekintettel arra, hogy mindkét fogalom egyazon jelentést hordozza magában, azaz az ismert tényekből ismeretlenre történő következtetés, mely nem más, mint a szillogizmus. Eszerint a felfogás szerint a perbeli bizonyítás nem más, mint a bizonyító tényekről a bizonyítandó tényekre való következtetés, amely a bíróság feladata. Ez az irányzat a kifejezés

¹⁶ FARKAS József: *A bizonyítás a polgári perben*. Budapest, 1956., 56. oldal

jelentéstartalmából az állítás helyességének a kimutatását célozza, ugyanis a bíróság az elé tárt bizonyító tényekből a még feltárandó, és múltbeli, tehát bizonyítandó tényekre következtet, és megállapítja a bizonyításra szoruló tényállítás tényszerűségét vagy annak hiányát. Ez az elmélet a bírót helyezi a bizonyítás centrumába.¹⁷

A Magyar Értelmező Kéziszótár definiálja a bizonyítás fogalmát, mely alapján az a logikai művelet, amely a szükséges és elégséges feltételekből kiindulva bemutatja valaminek az igaz voltát. Tovább menve tehát akkor van szükség bizonyítás lefolytatására, ha valamely tényállás helyessége képezi a vita tárgyát. A tényállítás helyességét a kutatás folyamatában az igaz tényekkel való összevetés alapján állapíthatjuk meg.¹⁸

A polgári perjogban kialakult másik irányzat a logikai felfogás bírálóiak köre, akik a bizonyítást nem logikai műveletnek tartják, hanem jogilag szabályozott tevékenységként aposztrofálják, azaz eljárásjogi tevékenységnek. Ez az irányzat arra a tevékenységre fókuszál, amellyel a felek kívánják a bírót, a bizonyítékaik előterjesztése útján meggyőzni a saját állításuk tényszerűségéről, megalapozottságáról. Ennek az elméletnek a hívei a bírót nem a bizonyítás alanyának, hanem a címzettjének tekintik. Ezen irányzat követője volt Plósz Sándor. A processzuális elmélet XX. századi fejlődése egy differenciáltabb és a valósághoz közelebb eső definíció kialakítását tette lehetővé, amely a polgári eljárásjogban mai napig elfogadott fogalom alapja lett.¹⁹ Ennek értelmében a bizonyítás a perben álló feleknek, a per egyéb résztvevőinek és a bíróságnak az a jogilag szabályozott tevékenysége, amelynek célja, hogy a bíróság bizonyítékokon alapuló meggyőződést szerezzen a perben jelentős, de vitatott tényállítások valóságtartalmáról, hivatalból végzett eljárás esetén az érvényesíteni kívánt jog megnyílásához szükséges tények fennállásáról.²⁰

A logikai és a processzuális elvet elvető, harmadik csoportba tartozó felfogás szerint a bizonyítás egyfajta megismerési tevékenység. E nézőpont képviselői leginkább a büntetőeljárás területén végeznek tevékenységet. Király Tibor szerint a bizonyítás az a nyomozó hatóság, az ügyészség, bíróság, más személy cselekményeinek sorozata, akik információt nyújtanak ahhoz, hogy később megállapítható és körül határolható legyen, hogy történt-e bűncselekmény, és ha igen, akkor milyen tényállás mellett és ki volt annak

¹⁷ MAGYARY Géza – NIZSALOVSKY Endre: *A magyar polgári perjog 3. kiadás*, Budapest, 1939., 383-388. oldal

¹⁸ IMREGH Géza: *Szakértői bizonyítás a polgári eljárásban*. Magyar Jog, 2002/11., 647. oldal

¹⁹ MÓRA Mihály: *A bizonyítás*. In: *Polgári eljárásjog II.*, Budapest, 1959., 356. oldal

²⁰ FARKAS József: *A bizonyítás*. In: *Egységes jegyzet I.*, Budapest, 1978., 329. oldal

elkövetője.²¹ Tremmel Flórián szerint a bűnügyi bizonyítás nagyban eltér a köznapi értelemben vett meggyőződéstől a tudományos feltárástól és igazolástól, tekintettel arra, hogy ténybizonyítás folyik a büntetőeljárás keretében, míg a tudományokban általános tételek, hipotézisek kerülnek vagy igazolásra vagy cáfolásra.²²

Egyetértek Kengyellel, miszerint a polgári perbeli bizonyítás lényegét a processzuális bizonyításelmélet fejezi ki a legjobban, amely a felek bizonyítással kapcsolatos eljárási cselekményeinek legalább ugyanolyan jelentőséget tulajdonít, mint a bíróság tevékenységének. Ezen felfogás helyességét támasztják alá az 1952. évi Pp. novelláris módosításai is, melyeket a disszertáció későbbi fejezeteiben fejtek ki.

II.3. Bizonyítás célja

Mint ahogyan azt a bizonyítás jogtörténeti kitekintésében már említettem, a szocialista eljárásjog a polgári jogviták eldöntését az igazság alapján kívánta biztosítani. Az 1952. évi perrendtartás és annak 1999. évi novelláris módosítása között a törvény a bíróság feladatává tette azt, hogy az igazság kiderítésére törekedjen. A perrendtartás szövegében még az anyagi igazság felderítése szerepelt, melyet a novelláris módosítás változtatott meg akként, hogy az anyagi jelző kimaradt a törvényi rendelkezésekből és a törvény céljával, valamint a bíróság feladatával összhangban a jogirodalom a bizonyítás célját az objektív valóságnak megfelelő tényállás feltárásában jelölte meg, amely abban nyilvánult meg, hogy az igazság kiderítéséhez a bíróság meggyőződésének a bizonyosság fokáig kell terjednie.²³

A szocialista jogirodalom a teljes bizonyosságot követelte meg, amely szigorból a gyakorlati tapasztalatok alapján fokozatosan engedni kényszerült.²⁴

Az 1952. évi Pp. 1999. évi módosítása során a törvény szövegéből már hiányzott a jogviták igazságos eldöntésére, illetve az igazság kiderítésére való utalás. A törvény célja immáron a bíróság előtti eljárásban a pártatlan döntés biztosítása. A módosítás indokolása

²¹ KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Budapest, 2000., 217. oldal

²² FENYVESI Csaba- HERKE Csongor- TREMMEL Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest-Pécs, 2004., 213-214. oldal

²³ FARKAS József (1956): i.m. 56. oldal

²⁴ HÁMOSI Vilmos: *Az igazság és megállapítása a polgári perben*, Magyar Jog, 1961/11., 507-523. oldal, valamint HARTAI László: *Az igazság érvényesülésének anyagi jogi problémái a polgári perben*. Jogi Közlöny, 1971/7. 350-359. oldal

alapján a polgári per alapelvei nem egy abszolút, anyagi jogi értelemben vett igazságosság elérését szolgálják, a bírói döntés köznapi értelemben elvárt igazságossága ugyanis mindenekelőtt a jogvita eldöntése során releváns, az adott jogviszonyra vonatkozó anyagi jogi normák tartalmán, szellemiségén múlik. A polgári perrendtartásnak ehhez képest azt kell garantálnia, hogy a jogvita eldöntésének a rendje, az a mód, ahogy a vitás ügy eldöntésre kerül, tisztességes legyen.²⁵ A Pp. VIII. novellája magával hozta azt az átértelmezést, hogy már nem az igazság kiderítésére való törekvés, hanem az eljárás igazságossága, tisztességes volta lett a bizonyítás célja.²⁶

A VIII. Pp. novella után felmerült a kérdés, vajon milyen szint szükséges a bírói meggyőződésnek ahhoz, hogy valamely tényt valósnak vagy valótlannak fogadjanak el az eljárás során. Korábbi felfogásokkal ellentétben a bírói meggyőződésnek már nem kell a bizonyosság fokáig terjednie, tekintettel arra, hogy a jogvita pártatlan eldöntéséhez nem szükséges, hogy a bíróság objektív követelményeknek megfelelően akként állapítsa meg a tényeket, hogy azok a valóságban megtörténtek. Elegendő csak a valószínűség magasabb foka ahhoz, hogy a bírói meggyőződés „legitim” legyen. A bírói gyakorlat eltérő a tekintetben, hogy mit értünk a valószínűség magasabb fokának. Esetenként eltérő ezen definíció meghatározása is. Az európai jogrendszereket görcső alá véve megállapítható, hogy az objektív körülmények mellett a bírói szubjektivitás adja meg a valószínűség magasabb fokát, mely egyfajta középmező és a gyakorlat ettől a szinttől mindkét irányba enged eltérést.²⁷ Például a származási perekben a bizonyosság és a valószínűség egyfajta magasabb szintje az elvárt mérce, míg egyes pertípusoknál a vélelmek elfogadása, tényállás-alternatívák esetén a valószínűbb állítás helyesnek való elfogadása figyelhető meg.²⁸

²⁵ 1999. évi CX. törvény (VIII. Pp. novella) 1. § és 2. § (1) bekezdés

²⁶ FARKAS József – KENGYEL Miklós: i.m. 57-70. oldal

²⁷ KENGYEL Miklós: *Magyar Polgári Eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2013., 283. oldal

²⁸ NAGEL Heirich – BAJONS Ena – MARLIS: Beweis – Preuve – Evidence. *Grundzüge des zivilprozessualen Beweisrechts in Europe.*, Baden-Baden, 2023.

II.4. Alapelvek a bizonyítási eljárásban

Az 1911. évi Pp. egyik legfontosabb alapelveként a *rendelkezési elv* szolgált. Az elnevezés is a törvénycikket magyarázó perjogi szakirodalomból származik.²⁹ Magyary Géza³⁰ a következőképpen foglalta össze a rendelkezési elv lényegét: „*a bíróság csak akkor adjon jogvédelmet, ha a fél kéri, de ekkor minden esetre köteles azt megadni. Vagyis a fél az ő rendelkezéséből kifolyólag a magánjogi viszony fölött, afölött is rendelkezik, hogy kapjon-e vagy ne kapjon-e jogvédelmet. (...) Ez tehát a fél akaraturalmát jelenti a bíróság akarata fölött a magánjogi védelem tekintetében és a bíróság köteles hozzá alkalmazkodni.*”³¹ Az 1952. évi Pp. a szocialista *rendelkezési elvet* juttatta érvényre.³² A rendszerváltást követően a peres felek cselekvési szabadságát alapjaiban korlátozó szocialista rendelkezési elv tarthatatlanná vált.³³

Az 1995. évi VI. Pp. novella gyökeresen szakított a szocialista rendelkezési elvvel és általánossá tette, hogy a bíróság a felek által előterjesztett indítványokhoz, jognyilatkozatokhoz és kérelmekhez kötve van.

Az 1999. évi VIII. Pp. novella hangsúlyosabbá tette a rendelkezési elvet, és egyértelművé tette, hogy a felek az ügy urai. Ez az alapelv azonban nem korlátlan, hiszen a jóhiszemű joggyakorlás keretein belül lehetett gyakorolni. A jogirodalom azért tulajdonít akkora jelentőséget a rendelkezési elvnek, mert ez az alapelv szemlélteti leginkább a bíróság és a felek per tárgyához való viszonyát.³⁴ A rendelkezési elv a jogirodalom szerint két jelentéssel bír. Egyrészt a félnek joga van ahhoz, hogy alkotmányos önrendelkezési jogának egyik aspektusát gyakorolja, azaz az eljárást megindítsa,³⁵ másrészt pedig az egyén autonómiáját juttatja érvényre azáltal, hogy a már megindított eljárás keretében az eljárás tárgyi és személyi kereteit, annak menetét is meghatározza, ugyanis a törvény rendelkezései

²⁹ SZABÓ Imre: *Perhatékonyság és percselekmények időszerűségének elve* In: VARGA István (szerk): *Codificatio processualis civilis*, Studia in Honorem Németh János II., ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013., 39. oldal

³⁰ 1914 - 1944 közötti időszak híres perjogásza volt

³¹ MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Franklin- Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, Budapest, második teljesen átdolgozott kiadás, 1924., 218. oldal

³² KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben.*, Osiris kiadó, Budapest, 2003.,

³³ KENGYEL Miklós: *A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve.*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005., 42 oldal

³⁴ KENGYEL Miklós (2013): i.m. 72. oldal

³⁵ lásd: 8/1990. (IV.23.) AB határozat, 9/1992. (I.30.) AB határozat

szerint is a bíróság eljárási mozgásterét is a fél írja körül.³⁶ A felek rendelkezési szabadsága kiterjedt a peranyag szolgáltatására is, mely a bizonyítás körében jelentős kötelezettséget és feladatot ró a felekre, tekintettel arra, hogy kötelesek voltak és a jelenleg hatályos perrendtartás szabályai alapján is kötelesek a rendelkezésükre álló bizonyítékokat a bíróság rendelkezésére bocsátani. A bíróság kötve van a felek által előterjesztett indítványokhoz és kérelmekhez, így azokon túl nem terjeszkedhet, bizonyítást is csak a felek kifejezett indítványára folytathat le, mely alól kivételt képez, ha a törvény a bizonyítást hivatalból megengedi.

A bizonyítás feletti rendelkezési jogot külön alapelveként, egyik legfontosabb princípiumának nevesíti a perrendtartásunk, mely a *tárgyalási elv* képében jelenik meg. A tárgyalási elv főszabályához képest a törvény kivételesen teszi lehetővé a hivatalból történő bizonyítást.³⁷ A tárgyalási elv nem kizárólag a bizonyítási szabályokra van kihatással, hanem a bíróság és a peres felek közötti feladatmegosztást és a bíróság perbeli helyzetét, aktivitását is érinti, tekintettel arra, hogy a peranyag összegyűjtésének egyik útja. A tárgyalási elv értelmében a felek a tényeket és bizonyítékokat a bíróság rendelkezésére bocsátják, amelyből a bíróság ítéletet hoz. Ebben az esetben csak a bíróság számára rendelkezésre bocsátottak szolgálhatnak az ítélet alapjául. A bizonyítási érdek osztja meg a peres felek között a bizonyítási feladatokat. Az állítási érdekelttség arra a kérdésre ad választ, hogy a bíróság melyik féltől várhatja elsősorban a döntését megalapozó tényekre vonatkozó állítások megtételét. A bizonyítási érdek az állítási érdekhez, nem pedig a ténylegesen megtett tényállításokhoz kapcsolódik. Vagyis a tényállításban érdekeltnek a bizonyítási érdeke akkor is fennállhat, ha helyette más peralany tette meg a perben jelentős tényállítást. A bizonyítási érdekelttség általában az érvényesíteni kívánt alanyi jogot tételező anyagi jogszabály alapján határozható meg. A tárgyalási elv mellett a peranyag összegyűjtése történhet a *nyomozati*, a *vizsgálati elv* alkalmazása mellett, amely a polgári perben csak szubszidiárius jelleggel érvényesül.³⁸ Ez azt jelenti, hogy a bíróság az általa szükségesnek talált bizonyítást is csak akkor rendeli el hivatalból, ha az érdekelt fél az anyagi pervezetés keretében kapott

³⁶ NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. Complex Kiadó Kft. Budapest, 2007. 94-95. oldal

³⁷ Ilyen felhatalmazás több helyen is található a törvényben: Pp. 172. § (3) bekezdés, Pp. 317. § (2) bekezdés, Pp. 323. § (2) bekezdés, Pp. 429. §, Pp. 434. § (3) bekezdés, Pp. 492. § (2) bekezdés.

³⁸ VARGA István, ÉLESS Tamás: i.m. 33-39. oldal

tájékoztatást követően sem tett megfelelő indítványt. A bíróság bizonyítást hivatalból akkor rendelhet el, ha ezt a Pp. vagy más törvény megengedi.³⁹

Magyary Géza megfogalmazása szerint *„a bíró és a fél érvényesülésének az egyensúlyát a perben sikerült létrehozni, ennek oka főleg kettőben rejlik. Először, hogy sikerült a felek rendelkezését kellő határok közé szorítani. A féltől függjön, akar-e jogvédelmet vagy sem. De ne függjön őtőle, hogy az eljárás miképpen bonyolódjék le és meddig tartson. Ha a fél jogvédelmet kér, ne legyen a bíró akadálya az igazság keresésében.”*⁴⁰

Az 1952. évi Pp. a peres felek köteletségévé tette a peranyag szolgáltatását, azonban a bíróság, amennyiben szükségesnek tartotta, hivatalból is elrendelhetette a bizonyítást.⁴¹ A jogirodalom szerint a szocialista tárgyalási elv *„egyesíti magában a feleknek azt a jogát és kötelességét, hogy a bíróság elé terjesszék az ügy eldöntése szempontjából jelentős tényeket a rájuk vonatkozó bizonyítékaikkal együtt (...) – másfelől pedig a bíróság és az ügyészség tevékeny közreműködését az ügy lényeges körülményeinek a kiderítésében az objektív igazság megállapítása céljából.”*⁴²

A tényállás szabad megállapításának elvéből következően nemcsak a nevesített bizonyítási módok alkalmazására van lehetőség, hanem bármely más, atipikus bizonyítási mód felhasználására is. A törvényben külön nem szabályozott bizonyítási módokkal szemben megfogalmazott alapkövetelmények az alkalmasság, a célszerűség és a közrendnek való megfelelés. Ezek érvényesülésének hiányában az eljárási cselekmény eredménye bizonyítékként nem értékelhető.⁴³

Változatlanul érvényesülő alapelve polgári perjogunknak a bizonyítási szabadság. Ha a törvény másként nem rendelkezik, a bíróság a perben alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához, vagy meghatározott bizonyítási eszköz igénybevételéhez nincs kötve. A bizonyítás célja nem az, hogy természettudományos bizonyossággal igazolja bizonyos tények fennállását, fenn nem állását, hanem hogy a bíróság tagjaiban kialakítson egyfajta olyan erős meggyőződést, amelyre a bíróság nyugodt lelkiismerettel alapozhatja ítéletét. Ezt a célt szolgálja a szabad bizonyítás elve, amely azt hivatott többek között

³⁹ A külön törvénnyel kihirdetett, ezzel a magyar jogrend részévé vált Hágai Egyezmény a hivatalbóli bizonyításra felhatalmazást nem ad [Kúria Pfv.II.20.263/2020/5.]

⁴⁰ MAGYARY 1924 i. m. 36. oldal

⁴¹ KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. i. m. 74. oldal

⁴² NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő: *Polgári eljárásjog*, Budapest, 1968., 114. oldal

⁴³ PETRIK Ferenc: *Polgári eljárásjog I-II.- új Pp. – Kommentár a gyakorlat számára*, Harmadik kiadás, ORAC Kiadó, Budapest 2023. <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986> (letöltés ideje: 2024. 04. 16.)

biztosítani, hogy a bíróságnak ne kelljen a legjobb meggyőződése ellenére pusztán tudottan fenn nem álló tényekre alapoznia a döntését, mert a bizonyítás valamilyen alaki hibában szenved.

Az 1952. évi Pp. rendelkezéseitől eltérően a hatályos perrendtartás egyértelműen elkülöníti a felek tényállításait a perben rendelkezésre álló bizonyítékoktól. A korábbi törvény szövegezésbeli pontatlansága miatt kialakult jogértelmezési-jogalkalmazási zavarok megszüntetésének szándékával a polgári perrendtartásról szóló T/11900. számú Törvényjavaslat indokolása külön ki is tér rá: "(...) a fél saját előadása nem lehet egyben a fél előadásának a bizonyítéka. A fél előadását az egyéb bizonyítékok támasztják alá, ha ez eredményes, a bíróság a releváns tényállás megállapításához a felek előadásait szabadon felhasználhatja."⁴⁴ Azonban továbbra sem vonja ki természetesen a törvényhozó a felek tényelőadásait a bírósági ténymegállapítások alapjául szolgáló mérlegelés alól.⁴⁵ A hatályos rendelkezései szerint „a bíróság a felek bizonyítási indítványainak keretei között szabadon állapítja meg a bizonyítás felvételének módját, eszközeit, az egyes bizonyítási cselekmények körét és sorrendjét”.⁴⁶ (...) a bíróság a perben jelentős tényeket a felek tényállításainak és perben tanúsított magatartásának, valamint a per tárgyalása során megismert bizonyítékoknak és egyéb peradatoknak az egybevetése, egyenként és összességében történő értékelése alapján a meggyőződése szerint állapítja meg”.⁴⁷

A hatályos Pp. 278. § (1) bekezdésében nívumként jelenik meg a bizonyítási cselekmények körének és sorrendjének meghatározási szabadsága, ugyanakkor a bizonyítási mód és eszköz megválasztásának szabadsága rekurens elem. A hatályos Pp. 279. § (1) bekezdésével összevetve pedig a 263. § (1) bekezdésének második tagmondata a peradatoknak a felhasználási szabadságát, míg az előbbi a peradatoknak a bíró meggyőződése szerinti értékelését hangsúlyozza a ténymegállapítás összefüggésében. Lényegében a hatályos 279. § (1) bekezdése bontja ki a mérlegelési szabadság tartalmát, illetve rögzíti gyakorlásának az eljárás módját.⁴⁸

⁴⁴ A polgári perrendtartásról szóló T/11900. számú törvényjavaslat, 365. oldal

⁴⁵ PETRIK Ferenc: i.m. <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986> (letöltés ideje: 2024. 04. 16.)

⁴⁶ Pp. 278. § (1) bekezdés

⁴⁷ Pp. 279. § (1) bekezdés

⁴⁸ PETRIK Ferenc: i.m. <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986> (letöltés ideje: 2024. 04. 16.)

A hatályos Pp. rendelkezései⁴⁹ többféle szabadságot is megfogalmaznak, amelyek összességében prezentálják a szabad bizonyítás elvét.

- *Az eljárási rend megválasztásának a szabadsága:* a bíróság a per vezetése során a perkoncentráció, az időszerűség és a hatékonyság alapvető követelményei szem előtt tartásával szabadon választ a bizonyításfelvétel különböző eljárási rendjei között. Ezek: a bizonyítás-felvétel általános szabályai, valamint a különös szabályai, közöttük az elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatás, a kiküldött bíró útján történő bizonyításfelvétel, valamint a megkeresett bíróság útján történő bizonyítás-felvétel. A Pp. 263. § (1) bekezdésének az a szövege, hogy "*bíróság a perben [...] alakszerű bizonyítási szabályokhoz [...] nincs kötve*", nem azt jelenti, hogy a bizonyítási eljárásnak ezektől az általános, illetve különös szabályaitól eltérhetne. A szabad bizonyítás elve ebben a tekintetben csupán az előre részletesen szabályozott bizonyításfelvételi rendek közötti választás "szabadságát" biztosítja, de ez a szabadság a fent megadott szempontok által meghatározott.

- *Pervezetési szabadság a bizonyítási eljárás során:* a felek indítványainak keretei között (kifejezett törvényi felhatalmazás esetén hivatalból) a bíróság határozza meg a bizonyítási cselekmények körét és sorrendjét. Ennek az elvnek a Pp. 278. § (1) bekezdése ad nyomatékot, bár ez egyébként következne a Pp. 233. § (1) bekezdéséből is, amely az alaki pervezetés definiálása körében a bizonyítás lefolytatására szolgáló ún. érdemi tárgyalási szakra vonatkozóan is biztosítja a bíróság eljáró tanácsának elnöke számára a tárgyaláson és tárgyaláson kívül teljesítendő perbeli cselekményeknek, továbbá sorrendjüknek és idejüknek a meghatározását. Ez a pervezetési szabadság kiterjed a már meghozott döntés megváltoztatására is. A Pp. 276. § (3) bekezdése⁵⁰ továbbra is kimondja, hogy a bíróság a fél által előterjesztett bizonyítási indítványhoz, a bizonyítás felvétele tárgyában hozott határozatához nincs kötve.

- *A bizonyítási mód megválasztásának a szabadsága:* a bíróság a bizonyításban érdekelt fél indítványa figyelembevételével (a törvény kifejezett rendelkezése alapján hivatalból) szabadon választja meg a bizonyítandó tény bizonyítására legalkalmasabb bizonyítási módokat, szabadon határozza meg ezek terjedelmét és szabadon kombinálja őket. A törvény négy bizonyítási módot nevesít, amelyek közé tartozik a tanúbizonyítás, a

⁴⁹ Pp. 263. § (1) bekezdése, 278. § (1) bekezdése és 279. § (1) bekezdése

⁵⁰ az 1952. évi Pp. 164. § (2) bekezdéséhez hasonlóan

szakértői bizonyítás, az okirati bizonyítás és a szemle. Ezek a rendelkezések felölelik a perben bizonyítandó tények bizonyítására leggyakrabban, tipikusan alkalmas bizonyítási eszközök leíró normáit, alkalmazásuk feltételrendszerét és a hozzájuk kapcsolódó speciális eljárási (foganatosítási) szabályokat. A Pp. 267. §-ának második mondata kifejezetten is lehetővé teszi, hogy a bíróság bármilyen olyan egyéb bizonyítást is foganatosítson, amely a perben jelentős tények megállapítására alkalmas, ha ez a jogvita eldöntése szempontjából célszerűnek mutatkozik, kivéve, ha a bizonyításfelvétel adott módja a közrendbe ütközne.⁵¹

- *A bizonyítási eszköz megválasztásának szabadsága.* A bizonyítás módjai és eszközei között szoros kapcsolat van: a bizonyítás meghatározott módjai meghatározott bizonyítási eszközök alkalmazásának módszertanát jelentik, de a törvény több bizonyítási eszközt nevesít, mint bizonyítási módot.⁵² A bizonyítási eszköz megválasztásának szabadságát korlátozza a jogsértő bizonyítási eszközök felhasználásának - kivételeket megengedő - általános tilalma.⁵³

- *A bizonyítékok (és egyéb peradatok) mérlegelésének szabadsága:* a bíró a rendelkezésére álló bizonyítékok és egyéb bizonyító értékű peradatok belső tartalmát teszi mérlegre, ezek belső összefüggéseit vizsgálja. E tevékenységének eredményeként állapítja meg azt a tényállást, amelyet a peres felek perbe vitt jogvitájának elbírálásánál jelentőséggel bírónak (relevánsnak) talál, amelyből a megfelelő jogi következtetések levonásával meghozhatja azt az érdemi döntését, ami az egész peres eljárás célzott eredménye. A mérlegelési szabadság "módszertanát" a Pp. 279. § (1) bekezdése rögzíti. Ennek részletes magyarázatát ott adjuk meg.

A Pp. 263. § (2) bekezdése a polgári perben eljáró bíróság ténymegállapítási autonómiájának főszabályát deklarálja, amely alól a kivételeket a Pp. 264. §-a állítja fel.⁵⁴

A Pp. 279. § (1) bekezdése értelmében pedig *"bíróság a perben jelentős tényeket a felek tényállításainak és perben tanúsított magatartásának, valamint a per tárgyalása során megismert bizonyítékoknak és egyéb peradatoknak az egybevetése, egyenként és összességében történő értékelése alapján a meggyőződése szerint állapítja meg"*.

⁵¹ PETRIK Ferenc: i.m. <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986> (letöltés ideje: 2024. 04. 16.)

⁵² Pp. 268. § (2) bekezdés

⁵³ PETRIK Ferenc: i.m. <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986> (letöltés ideje: 2024. 04. 16.)

⁵⁴ PETRIK Ferenc: i.m. <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986> (letöltés ideje: 2024. 04. 16.)

A (3) bekezdés fejezi ki a *szabad belátás elvét*. Szabad belátással fogadhat el tényként a bíróság olyan adatot, amely a perben nem bizonyított, de nem is bizonyítható. A szabad belátás alkalmazására csak az objektív bizonyíthatatlanság eseteiben kerülhet sor. Nem alkalmazható olyankor, ha a releváns tény a fél számára bizonyítható lenne, csak elmaradt a szükséges bizonyítás vagy az nem igazolta a tényállítás valóságosságát. A Pp. szövege ezt az elvet a jogviták összecszerűségére szűkítve teszi szabályozása tárgyává. Holott más esetekben is szükséges és elfogadott az alkalmazása. A bíróság szabad belátása szerint fogadhatja el pl. a károsult közrehatásának mértékét kára bekövetkezésében (feltéve, hogy közrehatott). De ugyancsak szabad belátással állapítja meg tényként, hogy például a károkozó gépjármű haladási sebessége a baleset bekövetkezését közvetlenül megelőzőleg 120 km/h volt, ha a szakértő szakmai módszerrel csak azt tudta megállapítani, hogy a lakott területen kívüli megengedett sebességet 20-40%-kal lépte túl a gépkocsi.

A szabad belátás sem lehet önkényes. Meg kell feleljen a helyes gondolkodás követelményének és következtethető kell legyen a per anyagából. A szabad belátás gyakorlása is meggyőző kell legyen. Mivel ebben az esetben nem valóságfeltárást, hanem valóságpótlást végez a bíróság, a mérlegelés során fokozott gondosságot kell tanúsítson, aminek értelemszerűen a döntése indokolásában is tükröződnie kell.

A 2016. évi Pp. megalkotása kapcsán fontos újítás volt a jogalkotó részéről a perkoncentráció elvének bevezetése. Kiss Attila szerint *„A perkoncentráció két fő megnyilvánulási formája az alapelvek, illetve a perszerkezet. Az alapelvek rendszerén belül a perkoncentráció elve, továbbá a felek eljárástámogatási kötelezettsége és a bíróság közrehatási tevékenysége hivatott a per koncentrálását elősegíteni. E három alapelv rendkívül szorosan egymáshoz illeszthető, azok önmagukban külön-külön nem, vagy csak hiányosan értelmezhetők, ugyanis egy olyan egységes rendszert képeznek, amelynek célja a per koncentrálását szorgalmazó iránymutatás a per résztvevőinek, tehát a bíróságnak és a feleknek.”*⁵⁵

Az észszerű időn belül történő elbírálás követelményének a rendkívül szubjektíven és rugalmasan felfogható jellegét teljesen új alapokra helyezte a jogalkotó és általánosan az egész perre, egyes eljárási szakaszokra, valamint különböző pertípusokra is törvényi szinten határozta meg azt az időtartamot, amelyen belül a jogvita elbírálása észszerűnek tekinthető. Egyetértek Kiss Attilával a tekintetben, hogy a Pp. – a preambulumban, az alapelvekben és a

⁵⁵ KISS Attila: *A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján*. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, PhD. dolgozat, Debrecen, 2021. 180. oldal

részletszabályokban is – kellően nagy hangsúlyt fektet az időszerűségekre való törekvésre, ezzel egyúttal a tisztességes eljárás követelményének garantálására is. A polgári per valódi célját szem előtt tartva hangsúlyozandó, hogy az időszerűség követelménye semmi esetre sem mehet a jogvita tényleges és érdemi rendezésének rovására.⁵⁶

Álláspontom szerint a magánszakértő vélemény – annak leginkább a pert megelőzően elkészített esete – az ésszerű időn belül történő befejezését az eljárásban elősegíti, és abba a helyzetbe hozza a jogalkalmazót, hogy a jogvita mielőbb elbíráható legyen. Ugyanakkor a bírói gyakorlat rámutat arra, hogy a magánszakértői vélemények értékelése – ha a korábbi joggyakorlatot vesszük alapul – mégis szükségtelen perköltségek eredményezését és rendszerint az eljárások elhúzódását idézheti elő.

A magánszakértői véleménnyel szükségszerűen mindig felmerül az a kérdés, hogy vajon a pártatlanság és függetlenség elve, valamint a tisztességes eljáráshoz való elv sérül-e? Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.⁵⁷ Ez a jog magába foglalja, hogy az adott személy érdekei érvényesítése céljából bírósághoz fordulhasson, bírói függetlenség és pártatlanság elve mentén, a bíróság ésszerű időn belül elbírálja a jogvitát.⁵⁸

A tisztességes eljárásnak az Emberi Jogok Európai Egyezményében és az Alaptörvényben nem nevesített, de általánosan és nem vitatottan elismert eleme a fegyverek egyenlősége, amely a büntetőeljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson, de hasonló célok mentén megjelenik a polgári eljárásokban is.⁵⁹ A korábbi szabályozás és az intézménnyel szemben támasztott negatív kritika valahol a fegyverek egyenlőségének sérelmére is visszavezette azt, miért nem tekinthető a magánszakértői vélemény *sui generis*, önálló bizonyítéknak.

⁵⁶ KISS Attila: i.m. 181. oldal

⁵⁷ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése

⁵⁸ Alkotmánybíróság 22/2014. (VII. 15.) AB határozat

⁵⁹ CSÉFFAI Attila Csaba: A szakértőhöz való alkotmányos jog, *Jogi Közlöny*, 2020/10. 460-461. oldal

II.5. Bizonyítási eszközök, különös tekintettel a szakértőre

Az 1952. évi Pp. a szabad bizonyítás elvéből levezethetően csak példálózó jelleggel sorolta fel a bizonyítási eszközöket. Ez összhangban van a Pp. általános rendelkezéseivel – mely alapján a bíróság a polgári perben alakszerű bizonyítási szabályokhoz, valamint sem a bizonyítás módjához, sem a bizonyítási eszközökhöz nincs kötve, tehát a bíróság felhasználhat minden olyan egyéb bizonyítékot is, amely alkalmas arra, hogy a tényállást felderítse. Ezen szellemiség egyébként az 1911. évi I. törvény rendelkezéseivel is összhangban áll. Bizonyítási eszköznek minősül többek között a tanúvallomás, szemle, okirat, egyéb tárgyi bizonyíték és a szakértői vélemény.

A szakértői bizonyítás célja mindig valamilyen ténymegállapítás, a bíróság véleményének kialakításához szükséges tényeket a szakértő a bíróság által elrendelt bizonyításfelvétel adataiból, illetve lefolytatott szakértői vizsgálatából levont szakmai tapasztalatai alapján állapítja meg. A bizonyítékok vizsgálata és felhasználása, a ténymegállapítás mind-mind bírói feladat, nem pedig a bizonyítási eszköz sajátossága. A szakértői vélemény olyan természettudományos, műszaki vagy egyéb tudományos törvényszerűségeken alapuló tényadat, ami objektíve valamilyen adatot szolgáltat arra, hogy a felek által előadott tények, állítások valósak vagy valótlanok-e, tehát a peres felek által előadottak perbeli tisztázására szolgál. Mindezekre tekintettel kijelenthetjük, hogy a szakértői bizonyítás alapjaiban jelentősen eltér az egyéb bizonyítási módoktól, hiszen a bírói tevékenységgel mutat rokonságot. A szakértői vélemény ugyanis éppen a tudományos megalapozására tekintettel egyfajta megítélést, ítéletet tartalmaz. Ez ugyanakkor a tények tudományos alapon való megítélését, összefüggések és következtetések tudományos, szakmai alapon való kimutatását jelenti.⁶⁰

II.6. Magánszakértő bizonyítási eljárásban való elhelyezkedésének elméleti kérdései

A szakértő szerepe körül több felfogás is kialakult. A két egymással teljesen ellentétes álláspont szerint a szakértő egyrészt tekinthető *a bíróság segítőjének*, másrészt tekinthető *bizonyítási eszköznek*. Ez a két álláspont a magánszakértő intézmény bizonyításban való elhelyezését is meghatározza. Sajátos következményekhez vezet, ha a jogalkotó amellet

⁶⁰ IMREGH Géza: i.m. 648. oldal

foglal állást, hogy a szakértő a bíróság segítőjének minősül. Ebben az esetben a magánszakértői bizonyítás, mint jogintézmény nem kaphat helyt a polgári perjogban. Azzal ugyanis, ha a szakértőt a bíróság segítőjeként, bírósághoz kapcsolódó szervként jelöljük meg, akceptáljuk a bírótól függő jogi helyzetét, ezáltal kizárt annak a lehetősége, hogy az eljárás felei és a magánszakértő között megbízási jogviszony jöjjön létre a magánszakértői tevékenység elvégzésére. Ha ebből indulunk ki, akkor helyes azon gondolatmenet, amely szerint csak a bíróság által kirendelt szakértő véleménye alkalmas arra, hogy a szakkérdést megválaszolja.

Ha a jogalkotó a szakértő szerepét a szabad bizonyítás keretében felhasználható bizonyítási eszköznek tekinti, ez a megközelítés már megengedi a magánszakértői vélemény az ítékezés alapjául felhasználhatóságát, ugyanakkor azonnal szükségszerűen felmerül a kérdés: a magánszakértői vélemény hogyan viszonyul a tisztességes eljáráshoz való joghoz, a felek fegyveregyenlőségének elvéhez, vagy a perbeli esélyegyenlőség elvéhez, a pártatlanság és függetlenség elvéhez? A magánszakértői vélemény alkalmazásával szemben egyértelműen garanciát biztosít az igazságügyi szakértői rendszer, azon belül is az igazságügyi szakértői névjegyzék alkalmazása, mint alapvető kritérium, mely biztosítja, hogy a magánszakértő is csak névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértő lehet. A megbízási jogviszonyra tekintettel ugyan az egyik fél által felkért magánszakértő végzi a vizsgálatot és adja a szakkérdés megválaszolására szolgáló szakértői véleményt, de egyrészt az ellenérdekű fél értesítése és a vizsgálaton való részvételének biztosítása, a nyilatkozattételéhez való lehetőség megadása kötelező, másrészt ellenbizonyítás alapján az ellenérdekű félnek is lehetősége van arra, hogy magánszakértőt bizzon meg.

Ami alapvető gondot okozhat álláspontom szerint, az a felek vagyoni, pénzügyi helyzete. Számos esetben figyelhető meg, hogy egy peres eljárás során a fél nem rendelkezik olyan anyagi helyzettel, hogy szakértő segítségét vegye igénybe, melynek költségeit meg is kell előlegeznie. Ugyan kialakult álláspont, hogy egy peres eljárás útján történő igényérvényesítés költséges, és a félnek kell eldönteni, hogy megindítja-e vagy sem, vállalva ezzel azon körülményeket, hogy az igényérvényesítés időigényes és költséges, mégis sok esetben nem a felperesi oldalon merül fel, hanem az alperesi oldalon a bizonyításhoz való jog csorbulása a vagyoni körülmények okán.

Ezen túl a magánszakértői bizonyítás kérdése más-más szempontokat vethet fel az egyes peres felek oldalán is. A felperes – ha jogi képviselő segítségét kéri – képes felmérni,

milyen költségekkel kell számolnia, ha a pertárgyérték alapján meghatározható illetékre, a jogi képviselő díjára, valamint az esetleges szakértői bizonyításra gondolunk, és el tudja dönteni, peres eljárást indít-e vagy sem. Egészen más a kiindulópont, ha az alperes oldalán merül fel a magánszakértőhöz való jog sérelme, tekintettel arra, hogy kényszerű perben állása folytán nem mérlegelhette előzetesen, hogy képes lesz-e megelőlegezni magas összegű szakértői díjat. Az alperest vagy elismeri a követelés jogosságát és összecszerúságát, vagy vitatja és igyekszik minden tőle telhetőt megtenni annak érdekében, hogy az igazát, legalább is a jogtalan követelést bizonyítani és álláspontját alátámasztani tudja. Ehhez pedig ugyanúgy szükséges lehet a magánszakértő alkalmazására – annak eldöntésétől a megvalósulásáig viszont lényegesen rövidebb időkeretek között.

Összefoglalva tehát megállapítható, hogy a polgári per alapelveinek változása, a rendelkezési elv, valamint a tárgyalási elv erősödése figyelhető meg. A kodifikációs törekvésekkel a felek eljárás-támogatási kötelezettsége, a peranyag szolgáltatási kötelezettsége előtérbe került, az ügy urává a peres felek léptek. Ez szorosan összefügg a magánszakértői vélemény jogi megítélésének változásával, valamint eleve a perbeli szabályozásával is. A jogalkotó a feleket a bizonyítási eljárás során nagyobb aktivitásra kívánta ösztönözni, amely nemcsak jogait, de kötelezettségeiket is jelentősen érintette és befolyásolta. A szabad bizonyítás elvének érvényesülésével a felek a tényállításaik alátámasztására bármilyen bizonyítékot, így többek között a szabad bizonyítás elve alapján magánszakértői véleményt is felhasználhatnak és benyújthatnak a bíróság részére – a tisztességes eljárás követelményének tényleges érvényesülése érdekében azonban szigorú garanciális szabályok mellett.

A szakértő szerepfelfogása körüli kérdések a magánszakértői intézmény jogi helyzetét is nagyban befolyásolták, hiszen a bíró segítőjeként alkalmazandó szakértő, mint bírótól függő személy vagy szervezet, eleve kizárja a magánszakértő igénybevételenek lehetőségét, míg a bizonyítékként értékelés pedig a tisztességes eljárás érvényesüléséhez szükséges garanciákat veti fel. Sok kérdés merül fel így azonnal a magánszakértői intézménnyel kapcsolatosan, amelyek alkalmasak arra, hogy az intézmény alkalmazását korlátozzák. Mindezek a dolgot későbbi részében taglalandó, a magánszakértői véleménnyel szembeni elvárások és garanciális biztosítékok részletes elemzését teszik indokolttá.

III. TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK, SZAKÉRTŐI DISZCIPLINÁK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

A XIX. század tudományos és technikai fejlődése során kezdetét vette egy új korszak, mely a tudományok széleskörű szakágainak kialakulását jelentette. A jogtudományok területén az egységes polgári jog számos rész tudományra tagolódott, így alig-alig volt olyan ember, aki a tudomány és a szaktudományok, azokon belül is egyes rész tudományok világában is pontos, naprakész, szakmailag helytálló ismeretekkel rendelkezett volna, így tehát fel tudta volna ismerni azokat a tényeket, lényeges körülményeket, amelyek egy jogvita elbírálása szempontjából fontossággal bírtak. Megfigyelhető volt tehát, hogy egy-egy szaktudományi terület művelői, hozzáértői a lényeges tények felismeréséhez, oksági összefüggéseinek feltárásához, értékeléséhez egymás segítségét vették igénybe. Mivel a jogvita elbírálását végző bíró sem rendelkezhetett minden szakterületen speciális ismerettel ahhoz, hogy a jogvita szempontjából lényeges tényeket feltárja, szükségessé vált olyan személy segítségének igénybevétele, aki átfogó és részletes ismeretekkel rendelkezett a jogvita eldöntéséhez szükséges tények megállapítása vonatkozásában. A technika és a tudományok XIX. században megjelenő robbanásszerű fejlődése mellett a jogtudomány sem hunyhathott szemet, a szaktudományos tények felismerése, és azokkal kapcsolatos következmények helyes, objektív megállapítása érdekében szükségessé vált szakmai segítség igénybevétele.⁶¹

III.1. 1868. évi LIV. törvénycikk

A modern magyar polgári perjog kialakulása a XIX. század végéig váratott magára. Az 1848-as forradalom és szabadságharc alatt nem került sor a feudális jellegű jogrendszer meghaladására, amelyre a kiegyezés utáni időkhöz kellett várni.

Az 1868. évi LIV. törvénycikk megalkotásával a jogalkotó abból indult ki, hogy ez a szabályozás csak ideiglenes lesz. Tudatában volt annak, hogy ez a perrendtartás nem felel meg teljesen a kor igényeinek. Törvénykezési rendtartásunk nem egy rendelkezése tanúskodik

⁶¹ IMREGH Géza: i.m. 642. oldal

erről. Egészében azonban az osztrák ideiglenes perrendtartás, amelyet a bírák és az ügyvédek több évi gyakorlatból ismertek, szolgált az 1868. évi törvénykezési rendtartásunk alkotásában mintául, nem mintha törvényhozásunk annak az elveit helyesnek tartotta volna, hanem nem látta elérkezettnek az időt arra, hogy a polgári per nagyszabású reformját keresztülvigye⁶². A törvényhozásunk az 1868. évi LIV. törvénycikkkel szabályozta elsőként a polgári peres eljárást, amely megalkotásánál fontos alaptétel volt, hogy ez a szabályozás csak ideiglenes lesz, mivel nem felel meg teljesen a kor igényeinek. *„Hibás a rendszer, amelyre a peres eljárás építve van és hiányos a kivitel is.”* – a fogalmazódott meg 1868. május 6-án a képviselőház jogügyi bizottsága által.⁶³ A perjogi kodifikáció francia és a német mintája, hódító útja során egész Európát bejárta, azonban törvénykezési rendtartásunk megalkotásában az osztrák perrendtartás szolgált mintául.⁶⁴

A polgári törvénykezési rendtartás külön nem szabályozta a szakértői bizonyítást, azaz a szakértői intézmény nem szerepelt a közvetlen bizonyítás módjairól szóló 155. § felsorolásában, a bírói szemlérről szóló fejezetében szólt részletesen a szakértői tevékenységről:⁶⁵

„A perbeszéddek előterjesztése, illetőleg a percsomó bemutatása után a bíróság elrendelheti a szemlét, ha azt az ügy alapos elhatározására szükségesnek találja, bár nem kérték is a felek.

A szemlét a bíróság vagy maga, vagy szükség esetében szakértők közbejöttével teljesíti. Ez utóbbi esetben a feleknek szabadságukban áll egy közös szakértő kinevezésében is megegyezni; - különben mindenik fél az utolsó periratban illetőleg perbeszédben egy, vagy ha a szemle több különböző tárgyra terjesztendő ki, melyek különös szakismereteket kívánnak, mindenik külön tárgyra nézve egy-egy szakértőt nevez; a harmadikat a bíróság hivatalból hívja meg.

Ha a szemlét a bíró hivatalból rendelte el, akkor a végzésben rövid határnapot tűz ki, mely napra mindenik fél az általa választott szakértőt a bíróságnak bejelenteni köteles. Ha a felek a

⁶² PANKOTAINÉ NAGY Gabriella: *Elő(leges)zetes bizonyítás múltja és jelene a magyar polgári eljárásjogban* (Közjegyzők Közlönye, 2009/6., 25-34. oldal)

⁶³ 1911. évi I. törvénycikk indoklása, Bevezető. Corpus Juris Hungarici, CD

⁶⁴ 1911. évi I. törvénycikk indoklása, Bevezető

⁶⁵ Ezzel megegyezően az 1896. évi Bp. 233. § tartalmaz a szakértőre vonatkozó rendelkezéseket *„A szakértő a szemle megkezdése előtt esküt tesz arra, hogy észrevételeit híven és véleményét részrehajlatlanul, legjobb tudása és lelkiismerete szerint fogja előadni.”* Lásd: IDZIGNÉ NOVÁK MARIANNA Csilla: *A szakértő státuszváltozása a hazai büntetőeljárásban- különös tekintettel a kizárásra vonatkozó szabályokra*, monográfia, Győr 2018. 200. oldal

*periratokban vagy a bíróság által kitűzött határnapon szakértőket nem neveznek: mind a három szakértőt a bíró nevezi ki.*⁶⁶

Az 1868. évi LIV. törvénycikk már a korai szakaszában észlelte a szakértői bizonyítás szükségességét, valamint annak tényét, hogy a szakértői bizonyítás csak a perben releváns tények megismerése tekintetében nyújt a bírónak biztos támaszt, ugyanis a jogszabályok értelmezése a szakértői bizonyítás tárgyát nem képezhette, az tisztán bírói feladat volt.⁶⁷ Megállapítható, hogy a bíróság a szakértőt segítő személyként vette igénybe a szemle lefolytatása során, ugyanakkor a szakértői véleményt a bíróság döntése során értékelhette, azaz a szakértő bizonyítási eszközként is jelen volt. A szakértői szerep fenti kettőssége tehát már ez első szabályozásunk során megjelent. Emellett a szabályozásból kiolvasható, hogy a felek megállapodhattak közös szakértő nevezésében is, valamint a bíróság is nevezhetett szakértőt, így a szakértők személyének kiválasztásában mind a feleknek, mind a bíróságnak szerepe volt.⁶⁸ A szakértő azonban kizárólag a bíróság „meghívása” alapján foglalhatta el helyét a polgári perben.

Az 1868. évi LIV. törvénycikk rendelkezéseiből és a fenti állásfoglalásból egyértelműen következtetni lehet arra, hogy a jogalkotó és a bírói gyakorlat éles határvonalat húzott a szakértői bizonyítás ténymegállapító szerepe és a bírói ítélet jogi szerepe és ebből fakadó jelentősége között.

Az írásbeliségen és a kötött bizonyítási szabályokon alapuló törvény korszerűtlensége hamar megmutatkozott, melynek okán a jogirodalom egyre türelmetlenebbül sürgette a polgári eljárásjog reformját.

III.2. 1893. évi XVIII. törvénycikk

A kodifikáció első állomása az 1881. évi novellája volt, melyet a sommás eljárás szabályainak módosítása követett az 1893. évben. Az 1911. évi I. törvénycikk kodifikációs

⁶⁶ 1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában 211-212. § <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5376>

⁶⁷ olvasható a Magyar Királyi Curia 1905. szeptember 21. napján kelt 1516/1904. számú döntésének indokolásában

⁶⁸ PARLAGI Máttyás: *A szakértői bizonyítás újraszabályozásának szükségességéről*. In: NÉMETH János- VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014., 512. oldal

munkálatai már az 1880-as években megkezdődtek. Az Országgyűlés megbízásából az egyik szabályozási változatot Emmer Kornél, a francia polgári eljárásjogi törvény alapján, a másikat Plósz Sándor, a német polgári perrendtartás alapján készítette el. A törvénycikk kodifikációs folyamatában jelentős előrelépést jelentett az 1893. évi XVIII. törvénycikk, amely a kötött bizonyítási rendszer helyébe a bizonyítékok szabad mérlegelésének rendszerét léptette.⁶⁹

Külön ki kell emelnünk a fenti 1893. évi törvénycikk szakértőkre vonatkozó szabályozását, melyet ugyan csak a sommás eljárásokban kellett alkalmazni, a dolgozat témája szempontjából kiemelkedő jelentőségűnek tekintendő:

„A szakértőket a bíróság nevezi ki. A bíróság egy szakértőt is kinevezhet. A bíróság a kinevezett szakértők helyett másokat nevezhet ki.

A szakértők kinevezése előtt a bíróság a feleket a szakértők számára és személyére nézve meghallgatja. Ha a felek egy vagy több szakértő személyében megegyeznek: a bíróság a kinevezésénél a felek javaslatához alkalmazkodják, a felektől javaslatba hozott szakértők számát azonban korlátozhatja.

Egy szakértőt a bíróság csak akkor nevezhet, ha több szakértő kihallgatása nem mutatkozik szükségesnek és a több szakértő által felmerülő költség a per tárgyának értékével arányban nem állana.”⁷⁰

Kiemelendő a szabályozás azon újítása, hogy a szakértők számának meghatározásában a bíróságot felszabadította a szakértői „hármast” alkalmazásának kötelezettsége alól, így a bíróság mérlegelhette, hány szakértőt kíván alkalmazni, és egyetlen szakértő alkalmazása mellett is dönthetett.

III.3. 1911. évi I. törvénycikk (1911. évi Pp.)

Miután a képviselőház még 1880. évi április 23. napján hozott határozatával utasította az igazságügyi kormányt a polgári perrendtartás előkészítésére, melyet Emmer Kornél (a francia polgári eljárási törvény alapján) és Plósz Sándor (a német polgári eljárási törvény alapján) szerkesztett, Günter Antal volt igazságügyi miniszter 1907. október 17. napján benyújtotta a polgári perrendtartás törvényét.⁷¹ A Plósz által készített tervezet jobban illeszkedett a magyar jogfejlődéshez. Ezen előzmények után az új polgári perrendtartás, az

⁶⁹ 1893. évi XVIII. törvénycikk a sommás eljárásról

⁷⁰ 1893. évi XVIII. tc. 94. §

⁷¹ PANKOTAINÉ NAGY Gabriella: i.m. 25-34. oldal

1911. évi I. törvénycikk (Rpp.) 1915-ben lépett hatályba. Az 1911. évi Pp. a magyar kodifikáció egyik legkiválóbb produktuma volt, hiszen egészen 1953. évig volt hatályban, mely időszak alatt csupán két alkalommal kellett módosítani.⁷²

Ezen polgári perrendtartásunk külön cím alatt szabályozta a szakértők tevékenységét:

„Ha a perben jelentős ténykérdés megítéléséhez vagy szemle teljesítéséhez olyan különös szakértelem szükséges, a melylyel a bíróság nem rendelkezik, a bíróság egy vagy több szakértőt nevez ki. A szakértők számának megállapításában a bíróság a per tárgyának értékére is legyen figyelemmel.

A szakértők kinevezése előtt a bíróság a feleket a szakértők számára és személyére nézve meghallgatja. Ha a felek egy vagy több szakértő személyében megegyeznek, a bíróság a szakértőket a felek javaslatához képest nevezi ki. A bíróság azonban a felek részéről javaslatba hozható szakértők számát korlátozhatja.

Ha az illető szakkérdésre nézve állandóan alkalmazott szakértő van, a bíróság más szakértőt csak akkor nevezzen ki, ha a felek egyetértően kívánták, vagy különös körülmények javasolják.

A bíróság a kinevezett szakértő mellé vagy helyébe mást nevezhet ki. Ha azonban a szakértőt a felek egyetértő javaslatára nevezte ki, ez a jog őt a szakértő meghallgatása előtt csak akkor illeti meg, ha a kinevezett szakértő el nem járhat vagy a véleményadással fontos ok nélkül késik.”⁷³

A szakértőt az első polgári perrendtartásunk egyértelműen a bíró hiányzó szakértelmének pótlására rendelte alkalmazni, azaz a bírót segítő személyként volt jelen a szakértő. Ennek értelmében tehát csakis a bírótól függhetett az a tény, hogy van-e szükség szakértő kirendelésére. Az 1868. évi LIV. törvény a szakértők számát még háromban határozta meg (mindkét fél megnevezhetett egy-egy szakértőt, a harmadikat pedig a bíróság nevezte meg, a felek általi megnevezés hiányában pedig mindháromat a bíró rendelte ki). Az 1893. évi törvénycikk már lehetővé tette akár egyetlen szakértő alkalmazását is, és ezen a szabályozási elven a polgári perrendtartás sem kívánt változtatni. Az életbe léptetéséről rendelkező 1912. évi LIV. törvénycikk csak abban a tekintetben tér el a hivatkozott szabályozástól, hogy egy szakértő alkalmazását akkor sem zárja ki, ha a per tárgyának értéke

⁷² 1925. évi VIII. törvénycikk és 1930. évi XXXIV. törvénycikk

⁷³ 1911. évi I. tc. Tizenkettedik fejezet 350-357. §

a több szakértő alkalmazását is megbírná, és csupán útmutatást ad a bírónak arra nézve, hogy a szakértők számának meghatározásánál a per tárgyának értékére figyelmet fordítson.⁷⁴

A bíróság a szakértői véleményt szabadon értékelhette, a véleményhez nem volt kötve, olvasható az e fejezethez fűzött indokolásban: „*Hogy a bíró a szakértői véleményhez kötve nincs és szabadon ítéli meg, hogy mennyiben irányadó a per eldöntéséhez, az magától értetődik és a javaslat 270. §-ából is világosan következik.*”⁷⁵

Az 1911. évi Pp. 354. §-a külön foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a szakértői működés köteleesség-e, és az kikényszeríthető-e vagy sem. Az 1868. évi LIV törvénycikk nem rendelkezett erről a kérdéstről, az 1911.-es Pp. szerint nem kötelezhető a polgári perben a szakértői közreműködés azoknak a szakértelemmel bíró személyek számára, akik valamely szakmával nem keresetképpen foglalkoznak szakértőként. Az állam kötelezheti a polgárait arra nézve, hogy az általuk tapasztalt tényeket elmondják tanúzási kötelezettséggel. Azonban arra nem kötelezhetőek, hogy következtetéseket vonjanak el, amely útján véleményt formáljanak, tehát döntsenek.⁷⁶

A fenti források alapján megállapítható, hogy eltérően kezelte a szakértő perbeli szerepét az 1868. évi és az 1911. évi szabályozásunk. Előbbi esetében jelen volt a kettős szerep, azaz a szakértő bizonyítási eszköz, a bírótól elkülönülő személy, aki egyben a bíró társa, a bíró szakértelmét pótló „bíróhoz tartozó” személy is. Az 1911. évi Pp.-nk az utóbbi szerepkörre, a bíró segítőjére fókuszálva közelítette meg a szakértő szerepét. Ezt támasztja alá a Polgári Perrendtartás 1928-as magyarázata is, mely szerint a szakértői bizonyítás feladata és célja kizárólag a per eldöntéséhez szükséges tényeknek a megismerése és ezen tényeknek – a nem szakember bíró által is megismerhetően – a bíróság elé tárása.⁷⁷

⁷⁴ KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2013. http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/2011_0001_520_magyar_polgari_eljarasjog/ch02s03.html 6. rész

⁷⁵ Lásd ehhez: 1911. évi I. tc. 270. §: A bíróság a tényállítás valóságát vagy valótlanágát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatásával ítéli meg. Azok az okok, a melyek a bíróság meggyőződését előidézték, ugyszintén azok, a melyek miatt a bíróság a bizonyítást elégtelennek tartja vagy a fél ajánlotta bizonyítást mellőzte, az ítéletben tüzetesen előadandók. Törvényes bizonyítási szabályokhoz a bíróság meggyőződésének alkotásában csak az e törvényben kijelölt esetekben van kötve.

⁷⁶ Lásd erről: 1911. évi I. tc. 354. §.

⁷⁷ IMREGH Géza: i.m. 643. oldal, lásd: KOVÁCS Marcell: *A Polgári Perrendtartás magyarázata*, Pesti Könyvnyomda Rt., Budapest, 1928., 745, 747. oldal

A korszak jogirodalmában is megjelent a szakértő szerepének eltérő, kettős megítélése. Magyary Géza a bíró segítőjének tekintette a szakértőt, ezért indokoltnak ítélte a bíróra vonatkozó kizárási szabályok szakértővel szembeni alkalmazását. Emellett azonban a szakértőt bizonyító eszköznek is tekintette, és ezért a tanúkra vonatkozó szabályozás alkalmazását is megfelelőnek találta szakértők esetében.⁷⁸ Kovács Marcell és Sárffy Andor egyértelműen a bíró segédjének, ténybírónak tekintették a szakértőt.⁷⁹ Meszlényi Artúr is emellett foglalt állást, szerinte a bíró a szakértői véleményhez kötve nincs és szabadon ítéli meg, hogy mennyiben irányadó az a per eldöntésében, az magától értetődik és törvénycikk rendelkezéseiből is világosan következik. A szakértő rendeltetése, hogy a bíró szakértelmének hiányát pótolja. Ezt a gondolatsort azzal folytatta, hogy a bíró határozza meg, mi módon pótolja a maga hiányzó szakértelmét. A szakértés egyrészt a bírónak a perben releváns tényekkel és azok ténybeli következményeivel kapcsolatos ismerethiányát hivatott pótolni, és itt a meghatározó elem a tény, mint objektív valóság, másrészt a szakértői vélemény nem határozza meg a bírói ítéleti döntést, mivel a szakértői vélemény tárgya mindig valamilyen tény, a bírói döntés tárgya pedig mindig valamilyen jog.⁸⁰ A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk 366. §-a rendelkezett arról, hogy amennyiben szakértő személyek olyan elmúlt ténykörményről vagy állapotról tanúskodnak, amelynek észleléséhez szakértelem volt szükséges, tanúnak kell őket tekinteni és ilyenekül kihallgatni.

A szakértő perbeli szerepének meghatározása körében tehát mind a szabályozás szintjén, mind a jogirodalomban megjelent a bevezetőben jelzett két eltérő nézőpont: a szakértő bizonyítási eszköz, amely miatt a tanúhoz hasonlít, illetve a szakértő a bírót segítő személy, azaz ténybíró.⁸¹

III.4. 1952. évi III. törvény (1952. évi Pp.)

⁷⁸ MAGYARY Géza: i.m. 449. oldal

⁷⁹ KOVÁCS Marcell: *i.m.* 745. oldal; SÁRFFY Andor: Magyar polgári perjog. Budapest, 1946. 290-292. oldal

⁸⁰ IMREGH Géza: i.m. 644. oldal, lásd: MESZLÉNYI Artúr: *Bevezető a Polgári Perrendtartásba*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1911., 269. oldal

⁸¹ PARLAGI Mátyás: i. m. 514. oldal

Az 1952. évi Polgári Perrendtartásra a szovjet polgári eljárásjog nagy hatással volt.⁸² A kommunista hatalomátvételt követően az 1911. évi törvényt egy új szocialista szellemű polgári perrendtartás váltotta fel. Az 1952. évi törvény 1953-ban hatályba lépett szövege az 1923. évi szovjet-orosz polgári eljárásjogi törvénykönyvet kívánta követni.⁸³

A kodifikációs munkálatok során megfigyelhető volt, hogy a régi perrendtartás szövegét jelentősen lecsökkentették, a Pp. alapvetően bíróközpontúvá vált, amelyben a felek magánautonómiája háttérbe szorult. Az 1952. évi Pp.-nek több novellája is van, amelyek folyamatosan, a társadalmi-gazdasági folyamatokra reagálva alakították a polgári perjogi szabályokat, biztosítva ezáltal, hogy a mintául szolgáló perjogi kódex valódi magyar jelleget öltön, és végül már alapvető elemeiben se hasonlítson ahhoz.⁸⁴

A Plósz-féle perrendtartás nyomdokaiban haladó, az 1868. évi LIV. törvénycikk és az 1911. évi I. törvénycikk továbbfejlesztését jelentette a szakértői bizonyítás jogintézményét tekintve. Az 1952. évi Pp. nem önálló fejezetben, hanem a X. fejezetben belül szabályozta a szakértői bizonyítást, melynek alkalmazása a törvény rendelkezése alapján „ha a perben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik, a bíróság szakértőt rendel ki.” Eszerint a szakértői bizonyítás lényege a tények bíróság elé tárása, hogy azok a bíróság részére megismerhetővé váljanak.

Az 1952. évi Pp. célja, mely az anyagi igazság kiderítését jelölte meg a bíróság feladatául, a szakértői szerep és a szakértői bizonyítás helyét és szemléletét is meghatározta. A bíróság hivatalbóli eljárásának a szakértői bizonyítás esetében sem volt akadálya, ezért egy időre a korábbi időszak eltérő nézetei háttérbe szorultak.

Az 1952. évi Polgári Perrendtartásról szóló törvény egyértelműen rögzítette, hogy a perben csak az lehet szakértő, akit a bíróság kirendel. Ez alapján bizonyítékként is csak az a szakvélemény fogadható el, amelyet a kirendelt szakértő készített. Az 1952. évi Pp. a fél megbízása alapján, igazságügyi szakértő által készített, a fél által perbe becsatolt „magánszakvélemény” szabályozását tehát nem tartalmazta, azonban nem zárta ki a törvény

⁸² Lásd ehhez: SZÉKELY János: *Magyarország és Románia polgári perjogának fejlődési sajátosságai a XX. század negyedik évtizedétől napjainkig*. PhD doktori értekezés műhelyvita anyaga 49-66. oldal http://jog.unideb.hu/documents/doktori_dokumentumok/szekely-muhelyvita-ertekezes.pdf

⁸³ KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. 7. rész 55. oldal

⁸⁴ I.: 1954. évi VI. törvény, II.: 1957. évi VIII. törvény, III.: 1972., IV.: 1979. évi 31. törvényerejű rendelet, V.: 1992. évi LXVIII. törvény, VI.: 1995. évi LX. törvény, VII.: 1997. évi LXXII. törvény, VIII.: 1999. évi CX. törvény, IX.: 2001, X.: 2008. évi XXX. törvény.

azt a lehetőséget, hogy a polgári per alanyai a meghatározott szakkérdésben írásbeli véleményt csatoljanak az ügy iratához, amely olyan szakértőtől származik, akit nem a bíróság rendelt ki, tehát magánszakértő. Ezt a szabad bizonyítás elve alapozza meg.

A törvényi szabályozás hallgatása e kérdésben azonban nagy bizonytalanságot eredményezett a bíróságok gyakorlatában. Az egyik megközelítés szerint a bíróság a fél által beszerzett szakvéleményt csak a fél álláspontjaként vehette figyelembe, a perben szakértőként általában csak a bíróság által kirendelt szakértő járhatott el.⁸⁵ Ezzel szemben ugyancsak létező gyakorlat volt, mely szerint a magánszakvélemény olyan szakmai álláspont, amely a bizonyítékok körében értékelendő, amelyet a bíróság által kirendelt szakértő véleményével - amennyiben azzal ellentétes - egybe kell vetni, meg kell kísérelni az ellentmondások feloldását, az eltérő álláspontok ütköztetését.⁸⁶

III.5. 1999. évi Pp. novella

A Pp. 1999. évi novelláris módosítása, az 1999. évi CX. törvény⁸⁷ megváltoztatva a bíróság feladatát szabályozó §-t, a pártatlan és független bíróság feladatának *a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogának érvényesítését* határozta meg.⁸⁸ A perrendtartás főszabálya tette a felek peranyag-szolgáltatási kötelezettségét, hivatalból kizárólag a törvény által meghatározott esetekben van lehetőség bizonyítás elrendelésére.⁸⁹

Ezen szabályozás nyomán visszatérhettek a szakértői szerepkörrel kapcsolatos eltérő álláspontok is. A Pp. 166. § (1) bekezdése a szakértői véleményt egyértelműen és kifejezetten bizonyítási eszköznek (helyesebben bizonyítéknak)⁹⁰ minősíti. Amennyiben azonban a szakértői vélemény bizonyíték, a szakértő pedig a bizonyítékot szolgáltató bizonyítási eszköz, egyértelműen a tárgyalási elv hatálya alá tartozik, a felek a peranyag-szolgáltatási kötelezettségük keretében rendelkezhetnek igénybevételéről, a perben való alkalmazásáról. A

⁸⁵ Lásd ehhez: BH1992. 270.; BH1999. 365.; EBH2007. 1601.; GRÓSZ Tamás (2011): i. m. 12-13. oldal

⁸⁶ Lásd ehhez: BH2007. 192., BH2003. 17., BH1999. 169.; Legfelsőbb Bíróság Pf.III.20.311/2007. számú ítélete. GRÓSZ Tamás (2011): i. m. 12-13. oldal

⁸⁷ 1999. évi CX. törvény az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról. Második rész 2. §

⁸⁸ 1952. évi III. törvény (Pp.) 1-2. §

⁸⁹ Pp. 3. § (3) bek.; 164. § (2) bek.

⁹⁰ Lásd ehhez: PARLAGI Máttyás: i. m. 515. oldal

bíróság hivatalból nem bizonyíthat, arra csak a Pp. általi kifejezett felhívás esetében van lehetősége.

A jogirodalomban újra élénk érdeklődés övezte ezen fenti szabályozás nyomán a szakértő perbeli szerepét, annak meghatározására vonatkozó törekvéseket, melyek a korábbi időszak jogtudósai mellett további perjogászai köröket is gondolkodásra készítettek. Így Farkas József a kettős megítélés nézetét vallva mind a ténybírói, mind a bizonyítási eszközkénti megítélést is támogatandónak tartotta. Jelen vannak azonban a Kovács-Sárffy nézeteit fenntartó egyirányú gondolkodást vallók is, akik a bíró segédjének tekintik a szakértőt.⁹¹

A hatályos szabályozás egyértelmű kritikáját adja Cséffai, aki a 177. § (1) bekezdésének első fordulatát („tény vagy egyéb körülmény megállapításához”) a tanúi, második fordulatát („megítéléséhez”) a bírói szerepkörhöz tartozás szabályának tekint.⁹² Ezért a szerző sui generis intézménynek tekinti a szakértőt, akinek feladata a bíró különleges szakértemének pótlása.⁹³

Kengyel Miklós és Lábady Tamás közös tanulmányában már 1982-ben megjelent az az álláspont, hogy a szakértő státuszáról nem lehet határozott választ adni.⁹⁴ Miközben a polgári perrendtartás a bíróság számára ekkor még tartalmazta az igazság kiderítésének feladatát. Már ekkor rámutatott a szerzőpáros, hogy a szakértői eljárás a felekkel szemben hatósági jellegű, a bíróval szemben bizonyítási eszköz funkcióját tölti be. Az indokok megváltoztak, jelenleg a szakértői bizonyítás a rendelkezési és a tárgyalási elv, valamint a bíró hivatalból történő eljárása körében foglal el ugyanolyan vitatott helyet, mint 1982-ben egy más szabályozási környezetben. A szakértő perbeli szerepe továbbra is kettős megítélésű, a szakértői szerep kétarcú: bizonyítási eszköz és a bíró segédje.

⁹¹ Lásd ehhez: BÁNYAI István: *Quid licet non licet bovi?* Magyar Jog 2009/3. szám 173. oldal; BÁNYAI István: *Az igazságügyi szakértői tevékenység módszertani kérdései.* Magyar Jog 2016/7-8. szám 438. oldal, NOVÁK István: *A bíró és a szakértő (Gondolatok egy gyakorlati témától – több változatban.)* Magyar Jog 1991/6. szám 359. oldal; GRÓSZ Tamás (2011): i. m. 3. oldal; ÁRVAI Béla: *A ténymegállapítás inflálódása, avagy a bizonyítás rehabilitációja a szakértő szemével.* Magyar Jog 2009/10. szám 612. oldal

⁹² „Ha a perben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik, a bíróság szakértőt rendel ki.” Pp. 177. § (1) bek.

⁹³ CSÉFFAI Attila Csaba: *Az igazságügyi szakértő függetlensége a kirendelés során.* Magyar Jog 2012/11. szám 653-654. oldal

⁹⁴ LÁBADY Tamás-KENGYEL Miklós: *A polgári perbeli szakértői bizonyítás időszerű kérdései.* Magyar Jog 1982/11. szám 1008. és 1011. oldal

IV. MAGÁNSZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁS PROBLEMATIKÁJA AZ 1952. ÉVI PP. HATÁLYA ALATT

IV.1. Alapvetés: a szabályozatlanság és a gyakorlati igény feszültsége

Az 1952. évi Pp. a szakértői bizonyítás egyetlen útját szabályozta: a kirendelt szakértő általi bizonyítást. A kirendelt szakértő a bíróság közhatalmi aktusa alapján a bíróság felhívására készít szakvéleményt. A közhatalmi jelleg túlsúlya veszélyeztette a rendelkezési elv teljes kibontakozását. A bírói gyakorlatban szinte evidencia lett, hogy a szakértői bizonyítást mindvégig a bíróság irányítja: bár a felek tesznek indítványt a szakértő kirendelésére, a kérdéseket a bíróság teszi fel a szakértő részére, a bíróság észleli a szakvélemény hiányosságait és a bíróság feladata a szakvélemény hiányosságainak észlelése és kiküszöbölése. Nem egyszer az lehetett a jogkereső felek érzése, hogy bár formálisan nem, a szakértői bizonyítás nagy része hivatalból történik, hiszen a szakértő nem a feleket, hanem a bíróságot segíti, ekként a bíróság felelőssége és feladata az ítékezés alapjául szolgáló szakmai tartalmú megállapítások teljes körű beszerzése.

Az a fél, aki a bíróság által kirendelt szakértő megállapításain felül kívánta perbeli érdekeit erősíteni, mind gyakrabban fordult ahhoz a lehetőséghez, hogy egy általa felkért szakember (nem feltétlenül szakértő) szakmai tartalmú megállapításait hozza a bíróság tudomására. A korabeli gyakorlatban magánszakértői véleménynek nevezett, a fél egyoldalú megbízása alapján, kizárólag ennek a félnek a kérdései megválaszolására szorítkozó, kizárólag ennek a félnek az észrevételeit figyelembe vevő, nem a bíróság engedélye alapján, hanem a fél váratlan, előre nem tervezhető időpontban való előterjesztésével a peranyag részévé váló okirat egyre többször jelent meg a polgári perekben. Jellemzően a per két időszakában történt meg a magánszakértői vélemények benyújtása: egyrészt mintegy a másik fél „megijesztéseképpen”, a keresetlevélhez a felperes gyakran mellékelte a szakmai tartalmú állításait alátámasztó magánszakértői véleményt; másrészt azt rendszerint a neki nem tetsző kirendelt szakértő szakvéleménye cáfolataként csatolta. Az ellenérdekű fél minderre szinte kivétel nélkül az egyoldalúságot hozhatta fel: mivel pedig a vélemény elkészítésében semmilyen módon nem vehetett részt, annak folyamatára semmilyen ráhatása nem volt, sőt a vélemény kifejezetten a megbízó érdekében, annak utasításai alapján készült, annak bármilyen figyelembevétele a tisztességes eljárás követelményét súlyosan sértette, ezért azt az ítékezés alapjául elfogadni nem lehet.

A kizárólag a kirendelt szakértői bizonyításra kiterjedő szabályozás ugyanakkor ellentétben állónak látszott a szabad bizonyítási rendszer alaptételével, amely szerint a polgári perben alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához vagy meghatározott bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint felhasználhat minden egyéb bizonyítékot, amely a tényállás felderítésére alkalmas.⁹⁵ Ez a feszültség éppen a fél megbízása alapján szakvéleményt készítő szakember megállapításainak értékelése során jelentkezett. Kétségtelen, hogy az egyoldalú felkérésre készült magánszakértői vélemény semmiben nem felelt meg a polgári perrendtartás – és a szakértő személyét illetően a szakértő jogállását szabályozó jogszabályok – garanciális rendelkezéseinek, azonban mégis csak tartalmaztak szakmai tartalmú információkat, mégis csak a peranyag részét képezték, amely feszültséget a szabad bizonyítási rendszer alapelve alapján eljáró bíróságnak valahogyan fel kellett oldania. Ez a folyamatos jogfejlesztő értelmezési kényszer vezetett először a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja által a problémák feltáráshoz, majd a magánszakértői bizonyítás teljes reformjához.

IV.2. Szemléletbeli különbség

Az 1952. évi Pp. hatálya alatt a jogalkalmazás a magánszakértői bizonyítással alapvetően nem tudott mit kezdeni. A jogintézmény szabályozatlansága mellett a szabad bizonyítási rendszer a bíróságokat a perekben mind gyakrabban előterjesztett magánszakértői vélemények jogfejlesztő értelmezésére készítette. A fél előadása, az okirati bizonyíték, a kirendelt szakértő szakvéleményének aggályosságát elősegítő eszköz megközelítése mentén mozgott a korabeli gyakorlat. A szakirodalomban az 1952. évi Pp. hatálya alatt már fellelhetők voltak olyan értelmezések, amelyek a magánszakvélemény bizonyítéki jellegét kívánták erősíteni, ezek azonban a bírói gyakorlatot nem tudják egységes álláspontra juttatni.⁹⁶ Ezek szerint a fél által igénybe vett magánszakértő véleményét a bíróság a szabad bizonyítás elve alapján a perben rendelkezésre álló bizonyítékokkal összességében értékeli, megkülönböztetés nélkül. Mivel a szakértő fogalmát az 1952. évi Pp. kizárólag a bíróság által kirendelt szakértőre alkalmazta, így a megbízott szakértőt szakértőként meghallgatni nem lehetett, a meghallgatása során ezért legtöbbször tanúként hallgatták meg, miközben a tanút tényekre lehetett kihallgatni. Így a fél magánszakértője az 1952. évi Pp. szerint szakértő a

⁹⁵ 1952. évi Pp. 3. § (5) bekezdése

⁹⁶ DÖME Attila (2006): i.m. 220-228. oldal; GRÓSZ Tamás (2011): i. m. 12-13. oldal

perben nem lehetett, és tanúkenti meghallgatására is csak akkor volt lehetőség, ha voltak olyan tények, amelyeket személyesen tapasztalt. Ennek hiányában a szakkérdésre tanúként sem volt kihallgatható.

Itt tartom szükségesnek megemlíteni a tanú és a szakértő közötti bizonyítási különbséget, tehát amíg a tanú azon múltbeli történéssel kapcsolatos észleléseiről tett vallomást, amelyeknek közvetlenül vagy közvetve részese volt, a szakértő az ezen történésekkel kapcsolatos véleményét, megállapításait rögzítette. Előfordult, hogy szakértő tanúként került meghallgatásra olyan személy, aki közvetlenül észlelt múltbeli eseményeket. Így szakértő tanúnak volt tekinthető az a személy, aki valamilyen múltbeli tényről közvetlen észleléssel szerzett tudomást, ebből a szempontból tehát tanúnak minősült, azonban mivel a szakkérdés megállapításához vagy megítéléshez szükséges szakismerettel is rendelkezett, a tanúvallomása során a szakismeretéről is számot adott a bíróság részére. Szakértő tanú lehetett továbbá az a személy is, aki szakmai ismeretéről adott számot, mint tanú. Ebben az esetben a tanú nem ténymegállapításokat, hanem szakmai jellegű tényközléseket tett, például szakmai szabályokat, előírásokat ismertetett, amellyel már a bíróság vetette össze a megítélendő tény, cselekményt. A szakértő tanút a bíróság tanúként, és nem szakértőként hallgatta meg, azaz nem véleményt nyilvánított, hanem tanúvallomást tett, és részére nem szakértői vagy jelenléti díjat, hanem tanúdíjat lehetett megállapítani.

Fontos megállapítanunk, hogy kik voltak jellemzően magánszakértők egy polgári perben. A gyakorlat döntő többségében olyan személy adott magánszakértői véleményt, aki valamilyen speciális ismerettel rendelkezett ugyan, azonban mégsem minősült szakértőnek, nem szerepelt az igazságügyi szakértők névjegyzékében.⁹⁷ Ilyenként megemlíthető például, a könyvvizsgáló, aki számviteli ellenőrzést végez, ő jegyzi a beadványt, mégsem igazságügyi szakértő.⁹⁸ Habár külön jogszabály határozta meg azokat a szakkérdéseket, amelyekre nézve jogszabályban rögzített feladatkörében eljárva csak és kizárólag szervezet adhatott szakvéleményt, mégis kérhetett a peres fél szakértelemmel rendelkező személytől magánszakértői véleményt.

Tehát magánszakértői véleményt tulajdonképpen bárki készíthetett akár a per előtt, akár a per folyamatában. Hajnal Péter és Huszárné Oláh Éva szavaival élve „... *okkal*

⁹⁷ Ezt a névjegyzéket az igazságügyért felelős minisztérium vezeti. Ebben a névjegyzékben tüntetik fel az igazságügyi szakértők azon területeit, amelyen belül folytathatják szakértői tevékenységüket. Ezt a meghatározott tevékenységi kört az ország egész területén alkalmazhatja.

⁹⁸ WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Wolters Kluwer Kiadó Kft. Budapest, 2016. 591-592. oldal

merülhet fel az az elvárás, hogy az igazságügyi szakértői véleményt olyan személy véleményével kelljen összevetni, aki adott esetben, kirendelés során maga is eljárhat igazságügyi szakértőként. Ehhez szükséges lenne, hogy a bíróság kötelezze a felet a magánszakértő szakértői státuszának igazolására, miközben ennek elmaradása semmilyen perjogi következménnyel nem járhat.”⁹⁹

A szakértői protokollt a magánszakértő sem hagyhatta figyelmen kívül, ennek eredményeképpen neki is elfogulatlan véleményt kellett előterjeszteni a bíróság számára. Fontos továbbá, hogy a magánszakértői vélemény sosem kerülhetett a bíróság által kirendelt igazságügyi szakértő véleményének a helyébe. Az 1952. évi Pp. szabályozása alapján így a bíróság kirendelő végzése határozta meg a szakértőnek, mint bizonyítási eszköznek a perbeli szerepét, funkcióját, és az őt megillető jogokat, illetve őt terhelő kötelezettségeket. A magánszakértő perbeli helyzete rendkívül sajátos volt, ugyanis a feladata ellátása során nélkülözte a bíróság kirendelését és ez által az őt megillető jogokat és az őt terhelő kötelezettségeket is. Helyette a tevékenységét valamelyik peres fél kérésére végezte, melyet gyakorta megbízási szerződésbe foglalnak.

A szakirodalomban a magánszakértő szerepének értékelése során rendszeresen felmerült az a kérdés, hogy rendszerint a fél által egyoldalúan kért magánszakértői vélemény mennyire felelt meg a polgári per alapelveinek. Ilyen elvek lehetnek például, a pártatlanság elve, a peres eljáráshoz köthető általános emberi jogi elvek rendszerébe tartozó tisztességes eljáráshoz való jog elve, vagy a perbeli esélyegyenlőség elve.¹⁰⁰ Ezek az alapelvek komplex módon voltak hatással egymásra, mivel a törvény célja az, hogy valamennyi alapelv együttesen érvényesüljön. Ennek a felismerése is egyértelműen alakította a jogintézmény értelmezését.

A magánszakértői vélemények bírói gyakorlatban történő változatos megjelenése ugyanakkor számos szerzőt - annak jogi természete szerinti - csoportosítására készítette.

IV.3. Jogelméleti megközelítés: a magánszakértői vélemény perbeli szerepének két csoportra osztása

⁹⁹ HAJNAL Péter - HUSZÁRNÉ OLÁH Éva: *A magánszakértői véleményre vonatkozó észrevételek*. Kúriai Döntések, LXIII. évfolyam, 2015. január 1. szám, Budapest, 99. oldal

¹⁰⁰ MOLNÁR Ambrus: *A magánszakértői vélemény perjogi helyzete a polgári eljárásban*, Kúriai döntések, LXII. évfolyam, 2014. december, 12. szám, 1327-1331. oldal

Apró Ferenc például egészen odáig megy el, hogy véleménye szerint két álláspont létezik: az elfogulatlanak tekinthető kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleménye, és az elfogultnak tekinthető magánember magánvéleménye.¹⁰¹ Ennél azonban lényegesen árnyaltabb a kép. A szakvéleményekhez kapcsolódó értékítélet és a szabad bizonyítás elvének általános találkozása ugyanis nem teszi lehetővé az egyik vagy másik szakértői vélemény nyílt félretételét, s ezzel a szakértői vélemény érdemi vizsgálatának a megkerülését. Ehhez képest a magánszakértői vélemények megítélése az utóbbi időkben sokat változott.¹⁰²

Kengyel Miklós az előző szerzőktől eltérően csupán két csoportra utal, mégpedig a magánúton megszerzett szakvélemény a) nem bizonyítékként, valamint b) bizonyítékként történő értékelésére.

Kengyel túl általános csoportképző ismérvet használ. Érdeemes, tehát a kétféle csoportosítást egymásra vetítetten szintetizálni úgy, hogy a csoportosítás egyben fejlődési ívet is mutasson.

A fentiekre tekintettel a magánszakértői vélemények megítélése alapvető két csoportra – és ezzel egyetértünk Kengyellel – osztható, ahol a magánszakvélemény a) nem bizonyíték, és ahol b) bizonyíték. A bizonyítékként történő értékelése pedig az igazságügyi szakértői vélemény bizonyító erejével összemérten további klasszifikáció végezhető el, így az lehet ba) önálló (de nem szakvélemény); bb) kétely ébresztő; vagy bc) perbeli szakvélemény. Azonban még ilyen cizellált csoportosítás esetén is előfordul, hogy vannak olyan bírói döntések, amelyek egyik osztályba sem sorolhatók, mert azok vagy átmenetet képeznek az egyik vagy másik között, vagy több osztályon keresztül fekszenek. Még az előbbi esetről mindig jelezzük a döntés sorsforduló jellegét, addig az utóbbi esetben a döntésekben megjelenő legújabb szemlélet szerint történik az osztályba sorolás.¹⁰³

IV.4. Jogelméleti megközelítés: a magánszakértői vélemény perbeli szerepének három csoportra osztása

Grósz Tamás a magánszakvélemény három csoportját állította fel: a) fél álláspontja; b) olyan szakmai álláspont, amely a bizonyítékok körében értékelendő; valamint olyan

¹⁰¹ CSÉFFAI Attila: *A szakvélemény evolúciója a Pp-ben*. Jogtudományi Közlöny, 2014/12., 594. oldal

¹⁰² CSÉFFAI Attila (2014): i.m. 594. oldal

¹⁰³ CSÉFFAI Attila (2014): i.m. 596. oldal

szakvéleményre, amely c) alkalmas az igazságügyi szakértői vélemény szakmai helytállóságának kétségessé tételére.¹⁰⁴

Döme Attila lényegében hasonló csoportosítása egy további ponttal egészül ki, nevezetesen d) a magánszakértőihez hasonlító "valódi" igazságügyi szakértői véleményekkel.¹⁰⁵

Még Grósz és Döme csoportosítása mögött semmilyen rendező elv nem ismerhető fel, gyakorlatilag inkább típus szerinti szétválogatásról van szó.¹⁰⁶

IV.5. Jogelméleti megközelítés: a magánszakértői vélemény perbeli szerepének öt csoportra osztása

Molnár Ambrus felosztását követve a magánszakértő véleményének perbeli elfogadottsága és jogi értékelése kapcsán öt csoportban megfogalmazott megoldási lehetőségeket sorol fel.¹⁰⁷

Első megoldás: A magánszakértői vélemény objektíve nem minősül bizonyítéknak, csak a fél személyes előadásának.

A szakértő véleményét a peres fél kizárólag saját, személyes előadásaként, szakmai véleményként adhatja elő és ilyen minőségben kerülhet elbírálásra is, ellenkező esetben ugyanis sértené a peres felek egyenjogúságának, mellérendeltségének az elvét. A BH 1992. 270. bírói döntés alapján a bíróság a fél által beszerzett szakvéleményt csak a fél álláspontjaként vehette figyelembe, így mint a fél előadása – a kor szellemisége szerint – nem is minősült bizonyítéknak. Ezt a teóriát később súlyos kritika érte, habár a jogtudomány ezt a felfogást egészen az elmúlt évtizedekig elfogadta és alkalmazta is, sőt álláspontom szerint a magánszakértői véleményt – amennyiben a bíróság a bizonyítékok köréből kizárja, mert az

¹⁰⁴ CSÉFFAI Attila (2014): i.m. 595. oldal

¹⁰⁵ CSÉFFAI Attila (2014): i.m. 594. oldal

¹⁰⁶ CSÉFFAI Attila (2014): i.m. 596. oldal

¹⁰⁷ MOLNÁR Ambrus: i. m. 1327-1331. oldal

formailag nem megfelelő, ha tartalmában az ésszerű logika mentén megfelelő következtetést tartalmaz – úgy a fél személyes előadásaként értékeli.¹⁰⁸

Ádám György, Kiss Daisy és Cséffai Attila Csaba is amellett foglalt állást, hogy a fél előadása bizonyítékként értékelendő, melyet az 1952. évi Pp. is rendelkezéseiben tartalmazott, mely szerint a bíróság szabadon felhasználhatta a felek előadásait.¹⁰⁹

Molnár Ambrus rámutat arra, hogy a magánszakértő által készített szakvélemény jogi megítélése terén kifejtett egyik határozott jogi álláspont szerint sérti a peres felek mellérendeltségének és egyenjogúságának az elvét, ha valamelyik fél a bíróság és az ellenérdekű fél tudta nélkül egyoldalúan készített megbízási jogviszony alapján magánszakértői véleményt. Ezt az álláspontot szemlélteti a BH 2004.59. számú eseti döntés, melyben a bíróság álláspontot foglalt amellett, hogy az 1952. évi Pp. 166. § (1) bekezdése értelmében szakértői vélemény, csak az 1952. évi Pp. 177. § (1) bekezdése alapján a bíróság által kirendelt szakértő által volt készíthető. A Legfelsőbb Bíróság a BH 1996.102. számon közzétett döntéséből is erre a következtetésre jutunk, tekintettel arra, hogy a felperes által a fellebbezéshez csatolt magánszakértői véleményt nem találta elegendőnek ahhoz, hogy a bizonyítás kiegészítését rendelje el.

Második megoldás: A magánszakértői vélemény a fél előadása, de a bizonyítás eredményének mérlegelése körében jelentőséggel bír.

¹⁰⁸ A Debreceni Járásbíróság 32.P.21.222/2019/33. számú ítéletével a magánszakértői vélemény benyújtását és a perben történő felhasználását nem engedélyezte, mert az a bíróság álláspontja szerint nem felelt meg a Pp. 303. §-ának (3) bekezdésében foglalt előírásoknak. Az elsőfokú bíróság a magánszakértői véleményt csak a fél személyes előadásaként értékelte, ugyanakkor hozzátette, hogy bár a felperes a magánszakértői vélemény benyújtásának elutasítására tekintettel igazságügyi kirendelt szakértői bizonyításra tett indítványt, a bíróság villamosenergia méretlen vételezés kapcsán mégsem látta indokoltnak igazságügyi szakértő kirendelését, mivel szakkérdést és különleges kompetenciát igénylő tényeket megállapítani nem tudott. A Debreceni Törvényszék helyesen az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasította a 1.Pf.21.004/2020/3. számú végzésével, mely új eljárás során, a Debreceni Járásbíróság kirendelt szakértői bizonyítást folytatott le. Az eljárás során a kirendelt szakértő véleménye a magánszakértői véleményt messzemenőig alátámasztó következtetésekre jutott, ugyanakkor a peres eljárás – tekintettel az új eljárásra utasításra – két és fél évig húzódott, mely során a szakértő kirendelésével együtt az 562 500 Ft összegű tőkekövetelés és járulékai mellett a perköltség 500 594 Ft-tal nőtt az elsőfokú eljáráshoz képest. A Debreceni Járásbíróság megismételt eljárás keretében 32.P.22.719/2020/23. számú ítéletével marasztalta az alperest, mely során ítéletének indokolását a kirendelt szakértői véleményben foglalt következtetések alapozták meg.

¹⁰⁹ CSÉFFAI Attila (2014) i.m. 596. oldal

A Legfelsőbb Bíróság több magánszakértői tárgyban hozott döntéseinek körében átmeneti megoldásnak tekinthetőek azok a határozatok, melyek a magánszakértői véleményt a fél előadásának tekintik, ennek ellenére ahhoz a bíróság által kirendelt igazságügyi szakértő véleményével kapcsolatban valamilyen következményt fűztek. Ez a kettősség figyelhető meg a BH 2007. 192. számú eseti döntésben is, amely tartalmazza, hogy az egyik fél által beszerzett magánszakértői vélemény az egy olyan szakmai nézőpont, amely a bizonyítékok körében értékelendő. Bár a szakértői vélemény a felperes felkérésére készült, mivel az eljárásnak a részévé vált, ezért olyan szakmai álláspontként vehető figyelembe, amelyet a bíróság a bizonyítékok körében értékelt. Tehát a magánszakértői véleményben foglaltakat nem egyszerűen az azt beszerző fél személyes előadásának tekintették, hanem részben befogadták azt a perbeli bizonyítékok körébe.

Harmadik megoldás: A magánszakértői vélemény alkalmas arra, hogy a kirendelt szakértő véleményében kételyt ébresszen.

A magánszakértői véleményt az egyéb bizonyítékokkal nem tekintette egyenrangúnak, ugyanakkor azokkal egy sorban kezelte, és az ellentmondások feloldásánál ezt figyelembe vette. A Bírói Döntvények Tárában levő 2003. 759. számú eseti döntés tartalmazza, hogy az ítélezési gyakorlat szerint csak a felkérő fél személyes előadásaként vehető figyelembe, azonban ez a magánszakértői vélemény alkalmas lehet arra, hogy a kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleményét lerontsa, vagy azzal konkuráljon. A bíróság álláspontja szerint nincs kötött bizonyítási rendszer, így a törvényben felsorolt bizonyítási eszközökön felül lehetnek egyéb atipikus bizonyítási eszközök is, amelyeket értékelni kell. Ilyen a magánszakértői vélemény is, ezért a bizonyítás körében a többi bizonyítási eszközzel kellett volna értékelni.

A Legfelsőbb Bíróság BH 1983. 233. számú döntésében megállapította, hogy nem megfelelően járt el az elsőfokú bíróság akkor, amikor a kirendelt szakértő szakvéleménye és annak kiegészítése, valamint az egyéb bizonyítékok közötti ellentmondást a felperes által becsatolt magánszakértői vélemény mellett nem oldotta fel, ugyanis a magánszakértői véleményt a többi bizonyítékokkal egyenrangú bizonyítéknak tekintette. Ugyanezen álláspont figyelhető meg a Legfelsőbb Bíróság BH 1999.365. szám alatt közzétett határozatában, ahol a magánszakértő véleményét csak az alperes személyes előadásaként vette figyelembe a bíróság, ugyanakkor alkalmas volt arra, hogy az eljárásban alkalmazott két kirendelt szakértő közötti ellentmondást feloldja.

A Kúria Kfv.II.37.397/2015/7. számú precedensképes határozatában döntött kisajátítási ügyben az elsőfokú bíróság az ítélezése alapjául a rendelkezésre bocsátott magánszakértői véleményt fogadta el, a perben beszerzett szakértői vélemény helyett. A Kúria határozatában kimondta, hogy a perszakértői véleményt csak annak megalapozatlansága esetén lehet mellőzni, továbbá nem alapítható ítélet magánszakértői véleményre, ha az nem tartalmaz megfelelő összehasonlítható adatokat, csak vételi ajánlatokat vesz figyelembe.

Negyedik megoldás: A magánszakértői vélemény a kirendelt szakértői vélemény megdöntésére alkalmas, kételyt ébresztő bizonyíték.

Ebben az esetben már a magánszakértői véleményt a perbeli bizonyítékok körében értékelik, ugyanis, ha a perben két ellentétes szakvélemény áll rendelkezésre, akkor a szakértők együttes meghallgatása indokolt. Ilyenkor a másik szakvélemény lehet akár magánszakértői is. A Kúria Pfv.20.662/2016/4. számú, kártérítés tárgyában hozott precedensképes határozatában ezzel ellentétes megállapításra jutott, mely alapján kimondta, hogy a hiányos magánszakértői vélemények nem alkalmasak arra, hogy cáfolják, kétségessé tegyék a perbeli szakvélemény megállapításait.

Ötödik megoldás: a magánszakértői vélemény a kirendelt szakértő szakvéleményével nem azonos bizonyító erejű bizonyíték.

Az utolsó megoldási lehetőség esetében a Kúria gyakorlatából indul ki, amelyben megfigyelhető, hogy a magánszakértői véleményt bizonyítékként fogadták el, de emellett vizsgálták a bizonyító erejét és a kirendelt igazságügyi szakértői véleményhez való viszonyát is. Itt említhető meg a BDT 2005. 1092. számon közzétett eseti döntés, amely indoklásában tartalmazza, hogy a magánszakértői véleményt a fél egyoldalú felkérését követően a személyes előadásának kell tekinteni, de ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy ne lehetne bizonyítékként felhasználni, amely akár alkalmas is lehet arra, hogy a kirendelt igazságügyi szakértő véleményével kapcsolatban kétséget támasszon, vagy további bizonyítás kérdését vesse fel.¹¹⁰

¹¹⁰ MOLNÁR Ambrus: i. m. 1328-1329. oldal

Kiemelendő a jogfejlődésben fontos szerepet játszó néhány további bírói értelmezés. A BDT 2001. 181. számú eseti döntés jogi indokolása szerint, ha a szakvélemény aggályosságát az okozza, hogy az adott perben két ellentétes kirendelt szakértői vélemény áll rendelkezésre, a kirendelt szakértők együttes szóbeli meghallgatása indokolt. Ebben az esetben a másik szakvélemény lehet akár magánszakértői vélemény is. Tehát a bíróság a magánszakértői véleményt a kirendelt szakértői véleménnyel azonos bizonyítékként értékelte. Hasonló következtetésre jutott a bíróság BH 2003.17. számú eseti döntésében is. Ennek indokolása szerint a bizonyítékok szabad mérlegeléséből következően a bíróságnak a mérlegelési tevékenysége egyrészt kiterjed az egyes bizonyítékok bizonyító erejének megállapítására, másrészt a bizonyítékoknak a felek, illetőleg a per egyéb résztvevői magatartásával való egybevetésére. Ennek megfelelően kellett a bíróságnak az összes bizonyíték – közöttük a felperes által becsatolt magánszakértői vélemény – alapján állást foglalni a felperes megbetegedésének az eredetével, kiváltó okával kapcsolatban.

A Legfelsőbb Bíróság BH 2012. 175. számú eseti döntésben olyan iránymutatást adott, miszerint a fél által beszerzett igazságügyi szakértői véleményt a bíróság a szabad bizonyítás keretén belül értékelni köteles. A magánszakértői vélemény megállapításai alkalmasak lehetnek a perszakértői vélemény aggályossá tételére, bizonyító erejének lerontására, ezért, ha az ellentétben áll a bíróság által kirendelt szakértő véleményével, nem mellőzhető azok ütköztetésével az ellentmondások feloldásának megkísérlése, ennek eredménytelensége esetén pedig – a fél kérelme alapján – ebben a körben további bizonyítási eljárás lefolytatása. Az ehhez tartozó indokolásban kifejtette, hogy a magánszakértői vélemény nem egyszerűen a fél – szakmai kérdésben tett – előadása, hanem sui generis bizonyítási eszköz, amelyet a bíróság a szabad bizonyítás keretében értékelni köteles. A kirendelt szakértő véleménye csak akkor vethető el, illetve a magánszakvélemény csak akkor fogadható el, ha a vélemények ütköztetésének eredményeként a kirendelt szakértő véleményének helyességéhez nyomatékos kétség fér, míg a magánszakvéleményt annak előterjesztője kellő szakmai indokokkal támasztotta alá.

A Kúria Pfv.I.20.822/2014/7. számú ügyben hozott határozatában kimondta, hogy ha a fél által beszerzett magánszakértői vélemény a perbeli szakvéleménnyel ellentétes következtetéseket tartalmaz, csak akkor teszi szükségessé a szakértők meghallgatását, ha egyébként alkalmas arra, hogy az igazságügyi szakértő véleményében foglaltakkal kapcsolatban aggályt keltsen. Az eljárásjogi rendelkezések a szakértői vélemények

halmozásának korlátját rögzítik, ugyanakkor bizonyos esetekben újabb szakértő kirendelésének is helye lehet.

A Kúria Pfv.I.20.686/2014. számú ügyben hozott határozata alapján a fél által beszerzett magánszakértői vélemény alkalmas lehet arra, hogy a kirendelt szakértő véleményét aggályossá tegye és bizonyító erejét lerontsa. Amennyiben a szakértői vélemények között ellentmondás van, úgy a bíróság feladata, hogy megkísérelje feloldani, melynek eredménytelensége esetén – a fél kérelmére, tekintettel az indítványhoz kötöttség elvére – ebben a körben további bizonyításnak, így újabb szakértő kirendelésének van helye. Jelen ügyben az elsőfokú bíróság a magánszakértői véleményt az alperes személyes meghallgatásaként vette figyelembe, és nem szakmai véleményként, így a kirendelt szakértő véleményének megdöntésére nem találta alkalmasnak.¹¹¹

A Legfelsőbb Bíróság a BH 2010.186. számú eseti döntésében kimondta, hogy a gyermekelhelyezési perben a bíróság által a kirendelt igazságügyi szakértő véleményével szemben benyújtott magánszakértői vélemény alapot adhat a jogszabályban meghatározott szakértői testület megkeresésére. Ebből okszerűen az következik, hogy alkalmasnak találta a magánszakértői véleményt az igazságügyi szakértői véleményben foglaltak megkérdőjelezésére. Kiemelésre kívánczik azonban, hogy a magánszakértői vélemény sem bizonyítási eszközként, sem tartalmilag nem lépett az igazságügyi szakértő által készített vélemény helyébe.

A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának J.pe.I.60.023/2022/7. jogegységi panasz elutasításáról szóló határozatában rámutatott arra, hogy helytelen az alperes azon érvelése, miszerint az elsőfokú bíróság a magánszakértői véleményt nem értékelt, azt az érdemi döntés meghozatala során figyelmen kívül hagyta, tekintettel arra, hogy az elsőfokú bíróság a bizonyítékok köréből a magánszakértői véleményt nem zárta ki, azt értékelt. A Kúria rámutatott arra, hogy az elsőfokú bíróság a kirendelt szakértői véleményben és a magánszakértői véleményben foglalt eltérő álláspontokra figyelemmel a szakvélemények írásbeli kiegészítését rendelte el, valamint amellettt együttes szóbeli meghallgatásukat is indokoltnak találta, ugyanakkor a magánszakértői vélemény olyan tartalmi és alaki

¹¹¹ Emellett foglalt állást a Legfelsőbb Bíróság a Pfv. VI. 20.500/2011/6. számú határozatában is, melyben a hibás teljesítés tárgyában hozott érdemi döntést. Kimondta, hogy a fél által beszerzett igazságügyi szakértői véleményt a bíróság a szabad bizonyítás keretén belül köteles értékelni. Amennyiben a magánszakértői vélemény megállapításai alkalmasak arra lehetnek a perszakértői vélemény aggályossá tételére, a bizonyító erejének lerontására, és a kirendelt szakértői véleménnyel ellentmondásban áll, úgy nem mellőzhető a szakértői vélemények ütköztetése az ellentmondások feloldásának megkísérlése érdekében, melynek eredménytelensége esetén a fél kérelmére további bizonyítási eljárás lefolytatására kerülhet sor.

fogyatékoságokban szenvedett, amely a perbeli szakvélemény aggályossá tételére nem tette alkalmassá. Az elsőfokú bíróság a szakértők meghallgatása során a kirendelt szakértőt szakértőként, a magánszakértőt pedig tanúként hallgatta ki, mely alkalmas arra, hogy a szakértői utak között alá-fölé rendeltségi viszonyt állítson fel, azzal, hogy a kirendelt szakértő szakértői bizonyítás körében értékelendő, míg a magánszakértő – nevét tekintve szakértői bizonyítás körébe sorolandó – mégis a tanúkra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, lévén, hogy az 1952. évi Pp. a magánszakértői intézményről nem rendelkezett. Nem újkeletű megoldás, hogy azon eljárási személyekre, akikre az eljárásjogi törvény nem tartalmazott rendelkezést, vagy megfelelő eligazítást, ott a tanúkra vonatkozó eljárásjogi rendelkezéseket kellett figyelembe venni,¹¹² ez a perjogi kódex kommentárjából is levezethető.¹¹³ Az eljárásjogi törvény rendelkezései általánosságban a tanútól mindig tényközléseket várt el, a tanú által tapasztalt ismeretek közlését, míg a szakértő a bíró hiányzó szakértelmét pótolta, azaz a szakértő ténykérdésben ugyan, de a szakvéleményét adta át a bíróságnak.¹¹⁴ A tanú nem saját véleményét, hanem az objektív, az általa tapasztalt ismereteket kellett közölje a bíróság részére, így álláspontom szerint hibás az a kialakult bírói gyakorlat, miszerint a magánszakértő meghallgatására a tanúra vonatkozó rendelkezéseket kellett alkalmazni.

A kirendelt igazságügyi és a magánszakértői vélemények ellentmondásai alapján követendő eljárást vizsgálta a bíróság a BDT 2001.444. számú eseti döntésében, ahol arra a következtetésre jutott, miszerint a felperes megbízásából – egyébként bejegyzett igazságügyi szakértő által készített – szakvéleményezés a Pp. 177. §-a értelmében nem minősül "szakértői véleménynek". Ezért a bíróságnak nem a két szakértői értelmezés közötti ellentmondás feloldását kellett megkísérelni, hanem más perbeli adat felhasználását – magánszakértői vélemény –, amely kétségesse teheti az igazságügyi szakértő megállapításait.

Ehhez kapcsolódóan már itt érdemes felhívni, hogy a Szakértő Javaslat amellet foglalt állást a kodifikációs eljárás során, hogy lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a fél magánszakértőként ne csak igazságügyi szakértőt bízhatson meg. Ezen álláspontját azzal indokolta, hogy a félnek lehetőséget kell adni arra, hogy olyan speciális ember szakértelmét is igénybe tudja venni, aki ugyan nem bejegyzett igazságügyi szakértő, de szakmai kompetenciával, szakmai jártassággal, az adott területen mélyreható ismeretekkel

¹¹² ÁROK Krisztián – KÖMÜVES Barbara: *Eljárásjogi science fiction, avagy a magánszakértő mint tanú a polgári perben.*, Jogtudományi Közlöny, 2017/3., 141. oldal

¹¹³ NÉMETH János - KISS Daisy: i.m. 279. oldal

¹¹⁴ ÁROK Krisztián – KÖMÜVES Barbara: i.m. 141. oldal

rendelkezik.¹¹⁵ Ezzel az állásponttal nem értek egyet, véleményem szerint ugyanis hitelt érdemlően nem lehetne igazolni azt, hogy az adott személy mélyreható ismeretekkel rendelkezik.

Állást lehet foglalni két külön vélemény mellett is, melyből az egyik juthat helytelen következtetésekre egy látszólag helyes eljárás mentén, pusztán azért, mert a vizsgálati módszer és a szakismeret, szakképzettség hiányzik. Bejegyzés nélkül, ahol szigorú eljárási rend keretében számos dokumentum bemutatása szükséges a névjegyzékbe való felvételhez, hogyan tudná egy bíróság – akinek szakmai kompetenciája hiányzik – eldönteni azt, hogy az adott magánszakértő rendelkezik-e szakmai jártassággal és mélyreható ismeretekkel a jogvita tárgyát képező szakmai tények tekintetében vagy sem?

A magánszakértői intézmény alapvető problémájának gyökerei visszanyúlnak oda, hogy a szakértő személye körüli megítélés is eltérően alakult a bírói gyakorlatban. Egyetérték Parlagi Mátyás bevezetőben jelzett azon kiindulópontjával, miszerint „ugyanazt a normaszöveget az egyes bíróságokon eltérő álláspontból olvassák és értelmezik”.¹¹⁶ Az 1952. évi Pp. alapvetően küzdött a szakértői kettős-szerepfelfogás problémájával. Egyes rendelkezések a szakértő ténybírói, mások a szakértő bizonyítási eszköz szerepét jelölték ki, ezáltal a perjog alapvető elveivel, így kifejezetten a tárgyalási elvvel és a szabad bizonyítás elvével is ellentétes normák voltak jelen az 1952. évi Pp.-ben, valamint a bírói gyakorlatban is megjelent az ebből adódó eltérő megítélés és jogalkalmazás problémája. Az 1952. évi Pp. ugyan a magánszakértői intézményt nem szabályozta, de nem tiltotta annak alkalmazását. Ugyanakkor tekintettel arra, hogy az 1952. évi Pp. a szakértői bizonyítás alatt a bíróság által kirendelt szakértő bizonyítását és a más eljárásban kirendelt szakértői bizonyítás felhasználását értette, a magánszakértői vélemények előtérbe helyezése csak az új, 2016. évi Pp. kodifikációs törekvéseivel merült fel.

Összefoglalva elmondható, hogy a magánszakértői vélemény intézményének jogi értékelése a perbeli szerepe nagy utat tett meg egészen attól, hogy pusztán a fél személyes előadásaként, nyilatkozataként tekintettek rá, addig, hogy az már a kirendelt szakértői véleménnyel azonos szinten a szakértői bizonyítás egyik útját jelenti, és éppolyan bizonyítékként értékelendő, mint a kirendelt szakértői vélemény, vagy a más eljárásban kirendelt szakértő véleménye. A magánszakértői intézmény szabályozatlansága, és a szakértőt, valamint magánszakértőt érintő szemléletbeli különbség sürgőssé tette a perjogi

¹¹⁵ VARGA István – ÉLESS Tamás: i.m. 33-39. oldal

¹¹⁶ PARLAGI Mátyás: i. m. 511. oldal

kódex átfogó reformját. A korábbi gyakorlat fenntartása a jogbiztonság elvét is veszélyeztette, sőt már-már sértette, tekintettel a tarka bírói gyakorlatra, amellyel az igényérvényesítés és az arra vonatkozó keretrendszer kiszámíthatatlanná vált. Szükségessé vált ezért a jogalkotó határozott beavatkozása, amely iránti igényt a magánszakértői bizonyítás előzőekben ismertetett értelmezési kérdéseinek nehézségeit és ebből következően a jogalkalmazás bizonytalanságait részletesen feltáró, a Kúria elnöke által létrehozott, a szakértői bizonyítás kérdéseit vizsgáló joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye is egyértelműen megfogalmazott.

117

¹¹⁷ A Kúria „A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban” tárgykörének vizsgálata tárgyában létrehozott joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf (letöltés ideje: 2024. 03. 29.)

V. A SZAKÉRTŐI ÉS MAGÁNSZAKÉRTŐI INTÉZMÉNY ÚJRASZABÁLYOZÁSA, JOGELMÉLETI TÖREKVÉSEKTŐL A GYAKORLATI ALKALMAZÁSIG

Az új polgári perrendtartás megalkotásakor a szakértői bizonyítás teljes reformját kívánta megvalósítani a jogalkotó. Erre tekintettel elengedhetetlen, hogy a dolgozat a szakértői bizonyítás újraszabályozásának mérföldköveit összefoglalja, majd a jogelméleti törekvésektől a gyakorlati alkalmazásig bemutassa az intézményt. A fejezet a kodifikációról, annak céljáról és a munkafolyamatról tartalmaz rövid összefoglalást, majd a koncepciótól kezdve egészen a hatályba lépett törvény megvalósult szabályozásáig, a jogalkotói törekvés állomásait mutatja be. Ebben a fejezetben arra vállalkozom, hogy a szakértői bizonyítás reformján felül a magánszakértői intézmény bevezetésével megvalósult normaanyagot is bemutassam, valamint a hatályos Pp. óta keletkezett első Pp. novellát és annak rendelkezéseit is szemléltessem.

Mivel a magánszakértői intézményre a perrendtartáson kívül az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény rendelkezései alkalmazandóak, ezért elengedhetetlennek tartom a hatályos normaszöveg ismertetését is. A hatályos Pp. óta számos kérdés felmerült a magánszakértői intézménnyel kapcsolatosan, amely a magánszakértői bizonyítás gyakorlati nehézségeit mutatta, így a fejezetet a hatályos Pp. ideje alatt jelentkező legfőbb jogalkalmazási problémáinak összefoglalásával kívánom zárni.

V.1. A kodifikáció célja

Szabó Imre szerint a kodifikáció azt jelenti, hogy a *„jogalkotó hatalom a meglévő, hatályos joganyagot egy megfelelőbbel kívánja felváltani, s azt egy ellentmondásmentes rendszerbe kívánja szerkeszteni.”*

Az 1952. évi Pp. számos jogszabály mögöttesen alkalmazandó perjogi kódexét képezte, ezért mindenképp egy kiemelkedő jogforrásnak lehetett tekinteni. Éppen ezért, hogy megfelelő szabályozási keretet tudjon biztosítani, elengedhetetlenül szükségessé vált, hogy a

XXI. századi differenciált jogviták eldöntéséhez, valamint a technika és a tudomány vívmányainak is megfelelő polgári perjogi kódex kerüljön megalkotásra.¹¹⁸

2013-ban a Kormány a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozatban rendelte el a polgári perjog, ezen belül az 1952. évi Pp. átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatok megkezdését, melyre két kodifikációs bizottságot állított fel, élükön Németh Jánossal, a két munkabizottságot pedig Éless Tamás és Varga István vezette. A munkafolyamatok során közel 120 eljárásjogász vett részt. A felülvizsgálat közvetlen célja az volt, hogy egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő polgári perjogi törvénykönyv jöjjön létre, amely biztosítja az anyagi jogok hatékony érvényesítését, az új polgári perrendtartás a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodva áttekinthetően, koherensen, a technika vívmányaira is figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat, megkönnyítve ezzel a jogkereső állampolgárok és a szakmai közönség helyzetét. Az új perrendtartásnak biztosítania kellett a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) által újraszabályozott polgári anyagi jogviszonyokkal kapcsolatos anyagi jogi normák érvényesülését is. Szabó Imre szerint „*Úgy foglalhatnánk össze az elvárásokat, hogy a kor igényeihez és technikai lehetőségeihez igazított, modern, de a magyar hagyományokra is tekintettel levő, tisztességes és szakszerű ítélkezést biztosító, gyakorlatban jól alkalmazható törvénymű szülessék.*”¹¹⁹

2013 májusától nyolc témabizottságban zajlottak a perrendtartás koncepcióját megalapozó munkálatok, melynek eredményeként megszületett az „Egy új Polgári Perrendtartás” alapjai című tanulmánykötet, amelynek kapcsán az előkészítő fázis lezárult, melyet a második munkafolyamat követett, ennek eredményeként pedig megszületett a Szakértői Javaslat.

A kormányhatározatban előírányzott nemzetközi gyakorlatnak való megfelelés megkövetelte a külföldi modellek körültekintő elemzését, és esetleges magyarországi bevezetésének és a magyar perjogi hagyományoknak való megfelelése vizsgálatát. Az új Pp.-be bevezetett, a perhatékonyt elmozdító rendelkezések jelentős része sikeresen

¹¹⁸ T/11900. számú törvényjavaslat, Budapest 2016. szeptember (továbbiakban: Kommentár a Javaslat általános indokolásához) <http://www.parlament.hu/irom40/11900/11900.pdf> (letöltés ideje: 2023.12.02.)

¹¹⁹ SZABÓ Imre: *Szakértelem és felelősség*, Jogi Közlöny 2017/9., 374. oldal

funkcionál valamelyik mintaadónak tekintett külföldi perrendtartásban.¹²⁰ Az új Pp. szabályozási megoldásait tekintve egyaránt épít a tradicionális európai perjogi kódexek, így különösen az 1877. évi német polgári perrendtartás, az 1895. évi osztrák polgári perrendtartás szabályozási megoldásaira, továbbá a 2008-ban kodifikált svájci szövetségi polgári perrendtartás rendelkezéseire. Emellett a törvény szabályainak kialakítása során figyelemmel volt az elmúlt évtizedekben újrakodifikált kelet-közép-európai államok perjogi kódexeinek szabályozási megoldásaira is, pl. a szlovén polgári perrendtartás, a litván polgári perrendtartás, vagy a horvát polgári perrendtartás rendelkezéseire.¹²¹

A perrendtartás legfontosabb újításai közé tartozott az osztott perszerkezet bevezetése, mely a perkoncentráció elvének érvényesülését segítette elő. A hatékony és koncentrált per feltételeinek rendszerszintű biztosítása a legkiemeltebb jogpolitikai célja volt az új szabályozásnak. Az osztott perszerkezet bevezetése és a perkoncentráció elve a bizonyítás rendszerére is nagy hatással volt, ugyanis bevezetésre került – többek között – a tényállás szabad megállapításának elve, valamint megújult a szakértői bizonyítás a magánszakértői intézménnyel.

V.2. Jogelméleti törekvésektől a gyakorlati alkalmazásig

A 2018. január 1-jén hatályba lépett 2016. évi Pp. a koncentrált per feltételeinek biztosítása érdekében, a felek felelős pervitelének előtérbe helyezésével olyan új rendelkezések kialakítását rendelte el, amelyek a felek anyagi jogi igényérvényesítését a bíróságok előtt még inkább hatékonyabbá tették. Ezen törekvések leginkább a rendelkezési elv előtérbe kerülésével valósultak meg, amelynek kapcsán a szakértői bizonyítás szabályozását igyekezett a jogalkotó teljesen megújítani és reformálni.¹²²

¹²⁰ Egyetértek Harsági Viktóriával, aki szerint *"modellválasztás során meg kell kimélni a jogalkalmazókat és jogkereső közönséget egy szükségtelen perjogi kulturális sokktól. A hagyományok megőrzése valamilyen szinten meg kell, hogy valósuljon, a magyar polgári eljárásjogot a gyökereitől nehéz elválasztani."* In: HARSÁGI Viktória (szerk.): Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban - Tradíció és megújulás, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014., 13. oldal

¹²¹ WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 2017/4. 154-155. oldal

¹²² PRIBULA László: *A szakértői díj meghatározásának gyakorlati problémái a megújított polgári perrendi modellben*. Jogi Közlöny 2022/2., 49. oldal

A polgári perrendtartás akkor tud az individuális és absztrakt jogvédelemnek is eleget tenni, ha a felek rendelkezési jogát elismeri és annak teret enged egészen a perindítástól kezdődően a bizonyítási eljárás lefolytatásában gyakorolt jogok érvényesítéséig.¹²³ Az 1952. évi Pp. ugyan a felek rendelkezési elvét az alapvető elvek körében szabályozta, ugyanakkor az 1995. évi perrendtartási novellával nyerte vissza eredeti tartalmát. Az új törvényszöveg "a szocialista rendelkezési elv megengedő-korlátozó technikája helyett általános érvénnyel mondta ki azt, hogy a bíróság – ha a törvény ettől eltérően nem rendelkezik – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van."¹²⁴ Az Alkotmánybíróság 1/1994. (I.7.) AB határozatában rámutatott arra, hogy a feleket megillető rendelkezési jog azt jelenti, hogy a fél anyagi és eljárási jogaival szabadon rendelkezik, így mindenkinek szabadságában áll anyagi jogainak eljárási érvényesítése, a bíróság igénybevétele, peres vagy nemperes eljárás kezdeményezése is. Az eljárásjogi értelemben vett fél rendelkezési joga az alkotmányos önrendelkezési jog egyik aspektusa, eljárásjogi vonatkozása, amely az egyén autonómiáját érinti, illetőleg azzal kapcsolatos.¹²⁵ A fél rendelkezési jogának elvonása, illetőleg "helyettesítése" sérti az Alkotmány 57. § (1) bekezdését.¹²⁶

Az új perrendtartás igyekezett a felek rendelkezési jogához a jogok és igények érvényesítése mellett kötelezettségeket is élesen meghatározni és előtérbe helyezni a tudatos, felelősségteljes, igényérvényesítést. Erre tekintettel a 2016. évi Pp. – szellemiségét tekintve – az önálló, felelősségteljes döntéseket hozó fél rendelkezési jogán alapuló perrendtartás volt, ahol a jogalkotó a bíró szerepét igyekezett kissé háttérbe szorítani és azt mondta ki, hogy a bíróság kötve van a Felek által előadott tényekhez és a Felek által előterjesztett indítványokhoz. Fontos azonban megjegyezni, hogy a jogvita eldöntése során olyan ítéletet kellett meghozni, amely a jogszabályok értelmezésekor a józan ész és a közjó számára elfogadott, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálónak minősült. A 2016. évi Pp. ebből kiindulva kifejezetten ügyelni kívánt arra, hogy a magánjogi igények hatékony érvényesítését

¹²³ PRIBULA László: i.m. 49. oldal

¹²⁴ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 316. oldal

¹²⁵ OSZTOVITS András (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nagykommentárja*. Opten Informatikai Kft. Budapest, 2015.,

¹²⁶ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya 57. § (1) bekezdés alapján, a Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezéseit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.

a rendelkezési elv következes megvalósítása által biztosítsa, amelynek érvényesüléséhez azonban nem elegendő pusztán az egyik alapelvek ekkénti megjelenítése a jogszabály preambuluma alatt általános rendelkezésként, hanem a tételes szabályoknak is igazodniuk kell a koncepcionális változtatások céljához. Ezen koncepcionális megújítás által érintett fő kérdésköre a perrendtartásnak a bizonyítási eljáráson belül a szakértői bizonyítás szabályanyaga volt.¹²⁷

Ugyan a rendelkezési elv mellett ugyanolyan fontossággal bíró tárgyalási elv alapján a peranyag-szolgáltatási kötelezettség a feleket érintette, melyet a szabad bizonyítás keretei között gyakorolhatták a felek, a szakértői bizonyítás kapcsán mégis ezen alapelv háttérbe szorult és nem került következetesen alkalmazásra. Ez a probléma a disszertáció IV. fejezetében kifejtett magánszakértői vélemény perbeli szerepe körében kialakult eltérő nézetekre vezethető vissza, mely kapcsán a szakértői bizonyítás körében ugyan nem tiltotta az 1952. évi Pp. a magánszakértői intézmény alkalmazását, mégis kizárta a szakértői bizonyítékok köréből, hiszen a magánszakértő által előadott tényeket a fél személyes előadásának tekintette és akként is értékelte. Az 1952. évi Pp. hatálya alatti időkben sem csökkent azon területek száma, ahol különleges szakértelmet igénylő kérdés merült fel egy jogvita elbírálása kapcsán, így ez a fajta szemlélet viszont odáig vezetett, hogy a szakértői bizonyításra kizárólag a bíróság kirendelése alapján, a bíróság által feltett kérdések mentén kerülhetett sor, amely teljesen háttérbe szorította a felek felelős pervitelének teljesülését.¹²⁸

A peres feleket érintő rendelkezési elv és tárgyalási elv nem következetes alkalmazása végsősoron a perkoncentráció és a perhatékonyság elvét is háttérbe szorította, hiszen a magánszakértői véleményt kezdetben csak a fél személyes előadásaként ismerte el, később pedig már ugyan alkalmas volt arra, hogy akár a kirendelt szakértői vélemény aggályosságát feloldja, vagy épp azt aggályossá tegye, de a kirendelt szakértői véleménnyel egyenrangúnak történő elfogadására – bár erre vonatkozó álláspontok is kialakultak – úgy gondolom a mai napig nem került sor. Ennek ellenére azonban a felek magánszakértői véleményeket is benyújtottak a peranyag-szolgáltatási kötelezettségük teljesítéséből fakadóan, amely a gyakorlatban kialakult szemléletbeli különbségeknek köszönhetően érthetően jogalkalmazási bizonytalanságot eredményezett.

Ez a fajta bizonytalanság, valamint az az elengedhetetlen és a peres felek számára egyik kulcsfontosságú tény, hogy a magánszakértői tevékenységgel szükségtelen perköltség

¹²⁷ PRIBULA László: i.m. 50. oldal

¹²⁸ PRIBULA László: i.m. 50. oldal

merült fel azáltal, hogy végső soron a bíróság azt bizonyítékként nem értékelte, a kirendelt szakértői bizonyítás alkalmazását segítette elő, mellyel pedig azok az alapelvek sérültek, amelyeket a kodifikációs folyamat már az 1952. évi perrendtartás idején is előtérbe kívánt helyezni, mégpedig a felek rendelkezési elve, a tárgyalási elv, a felek felelős pervitelének teljesülése. Ez a szemlélet abból fakadt, hogy a többségi vélemény szerint a szakértő a bíró munkatársa, segítője, az egyik megfogalmazás szerint "tudományos bíró".¹²⁹

Egységesen mutatott rá a szakirodalom is arra, hogy a magánszakértő intézményének a peres eljárásban való alkalmazása hosszú ideje sürgető gyakorlati igény volt, és azt az igazságügyi szakértőkre vonatkozó anyagi jogszabályokkal való összhang megteremtése is megkövetelte.¹³⁰ Az 1952. évi Pp. hiányosságát tükrözte, hogy nem szabályozta azokat az esetköröket, amikor a bizonyító fél egy más eljárásban készített szakértői véleménnyel (pl: előzetes bizonyítás során keletkezett szakértői véleménnyel) kívánta állításait igazolni.

Az új Pp. keretében a szakértői bizonyításra vonatkozó jogalkotói célkitűzések körébe tulajdonképpen egy megújított szakértői bizonyítási rendszert kívántak helyezni, amelynek a lényege, hogy a három szakértői szerep egymással teljesen egyenrangúvá váljon, azaz a bizonyító erő tekintetében ne legyen különbség aközött, hogy a bizonyító fél állításait magánszakértő, a perben kirendelt szakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő által kívánja igazolni. A szabályozás célja az volt, hogy bármelyik szakértői bizonyítási utat is választja a bizonyítási teher kötelezettje, az aggálytalan, ellentmondásoktól mentes szakértői vélemény legyen az eredménye.

V.2.1. Az új polgári perrendtartás koncepciója

Az új polgári perrendtartás koncepciója szakértői bizonyítás kapcsán a következő megállapításokat tette: *„Az új polgári perrendtartás megalkotása során felül kell vizsgálni a szakértői bizonyításra vonatkozó szabályokat. Indokolt ez egyrészt annak okán, hogy a szakértői bizonyítás szabályait teljes egészében összhangba kell hozni a perrendtartás alapelveivel - különös tekintettel a rendelkezési elvre - és a bizonyítás egyéb rendelkezéseivel. A szakértői bizonyítás felülvizsgálatának másik fontos indoka, hogy egy, a hatékonyságra*

¹²⁹ NOVÁK István: *A bíró és a szakértő (Gondolatok egy gyakorlati témáról - több változatban)*. Magyar Jog, Budapest, 1991/6. sz. 359-360. oldal.

¹³⁰ SZALAI Péter: *XXI. Fejezet: Szakértők*. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról* szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 528. oldal.

épülő új szakértői bizonyítási rendszer nagymértékben elősegítheti az eljárások észszerű időn belüli befejezését. Ezt a felülvizsgálatot elősegítheti az igazságügyi szakértői tevékenységre vonatkozó szabályozásnak a külön, e koncepció keretein túli felülvizsgálata."¹³¹ Az új Pp. koncepciója tehát általában a bizonyítás körében alapvető szabályozási változtatásokat nem jelölt meg, azonban a szakértői bizonyítás kapcsán kifejezetten változtatást és átgondolást javasolt egy témakörben, a bizonyítási szabályozás és a perrendtartás alapelvei összhangjának megteremtése érdekében. Különösen a rendelkezési és tárgyalási elv, valamint a szakértői szerep, a szakértői bizonyítás tekintetében tartotta a koncepció fontosnak az összhang megteremtését.¹³²

A koncepció egyértelműen utal arra, hogy elsődlegesen nem az eljárásjogi törvények szakaszaiban kell keresni a gyakorlati problémák megoldását.¹³³ Az új Pp. kodifikációjával szinte egyidőben zajlott az új igazságügyi szakértőkről szóló törvény, azaz a 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban Szaktv.) elfogadása is. A Szaktv. a szakértői tevékenységet részleteiben szabályozó, átlátható, világos és koherens szabályozás lett, melynek egyik fő újítása, hogy egy új minőségbiztosítási rendszer került bevezetésre annak érdekében, hogy a szakértői tevékenység színvonala biztosított legyen, egyfajta garanciális biztosítékként. Ez a minőségbiztosítási rendszer az igazságügyi szakértők tevékenységére egyaránt kiterjedt, így garanciális biztosítékot jelentett a kirendelt és a magánszakértői tevékenység kapcsán is, hiszen egy – a szakértői kamara által felállított – szakmai testület által a szakértő eljárása értékelésre került, így a névjegyzékben szereplő szakértők folyamatos monitorozás alá kerültek. De hogy ez miért is jelentett garanciális biztosítékot a peres fél számára? Azért, mert ezeket a vizsgálati eredményeket és minősítéseket - mely lehetett alkalmatlan, alkalmas vagy kiválóan alkalmas – közzétették a szakértői névjegyzékben, mely bárki számára hozzáférhető közhiteles nyilvántartás. A szakértői munka színvonalának emelését célozta továbbá az is, hogy sokkal részletesebb etikai és fegyelmi szabályok kerültek megalkotásra.

A kodifikációs folyamat során igazodni kellett az új Szaktv. rendelkezéseihez is, így a kodifikáció során egyik vezérelv az volt, hogy egységes, koherens szabályozás jöjjön létre,

¹³¹ NAGY Adrienn: *Új jogintézmény a polgári perbeli bizonyítás szabályozásában*, Jogtudományi Közlöny, 2018/1. 6. oldal

¹³² Az új polgári perrendtartás koncepciója <http://www.kormany.hu/download/f/ca/30000/20150128%20Az%20C3%BAj%20polg%C3%A1ri%20perrendtart%C3%A1s%20koncepti%C3%B3ja.pdf> (letöltés ideje: 2024. 04.13.) 19-20. oldal; 48. oldal

¹³³ NAGY Adrienn: i.m. 6. oldal

melynek kapcsán a szakértői bizonyításra vonatkozó jogi normák illeszkedjenek a Szaktv.-ben foglalt rendelkezésekhez.

Haupt Egon megállapítása szerint amennyiben a bizonyítékok rendelkezésre bocsátása változatlanul a felek kötelezettsége lesz, és a bíróság bizonyítást hivatalból kivételesen rendelhet el, az a jogszabályban rögzített gyakorlat, mely szerint a szakértői véleményt a felek helyett továbbra is a bíróság szerzi be, megszüntetendő.¹³⁴ Kiemeli, hogy nem tekinthető szabályozás alapjául szolgáló érvenek az, hogy a szakértőt azért rendeli ki a bíróság, mert a szakértő a bíró hiányzó szaktudását pótolja. A szakvélemény a legtöbb esetben a felek hiányzó szaktudását is pótolja. E pótló funkció akkor is fennáll, ha nem bírói kirendelésre készül a szakvélemény. Nem lehet indoka továbbá az aktív bírói közreműködésnek az a feltételezés sem, hogy a fél megbízása alapján készült szakvélemény hamis, a bírói kirendeléses pedig nem hamis. A szerző kifejezésre juttatja azon álláspontját, mely szerint az igazságügyi szakértői névjegyzékbe bejegyzett, esküt tett kamarai szakértő, a hamis szakvéleményadás következményeinek ismeretében vélemény adó eseti szakértő tisztségének generális kétségbe vonása méltánytalan és sértő, a korrupt szakértők eltávolításának kötelezettsége pedig a kamarára tartozik. A szakértőkre vonatkozó törvény és egyéb jogszabályok szerint a szakértő eljárásában, szakmai ténykérdésben, véleményének tartalmi és formai kialakításában nincs és nem is lehet különbség attól függően, hogy bíróság vagy más hatóság, illetve magánszemély a megbízója.¹³⁵

Vizsgálendő ehhez kapcsolódóan a bíróság véleménynyilvánításának korlátja.

Varga István és Légrádi István közös tanulmányának kiindulópontja, hogy a leendő perrendtartásban továbbra is egyértelműnek tűnik, hogy a bíróság feladata azt megítélni, hogy egy tény bizonyítása során a bíróságnak kell-e a szakkérdést megválaszolnia. A bizonyítás eredményét ugyanis a bíróság állapítja meg. Eldöntendő kérdés ezért az marad, hogy milyen körben engedjük meg a bíróságnak e kérdésben a vélemény-nyilvánítást.

Egyik végletnek tekintik a szerzők azt az esetét, hogy a bíróság csak a fél bizonyítási indítványának megengedhetősége körében hozzon döntést. A döntésében a bíróság arról foglal állást, hogy a szakértői bizonyítás indokolt, azaz megengedhető-e. Így a döntésével el is utasíthatja a szakértői bizonyítást, ha az adott tény bizonyításához nem kapcsolódik szakkérdés, és a szakértő igénybevétele nem szükséges. A megoldás hátrányaként kifejtik a szerzők, hogy a bíróság által választott indítvány elutasítását követően a bíróság mégis

¹³⁴ HAUPT Egon: *Perrend és bizonyítás*. In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014., 486. oldal

¹³⁵ HAUPT Egon: i. m. 486. oldal

szembesülne az ügyben olyan szakkérdéssel, melyet más bizonyíték útján nem tud feloldani, szükségessé válik a szakértő igénybevétele, azonban ekkor már a perhatékonyság elvének sérelmével vehető csak igénybe. Előnye ennek a megoldásnak kétségkívül a felek rendelkezési jogának és a peranyag-szolgáltatási elvnek a tiszteletben tartása.¹³⁶

Másik véglet a szerzők szerint az a megoldás, amikor a bíróság a bizonyítási indítványokat megvizsgálja, és maga dönti el, hogy alkalmaz-e szakértőt vagy sem. Ekkor a szakkérdés, mint előfeltétel esetén lehetősége van arra is, hogy a fél indítványát módosítsa, megfelelően igazítsa a kimutatható szakkérdéshez. Ezzel azonban a bizonyítás indítványozásának folyamatát tartalmilag kiveszi a fél kezéből, sértve a fenti alapelvek érvényesülését a szakértő bizonyításban.¹³⁷

Kimutatható azonban egy harmadik, köztes megoldás is a szerzők álláspontja szerint, mely képes lehet az első megoldás hibáinak kiküszöbölésére: A bíróságnak tájékoztatást kell adnia a felek részére a bizonyítást megelőzően arról, hogy merült-e fel szakkérdés a bizonyítandó ténnyel kapcsolatban, melynek kapcsán a félnek a bíróságot „meg kell győznie” a pernyertessége érdekében. Ezáltal meghatározható az a pont a bíróság szakértői bizonyításban játszott szerepében, mely a szerep végét/a bírósági közreműködés határát jelentheti: a szakkérdésről való tájékoztatás, mint speciális tájékoztatási kötelezettség megteremtése és teljesítése. Amennyiben a fél a tájékoztatást követően nem indítványozza szakértő igénybevételét, a bíróság levonhatja a sikertelen bizonyítás következményeit. Az indítvány elmaradása és ennek megfelelően a tényállás felderítetlensége egyértelműen nem tartozhat a bíróság felelősségi körébe.¹³⁸

Érdemes részletesen áttekinteni a Konceptióban felvetődő szakértői modelleket.

Ezen alapvető álláspontok nyomán a Konceptióban két szabályozási alternatíva jelent meg a szakértői bizonyítás modelljét illetően:

Ezek egyike a bíróság által kirendelt szakértői modell fenntartása, de szabályainak módosítása. Ezen elképzelés szerint továbbra is főszabályként érvényesülne a bíróság általi kirendelés, de a felek közreműködésének növelésével, azaz a felek lehetőség szerint egyezzenek meg a szakértő személyében. Ezen utóbbi elem már az 1. pontban bemutatott korai szabályozások, így az 1868. évi és az 1911. évi Pp-ben is jelen voltak.

¹³⁶ VARGA István - LÉGRÁDI István: *Az egyes bizonyítékok*. In: NÉMETH János - VARGA István (szerk): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai.*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014., 495-496. oldal

¹³⁷ VARGA István - LÉGRÁDI István: i. m. 496. oldal

¹³⁸ VARGA István - LÉGRÁDI István: i. m. 496-497. oldal

A Konceptió második elképzelése a magánszakértői modell bevezetése, mely a rendelkezési és tárgyalási elvvel teljes összhangban a felek feladatává tenné a szakvélemény beszerzését is.¹³⁹ Ideális esetben két magánszakértői vélemény ütközéséből, dialektikájából nagyobb rálátást kaphat a bíróság a tényekre, mint egy független szakértő véleményéből. Bizonyítatlanság, illetve feloldhatatlan ellentmondás esetén lehetőségként fenntartható lenne a bíróság által kirendelt hagyományos szakértő, immár felülbíráói funkcióban.¹⁴⁰

Az új perrendtartás koncepciójának elfogadására 2015. január 14. napján tartott ülésen került sor a Kormány által. A Kormány által megtárgyalt és elfogadott Konceptió alapján elkezdődött a perrendtartás normaszövegének kimunkálása és előkészítése is, mely az Igazságügyi Minisztérium keretein belül zajlott. Erre tekintettel tizennégy munkabizottság folytatott kodifikációs munkálatokat annak érdekében, hogy döntés-előkészítő anyagokkal segítsék a Minisztérium munkáját.¹⁴¹

V.2.2. Az új polgári perrendtartás tervezete

Az új polgári perrendtartás tervezete akként rögzítette a Konceptió által felvetett szabályozási alternatívákat, hogy „szakértő a fél megbízása vagy kirendelés alapján alkalmazható”.¹⁴² A szakértő alkalmazásának esetét pontosítva akként rendelkezett, hogy „szakértőt kell alkalmazni, ha a jogvita kereteinek a meghatározásához vagy a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges”.¹⁴³

Mindezek azt az álláspontot rögzítik az új polgári perrendtartás szabályozási elképzelései kapcsán, hogy a szakértővel történő bizonyítás továbbra is nélkülözhetetlen, ha a releváns tények észlelése vagy értékelése speciális, nem köznapi és nem jogi ismereteket kíván meg. Újítás azonban, hogy a szakértői bizonyítás szükségességét a jogvita meghatározása során is kifejezetten elismerik, és a tervezet szövegezésében megjelenítik. Bár a szakértő alapvetően a bizonyítási eljáráshoz kapcsolódik, azaz az érdemi szakban jelenik meg először – ha a bíróság az indítványnak helyt ad –, legyen az a szakértői bizonyítás

¹³⁹ Az új polgári perrendtartás koncepciója 48. oldal

¹⁴⁰ VARGA István - LÉGRÁDI István: i. m. 499-500. oldal

¹⁴¹ VARGA István, ÉLESS Tamás: *i.m.* 15-16-17 oldal

¹⁴² A polgári perrendtartásról szóló törvény tervezete 2016. április 11. http://www.kormany.hu/download/c/4c/a0000/20160411%20Pp%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s_honlapra.pdf#%21DocumentBrowse (2024. 04. 13.) 309. § (2) bekezdés

¹⁴³ A polgári perrendtartásról szóló törvény tervezet 309. § (1) bekezdés

bármely formájának alkalmazására vonatkozóan is előterjesztve –, ugyanakkor mivel a perben hiányzó különleges szakértelmet a szakértő pótolja, így már a jogvita kereteinek meghatározása és az első perfelvételi nyilatkozatok értelmezése során is segítséggel lehet a szakértő a bíróság számára.

Ezen álláspontot a Szakértői Javaslat nem támogatta, mellyel maximálisan egyetértek. Ugyanis a perfelvétel során a felek, azaz a felperes – elsődlegesen a keresetlevélben – jogállításokat tesz, valamint határozott kereseti kérelmet ad elő, és az érvényesíteni kívánt jogot jelöli meg a jogalap útján, az alperes pedig ellenkérelmében érdemi védekezésként anyagi vagy alaki kifogást terjeszt elő és előadja jogi érvelését, amely álláspontom szerint még nem indokolja a szakértő bevonását.¹⁴⁴

Úgy gondolom, ha a szakértő a bíróság segédszerveként részt venne a perfelvételi szakban, úgy az kontraproduktív lenne. Bár ennek a törekvésnek a célja a hatékony pervitel lenne, plusz költségeket generálna, hiszen a szakértő nem csak az adott szakkérdés megválaszolására vállalkozna, hanem az ügy egésze alatt rendelkezésre állna. Ezen túl szabályozatlansághoz és egyéb eljárási aggályokhoz is vezetne. Ha egy adott peres eljárásban a perfelvétel során kirendelt szakértő alkalmazására kerülne sor, aki átlátja az ügyet, valószínűleg a szakkérdés megválaszolásában is ő lenne segítségül, hiszen már a perfelvétel során megismerhette az eljárás iratanyagát és segítséget nyújtott a jogvita kereteinek meghatározásában, így viszont felmerül a kérdés, hogy más eljárásban kirendelt szakértő véleménye vajon felhasználható lenne-e.

Véleményem szerint a magánszakértői vélemény teljesen eltűnne, hiszen, ha a bíróság segédszerveként tekintünk a szakértőre és nem bizonyítási eszközként, akkor a magánszakértői vélemény is csak arra lenne esetleg alkalmas, hogy kételyt ébresszen a kirendelt szakértő véleményében és elvesztené az eddig is bizonytalan jellegét, miszerint egyenértékű bizonyítékként értékelendő. Ezen túl az sem elhanyagolható, hogy az igazságügyi névjegyzékből egy-egy szakterülethez valószínűleg azon szakértő kapna megbízást a bíróságtól, akivel korábban már sikerült eredményesen együttműködni, ami álláspontom szerint azon túl, hogy a felek rendelkezési elvének csorbításával járna, egyfajta feszültséget eredményezne a szakmai közegben.

A tervezet szerint a szakértő igénybevétele továbbra is bizonyításnak, a szakértői állásfoglalás bizonyítéknak minősül, ezért a szakértői bizonyításra a bizonyítás általános elvei és szabályai (így a tárgyalási elv) megfelelően irányadóak a tervezet szerint. Ezzel

¹⁴⁴ VARGA István – ÉLESS Tamás: i.m. 467. oldal

összhangban a tervezet mellőzi a szakértői bizonyítás bíróhoz kapcsolódó szubjektív elemét. Az új rendszer sajátossága egyértelmű az idézett rendelkezésekből: *a szakértő nemcsak kirendelt, hanem megbízott szakértő is lehet. Így a fél a szakértővel létesített jogviszony következményeként, bírói közreműködés nélkül szolgáltatathat a polgári perben bizonyítékot.*¹⁴⁵

Ez a szabályozás megfelel a tiszta tárgyalási elvnek, valamint a perhatékonyság elvét is szolgálja. Utóbbi megjelenik a bírói adminisztrációs idő csökkentésében, valamint a fél oldalán keletkező kötelezettségekben és azok elmulasztása esetén alkalmazható következményekben. Jelenleg a szakértőt terheli a szakvélemény-előterjesztés határidejének a betartása, és a hatályos Pp. díjcsökkentést, mind speciális szankciót helyez kilátásba, illetve alkalmaz a mulasztás bekövetkezéskor.¹⁴⁶ Az új szabályozás szerint a felet terheli a szakvélemény előterjesztésére biztosított határidő betartása, mulasztás esetén a bizonyítás elmulasztásának következményei, így a bizonyítási teher, a bizonyítatlanság következménye állhat be, mely az eljáró bíró konkrét ügyben való eljárását is egyszerűsítheti.¹⁴⁷

A tervezet szerinti szabályozás azonban a szakértő kirendelésének lehetőségét, mint bírói közreműködést sem zárja ki abszolút módon. Több okot is megnevez a Tervezet indokolása e körben.

Ezek egyike a fél jövedelmi és vagyoni viszonyainak elégtelen volta a szakértői bizonyítás kezdeményezéséhez. Ha a bíróság rendel ki ilyen esetben szakértőt, a szakértői díjra alkalmazhatóak a költségkedvezmények, így az előlegezés alól is mentesülhet a bizonyító fél, míg a magánmegbízás során a kedvezmények nem vehetőek igénybe.

További érve a Tervezetnek, hogy a magánszakértő alkalmazása a Tervezet szerint írásbeli szakvélemény készítésére vonatkozik, és nem terjed ki a fél megbízása a polgári perben való személyes megjelenésre. A szakértő perbe történő bevezetése csak a bíróság közreműködésével történhet, perbeli részvételére a bíróság pervezető tevékenysége kiterjed. Mindezeket csak a kirendelés keretében látja megvalósíthatónak a Tervezet.¹⁴⁸

A szabályozás a beépített két megoldás (magánszakértő-kirendelt szakértő) között rugalmas, mivel a fél választhat e kettő között. Továbbá a szakértő személyében sincsen különbség a választás során, mivel mind magánszakértő, mind kirendelt szakértő csak a

¹⁴⁵ A polgári perrendtartásról szóló törvénytervezet Részletes indokolás a „Szakértő alkalmazása” kapcsán 383.

¹⁴⁶ Pp. 185. § (2) bekezdés

¹⁴⁷ A polgári perrendtartásról szóló törvénytervezet Részletes indokolás a „Szakértő alkalmazása” kapcsán 383.

¹⁴⁸ A polgári perrendtartásról szóló törvénytervezet Részletes indokolás a „Szakértő alkalmazása” kapcsán 384. oldal

névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértő, szakvélemény adásra rendelt szervezet, kivételesen, ezek hiányában eseti szakértő lehet.¹⁴⁹

A Tervezet egyes rendelkezéseiben is jól mutatja a szakértő alkalmazásában bekövetkezett alapvető szemléletváltást, mivel külön §-ban szabályozza a magánszakértő alkalmazására vonatkozó szabályokat (311. §), valamint külön felsorolással határozza meg a bíróság általi szakértői kirendelés feltételeit (315. §).

Ezen utóbbi esetében akkor ad lehetőséget a bíróság számára a szakértő kirendelésre, ha az adott szakkérdés vonatkozásában a felek nem alkalmaztak magánszakértőt, a magánszakértői vélemény kiegészítését kívánja a magánszakértőt nem alkalmazó fél, a magánszakértői vélemények ellentmondását kell feltárni az eljárás során¹⁵⁰, végül, ha magánszakértőt az eljárásban igénybe venni nem lehet¹⁵¹.

Ekkor is él a fél kérelméhez kötött bírói tevékenység, a rendelkezési elv, azaz ebben az esetben is a bíróság a szakértőt a fél indítványára rendeli ki. Kivételesen marad fenn a hivatalbóli szakértői kirendelés.¹⁵²

A Tervezet a szakértő kirendelés útján történő alkalmazását is egyértelműen a felek rendelkezését kifejező peranyag szolgáltatási kötelezettsége alá helyezi, e körben megteremtve az egységet a szakértői bizonyítás és a teljes perrendet átható rendelkezési elv között. A jogvita pártatlan eldöntése ezért csak akkor lehetséges, ha a bíróság a szakértői bizonyítás során nem játszik főszerepet a peranyag szolgáltatásában.¹⁵³

¹⁴⁹ A polgári perrendtartásról szóló törvénytervezet Részletes indokolás a „Szakértő alkalmazása” kapcsán 384. oldal

¹⁵⁰ Itt a szakértő kirendelés háttérében a Kúria azon gyakorlata mutatható ki, hogy a bíróság szabad mérlegelési joga szakkérdésben nem érvényesül, azaz a szakvélemények közötti ellentmondás a bíró értékelő tevékenysége keretében nem szüntethető meg. Lásd ehhez: EBH2005.1359.; A polgári perrendtartásról szóló törvénytervezet Részletes indokolás a „Szakértő kirendelése” kapcsán 386. oldal

¹⁵¹ Itt kifejezetten olyan különleges perekben válik szükségessé a szakértői bizonyítás, melyeknek speciális a tárgya, így pl. gondnokság alá helyezési perek, és a speciális tárgyra tekintettel a magánszakértői bizonyítás kizárt. A polgári perrendtartásról szóló törvénytervezet Részletes indokolás a „Szakértő kirendelése” kapcsán 387. oldal

¹⁵² A polgári perrendtartásról szóló törvénytervezet 315. § (1)-(2) bekezdés

¹⁵³ A polgári perrendtartásról szóló törvénytervezet Részletes indokolás a „Szakértő kirendelése” kapcsán 387-388. oldal

V.2.3. Az új polgári perrendtartás törvényjavaslata

Az új polgári perrendtartásról szóló törvény-javaslat¹⁵⁴ a szakértő alkalmazás, a magánszakértői vélemény és a szakértő kirendelése kapcsán fenntartotta a Tervezet ismertetett szabályait. Kinyilatkoztatta tehát a tárgyalási elv következetes érvényesítéséhez fűződő elvet, a fél a szakértővel létesített szerződéses viszony alapján szolgáltathat bizonyítékot a polgári perben. A magánszakértői bizonyítás intézményesítésével a magánszakértői vélemény bizonyításban betöltött szerepét tekintve egyértelmű helyzetet teremt, megszüntetve a bírói gyakorlatban megjelenő eltéréseket, tehát a magánszakértői bizonyítás a szakértői bizonyítás egyik útja a három közül, így megszünteti azt a perelhúzó magatartást a Javaslat, mely szerint a magánszakvéleményt nem a főbizonyításra, hanem a kirendelt szakértő szakmai hozzáértésének a cáfolására alkalmazhatják. A Javaslat rámutat arra, hogy a szakértőkre vonatkozó pártatlanságot, magas színvonalat biztosítani hivatott szabályok, eljárási normák és rendelkezések nemcsak a kirendelt szakértőre vonatkoznak, hanem a fél által megbízott magánszakértőre is.

A szabályozás alapelve, hogy a fél választhat a megbízott és a kirendelt szakértő alkalmazása között, és az sem szükséges, hogy a szakértőt a bíróság rendelje ki, mivel más eljárásban kirendelt szakértő véleménye is bizonyítékként felhasználható a perben.

A Javaslat taxatív felsorolja a szakértő kirendelés eseteit, ezzel is jelezvén a bíróság általi kirendelés kivételes jellegét. A tárgyalási elv következetes érvényesítése nyomán kirendelés esetén is csak a fél indítványára van lehetőség szakértő alkalmazására, az officialitásnak csak törvényben meghatározott esetben enged teret a Javaslat.¹⁵⁵ A Javaslat ugyanakkor egyértelmű helyzetet teremt a magánszakértői vélemény bizonyításban betöltött szerepét tekintve, mivel a bírói gyakorlat korábban jelentősen eltérően ítélte meg. A szabályozás szerint a bizonyító fél választhat a megbízott és a kirendelt szakértő alkalmazása között, de arra is sor kerülhet, hogy más eljárásban kirendelt szakértő véleményét használja

¹⁵⁴ T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról Budapest, 2016. szeptember http://www.parlament.hu/folyamatban-levo-torvenyjavaslatok?p_auth=cUocZhrU&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Fintern-et%2Fcplsql%2Fogy_irom.irom_adat%3Fp_ckl%3D40%26p_izon%3D11900 (letöltés ideje: 2023.12.12.)

¹⁵⁵ T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról 380-381. oldal

fel a bizonyító fél. A Javaslat szerint sem a kirendelt, sem pedig a fél által megbízott magánszakértő nem lehet bárki, aki különleges szakértelemmel rendelkezik, ugyanis csak az igazságügyi szakértőkről szóló törvény szerinti igazságügyi szakértő vagy eseti szakértő járhat el.

Ezzel ellentétes álláspontot képviselt a Szakértői Javaslat, mely rendelkezéseit tekintve lehetőséget biztosított arra, hogy a felek magánszakértőként ne csak az igazságügyi szakértői névjegyzékben szerepelt és bejegyzett igazságügyi szakértőt bízassák meg. Ezt azzal indokolta, hogy a félnek legyen lehetősége arra, hogy olyan személy speciális szakértelmét is igénybe vehesse, aki nem bejegyzett igazságügyi szakértő, mégis az adott speciális szakterületen mélyreható ismeretekkel és gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezik, amellyel lehet még a bejegyzett szakértő sem bír. A Szakértői Javaslat szerint ez a féle szabályozás még inkább elősegítené azt, hogy az érdemi döntések magas fokú szakmai megalapozottsággal rendelkezzenek, ugyanis a perben kirendelt szakértőnek ezen szakvéleményeket is figyelembe kellene vennie a szakértői véleményének adásakor.¹⁵⁶ A Szakértői Javaslatból – habár a magánszakértő perbeli helyzetét egyértelműsíteni kívánta – amellet foglalt állást, hogy a magánszakértő a véleményét – feltehetően írásban – a kirendelt szakértő véleményének előterjesztéséig teheti meg, valamint nem ruházta fel olyan eljárási jogok gyakorlására, mint a teljes peres eljárás iratanyagának megismerése.¹⁵⁷

A Szakértői Javaslat azon törekvésével, hogy az igazságügyi szakértői névjegyzékbe nem bejegyzett szakértők is adhassanak magánszakértői véleményt, részben egyetértek, részben viszont nem. Azzal, hogy egy nem bejegyzett szakértő, aki szakmai jártassággal, több éves gyakorlati tapasztalattal rendelkezik, készít szakértői véleményt, a fél hozzájuthat – akár kevesebb költséggel is – alapos szakértői véleményhez, ugyanis az megfigyelhető, hogy a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara egyre szigorúbb feltételrendszerhez és követelményekhez köti a szakértői névjegyzékbe bejegyzett szakértők eljárását és a tevékenység végzését. Erre tekintettel sok – speciális szaktudással és több éves, évtizedes szakmai jártassággal, gyakorlati tapasztalattal rendelkező szakértő döntött úgy, hogy visszaadja ekkénti engedélyét és például az eddig pszichológus szakértőként tevékenységet végző szakember mára már pszichológusként dolgozik, amely pedig kizárja annak a lehetőségét is, hogy egy részletes ismeretekkel rendelkező, kompetens személy adja meg álláspontját és segítse az ügy mielőbbi eldöntését.

¹⁵⁶ VARGA István – ÉLESS Tamás: i.m. 469. oldal

¹⁵⁷ VARGA István – ÉLESS Tamás: i.m. 467-468. oldal

Ugyanakkor felmerül a kérdés, ha ezt bevezette volna az új perrendtartás és lehetőséget biztosított volna arra, hogy igazságügyi szakértői névjegyzékbe nem bejegyzett szakember is adhasson szakvéleményt, milyen rendszer felállítása lett volna szükséges ahhoz, hogy megfelelően monitorozni lehessen az efféle szakvélemények valid és alapos, eljárásjogilag is megfelelő voltát és minőségét. Az eljárások folyamán megfigyelhető, hogy sokszor a peres fél is szakavatottnak és megfelelő szaktudással rendelkező személynek érzi magát, mely teljesen elviszi a peres eljárást és veszélyezteti a mielőbbi sikeres elbírálását a jogvitának. Ha ennek teret engedett volna a perrendtartás megfelelő minőségbiztosítási rendszer kiépítése nélkül, akkor álláspontom szerint pont a garanciális biztosítékok csorbultak volna.

A Pp. Javaslat alapvetően nem rendelkezik a szakértőkre vonatkozó eljárási szabályokról részletesen, hiszen az igazságügyi szakértőkről szóló törvényt hívja segítségül és mögöttes jogszabályként kell alkalmazni a szakértői bizonyítás során. A Javaslat a magánszakértő részére biztosítja azokat a jogokat és meghatározza azokat a kötelezettségeket, melyek a kirendelt szakértőt is megilletik az eljárás során, mely a perhatékonyság elvét szem előtt tartva a szakkérdés teljeskörű és mielőbbi megválaszolását segíti elő. Habár a fél rendelkezési joga érvényesül abban a tekintetben, mely szakértői bizonyítást kívánja igénybe venni, mégis a Javaslat taxatív módon sorolja fel azokat az eseteket, amikor kirendelt szakértő járhat el az adott ügyben, például, ha a magánszakértő alkalmazását a jogszabály megtiltja.

V.3. Az új polgári perrendtartás hatálybalépése

V.3.1. A magánszakértői vélemény benyújtásának indítványozása

A polgári peres eljárás alapvető funkciója, hogy a magánjog keretein belüli jogvitákat tisztességes eljárás keretében független, pártatlan bíróságok rendezzék. Ennek megfelelően a bíróság a releváns tényállást és a jogvita kereteit a felek előadásai és állításai alapján meghatározza, majd a felek által előadott tények valószínű megállapítása, elfogadása a bizonyítási eljárás keretén belül zajlik, aminek következtében, ha a bíróság úgy dönt, hogy a jogvita érdemi döntésre megérett, úgy határozathozatallal zárja az eljárást. Az új Pp.

rendelkezéseiben a tárgyalási elv kiegészül az officialitás és a szubszidiaritás elvével is¹⁵⁸, és a Pp. valamennyi polgári perben általános jelleggel lehetőséget biztosít a magánszakértő igénybevételére.

Az új Pp. a fél megbízása alapján eljáró szakértőt magánszakértőnek, az általa készített szakvéleményt magánszakértői véleménynek nevezi.¹⁵⁹ A törvény elhagyja a bíró személyéhez kötött szubjektív feltételt, miszerint abban az esetben lehet szakértőt igénybe venni, ha olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik és úgy fogalmaz helyette, hogy „*Szakértőt kell alkalmazni, ha a jogvita kereteinek a meghatározásához vagy a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges.*”¹⁶⁰ A törvény megadja a bizonyító félnek a lehetőséget arra, hogy a szakértői bizonyítás lehetséges alkalmazási formái közül a fél maga válasszon. Ennek indoka egyrészt a rendelkezési elv, valamint a peranyag szolgáltatási elv teljesülése.

Újításként jelentkezik a normaszövegben, hogy akkor is szakértőt kell alkalmazni, ha a jogvita kereteinek meghatározásához különleges szakértelem szükséges.¹⁶¹ A hatályos Pp. – szemben az 1952. évi Pp. egységes perszerkezetre vonatkozó rendelkezéseivel – osztott szerkezetű eljárási rendet alkalmaz. Erre tekintettel nemcsak az érdemi tárgyalási szakban kerülhet sor szakértő alkalmazására, hanem a perfelvételi szakban is, ha a jogvita kereteinek meghatározása ezt indokoltá teszi. Számos esetben fordul elő, hogy a különleges szakértelem, szakismeret hiánya miatt eleve a jogvita kereteinek meghatározása sem lehetséges, hiszen sokszor az sem állapítható meg, hogy az érvényesített jog alapjául szolgáló tényeket az adott fél milyen alapon vitatja, így a szakértő a per eldöntéséhez szükséges tények megállapításában is közreműködik. Különösen itt fontos kiemelni, hogy a szakértő alkalmazásának indokoltságát azonban mindig gondos mérlegelés tárgyává kell tenni. A Kúria Pfv.IV.20.992/2019/5. számú határozatában – a jogvita kereteinek a meghatározására is kihatóan – szűkítette a szakértő alkalmazásának szükségességét, amikor kimondta, hogy ha a bíróság nem rendelkezik műszaki szakértelemmel, önmagában még nem teszi szükségessé a szakértői bizonyítás elrendelésének kötelezettségét.¹⁶²

¹⁵⁸ DÖME Attila: *A bizonyítás általános szabályai*, In: VARGA István (szerk.): *A Polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja II.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018., 1100. oldal

¹⁵⁹ Pp. 302. § (1) bekezdés

¹⁶⁰ Pp. 300. § (1) bekezdés

¹⁶¹ Pp. 300. § (1) bekezdés

¹⁶² Kúria Pfv.IV.20.992/2019/5. számú ítélete

A Pp. szövegezéséből kitűnik, hogy a magánszakértői bizonyítás elsőbbséget élvez, ugyanakkor időbeli korlátot állít azzal, hogy amennyiben kirendelt szakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő véleménye kerül felhasználásra, úgy magánszakértő igénybevitelére ugyanazon szakkérdés vonatkozásában már nincs lehetőség. Ezzel szemben a Szaktv. a kirendelés elsőlegességét deklarálja, hiszen a szakértő kirendelés alapján köteles eljárni és a megbízás során pedig kimondja, hogy csak olyan megbízás fogadható el, amely a kirendeléssel kapcsolatos feladatainak ellátását nem akadályozza, valamint azzal nem összeférhetetlen, továbbá nem ütközik a megbízás jogszabályba.¹⁶³ A Pp. indokolásából és a jogalkotói célkitűzésekből egyértelműen megállapítható, hogy a szakértőt nem a bíró segédjének, hanem bizonyítási eszköznek kell tekinteni. Ez a rendelkezés a Szakértői Javaslatban foglaltakkal ellentétes álláspontot képvisel, ahol is a szakértőt a bíróság segédszerveként említi meg, azaz, hogy a szakértő különleges szakértelmével nyújt segítséget a bíróság részére. A Szakértői Javaslat szerint a szakértő közreműködőnek minősül és nem bizonyítási eszköznek tekintendő. Amellett foglal álláspontot, hogy a szakértő adekvát bizonyítékok észlelésében és azok szakmai értékelésében is részt vesz.¹⁶⁴ Ezen szemlélettel részben egyetértek, tekintettel arra, hogy a bíróságtól a szakmai értékelés nem várható el, hiszen éppen a különleges szakértelem hiányzik, melynek okán szakértői bizonyítás vált szükségessé, ugyanakkor fontos, hogy a szakértő nem terjeszkedhet túl a szakmai értékelésen, a jogi értékelés és a végső döntés meghozatala pedig mindenképp a bíróság feladata és jogosultsága maradjon.

A szakértő a szakvéleményét, mint intellektuális művét tárja a bíróság elé, amelyből kitűnik, hogy a szakértő a szakkérdést milyen módszer segítségével vizsgálta meg, milyen perbeli releváns tények kerültek értékelésre, és a lefolytatott vizsgálatnak milyen eredménye született, amely segítségül lehet a bíróságnak a jogi tények jogi értékelésében és a jogvita eldöntésében is.¹⁶⁵ Tulajdonképpen a szakértő a szakkérdést akként mutatja be, hogy az jogilag is értelmezhetővé váljon. A Szaktv. 3. § (1) bekezdése meghatározza az igazságügyi szakértő feladatát és követelményként fogalmazza meg, hogy a tudomány és műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és a pártatlanság

¹⁶³ Szaktv. 54. § (4) bekezdés, (6) bekezdés

¹⁶⁴ VARGA István – ÉLESS Tamás: i.m.467.

¹⁶⁵ METZINGER Péter: *Magánszakértői vélemény az új Pp.-ben*, In: BODZÁSI Balázs (szerk.) *Jogászegyleti Értekezések*, Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022., 331. oldal

követelményének megtartásával kell a szakkérdést eldönteni, úgy, hogy az a bíróság munkáját segítse és megállapítható legyen a tényállás.

A Pp. 300. § (2) bekezdése alapján szakértőként az igazságügyi szakértőkről szóló törvény szerinti szakértőt vagy az abban meghatározott eseti szakértőt lehet alkalmazni. A Pp. a Szaktv. rendelkezéseit hívja segítségül és tekinti mögöttesen alkalmazandó jogszabálynak, melynek 5. §-a meghatározza, hogy igazságügyi szakértői tevékenység végzését a névjegyzékbe felvett személy láthatja el.¹⁶⁶ A Szaktv. 2. § rendelkezése az eseti szakértőt definiálja, mely szerint olyan, megfelelő szakértelemmel rendelkező természetes vagy jogi személy lehet eseti szakértő, aki nem minősül igazságügyi szakértőnek, vagy olyan igazságügyi szakértő, aki az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló rendeletben meg nem határozott szakterületen ad szakvéleményt.¹⁶⁷ Az eseti szakértő csak kiegészítő jelleggel járhat el, ha az adott szakterület vonatkozásában nincs az igazságügyi szakértői névjegyzékbe bejegyzett igazságügyi szakértő, vagy akkor ha van, csak nem tud eleget tenni a szakértői vizsgálatra vonatkozó felkérésnek, vagy olyan szakkérdés kapcsán ad véleményt, amely nem tartozik a miniszeri rendeletben felsorolt szakterületek egyikéhez sem.

A megbízó a magánszakértői véleményt készítő szakértőt a magánszakértői vélemény szakmai tartalmával összefüggésben nem utasíthatja, mely véleményem szerint a magánszakértői vélemény egyfajta garanciális biztosítéka, amely a független, pártatlan szakértői véleményt hivatott szolgálni. A magánszakértő a tevékenységére irányadó szakmai szabályok maradéktalan betartásával, és megbízója érdekeitől függetlenül, valamint pártatlanul köteles eljárni, és a magánszakértői véleményét a feltárt tények tárgyilagos, objektív értékelésével köteles kialakítani, valamint köteles megtagadni azon megbízást, amely jogszabályba ütközik.

A Pp. 302. § (1) bekezdésének megfelelően magánszakértői vélemény benyújtását jogszabály eltérő rendelkezése hiányában indítványozhatja a bizonyító fél.¹⁶⁸ A bizonyításban érdekelt fél döntheti el, hogy az adott szakkérdést magánszakértővel vagy kirendelt szakértővel kívánja bizonyítani. E tekintetben a szakértői bizonyítási mód perjogilag egységesnek tekinthető, hiszen funkcióját és bizonyító erejét tekintve nincs különbség a

¹⁶⁶ Szaktv. 5. §

¹⁶⁷ Szaktv. 2. § 4. pont

¹⁶⁸ Pp. 302. § (1) bekezdés

szakértői utak között. Ezt hivatott elősegíteni a miniszteri rendelet is, mely egységesen vonatkozik mind a kirendelt, mind a megbízás alapján eljáró szakértő tevékenységére is.¹⁶⁹

Ha a magánszakértői utat választja, úgy a szakvélemény benyújtására indítványt kell tennie, anélkül joghatályos szakvéleményt nem csatolhat az iratokhoz, legalábbis a bíróság az ennek ellenére benyújtott magánszakértői véleményt nem fogja a szakértői véleménnyel egy sorban és bizonyítási eszközként értékelni. Az indítványra irányadóak a bizonyítás általános és a perrend egyéb vonatkozó szabályai, így a bíróság ezeket alkalmazva dönti el, hogy az indítványnak helyt ad vagy sem és ha igen, akkor mikor.¹⁷⁰ A kirendelt szakértő esetén a fél már az indítványában köteles az általa feltenni kívánt kérdéseket feltüntetni, melynek a bíróság helyt adhat. A magánszakértő alkalmazásának módjánál – ellentétben a kirendeléssel – az indítványban nem kell feltüntetni a szakértő által megválaszolandó konkrét kérdéseket. Magánszakértői vélemény esetében ugyanis a szakértőnek nem a bíróság végzésében feltüntetett utasítása szerint, hanem a fél megbízásának megfelelően, a fél által szolgáltatott adatok alapján kell eljárnia. Ugyanakkor erre – amennyiben nem a peres eljárás megindítását megelőzően került magánszakértői bizonyítás lefolytatásra – a magánszakvélemény elkészítését követően kerülhet sor, amely már a magánszakértői vélemény kiegészítése körében értékelendő.

A Pp. bizonyítási érdek fogalmából levezetve, magánszakértő alkalmazását az a bizonyító fél indítványozhatja, akinek érdekében áll, hogy a magánszakértővel bizonyítandó tényt a bíróság valósan fogadja el.

A hatályos Pp. kifejezetten tiltja a szakvélemények többszörözésének lehetőségét, ezért a magánszakértő alkalmazására a fél addig tehet indítványt, amíg nem kerül sor ugyanazon szakkérdés vonatkozásában kirendelt szakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásának indítványozására, ugyanis a törvény a perhatékonyság követelményének érvényesülését tartja szem előtt.¹⁷¹ Ha a fél kirendelt szakértő vagy magánszakértő alkalmazására tett indítványt, ugyanazon szakkérdésre vonatkozóan már nincs

¹⁶⁹ PARLAGI Mátyás: *Szakértők*, In: Varga István (szerk.) *A Polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja II.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018., 1246. oldal

¹⁷⁰ BARTAL Géza: *Magánszakértői vélemény az új Pp.-ben*, Magyar Jog, Budapest, 2018/6. 322. oldal

¹⁷¹ A Kúria Pfv.I.20.728/2021/6. számú precedensképes határozata született meg kártérítés tárgyában. A döntés kimondta, hogy szakértői bizonyítás útján lehetséges a különleges szakértelmet igénylő ténymegállapítás, melynek a Pp.-ben szabályozott három egyenrangú módja közül a bizonyító fél választ, erre tekintettel ugyanarra a szakkérdésre vonatkozóan kizárja a másik két lehetőség alkalmazását.

helye más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásának. Szakértő kirendelésének is csak akkor van helye, ha a bizonyító felek egyike sem indítványozta a magánszakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazását.

Ha a perben több felperes is van, például egy baleset sérültjei esetén, ahol kártérítés és sérelemdíj iránti igényérvényesítés a per tárgya, akkor a vitatott baleset mechanizmusa – amennyiben az nem eseménysorozatnak tekintendő – az egy szakkérdésnek fog minősülni, tehát erre a szakkérdésre vonatkozóan a felperesek, mint bizonyító felek csak egy magánszakértőt alkalmazhatnak a Pp. 302. § (4) bekezdése alapján, mivel a törvény a szakértői bizonyítás sikerét veszélyeztető bonyolultság elkerülése érdekében nem engedi a megbízott magánszakértők és így a magánszakértői vélemények halmozását sem akkor, ha ugyanazon szakkérdés tekintetében több fél kötelezett a bizonyításra, vagy ha a bizonyító félnek több ellenérdekű fele van.¹⁷² Az egyes felpereseknek okozott károk azonban indokolhatják más-más szakterületről több magánszakértő alkalmazását is, amennyiben a per szempontjából releváns.¹⁷³

Az 1952. évi Pp. rendelkezéseivel ellentétben – miszerint a fél indítvány előterjesztése nélkül nyújthatott be magánszakértői véleményt – a Pp. új szabályozásának értelmében a félnek indítványoznia kell a magánszakértői vélemény benyújtását.¹⁷⁴ Ha a bíróság az indítványnak helyt ad, akkor az indítványozó fél köteles a bíróság által megjelölt határidőn belül benyújtani a magánszakértői véleményt. Ha a fél indítvány nélkül vagy a bíróság indítvánnyal kapcsolatos döntése ellenére nyújtja be a magánszakértői véleményt, úgy azt a perben bizonyítékként nem lehet figyelembe venni, kizárólag a fél által előterjesztett nyilatkozatként értékelhető.¹⁷⁵ Ha a magánszakértő alkalmazására bizonyítás céljából kerül sor, a félnek a magánszakértőt, mint bizonyítási eszközt a perfelvétel során rendelkezésre kell bocsátania. Ennek során a Pp. 302. § (1) bekezdésének megfelelően a magánszakértői vélemény benyújtását kell indítványoznia.¹⁷⁶ Az indítvány megtételére a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig van a félnek lehetősége, ezt követően az utólagos bizonyítás szabályai szerint terjeszthető elő az indítvány.

¹⁷² Pp. 302. § (4) bekezdése

¹⁷³ Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezlete (a továbbiakban CKOT) 2017. 11. 20-21. - 46. sz. állásfoglalás https://lb.hu/sites/default/files/sajto/ckot_171120-21_pp_kerdesor.pdf (letöltés ideje: 2024.01.10.)

¹⁷⁴ BARTAL Géza: *Magánszakértői vélemény az új Pp.-ben*, Magyar Jog, Budapest, 2018/6. 323. oldal

¹⁷⁵ Pp. 316. § (3) bekezdés

¹⁷⁶ Pp. 302. § (1) bekezdés

A magánszakértői vélemény benyújtásának indítványozása bizonyítási indítványnak minősül, ezért az indítványt előterjesztő félnek meg kell jelölnie a bizonyítani kívánt tényt, a bizonyítási eszközt, a bizonyítási módot, ezen felül a Pp. novella hatálybalépéséig meg kellett indokolni annak bizonyításra való alkalmasságát is. A fél által megbízott magánszakértő személyét is fel kell tüntetni, aki kizárólag névjegyzékbe bejegyzett szakértő lehet. A CKOT 2017. november 20-21. - 44. számú állásfoglalása alapján, ha a fél magánszakértői vélemény benyújtásának engedélyezését kéri, úgy meg kell jelölnie a szakértő nevét és szakterületét is.¹⁷⁷

Az 1952. évi Pp. alapján a fél tulajdonképpen a tárgyalás berekesztéséig bármikor előterjeszthette a megbízott szakértő által készített szakvéleményt, és azt a peranyag részévé tehetette, habár ennek megítélése a bírói gyakorlatot tekintve szerteágazó volt. Ezzel szemben az új, hatályos Pp. – bár annak, hogy arra a pert megelőzően vagy a peres eljárás alatt kerül sor nem szab gátat – időben korlátozza a magánszakértői vélemény benyújtását. A Pp. 302. § (1) és (2) bekezdése alapján egyrészt nyelvtanilag arra lehetne következtetni, hogy már a pert megelőzően elkészített szakértői vélemény benyújtására tesz indítványt a bizonyító fél; ugyanakkor a bíróság indítványnak történő helyt adó végzésével válik a magánszakértő szakértővé, azaz társulnak hozzá a szakértőt megillető jogok és kötelezettségek.¹⁷⁸ A szabályozás tartalmából viszont arra lehet következtetni, hogy főszabályként érvényesül az, hogy a per során és az indítvány előterjesztését követően kerül elkészítésre a magánszakértői vélemény.

Habár a pert megelőzően elkészített szakértői vélemény az, amely a perhatékonyság és perkoncentráció célját leginkább előmozdítja, hiszen már szakértői bizonyítást nem kell lefolytatni az eljárás alatt, csupán kizárólag perjogilag értékelni az elkészített magánszakvéleményt, és amennyiben az hiányos, ellentmondást tartalmaz, vagy aggályosság merül fel, úgy a bíróságnak ezen aggályt, ellentmondást kell feloldania és a hiányosság kiegészítését elrendelnie.

Ugyanakkor mi történik akkor, ha a bíróság úgy értékeli, hogy különleges szakértelmet igénylő kérdés nem merül fel, a jogvita keretei is tisztázottak, így nincs szükség szakértői bizonyítás lefolytatására és az erre irányuló indítványt elutasítja? A már elkészített magánszakértői vélemény csak akkor képezi a bizonyítékok körét, valamint ezzel együtt a

¹⁷⁷ CKOT 2017. 11. 20-21. - 45. számú állásfoglalása https://lb.hu/sites/default/files/sajto/ckot_171120-21_pp_kerdessor.pdf (letöltés ideje: 2022.03.29.)

¹⁷⁸ METZINGER Péter (2022): i.m. 341. oldal

magánszakértői díj is akkor minősül perköltségnek, ha a bíróság az indítványnak helyt ad, és a bizonyítékok körében értékeli a magánszakértői véleményt. Ha erre nem kerül sor, akkor nyilvánvalóan felesleges költséget jelent az elkészített szakvélemény, amely még csak fel sem használható. A bíróság alapvetően csak a perfelvétel lezárását követően kerül abba a helyzetbe, hogy anyagi pervezetés körében tájékoztassa a feleket arról, hogy mely tények bizonyítása kinek az érdekében áll, ezért a bizonyítási terheket „kioszta” és emellett döntsön arról, mely indítványnak ad helyt és melyet utasít el. Álláspontom szerint bár a törvény nem tiltja a pert megelőzően elkészített magánszakértői vélemények benyújtását¹⁷⁹ – amennyiben az formailag és tartalmilag is megfelel a jogszabályi rendelkezéseknek – mivel számos olyan kötelezettség is terheli a magánszakértőt, amely könnyen a vélemény bizonyítékok köréből való kizárását eredményezheti, célszerű az indítványnak helyt adó végzés meghozatala után elkészíteni a magánszakértői véleményt.

Ugyanis a magánszakértői véleményre tett indítványok jelentős része amiatt kerül elutasításra, mert a magánszakértő az ellenfelet nem tájékoztatta megfelelően a végezni kívánt vizsgálatról, annak tárgyáról és menetéről, vagy épp a vizsgálat időpontjáról, helyszínéről.¹⁸⁰ Éppúgy a Pp. 303. § (2) bekezdésének megsértését jelenti, ha a szakértő nem írásban, postai úton megküldött értesítéssel tájékoztatja az ellenérdekű felet, megjelölve a tájékoztatásban azon lehetőséget, miként tehet észrevételt, miként intézhet kérdéseket, melynek megválaszolására is kiterjedően készül el a szakvélemény.¹⁸¹ Ezen kötelezettségek megsértése egyfajta egyoldalúságot eredményezhet, amely akaratlanul is az aggályos szakvélemény kimondásához vezet, hiszen a bíróság azon túl, hogy a tisztességes eljárás elvét figyelembe

¹⁷⁹ A Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.083/2023/7. számú határozatának elvi tartalma szerint nem kizárt a magánszakértői vélemény benyújtásának indítványozása kizárólag azon okból, hogy a szakvélemény a keresetlevél benyújtását megelőzően készült el.

¹⁸⁰ A Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.444/2022/15. számú ítéletében rámutatott arra, hogy az elsőfokú bíróság helyesen zárta ki a Pp. 316. § (3) bekezdésére tekintettel az előterjesztett magánszakértői véleményt a bizonyítékok köréből, mivel az nem felelt meg a Pp. 303. § (2) bekezdésében foglalt követelményeknek, így a magánszakértői véleményként való elfogadása eleve kizárt volt.

¹⁸¹ Megfigyelhető olyan kialakult bírói gyakorlat, amely a magánszakértői vélemény perjogi hibáit a bíróság a pervezetés körében kísérelte meg orvosolni, és a magánszakértői vélemény kiegészítését rendelte el. Ugyanakkor a Fővárosi Törvényszék 30.G.40.209/2021/25. számú ítéletével azért rekesztette ki a magánszakértői véleményt a bizonyítékok köréből, mert az a peres eljárást megelőzően készült.

veszi mérlegeli a fegyveregyenlőség elvét is, amelyre az ellenérdekű fél előszeretettel szokott hivatkozni.¹⁸²

Azonban vannak bizonyos esetek, amikor a bíróság ezen eljárásjogi szabálysértést megpróbálja kiküszöbölni azzal, hogy a magánszakértőt bizonyos kérdések megválaszolására hívja fel, az ellenérdekű félnek megadja az észrevételezés jogát és a magánszakértői vélemény kiegészítésére kerül sor.

Ezekben az esetekben tehát még a per során pótolhatók az elmulasztott kötelezettségek és lehetőség van arra, hogy a magánszakértő kiegészítse a magánszakvéleményét akár írásban, akár szóban a tárgyaláson. Amennyiben az a kiegészítés után is aggályos marad, úgy az szakvéleményként nem vehető figyelembe, annak mellőzésére kerül sor. Sok esetben egy megítélés alá vonják a magánszakértői bizonyítást és az előzetes bizonyítást, mely két külön jogintézmény. A kialakult gyakorlatban a felek sok esetben magánszakértői bizonyítást azért kívánnak a pert megelőzően lefolytatni, hogy a szakértő az adott körülményeket észlelni, a vizsgálatot pedig lefolytatni tudja, vagy épp valamilyen kárelhárítási kötelezettség mielőbbi teljesítése okán sürgős a szakértői bizonyítás elvégzése. Ugyanakkor, amennyiben ezen körülmények merülnek fel, úgy adott a lehetőség arra, hogy közjegyzői nemperes eljárás keretében előzetes bizonyítás elrendelésére és annak keretében szakértő kirendelésére kerüljön sor, aki képes arra, hogy a körülményeket észlelje, a tényeket, adatokat – amíg lehet – rögzítse és megfelelő vizsgálati módszer alkalmazásával szakértői véleményt készítsen.

A szakkérdés minél teljesebb körű tisztázása érdekében a törvény lehetőséget biztosít arra, hogy ha a bizonyító fél magánszakértői vélemény benyújtására tett indítványt, úgy ugyanazon szakkérdés vonatkozásában az ellenfél is megtegye ugyanezt, hasonlóan ahhoz, mint amikor az ellenérdekű fél is felajánl egy, a fél által bizonyítandó tényre vonatkozó tanú-

¹⁸² A magánszakértő a perben köteles a megbízója ellenfelét értesíteni a megbízás tárgyáról, a vizsgálandó kérdések köréről, az általa kitűzött helyszíni szemléről és vizsgálatról. Lehetővé kell tennie, hogy az ellenfél a megbízás tárgyára vonatkozó nyilatkozatát, a vizsgálat tárgya szempontjából lényeges észrevételeit előterjeszthesse. A szakvéleményét az ellenfél vele közölt nyilatkozatát, észrevételeit is értékelő módon kell elkészítenie, és köteles a tárgyaláson vagy egyébként a bizonyítás felvételénél a bíróság, a felek, valamint az ellenfél magánszakértőjének kérdéseire válaszolni. Amennyiben ezen kötelezettségeket a szakértő elmulasztja, úgy a Pp. 303. § rendelkezéseinek a magánszakértői véleménye nem felel meg, ennek megfelelően a bíróság az indítványt elutasítja és a szakvéleményt figyelmen kívül hagyja. A Pp. a 316. §-ban határozza meg azt, hogy mely esetben minősül a szakvélemény aggályosnak, és kimondja azt is, hogy az aggályos szakvélemény nem vehető figyelembe.

vagy okirati bizonyítást. Ha az indítványnak a bíróság helyt ad, úgy a fél a bíróság által megszabott határidőben köteles benyújtani a megbízás alapján eljáró szakértő által elkészített szakvéleményt. A magánszakértői vélemény benyújtása indítványozásának végső korlátja a kirendelt szakértő vagy a más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazása, legkésőbb pedig a perfelvétel lezárását meghozó végzésig kerülhet rá sor, mint bizonyítási eljárás előterjesztésére, ahogy azt korábban is kifejtettem.

A szakértői bizonyítás önmagában jelentős idővel és költséggel jár, mely a perkoncentráció elvét csorbítja, így a szabályozás a perhatékonyság érdekében azt sem engedi, hogy a fél a kirendelt szakértő alkalmazását követően, már az elkészített szakvéleményre tekintettel és úgy nyújtson be magánszakértői véleményt, hogy a magánszakértővel történő bizonyítás lehetőségével már korábban, a kirendelés előtt is élhetett volna. Az eljárások alatt sok esetben megfigyelhető, hogy a bíróság anyagi pervezetés körében adott tájékoztatása előtt a felek nehezen tudják meghatározni, milyen kérdések merülnek fel, amelyek megválaszolására szakértő segítsége szükséges. A jogvita jellegéből pl: hibás teljesítés során következtetni lehet arra, hogy szakértői bizonyítás szükséges, azonban a feleknek rendszerint nehézséget okoz annak meghatározása, milyen kérdések megválaszolását kell kérni a szakértőtől.

Míg a kirendelt szakértő kapcsán a feleknek már az indítványban meg kell adniuk azokat a kérdéseket, amelyek megválaszolására kérik fel a szakértőt, melyeknek konkrétak és egyértelműnek is kell lenni – melyet a bíróság még felülvizsgál és meg is szűr a szakértő részére, addig a magánszakértői indítvány esetén nem kell kérdéseket intézni a szakértőhöz az indítványban, hiszen a fél megbízása alapján a fél által szolgáltatott adatok mentén folytatja le a vizsgálatot, az ellenérdekű fél kérdéseivel pedig csak az elkészített szakvéleményt követően – amikor annak tartalmát az ellenérdekű fél megismerte – szembesül.

A pert megelőzően elkészített szakértői vélemény kapcsán sok esetben felmerül a kérdés, vajon szabad-e vagy kell-e a szakértői véleményt csatolni a keresetlevélhez, vagy azzal előidézzük azt, hogy a bíróság eleve kizárja a bizonyítékok köréből? Amikor a pert megelőzően a fél elkészíteti a magánszakértői véleményt és az alapján mérlegeli az igényérvényesítés lehetőségét, a szakértői vélemény olyan elengedhetetlenül szükséges adatokat tartalmazhat, melyek kihatással lehetnek a bíróság illetékességére, hatáskörére, illetve arra is, hogy eleve jogalapot szolgáltatasson az előterjesztett kereseti kérelemhez. Tudniillik a bíróság a keresetlevél benyújtásával elsődlegesen vizsgálja a bíróság illetékességét és hatáskörét, a pertárgyértéket, valamint a keresetlevél kötelező formai és

tartalmi elemeit, ahol, ha nem is teljes bizonyossággal, de a jogalapot, összecszerűséget alátámasztó bizonyítékokat – amennyiben az a fél rendelkezésére áll jogszabályi követelmény alapján csatolni is kell.

A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása (a továbbiakban: CKOT) 45. számú állásfoglalása szerint, habár a fél a Szaktv. 52. § (3) bekezdés b) és c) pontjai alapján jogosult már a keresetlevél elkészítését megelőzően magánszakértői véleményt készíttetni, ugyanakkor azt csak a bíróság indítványnak helyt adó döntését követően csatolhatja.¹⁸³ Ezzel összhangban rögzítette az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület 2017. december 8. napján tartott ülésén hozott 7. számú állásfoglalásában, hogy a magánszakértői vélemény elkészítésére sor kerülhet a magánszakértői vélemény benyújtására tett indítvány előterjesztését megelőzően is.¹⁸⁴ Rámutatott arra is, hogy a már megelőzően elkészített magánszakértői vélemény csatolható a keresetlevélhez, ez azonban ebben a stádiumban még nem minősül magánszakértői véleménynek, csupán a magánszakértő alkalmazására tett indítvány indokának. A CKOT a 2017. november 20-21. napi ülésén hozott 26. számú állásfoglalásában felhívta a figyelmet arra is, hogy amennyiben a felperes a keresetlevélhez magánszakértői véleményt csatol – ami ekkor még bizonyítékként nem vehető figyelembe –, azt a keresetlevéllel együtt közölni kell az alperessel.¹⁸⁵

Ugyanakkor ezen általános rendelkezéseket a magánszakértőre vonatkozó speciális rendelkezések felülírják, így elsődlegesen azt szükséges figyelembe venni, hogy a magánszakértői vélemény benyújtására tett indítványnak való helyt adó végzést követően lehet csatolni a magánszakértői véleményt a bíróság részére, hiszen speciális követelmény, hogy ha ezen rendelkezések megsértésével kerül benyújtásra a szakértői vélemény, úgy a perben nem vehető figyelembe. Ezen rendelkezések közötti eligazodást segíti a CKOT 2017. július 7. napján tartott ülésén elfogadott 8. számú állásfoglalásában foglaltak is, mely alapján a keresetlevél benyújtását megelőzően készíttetett magánszakértői vélemény becsatolásának elmulasztása nem lehet a keresetlevél visszautasításának oka, így erre vonatkozóan a

¹⁸³ CKOT 2017. 11. 20-21. - 45. számú állásfoglalása https://lb.hu/sites/default/files/sajto/ckot_171120-21_pp_kerdessor.pdf (letöltés ideje: 2024.01.10.)

¹⁸⁴ Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület 2017. 12. 8-i ülés - 7. számú állásfoglalásában https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/konz_testulet/allasfoglalas_2_jogszaballyal.pdf (letöltés ideje: 2022.03.29.)

¹⁸⁵ CKOT 2017. 11. 20-21. - 26. számú állásfoglalása https://lb.hu/sites/default/files/sajto/ckot_171120-21_pp_kerdessor.pdf (letöltés ideje: 2024.01.10.)

keresetlevél érdemi vizsgálat nélküli visszautasításától tartani nem szükséges, helyette a speciális rendelkezéseknek való megfelelésre kell törekedni.¹⁸⁶

A Fővárosi Ítéltábla 9.Pkf.26.674/2018/62. számú határozatában megváltoztatta az elsőfokú bíróság döntését, amely azt az értelmezést fogadta el, hogy az eljárásban a felperesek csatolták az igazságügyi magánszakértő véleményét, amit a Pp. azonban nem tesz lehetővé, tekintettel arra, hogy a Pp. 302. § (1)-(2) bekezdése annak előterjesztését az erre vonatkozó bizonyítási indítvány befogadásától teszi függővé. A csatolt MNB tanulmány, azaz magánszakértői vélemény kapcsán a felperesek nem nyilatkoztak arról, hogy azzal mely tényt kívánják bizonyítani, és az miért alkalmas arra, így a felperesek keresetlevele emiatt nem felel meg a Pp. 170. § (2) bekezdés e) pontjában foglalt követelményeknek. Ezzel szemben a másodfokú bíróság akként foglalt állást, hogy a Pp. 170. § (2) bekezdés e) pontját, illetve a Pp. 302. §-át nem sérti, ha a felperesek a magánszakértői véleményt már a keresetlevélhez csatolják, ez sem a Pp. 176. § (1) bekezdés j) pontja, sem egyéb jogszabályhely alapján nem visszautasítási ok. Nem értékelhető a visszautasítás körében, ha az elsőfokú bíróság álláspontja szerint esetlegesen valamely bizonyíték nem releváns, vagy érdemben nem alkalmas az állított tény bizonyítására.

V.3.2. A magánszakértő perbeli jogai és kötelezettségei

Az 1952. évi Pp. – a hatályos Pp. rendelkezéseivel ellentétben – nem tartalmazott rendelkezéseket a magánszakértői véleményre, amely jelentős problémát okozott a gyakorlatban – így a fél megbízása alapján eljáró szakértő az ügy irataiba nem tekinthetett be, a tárgyaláson csak hallgatóságként lehetett jelen, és a megbízójától kapott adatokból dolgozott, így a magánszakértői vélemény objektivitása nem volt biztosított. Ezen felül álláspontom szerint eleve az őt megillető jogok is korlátozottan voltak jelen, azaz a magánszakértő vizsgálatát azon tények és adatok alapján folytathatta le, valamint annak során csak azokat az iratokat használhatta fel, amelyeket a megbízó rendelkezésére bocsátott.

Az új, hatályos Pp. szabályozása egyfelől jogosultságokat ad a magánszakértőnek azért, hogy a feladatát a megbízásnak megfelelően és teljeskörűen el tudja látni, másfelől kötelezettségeket is előír számára azért, hogy a magánszakértői vélemény kizárólag a

¹⁸⁶ CKOT 2017. július 7. – 8. számú állásfoglalása <https://kuria-birosag.hu/hu/ckot-allasfoglalasok?page=10> (letöltés ideje: 2024.01. 10.)

megbízó fél által szolgáltatott adatok miatt ne lehessen egyoldalú, s a független – pártatlan – objektív szakvélemény nyújtásának lehetőségét ne veszélyeztesse.

A szakértő akkor válik magánszakértővé, amikor a bizonyító fél indítványának helyet adva a bíróság a Pp. 302. § (2) bekezdésének megfelelően felhívja a felet a magánszakértői vélemény meghatározott határidőn belül történő benyújtására.¹⁸⁷ Főszabály szerint a magánszakértő a perbeli jogait ettől az időponttól gyakorolhatja és a perbeli kötelezettségeit is ettől az időponttól kellene teljesítenie, ugyanakkor magánszakértői véleménynek a keresetlevél benyújtása előtti elkészítése esetén a magánszakértő köteles a majdani perbeli kötelezettségének eleget tenni már akkor is, ha a peres eljárás megindítására még nem került sor, vagy a bíróság az indítványnak még nem adott helyet, azaz az ellenérdekű felet köteles bevonni, azaz megfelelő tájékoztatással ellátni a vizsgálat tárgyáról, arról, hogy jelen lehet a vizsgálat során, észrevételeket, nyilatkozatot tehet.¹⁸⁸ Nem kizárt ugyanis, hogy a fél megbízása alapján a magánszakértő a magánszakértői véleményét már a per megindítását megelőzően elkészítse, azonban a perben bizonyítékként csak akkor vehető figyelembe, ha a Pp. 303. § (2) bekezdése szerinti kötelezettségeit már a per megindítását megelőzően is teljesítette a szakértő, mert ennek hiányában a Pp. 316. § (2) bekezdés b.) pontja szerint a magánszakértői véleménye aggályosnak tekintendő,¹⁸⁹ különösképpen akkor, hogy ha nem pótolható kötelezettségmulasztás történt a részéről, kivéve, ha bírói felhívás ellenére azt az ellenérdekű fél nem kifogásolja.¹⁹⁰

Kérdések feltevését azonban a magánszakértő csak azt követően indítványozhatja, hogy az elkészített magánszakértői véleményt a fél már benyújtotta a bíróság részére.

A magánszakértőt az általános szabályok alapján megilleti az iratokba történő betekintés és azok lemásolásának joga, továbbá jelen lehet a tárgyaláson vagy egyébként a bizonyítás felvételénél és ott a szakvéleménye előterjesztését követően kérdések feltevését is indítványozhatja. A Pp. 303. § (1) bekezdés a) pontja ugyan külön feltételek megjelölése nélkül lehetővé teszi a magánszakértő részére a per irataiba való betekintést és azokról

¹⁸⁷ Pp. 302. § (2) bekezdés

¹⁸⁸ A Fővárosi Törvényszék 105.K.700.695/2018/17. számú határozatában kimondta: a Pp. 303. § (2) bekezdésében foglalt kötelezettségek nem a magánszakértői vélemény "érvényességi" feltételrendszerét tartalmazzák, hanem arra szolgálnak, hogy az ellenfél tisztességes eljáráshoz való jogai ne sérüljenek. Ugyanakkor e szabályok meg nem tartása esetén nem kizárt az, hogy a bíróság biztosítsa e jogok érvényesülését a per folyamán.

¹⁸⁹ Pp. 303. § (2) bekezdés

¹⁹⁰ Pp. 316. § (2) bekezdés b) pont

másolat készítését, ennek során azonban figyelemmel kell lenni a Pp. és a speciális jogszabályok korlátozásaira is.¹⁹¹ A Kúria Pfv.VI.20.879/2019/8. számú határozatában kimondta, hogy a magánszakértő részére az iratokba való betekintést a bíróságnak biztosítania kell. Tulajdonképpen a magánszakértő perjogi státusza megegyezik a kirendelt szakértőével, miután a bíróság a rá vonatkozó indítványnak helyt adott, ugyanis a pert megelőzően ezek nem értelmezhetőek. sőt, mi több, a magánszakértői vélemény benyújtását követően jogosult kérdések feltevését indítványozni, így a bíróság indítványnak való helyt adása után is csak korlátozottan gyakorolhatja jogait.

A magánszakértőt titoktartási kötelezettség terheli a megbízási jogviszony ideje alatt, függetlenül attól, hogy a bíróság a perben engedélyezte a magánszakértői bizonyítást vagy sem. A Szaktv. alapján ugyanis a magánszakértői vélemény elkészítése során tudomására jutott tényekre és adatokra nézve titoktartási kötelezettség terheli, tehát az ügyre vonatkozó tényekről és adatokról csak a megbízó, vagy az adatok kezelésére jogosult más szerv vagy személy, továbbá a hatóság részére nyújtható tájékoztatás.¹⁹²

De mi történik akkor, ha a magánszakértő olyan személyes adatokat kell vizsgáljon, amelyhez az ellenérdekű fél hozzájárulása szükséges? Ugyan a Pp. egyenrangúan kezeli a magánszakértői és kirendelt szakértői bizonyítást, akként fogalmaz, hogy magánszakértői vélemény benyújtását indítványozhatja a fél, ha jogszabály eltérően nem rendelkezik. Ha a perben olyan szakkérdés megválaszolása szükséges, mely személyes adatok körét érinti, s ezzel kapcsolatosan az ellenérdekű fél személyes adatait is vizsgálni szükséges, akkor csak az érintett személy előzetes írásbeli hozzájárulásával jogosult a magánszakértő személyes adatokat kezelni. Amennyiben ezt az ellenérdekű fél megtagadja, úgy ez a magánszakértői bizonyítás lefolytatásának akadályát képezi, hiszen a hozzájárulást sem vélelmezni nem lehet, sem pedig kiterjesztően értelmezni. Ha a magánszakértői vélemény ennek ellenére készülne el, úgy jogsértő módon keletkezett bizonyítékként főszabály szerint a perben nem lehetne felhasználni.

¹⁹¹ Pp. 303. § (1) bekezdés a) pont

¹⁹² Szaktv. 53. § (2) bekezdés

V.3.3. A magánszakértői vélemény kiegészítése

A Pp. 304. § (1) bekezdése értelmében a magánszakértői véleményt a benyújtó fél ellenfele részére a bíróság kézbesíti, aki a magánszakértői véleményre vonatkozóan a magánszakértőhöz kérdéseket intézhet függetlenül attól, hogy maga alkalmazott magánszakértőt vagy sem.¹⁹³ A bizonyító fél ellenfele a magánszakértői véleményre észrevételeket is tehet. Kifejtheti, hogy álláspontja szerint a szakvélemény miért aggályos és miért nem vehető figyelembe bizonyítékként. Az ellenérdekű fél a Pp. 304. § (1) bekezdésére tekintettel kérdéseket terjeszthet elő, amelyre a törvény időbeli és tartalmi korlátokat szab, erre tekintettel a bíróság határidő tűzésével hívja fel az ellenérdekű felet. Az ellenérdekű fél – mivel a magánszakértő nem közreműködő – ezért a pártatlanság és szavahihetőség ellenőrzésére irányuló kérdést nem tehet fel, kizárólag a magánszakértői vélemény tartalmára szorítkozik a kérdezési joga.

Akár az ellenfél szakvélemény vonatkozásában feltett kérdései, észrevételei vagy a szakvélemény benyújtását követően felmerült perbeli adatok vagy a szakvélemények között szakkérdésben fennálló ellentét is indokolhatják azt, hogy a fél az általa benyújtott szakvélemény kiegészítését indítványozza annak érdekében, hogy a magánszakértői vélemény bizonyításra, illetve ellenbizonyításra alkalmas legyen. A törvény a kiegészítés keretében ad lehetőséget arra is, hogy a fél a szakvéleménnyel kapcsolatban felmerült egyéb aggályokat is kiküszöböltesse. A fél által benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítésére kizárólag akkor kerülhet sor, ha a fél az általa benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését indítványozza.

A Pp. 304. § (3) bekezdése szerinti kivételtől eltekintve a fél csak a saját maga által benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését indítványozhatja és az indítványnak tartalmaznia kell azt is, hogy írásbeli vagy szóbeli kiegészítést kér-e a bizonyító fél. A bíróságot köti az indítványhoz kötöttség elve, így e tekintetben sem térhet el.¹⁹⁴ Ha a bíróság az indítványnak helyt ad, akkor a benyújtó fél köteles a magánszakértői vélemény írásbeli kiegészítését benyújtani vagy a magánszakértőjét a bíróság felhívásában megjelölt tárgyalásra előállítani. Amennyiben a benyújtó fél ellenfele kérdéseket intézett a magánszakértői véleményre vonatkozóan és ezt követően a benyújtó fél nem indítványozza az általa

¹⁹³ Pp. 304. § (1) bekezdés

¹⁹⁴ Pp. 304. § (3) bekezdés

benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését vagy arra nem kerül sor, akkor a magánszakértői vélemény aggályos lesz.¹⁹⁵

A bizonyító fél ellenfele is benyújthat magánszakértői véleményt, amennyiben vitatja a magánszakértői véleményben foglaltakat, és annak megdöntésére törekszik. Az új szabályozásnak megfelelően a szakvélemények közötti ellentmondás a bíró értékelő tevékenysége keretében nem szüntethető meg, ezért ha a szabályosan előterjesztett magánszakértői vélemények között szakkérdésben ellentét áll fenn, úgy a benyújtó fél az általa benyújtott magánszakértői vélemény írásbeli vagy szóbeli kiegészítését indítványozhatja¹⁹⁶, illetve bármelyik fél indítványozhatja mindkét magánszakértői vélemény tárgyaláson történő szóbeli kiegészítését¹⁹⁷ az ellentét indokainak ismertetése vonatkozásában. Az új Pp. alapvetően kizorította a tárgyalásokról a szakértőt, így elsődleges az írásbeli szakvélemény adása, és csak abban az esetben kerül sor a szakértő szóbeli meghallgatására, ha olyan ellentét, aggály, hiányosság merül fel, amit még írásban sem sikerül feloldani és pótolni. Indítványok megtétele és a kiegészítés elmulasztása esetén mindkét magánszakértői vélemény aggályos¹⁹⁸, egyúttal szakértő kirendelése indítványozható¹⁹⁹. Ha csak az egyik magánszakértői vélemény kiegészítésére kerül sor és az eredményre vezet, úgy lehetséges, hogy a kiegészített magánszakértői vélemény aggálymentesnek, míg a kiegészíteni elmulasztott magánszakértői vélemény aggályosnak minősül, így rendelkezésre áll egy aggálymentes magánszakértői vélemény, ezáltal nincs helye szakértő kirendelésének.

Ha a bizonyító fél és az ellenfele is magánszakértői véleményt nyújtottak be, és bármelyik fél indítványozta mindkét magánszakértői vélemény szóbeli kiegészítését és a bíróság az indítványnak helyt adott, úgy mindkét fél köteles a magánszakértőjét a bíróság felhívásában megjelölt tárgyalásra előállítani²⁰⁰. A magánszakértő a bírósággal nem áll kapcsolatban, a magánszakértőt a bíróság nem idézi, őt a félnek kell a tárgyalásra előállítani.

Amennyiben bármelyik fél indítványozza mindkét magánszakértői vélemény szóbeli kiegészítését²⁰¹, de csak az egyik fél állítja elő a magánszakértőjét, akkor a 316. § (2) bekezdés d) pontja alapján csak az a magánszakértői vélemény aggályos, amelynek szóbeli

¹⁹⁵ Pp. 316. § (2) bekezdés c) pont

¹⁹⁶ Pp. 304. § (2) bekezdés b) pont

¹⁹⁷ Pp. 304. § (3) bekezdés

¹⁹⁸ Pp. 316. § (2) bekezdés d) pont

¹⁹⁹ Pp. 307. § (1) bekezdés b) pont

²⁰⁰ Pp. 304. § (4) bekezdés

²⁰¹ Pp. 304. § (3) bekezdés

kiegészítése nem történt meg előállítás hiányában.²⁰² Mivel a magánszakértő nem közreműködő, így vele szemben a vonatkozó kényszerítő intézkedések sem alkalmazhatóak.

A Pp. 304. § (5) bekezdésének megfelelően a bíróság a magánszakértő meghallgatása előtt megállapítja a magánszakértő személyazonosságát – igazságügyi szakértő esetén a magánszakértő nevének, szakértői igazolványa számának és elérhetőségi címének rögzítésével –, továbbá azt, hogy a felekkel milyen viszonyban van, esetlegesen nem áll-e fenn vele szemben kizáró ok, valamint figyelmezteti a magánszakértőt a hamis szakvélemény adás jogkövetkezményére. Ezek a rendelkezések megegyeznek az 1952. évi Pp. 180. § (1) bekezdésének szövegével. A Pp. 304. § (5) bekezdés utolsó mondata szerint a kérdések vonatkozásában a 308. § (2) bekezdését alkalmazni kell. Ha az igazságügyi szakértői intézmény vagy igazságügyi szakértői intézet, mint magánszakértő vezetője nem bejegyzett igazságügyi szakértőt jelöl ki az eljárásra, hanem az adott szakterületen szakmai jártassággal rendelkező alkalmazottat, akkor az alkalmazottat kell magánszakértőként meghallgatni, nem a magánszakértői véleményt adó intézmény vezetőjét.²⁰³ A Pp. 317. § (1) bekezdés d) pontjának megfelelően a bíróság köteles felhívni a fél figyelmét, ha a magánszakértői vélemény aggályos. Az aggályosság kiküszöbölése érdekében azonban új indítvány nélkül hivatalból nem intézkedhet a kérelemhez és indítványhoz kötöttség elve szerint, ugyanis az már túlterjeszkedés lenne a bíróság részéről.

V.3.4. Új magánszakértő alkalmazása

A főszabály szerint a fél a magánszakértői vélemény benyújtását követően új magánszakértőt nem alkalmazhat. Amennyiben a magánszakvélemény kiegészítésének van helye, úgy azt a szakvéleményt készítő magánszakértőnek kell elvégeznie. A Pp. a kirendelt szakértőre vonatkozó szabályokkal ellentétben az új magánszakértő alkalmazását a magánszakértő személyében rejlő ok esetén teszi lehetővé, azaz a bizonyító fél új magánszakértőt csak akkor alkalmazhat, ha a bíróság a magánszakértőt a Pp. 301. § rendelkezéseire tekintettel a perből kizárta, vagy ha a Szaktv. alapján a megbízott személy

²⁰² Pp. 316. § (2) bekezdés d) pont

törvény értelmében igazságügyi szakértői tevékenységet nem végezhet, vagy ha a szakkérdés megválaszolására törvény értelmében egyébként nem jogosult.²⁰⁴ Ez utóbbi esetekben a magánszakértő által készített magánszakértői vélemény aggályos lesz,²⁰⁵ amelyre a bíróságnak anyagi pervezetés körében fel kell hívni a fél figyelmét²⁰⁶, és tájékoztatnia kell arról, hogy helye van új magánszakértő alkalmazásának.

V.3.5. Magánszakértői díj

A kirendelt szakértőre vonatkozó szabályokkal ellentétben a magánszakértői alkalmazása esetén – tekintettel arra, hogy a magánszakértő és az őt felkérő fél között megbízási jogviszony jön létre – a megbízó fél közvetlenül a magánszakértőnek fizeti meg. Erre tekintettel a bíróságnak a díj előlegezésével, bírói letétbe helyezésével kapcsolatosan feladata nincs. Ebből adódóan a bíróságnak nem csak azzal kapcsolatosan nem merül fel teendője, hogy a magánszakértői díj előlegezése miként történjen, hanem a magánszakértő díjának meghatározásában sem működik közre, ugyanis szakértői díj meghatározására csak a perben kirendelt szakértő esetén kerülhet sor, magánszakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő esetén erre nem terjed ki a bíróság feladata. Ha a magánszakértői vélemény aggályos, ellentmondásos, annak kiegészítésére kerül sor, úgy a magánszakértői díj kiegészítését is a megbízó félnek kell előlegeznie. Ha a magánszakértői vélemény később kirekesztésre kerül a bizonyítékok köréből, úgy az addig előlegezett magánszakértői díjat a megbízó fél nem kérheti a perköltségek körében elszámolni, az a megbízó fél terhén marad, tekintettel arra, hogy a magánszakértő alkalmazása a per érdemi eldöntését nem segítette elő.

A Ptk. a megbízási díj tekintetében diszpozitív, azaz sor kerülhet arra, hogy a megbízó és a megbízott sikerdíjban is megegyezzen, a Szaktv. azonban ettől eltérő iránymutatást ad a díjmegállapítás során. A magánszakértő a Szaktv. 52. § (7) bekezdése alapján köteles a megbízási díjáról díjjegyzéket kiállítani és azt a magánszakértői véleményéhez csatolni. A magánszakértő a díját maga állapíthatja meg, melyben az óradíj alapú elszámolás módját vagy a tételes munkadíj elszámolását választhatja. A magánszakértői díj megállapítása során – egyetemben a kirendelt szakértővel – a magánszakértő a költségeit tételesen, számlával

²⁰⁴ A Miskolci Törvényszék 13.K.700.544/2021/14. számú határozatában kimondta, hogy önmagában azon az alapon, hogy a fél nem ért egyet a szakértő következtetéseivel, nincs lehetőség újabb szakértő kirendelésére.

²⁰⁵ Pp. 316. § (2) bekezdés a) pont és 316. § (1) bekezdés d) pont

²⁰⁶ Pp. 317. § (1) bekezdés d) pont

alátámasztottan köteles igazolni, vagy az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló rendeletben foglalt költségátalány mértékét számíthatja fel. Míg a kirendelt szakértő díját a kirendelő hatóság a díjjegyzék alapján állapítja meg, úgy a magánszakértő díjának meghatározása – mivel a fél megbízása alapján jár el – nem a hatóság feladata.

V.3.6. Megbízási szerződés

A Szaktv. a szakértő részére lehetőséget biztosít arra, hogy vagy kirendelés, vagy megbízás alapján végezze tevékenységét.²⁰⁷ A jogszabályi rendelkezés a Ptk. szerinti megbízási jogviszonyra utal, mely alapján a megbízott, azaz a magánszakértő a megbízó, az őt felkérő fél által rábízott feladat ellátására, a megbízó pedig a megbízási díj megfizetésére köteles. A 2013. évi Ptk. elfogadásával újításként a jogszabályi normaszövegből kikerült azon lényeges tartalmi elem, miszerint a megbízó érdekeinek megfelelő teljesítése az alapvető kötelezettség, és a középpontba a szakszerűség került. Továbbra is követelmény, hogy a szerződészerű teljesítéshez a gondos ellátásra van szükség, mivel a megbízási jogviszony gondossági kötelelem, ugyanakkor a megbízó érdekeinek mindenek feletti érvényesítése helyett a szakszerűség került előtérbe. Ez a magánszakértő alkalmazásával koherens rendelkezés, mivel a magánszakértő szakszerűen, a vonatkozó jogszabályi rendelkezések és szakmai útmutatások mentén, logikus, alapos, indokolt szakvéleményt köteles adni függetlenül attól, hogy az az őt megbízó fél érdekét mennyiben segíti elő vagy épp sérti. Ha a Ptk. indokolásából indulunk ki, akkor a megbízási jogviszony egyfajta képviseleti jelleget is magában foglal, amelyből következtetni lehet az érdekképviselőre, ugyanakkor a magánszakértő az általa adott magánszakértői véleménnyel a megbízó fél érdekeivel szembeni álláspontját is megfogalmazhatja. A magánszakértővel kötött megbízás rendszerint írásban jön létre, melyre vonatkozóan kötelező tartalmi-formai kritériumok nem valósulnak meg.²⁰⁸

A Szaktv. az előzőek szerint egyértelműen utal arra, hogy a Ptk. szerinti megbízási jogviszonyban végezhető igazságügyi szakértői tevékenység magánszakértőként, ugyanakkor általános jelleggel kimondja, hogy a szakértő a szakvélemény szakmai megállapításaival összefüggésben nem utasítható, amely rendelkezés nem csak a kirendeléssel eljáró szakértő, hanem a megbízás alapján eljáró magánszakértőre is egyaránt vonatkozik.

²⁰⁷ Szaktv. 2. § 8. pont

²⁰⁸ Ptk. 6:272. § - 6:280. §

V.3.7. Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleménye – reális alternatíva?

A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per 2013. szeptember 1. napjától a szerződő felek részére biztosított egyfajta különleges eljárásjogi eszközt. Ennek az eszköznek a rendeltetése és a célja az volt, hogy egy igazoltan elvégzett kivitelezést, teljesítést követően a szolgáltatási díj rövid időn belül kikényszeríthető legyen. Az 1952. évi Pp. külön fejezetet szánt ennek az eljárásjogi eszköznek, így a XXVI/A. Fejezet a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per elnevezést viselte a kiemelt jelentőségű perekben belül. A hatályos Pp. szakít ezzel, és már nem tartalmazza a normaszöveg ezt a különleges eljárási rendet, így a kiemelt ügyek „soronkívülisége” és annak előnye már nem opcionális lehetőség a szerződő felek részére. A Teljesítményigazolási Szakértői Szerv eljárása során a teljesített munkamennyiség felmérésére és annak piaci viszonyokhoz képest történő beárazására törekedett. A Szakértői Szerv rendszerint két vagy három szakértőből álló testület, amelynek vizsgálati köre kiterjed a szerződést biztosító mellékkötelezettségek körére is. Az 1952. évi Pp. vonatkozó rendelkezéseinek célja az eljárás gyorsítása volt. Erre tekintettel a Szakértői Szerv szakvéleményének kézbesítésétől számított 60 napon belül lehetett keresetet előterjeszteni az illetékes bíróságon, melyhez szükséges volt benyújtani a szakvéleményt és annak kézbesítését igazoló iratot is. A Pp. hatálybalépésétől a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv által hozott szakvéleményre alapított per már nem minősül kiemelt pernek, azonban az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi lánctartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról szóló 2013. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban Tszsztv.) tartalmaz a szakvéleményre alapított per polgári eljárásrendjére vonatkozóan rendelkezéseket.

A szakvéleményt illetően fontos megjegyezni, hogy a Tszsztv. 8/E. § (1) bekezdése alapján a perben felmerülő szakkérdésben a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleménye ugyanolyan bizonyítéknak minősül, mintha a szakvéleményt a perben kirendelt szakértő terjesztette volna elő. A peres fél az érvényesíteni kívánt jog alapjául a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére hivatkozik, erre tekintettel elengedhetetlen, hogy a szakvélemény megalapozott legyen. Ez a követelmény segíti a permegelőző célt is. A fél által a peres iratokhoz csatolt Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményének rendeltetése tehát, hogy a perben felmerülő szakkérdésben már

rendelkezésre álljon egy olyan szakvélemény, amelyre a bíróság az ítéletét alapíthatja, azonban, ha az aggályos, akkor a szabad bizonyítás elve szerint a bíróság a felek előadása és indítványai alapján további bizonyítást vehet fel, így többek között, más szakértői bizonyítást is elrendelhet. A Fővárosi Ítéltábla Pf.21.029/2019/5. számú ítéletében kifejtette, hogy a polgári peres eljárásban a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményét a Tszsztv.-nek megfelelő felhasználás esetén a szakértői bizonyítás keretében kizárólag a 6. § (2) bekezdésében rögzített tárgyban lehet figyelembe venni, így bizonyítékként értékelni. Az adott ügyben így tévesnek találta a felperesnek arra való hivatkozását, hogy a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv hatáskörébe tartozik annak megállapítása, hogy a felperes végzett-e pótmunkát. A Szaktv. 47. § (6) bekezdése szerint a szakvéleményben jogkérdésben nem lehet állást foglalni, így abban sem, hogy a felperes által elvégzett munkák pótmunkának minősülnek-e vagy sem. A Tszsztv. 6. § (2) bekezdése értelmében a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv kizárólag abban dönthetett, hogy a per felperese által megjelölt munkák a perbeli szerződés műszaki tartalmának részét képezték-e, amennyiben igen, azt a felperes teljesítette-e és milyen minőségben, továbbá ezen munkák értékét határozhatja meg. A csatolt Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvélemény tehát csak annyiban volt irányadó, amennyiben az elvégzett munkák vonatkozásában rögzítette, hogy azok a perbeli szerződés műszaki tartalmának részét képezik-e vagy sem, illetőleg ezen megállapításból kiindulva a 6. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tartalmazhatott megállapításokat. Az ezt meghaladó szakértői megállapítások a Tszsztv. 6. § (2) bekezdésébe ütköznek, azaz a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvélemény a felperes pótmunkaigényével összefüggésben a Pp. 316. § (1) bekezdés d) pontja szerint aggályos, A Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.229/2019/7.10 számú ítéletében pedig a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményét nem fogadta el, többek között azért, mert az elvégzett többletteljesítések, pótmunkák tekintetében a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv jogkérdésben foglalt állást, amely ellentétes a Szaktv. 47. § (6) bekezdésében foglaltakkal. Az ítéltábla szerint a szakértői szerv jogkérdésben is állást foglalt akkor, amikor azt rögzítette, hogy az elvégzett többletteljesítések, pótmunkák a kérelmező (felperes) terhére nem róhatók. ²⁰⁹

Összegezve tehát elmondható, hogy a Tszsztv. rendelkezései igyekeznek a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményén alapuló perek tárgykörét kibővíteni, de ezzel párhuzamosan a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményének tárgya

²⁰⁹ BARTA Judit: *A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per és a szakvéleményekkel kapcsolatos gyakorlati kérdések*, Ünnepi kötet Prof. Szabó Imre 70. Születésnapjára. 35-36. oldal

megmaradt a szűkebb keretek között. A jelenlegi szabályozás mellett jellemzően előfordul, hogy a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleménye aggályos lesz vagy azért, mert olyan tárgykörre vonatkozik, ami nem tartozik a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv kompetenciájába, vagy azért, mert jogi minősítést tartalmaz, tehát a szakkérdésen túlterjeszkedve jogkérdésben foglal állást. Bár jogkérdésben nem foglalhat állást a szakértő, a bírói gyakorlat sok esetben igyekszik ezen problémát orvosolni, és pusztán csak emiatt nem hagyja figyelmen kívül az egyébként megalapozott Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményt. Ugyanakkor amennyiben a bíróság aggályosnak tartja a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményét, a bizonyító félnek kell indítványozni, hogy a bíróság rendeljen ki újabb szakértőt, a bíróságnak hivatalból ez nem feladata.

A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményével kapcsolatban felmerül az a kérdés is, hogy hogyan kell azt értékelni, ha nem a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményre alapított perben hivatkoznak rá. A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított perben az ugyanolyan bizonyítási eszköz, mint a bíróság által kirendelt szakértő véleménye. Még az 1952. évi Pp. hatálya alatt a Fővárosi Törvényszék egyik eseti döntésében²¹⁰ foglalkozott a kérdéssel, és arra a következtetésre jutott, hogy a nem a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított perben a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleménye nem esik azonos megítélés alá a kirendelt szakértő véleményével, azzal nem egyenrangú bizonyítási eszköz. Ez egyben azt is jelenti, hogy a perben a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleménye nem minősült igazságügyi szakvéleménynek, azt a perben egyszerű okiratként vagy – az 1952. évi Pp. rendszerében értelmezett – magánszakértői véleményként lehetett értékelni. Ugyanakkor rámutatott a bíróság arra is, hogy a csatolt, magánszakértői véleménynek minősíthető Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvélemény nem egyszerűen a felek szakmai kérdésben tett előadása, az egyedi, nem nevesített sui generis bizonyítási eszköz, amelyet a bíróság a szabad bizonyítás keretében értékelni köteles (egyezően a korabeli esetjogi értelmezéssel²¹¹). A következtetés a hatályos perrendi szabályok alapján sem változhatott, hiszen a már nem a Pp.-ben, de különleges eljárási rendet alkalmazó per előfeltétele a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv

²¹⁰ Fővárosi Törvényszék 5.G.40.453/2017/53. számú ítélete

²¹¹ BH2012. 175. A fél által beszerzett igazságügyi szakértői véleményt a bíróság a szabad bizonyítás keretén belül értékelni köteles. A magánszakértői vélemény megállapításai alkalmasak lehetnek a perszakértői vélemény aggályossá tételére, bizonyító erejének lerontására, ezért, ha az ellentétben áll a bíróság által kirendelt szakértő véleményével, nem mellőzhető azok ütköztetésével az ellentmondások feloldásának megkísérlése, ennek eredménytelensége esetén pedig – a fél kérelme alapján – ebben a körben további bizonyítási eljárás lefolytatása.

szakvéleményére hivatkozás; ha arra már perben is hivatkozni lehetne, az értelmetlenné tenni a speciális perjogi szabályok alkalmazását.

Összegezve, bár már nem a Pp., hanem külön jogszabály tartalmazza, de továbbra is létezik a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per; a szakvélemény bizonyítékként figyelembe is vehető, amennyiben a rá vonatkozó követelményeknek megfelel. Ezek a követelmények azonban annyira speciálisak és a bírói gyakorlat azokat oly mértékben szigorúan értelmezi, hogy nem jelenthetnek valódi alternatívát a magánszakértői bizonyítás a megújított perrendi szabályozás által célzott modelljével szemben.

V.4. Az első Pp. novella

Az új, hatályos Pp. 2018. január 1. napján lépett hatályba, felváltva ezáltal a több, mint hatvan éve hatályban lévő perrendtartást. Számos újítást vezetett be annak érdekében, hogy az 1952. évi Pp. hatálya alatt, a gyakorlat által észlelt problémákat kiküszöbölje és ezáltal megteremtse a perjogi kódex koherenciáját. Ennek keretében a bizonyítást érintően bevezette a perkoncentrációt biztosító osztott perszerkezetet, bevezette és szabályozta a magánszakértői bizonyítást, valamint a bíróság pervezetési feladatait is módosította, az eljárási szabályok egyértelműbbé, egyszerűbbé, rugalmasabbá tételét célozta. Habár a kodifikációs folyamat során ezen célok kísérték a jogalkotót, a megszületett törvény normaszövege sok kérdést vetett fel és gyakorlati bizonytalanságot eredményezett, így a kezdeti alkalmazással felmerült hiányosságok mielőbbi orvoslása érdekében a jogalkotó az új Pp. módosításáról rendelkezett. A módosítás a bizonyítással összefüggésben leginkább a személyi állapotot érintő perek típusait és a rá vonatkozó rendelkezéseket érintette.

A Pp. Novellához fűzött általános indokolása²¹² szerint a személyi állapotot érintő pereket célzó módosítások egyik legfontosabb célja a kiskorú gyermek érdekeinek fokozott védelmét célzó rendelkezések bevezetése volt. Erre tekintettel a Pp. novella 51. § valamennyi személyi állapotot érintő perben kizárta a magánszakértői bizonyítás lehetőségét.²¹³ Ezt azzal indokolta, hogy ha a korábbi, az új Pp. rendelkezései szerint folytatjuk le a szakértői bizonyítást, és a Pp. 434. § (5) bekezdésében, valamint a 444. § (1) bekezdésében foglalt korlátozás mellett a gondnoksági perekon kívül valamennyi személyi állapotot érintő perben

²¹² lásd: Indokolások Tára 2020/148., a 2020. évi CXIX. törvényhez tartozó végső előterjesztői indokolás

²¹³ 2020. évi CXIX. törvény 51. §

lehetőséget biztosít a törvény a magánszakértői bizonyításra, úgy a felek – a szabad bizonyítás elvéből fakadóan is – élni fognak a magánszakértői bizonyítás lehetőségével, mely során felmerülhet az aggályos, ellentétes szakértői vélemény esete, amelynek feloldására a bíróságnak törekednie kell. Ilyenkor egy házassági vagy szülői felügyelettel kapcsolatos igényérvényesítés során előfordulhat, hogy a magánszakértőnek, magánszakértőknek, vagy végső soron kirendelt szakértőnek – attól függően, hogy az ellentmondást, a szakvélemény aggályait miként sikerül feloldani, többször is vizsgálat alá kell vonnia/vonniuk a kiskorú gyermeket, amely ellentétes rendelkezés a Ptk. 4:2. § (1) bekezdésében foglaltakkal, melynek értelmében a családi viszonyokban a gyermek érdeke és a jogai fokozott védelemben részesülnek.

Az alapjaiban megreformált magánszakértői bizonyítást a Pp. novella - leszámítva a személyi állapotot érintő rendelkezéseket – nem érintette.

V.5. A Szaktv. rendelkezései

Az igazságügyi szakértés szabályozása átfogó reform előtt állt. A reform célja az egységes, szakszerű szakértői tevékenység kereteinek biztosítása volt. A szakértői munka szakszerűsége és személyi szubjektivitástól való mentessége, a pártatlan és objektív szakértés csak megfelelő módszertani útmutatók, illetve átfogó módszertan kidolgozása révén biztosítható.

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény végleges változata – szakértői javaslat elfogadásával – 2016. június 15. napján lépett hatályba, amely alapvető változást hozott igazságügyi szakértők megítélése, perbeli státusza vonatkozásában:²¹⁴ *"Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását."*²¹⁵. Abból adódóan, hogy a szakértő immár nem csupán segítője a szakkérdés eldöntésének, hanem szakértő az, aki jogosult és köteles is megítélni és megválaszolni a szakkérdéseket, a szakértő a szakmai bíró szerepkörébe került.

²¹⁴ BÁNYAI István: „*Expertológia*” az egységes igazságügyi szakértői módszertan keretei. Magyar Jog, 2017/7-8., 505. oldal

²¹⁵ Szaktv. 3. § (1) bekezdés

Ez a gyökeres szemléletbeli változás nagyobb felelősséget jelent a szakértők vonatkozásában, és ennek megfelelően szükséges és elengedhetetlen átgondolni a szakértői bizonyítás tartalmi és formai eszközrendszerét. Habár a Szaktv. rendelkezései hozták magukkal, ez a szakértői szerepfelfogás mégsem idegen, hiszen a polgári eljárásjogi szabályok a szakértő ténybírói szerepét egészen a XIX. század óta ismerték, onnantól kezdve, hogy a szakértőt szemle lefolytatásakor kötelező volt alkalmazni. Igazságügyi szakértő eljárása alatt egyedi döntések kapcsolatán keresztül jut el egészen a szakmai tények felismerésétől az ok-okozati összefüggések megállapításáig és a konklúziók levonásáig. A folyamat minden egyes elemi döntése kihatással bír a végső szakértői álláspont megalapozottságára és objektivitására.

A Szaktv. mindenekelőtt meghatározza az igazságügyi szakértői tevékenység fogalmát. Definíciója szerint a jogszabályban meghatározott követelményeknek megfelelő igazságügyi szakértő, illetve az igazságügyi szakértő munkáját segítő egyéb személyek által, a kirendelő hatóság, bíróság, ügyészség, rendőrség, közjegyző, bírósági végrehajtó (együtt: hatóság) kirendelése vagy megbízás alapján, e törvény által meghatározott szervezeti keretek között, jellemzően szakértői díj ellenében végzett, a hatóság eljárásaiban különleges szakértelmet igénylő tény vagy egyéb körülmény megállapítását vagy megítélését elősegítő részcselekmények összessége, így különösen a szakvéleményhez szükséges vizsgálatok elvégzése, a szakvélemény előkészítése, elkészítése és előterjesztése, valamint a hatóság kérésére annak kiegészítése és az ezekkel összefüggő valamennyi részcselekmény.²¹⁶

A Szaktv. szigorú garanciális szempontok mellett meghatározza, hogy kik és milyen feltételekkel jogosultak állandó szakértői tevékenység folytatására, részletesen szabályozza a feltételek teljesülésének engedélyezését.²¹⁷ A főszabályként írt állandó szakértőkön kívül a Szaktv. szerint kivételesen az igazságügyi szakértői tevékenység ellátására megfelelő szakértelemmel rendelkező eseti szakértő is igénybe vehető, ha az adott szakterületen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő, vagy az adott szakterületen – időszakos hiány vagy egyéb szakmai ok miatti hiány okán – a bejegyzett igazságügyi szakértők egyike sem tud eleget tenni a kirendelésnek, vagy ha az adott szakterület nem szerepel a miniszter rendeletében felsorolt szakterületek között.²¹⁸ Eseti szakértőként azonban csak az járhat el, aki nyilatkozik

²¹⁶ Szaktv. 2. § 8. pontja

²¹⁷ Szaktv. 4. § (1) bekezdése, 5. § (1)-(5) bekezdése, 6. §

²¹⁸ Szaktv. 4. § (4) bekezdése

arról, hogy az igazságügyi szakértőkre vonatkozó fegyelmi követelményeknek aláveti magát. Az eseti szakértő jogaira és kötelezettségeire e törvény rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.²¹⁹Kiemelt fontosságot tulajdonít a Szaktv. az igazságügyi szakértő részére szükséges oktatásnak és szakmai továbbképzéseknek.²²⁰

A Szaktv. a szakértői vélemények tartalma vonatkozásában az alábbi elvárásokat fogalmazza meg²²¹: A szakvéleménynek tartalmaznia kell a leletet, a vizsgálat módszerének rövid ismertetését, a szakmai ténymegállapításokat, a szakértő véleményét, ha az ügyben korábban vizsgálat lefolytatására került sor és a kirendelés erre kiterjed, a korábbi vizsgálatra vonatkozó adatok és megállapítások értékelését, a módszertani levélre történő utalást, illetve a módszertani levélben foglaltaktól történő eltérés esetén ennek indokait.

Mint ahogyan az a jogszabályi rendelkezésekből is kiolvasható, a jogalkotó előírja a szakértő részére, hogy ismertesse az általa elvégzett vizsgálat módszerét, mi több – ha nem is kizárólagosan, de – módszertani levelek alkalmazását is előírja.

Az igazságügyi szakértői bizonyítás módszertani előírásai egyrészt a releváns jogszabályokban, másrészt pedig a szakértői módszertani levelekben nyernek megfogalmazást. Nem tekinthető ugyanakkor általános érvényű igazságügyi szakértői módszertannak, azaz expertológiának elnevezésétől függetlenül az olyan szakmai útmutatás, mely ugyan a gyakrabban előforduló szakértői esetek problémáira koncentrálnak, de nem lép ki az adott szakterület keretei közül, nem vezet át az igazságszolgáltatás területére.²²²

A szakértői módszertani levelek kiadásával kapcsolatos feladatkört a jogalkotó Igazságügyi Szakértői Kamara részére írta elő a Szaktv. 89. § (1) bekezdésével, miszerint: *"Az elnökség az igazságügyi szakértői tevékenység egységes és magas színvonalú ellátása érdekében módszertani levelet ad ki. A módszertani levél kiadását a Kamara szervei, különösen a minőségbiztosítási bizottság, a Kamara szakmai tagozatai, igazságügyi szakértői intézmény, igazságügyi szakértői testület, Teljesítésigazolási Szakértői Szerv, valamint a*

²¹⁹ Szaktv. 4. § (5) bekezdése

²²⁰ Szaktv. 15. § (1) bekezdése, 16. § (1) bekezdése

²²¹ Szaktv. 47. § (4) bekezdése

²²² BÁNYAI István (2017): i.m. 505. oldal

névjegyzéket vezető hatóság indíthatja. ²²³ A reform kapcsán felmerült az igény, hogy minél több szakterület és tudományterület részére biztosítani kellene a kellő részletességgel meghozott szabályozást, útmutatást. Ez azonban – ebben a formában – elmaradt és minden szakterületre kiterjedő módszertani útmutatás nem született.

A módszertani levelek kapcsán a jogalkotó sem tartalmi, sem formai követelményeket nem határozott meg. Tulajdonképpen nincs a szakértők számára olyan iránymutatás, amely a tények beazonosítása, a tényállás meghatározása, a bizonyító erő mérlegelése, illetve a többi meghatározó módszertani kérdés vonatkozásában segítségül szolgálna. ²²⁴ A szakértő vizsgálat lefolytatása során alkalmazott bizonyítási módszerek két területe körvonalazódik alapvetően. A bizonyítási eljárások egyikét a "különleges szakértelem" területére eső – szakterületfüggő, és ebből adódóan szakterületenként eltérő – módszerek halmaza alkotja, amíg a másik kategóriába egy egységes, a szakterületektől független bizonyítási módszertan, az "expertológia" sorolható. ²²⁵

A szakértői vizsgálat során alkalmazandó módszerek esetében – az előzőek értelmében – különbséget kell tennünk azok között, melyek nem térnek el az adott, "különleges" szakértelmet igénylő szakterület vizsgálati módszertanától, és azok között, melyek túlmutatnak az adott szakterület sajátosságain. A bizonyítási eljárások elsőnek említett területét a különféle szakterületek szakma-specifikus bizonyítási protokollja, illetve azok szűkített – az igazságszolgáltatás szempontjából releváns területekre fókuszáló – módszertani előírásai alkotják. Ahhoz, hogy aggálytalan szakvélemények szülessenek, és tartalmi követelményeknek megfelelő legyen a szakértői vélemény, általános és szakterület-specifikus követelmények is kellenek. Nem elegendő az, hogy csak általánosságban jogszabályi rendelkezések kapcsán és a kialakult bírói gyakorlatban kerül megadásra az, hogy milyen elvárások szükségesek ahhoz, hogy a szakértői vélemény aggálymentes legyen. Nem elvárható egy műszaki területre és az orvosszakértői, pszichológus szakértői területre, hogy azonos feltételek, azonos kritériumok vonatkozzanak, már csak azért sem, mert a műszaki terület leginkább objektív megállapításokat, míg a pszichológus szakértői terület pedig objektív eszközökkel szubjektív megállapításokat és következtetéseket tartalmaz.

²²³ Szaktv. 89. § (1) bekezdése

²²⁴ BÁNYAI István (2017): i.m. 505. oldal

²²⁵ BÁNYAI István (2017): i.m. 506. oldal

A módszertani levelek nem csak abban vannak segítségre, hogy megfelelő iránymutatásokkal lássák el a szakértői szakmát, hanem abban is, hogy az általuk adott szakvélemény ellenőrizhető a módszertani levelek tartalma alapján. A szakmai útmutatókban megfogalmazott eljárásrendek mindenekelőtt a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeire támaszkodnak, éppen ezért időnként felülvizsgálatra szorulhatnak. A módszertani levelek megalkotásának továbbá alapvető feltétele az, hogy az azonos szakterületek – például az összes értékelési tevékenységgel összefüggő szakterületek – a kompetencia rendeletben egységes szabályozást nyerjenek. Most ugyanis egy-egy szakterületi lista annyira szerteágazó és inhomogén, hogy talán reménytelennek látszik a minden szakterületre kiterjeszhető egységes módszertani elvek meghatározása.²²⁶

Egyetértek Csirmazzal abban, hogy rendkívül fontos, hogy az igazságügyi szakértők olyan szemléletmód alapján dolgozzanak és produkáljanak, hogy eredményeik integrálhatók legyenek, ilyen módon hozzájáruljanak az egységes alapelvek, illetve a szakmai szempontrendszer és az egységesen alkalmazható modellek kialakításához, illetve fejlődéséhez.²²⁷

V.6. Magánszakértői intézménnyel felmerülő legfőbb jogalkalmazási problémák

V.6.1. Magánszakértői vélemény helye a bizonyítékok körében

Az egyik kiemelt jogalkalmazási probléma a magánszakértői intézménnyel szemben álláspontom szerint, hogy a szakértő eljárásjogi szerepét még mindig nem kellő súllyal értékelik a bizonyítékok körében, és olykor a fél személyes előadásának tekintik, amellyel alapvető gond, hogy a magánszakértő – tekintettel arra, hogy csak igazságügyi szakértő végezhet efféle tevékenységet – eljárásjogi szerepét a különleges szakértelme adja. Sok döntésből kitűnik, hogy a tisztességes eljáráshoz való jognak, a felek fegyveregyenlősége elvének, a pártatlanság és a függetlenség elvének biztosítása érdekében a magánszakértői véleményt nem értékelik kellő súllyal. Ennek okát látom egyrészt abban, hogy a

²²⁶ CSIRMAZ László: *A szakvélemény elkészítésének főbb szabályai és a módszertani levelek problémája*, In: Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport: *Összefoglaló vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban* (Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből, Budapest, 2014., 168. oldal

²²⁷ CSIRMAZ László (2014): *A szakvélemény elkészítésének ...* i.m. 163. oldal

magánszakértővel szemben – habár garanciális biztosítékok szolgálnak arra, hogy pártatlan, független, szakmai véleményt adjon – előtérbe kerül az a nézet, miszerint a magánszakértő megbízási díjat fogad el az egyik féltől, kvázi az ő képviselőjében jár el, amely pedig alkalmatlanná teszi, hogy pártatlan, független szakértői véleményt hozzon. Ez a megközelítés abból a téves feltételezésből indul ki, hogy nyilvánvalóan a magánszakértői véleményt a megbízó fél álláspontjával szöges ellentétben nem tartalmazhat olyan megállapításokat, amely az ellenérdekű fél tényeit, állításait támasztja alá.

Azzal, hogy a perrendtartás az egy szakértő elvét vallja és alapvetően törekszik arra, hogy a perkoncentráció elve érvényesüljön, azaz a lehető leghamarabb eldöntésre kerüljön a felek közötti jogvita, elveti annak lehetőségét, hogy a peres felek minden tekintetben szabadon bízassanak meg magánszakértőket. Az adott szakkérdés vonatkozásában a hatályos normaszöveg korlátot állít fel, amikor azt mondja ki, hogy csak abban az esetben kerülhet új magánszakértő alkalmazásra, ha a magánszakértőt a bíróság a perből kizárta, vagy nem tud magánszakértői véleményt adni, hiszen igazságügyi szakértői tevékenységet a törvény értelmében nem végezhet, vagy a szakkérdés megválaszolására a törvény értelmében nem jogosult.²²⁸

Ha azt az álláspontot képviseljük, hogy a magánszakértőt igenis befolyásolják a megbízás keretei, a megbízás során kapott díjazás, akkor azt mondhatjuk, hogy a per mielőbbi lefolytatása és az érdemi döntés meghozatala érdekét a kirendelt szakértő eljárása segíti leginkább elő és biztosítja kellően, ugyanakkor a gyakorlatban észlelhető, hogy a kirendelt szakértők eljárása lassabb, már csak amiatt is, mert az adott szakkérdés megválaszolására jogosult igazságügyi szakértők köre szűkebb, így ha minden peres eljárásban csak őket alkalmazzuk, akkor az az az eljárások jelentős elhúzódásához vezet. Számtalan esetben – legyen az polgári peres vagy büntető eljárás – megfigyelhető, hogy a szakkérdések megválaszolására póthatáridőt enged a bíróság, valamint a késedelem szankcióit nem alkalmazza, és a kirendelés által biztosított nagyobb bírói beavatkozás folytán, akár teljesen felesleges óvatosságból, a szakértői bizonyítás újabb és újabb kiegészítését rendeli el. Ezt a magánszakértői intézmény álláspontom szerint orvosolná, hiszen szélesebb körben lehetne igazságügyi szakértőt igénybe venni az adott szakkérdés vonatkozásában, valamint a megbízási díj – szemben a kirendelt szakértői díjjal – magasabb összege ösztönözné a magánszakértőt a gyorsabb, hatékonyabb eljárásra.

²²⁸ Pp. 305. §

Ezen felül felmerül a kérdés, hogy a per tisztességes lefolytatását vajon tényleg csak a kirendelt szakértő által lehet-e biztosítani vagy esetleg a felek által igénybe vett magánszakértők útján is lehetne, amely – habár nem az egy szakértő elvét támogatná – eredményesebb is lenne?

V.6.2. Magánszakértői vélemény hiányossága - bírói pervezetés

A másik fontos jogalkalmazási problémát jelenti, hogy a magánszakértői vélemények tartalmi-formai hiányosságban szenvednek és ezt a bíróság az eljárás keretében nem orvosolja kellően. Ebben a vonatkozásban a bírói gyakorlat túlzottan szigorúnak látszik. Álláspontom szerint, ha a magánszakértői véleményben foglalt ténymegállapítások, a kutatómódszertan, a szakirodalmi hivatkozások és a levont, összegzett konklúzió alapos, világos, logikus, akkor nem jelenthet olyan indok elutasítási okot, mint például, hogy az ellenérdekű felet nyilatkozattételre nem hívta fel a magánszakértő. Egyrészt ezen mulasztás és hiányosság álláspontom szerint pótolható egy peres eljárásban, másrészt sok esetben az ellenérdekű fél igyekszik a magánszakértő megkeresését akadályozni, hogy később a magánszakértő véleményének vitatása alapján lehetőség legyen a magánszakértői vélemény kizárására a bizonyítékok köréből. Számos esetben a magánszakértői vélemények, ha a Pp. 303. § (2) bekezdésében foglaltak nem teljesülnek, a bizonyítékok körében nem kapnak helyt, így annak megállapításait a bíróság figyelmen kívül hagyja. Ez újabb kihívás a magánszakértői bizonyítás felé.

V.6.3. Magánszakértői díj perköltségből való kizárása

Jogalkalmazási problémát jelent és a magánszakértő alkalmazásának háttérbe szorulásához vezet továbbá, hogy a magánszakértői díj, amennyiben az aggályos, nem számítható fel a perköltség részeként, és az eljárások jelentős részében a magánszakértői vélemény aggályossága kerül kimondásra. Míg a kirendelt szakértő aggályos szakvéleményének díja a perköltség részét képezi, addig a magánszakértő díja könnyen felesleges plusz költséggé válhat az őt megbízó fél részére. A gyakorlatban megfigyelhető, hogy nem pusztán csak azért lehet egy magánszakértői vélemény aggályos, mert az hiányos, vagy az önmagával, illetve a perbeli adatokkal ellentétes megállapítást tartalmaz, vagy

homályos, hanem akkor is, ha például két magánszakértői vélemény van, amely eltérő álláspontot képvisel és eltérő megállapításokra jut. Ha pedig később a fél, az álláspontjának bizonyítása okán szakértő kirendelését indítványozza, aki vagy az egyik, vagy a másik magánszakértői véleményben foglaltakat igazolja, úgy hiába derül ki utóbb, hogy az aggályosnak kimondott magánszakértő véleménye alapos, mégsem kerülhet a kifizetett díj perköltségként felszámításra. Ha a normaszöveg lehetőséget adna arra, hogy az újabb, kirendelt szakértővel alaposnak bizonyult magánszakértői vélemény díját a perköltség részévé lehessen tenni, úgy a magánszakértő felkérése is kecsgetőbb lenne a felek számára. Ezzel összefüggésben felmerül a túlbizonyítás kérdésköre, aminél nélkülözhetetlen álláspontot foglalni, hogy a perhatékonyt az igazság „felderítése” vagy az ügy mielőbbi elbírálása szolgálja?

VI. MAGÁNSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNNYEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK

A dolgozat ezen fejezetében annak vizsgálatára törekszem, hogy a magánszakértői véleménnyel szembeni garanciális biztosítékok körét ismertessem. Mivel a Szaktv. a követelményeket a szakértői véleménnyel szemben támasztja, a módszertani levelek is általánosságban a szakértői tevékenységgel összefüggésben jelölnek meg útmutatásokat, így a fejezet ezen pontján az általános szakértői vélemény szófordulat olvasható. Azonban fontos tisztázni, hogy a Szaktv. és a módszertani levelek, egyéb szakmai útmutatások egyaránt vonatkoznak a magánszakértői véleményre és a kirendelt szakértő által készített véleményre is, mivel a Szaktv. úgy fogalmaz, hogy igazságügyi szakértői tevékenység végezhető kirendelés vagy megbízás útján is. Kétségtelen tehát, hogy a szakértői protokollt nem csak a kirendeléssel eljáró szakértőnek kell betartania, hanem a megbízás alapján eljáró magánszakértőnek is.

A szakértők igénybevétele régóta neuralgikus pontja a magyar igazságszolgáltatásnak. A tudományos, technikai ismeretek az emberi élet minden szegmensében, így a jogérvényesítés különböző területein is meghatározó jelentőséggel bírnak. Ugyan a különböző eljárásokban főszabály szerint a szabad bizonyítás elve szerint érvényesül, a különleges – tudományos, technikai – szakismeretet igénylő tények megállapítása kétségkívül a szakértő kötelessége. A Pp. XXI. fejezet 300. § (1) pontja értelmében *„Szakértőt kell alkalmazni, ha a jogvita kereteinek meghatározásához vagy a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges.”*²²⁹ A bírósági eljárásban tény-, és jogkérdések merülhetnek fel, és a szakértői vélemény tárgya mindig valamilyen ténymegállapítás. A bíróság a szakértő igénybevitelével az adott jogkérdés eldöntéséhez szükséges vizsgálatok körét szakkérdéssé, vagyis jogi kompetencia keretében nem megítélhető kérdéssé minősíti. Mindebből következik, hogy a szakértői vizsgálat keretében megválaszolandó kérdések meghatározása legpontosabban szakértő részéről történhet.

Az igazságügyi szakértő jogkérdésben nem foglal álláspontot, a szakkérdés megválaszolására törekszik és a lefolytatott vizsgálatot követően konklúziót von, ugyanakkor továbbra is bíróság hatáskörébe tartozik a szakértő által megállapított szakmai tények,

²²⁹ Pp. 300. § (1) bekezdés

következtetések alapján az ügyre vonatkozó jogi következtetések levonása, és ekként a jogi ítélet meghozatala is. Tisztázandó a jogkérdés, ténykérdés fogalmi elhatárolása. A jogkérdés, ténykérdés értelmezése - legalább is a definíció szintjén - rendezettnek tűnhet. "A jogkérdés (quaestio juris), valamely tényleges viszonynak jogi megítélése, ellentétben a ténykérdéssel (quaestio facti), mely a megítélés tárgyát képező ténynek tényállásnak megállapítására vonatkozik.²³⁰ A szakkérdés, amely a ténykérdés körén belül értelmezendő valamely szakmai ténynek, tényállásnak a megállapítására vonatkozik, amellyel rendszerint a bíróság vagy a megbízó fél nem rendelkezik. A jogi és speciális, különleges szakértelmet érintő szakterület párhuzamba állításának ideológiai alapját a szakértői vizsgálat "fekete-doboz" jellege adja²³¹, vagyis az, hogy a szakértői tevékenység, mint részbizonyítás, mikrobizonyítás, többé-kevésbé önálló eleme a jogi-, azaz makrobizonyításnak.²³² A tudományban a tény a tudományos kísérlettel, kutatással alátámasztott, és a közösség által elfogadott adat, ugyanakkor nem lehet ténynek tekinteni azt, ami nem bizonyított, illetve természete folytán nem bizonyítható. A jogban ténynek az számít, amit a bíróság igaznak fogad el. Ezen belül is jogi tény minden olyan tény vagy esemény, amelyhez a jogrend jogi hatásokat fűz. Jogi tények fogalma alatt értjük azokat az állapotokat, eseményeket, cselekményeket, magatartásokat, amelyek megvalósulása, avagy meg nem valósulása esetén polgári jogviszony keletkezik, módosul, vagy megszűnik. A két megközelítés alapvető eltérése, hogy amíg a tudományos megfogalmazás a tény és a (bizonyított) adat közé egyenlőségjelet tesz, addig a jogi ténymegközelítésben a tény nem adat, hanem a létezés egyfajta megnyilvánulása. A tudomány tényfogalma statikus, míg a tény jogi megközelítése dinamikus, abban az értelemben, hogy ez utóbbi következményeket hordoz magában. Jogi tény az, ami a jogi séma keretein belül biztosít kiindulási alapot a jogkérdés eldöntéséhez. A szakmai tényeknek nincs közvetlen jogi következményük, vagyis közvetlenül nem alkalmasak joghatás kiváltására.²³³

Felmerül a kérdés, mi történik, ha a szakértő által elkészített szakvélemény aggályos, ellentmondásos vagy megalapozatlan? Születhet-e az eljárásban olyan ítélet, amely ilyen szakértői véleményen alapul? A bíróság ezek észlelése során törekszik arra, hogy az ellentéteket feloldja, az aggályokat kiküszöbölje, hogy a szakértői vélemény alapján

²³⁰ BÁNYAI István: *Jogkérdés, szakkérdés, ténykérdés, ténytanú, ténybíró - az igazságügyi szakértői tevékenység keretei* (Közjegyzők Közlönye, 2016/3., 14-15. oldal)

²³¹ BÁNYAI (2016) i.m. 14-15. oldal

²³² TREMMEL Flórián i.m. 129. oldal

²³³ BÁNYAI (2016) i.m. 14-15. oldal

megalapozott ítélet szülessen. Azonban sok időt, költséget eredményez, ha eleve olyan szakértői vélemény készül, mely alkalmatlan arra, hogy az ítélet alapjául szolgálhasson, ezért szükségesnek mutatkozik egyfajta szűrése a szakértői bizonyításnak.

A szakértői vélemények megfelelősége érdekében – így a magánszakértői véleményekkel szemben is – számos garanciális biztosíték van, így álláspontom szerint kiszűrhető és korlátozható azon vélemények felhasználása, amelyek megalapozatlanok, kompetencia hiányával készültek, aggályos vagy ellentmondásos tartalommal születtek.

A polgári perjogi kódex kodifikációjával egyidejűleg zajlott az igazságügyi szakértőkről szóló törvény reformja is, melynek eredményeként lépett hatályba a Szaktv. A törvény egyik fontos újítása volt, hogy bevezetésre került egy minőségbiztosítási rendszer a szakértői munka színvonalának emelése céljából, melynek érdekében az igazságügyi szakértő eljárása monitorozás alá kerül, és az Igazságügyi Szakértői Kamara által felállított szakmai testület a szakértő eljárását értékeli akként, hogy az alkalmatlan, alkalmas vagy kiválóan alkalmas minősítést kap.²³⁴ Ez a rendszer álláspontom szerint ösztönzőleg hat az igazságügyi tevékenységet végző magánszakértőkre is, ugyanis a minősítés jelentőséggel bír, a magánszakértő szakmai jártasságát is alátámasztja.

A szakvélemény bizonyítási eljárásban való helye kiemelkedő és amennyiben a bizonyítékok sorában egy szakértői vélemény is meghúzódik, úgy az ítélet alapját leginkább a szakértői vélemény fogja képezni, ezért a minőségbiztosítási rendszer fenntartása elengedhetetlen. Arra vonatkozóan, hogy milyen a megfelelő szakértői vélemény nem igen találunk a szakirodalomban egzakt definíciót, azt azonban általánosságként elmondhatjuk, hogy a jó szakvélemény aggálytalan, valid, helyes megállapításokat tartalmazó, teljes, megfelelő, ellentmondásoktól mentes, valamint megalapozott. Ezen feltételek a magánszakértő véleményére is alkalmazandóak, melyet a hatályos Pp. alá is támaszt.

VI.2. Szakértői tevékenység minőségének garanciális biztosítékai

VI.2.1. Ki lehet magánszakértő?

A szakértők szakmai ismereteik és gyakorlati tapasztalataik alapján, a megfelelő eszközök, eljárások és vizsgálati módszerek felhasználásával dolgoznak, ezáltal a

²³⁴ NAGY Adrienn: i.m. 6. oldal

véleményükben rögzített bizonyítékok bizonyító ereje igen magas fokú. Az igazságügyi szakértővé válás feltételeit a Szaktv. tartalmazza, amely alapján a névjegyzékbe az vehető fel, aki büntetlen előéletű, és nem áll az igazságügyi szakértői vagy a szakterületének megfelelő tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, aki a kérelmében megjelölt szakterületen az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához meghatározott vagy azzal egyenértékű képzéssel és – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – a képzítés megszerzésétől számított, legalább ötéves szakirányú szakmai gyakorlattal rendelkezik, továbbá aki a kötelező szakértőjelölti jelölti időt vagy szakértőjelöltként kötelező szakmai közreműködőként elvégzett ügyszámot, illetve a Kamara által külön szabályzatban előírt képzési és vizsgafeltételeket teljesítette, valamint a miniszter által szervezett igazságügyi szakértői tevékenység végzéséhez szükséges jogi ismeretek oktatásán részt vett és a jogi vizsgát – a miniszter rendeletében meghatározott mentesülés esetét kivéve – sikeresen letette, a szakterületén működő szakmai kamara tagja, ha a tevékenység folytatásához a kötelező kamarai tagságot jogszabály előírja, kötelezettséget vállal arra, hogy a hatósági kirendelésnek – jogszabályban meghatározott eseteket kivéve – eleget tesz, és nem áll cselekvőképességet érintő gondnokság, támogatott döntéshozatal vagy közügyektől eltiltás hatálya alatt.²³⁵ A magánszakértői tevékenységgel kapcsolatban a Szaktv. olyan többlet követelményt fogalmaz meg, miszerint a szakértő magánszakértői vélemény elkészítésére irányuló megbízást csak akkor fogadhat el, ha az a hatóságtól származó feladatainak ellátását nem akadályozza és azzal nem összeférhetetlen.²³⁶

Osztom Bánáti azon véleményét, miszerint mivel az igazságügyi szakértő bevonására elsősorban különleges szakértelme miatt kerül sor, úgy nem feltétlen elegendő a szakértői névjegyzékbe történő felvételhez a jelenleg szükséges, mindösszesen ötéves szakmai gyakorlat igazolása. Előrelépést az jelentene, ha az igazságügyi szakértői tevékenységgel szemben az utóbbi években támasztott magasabb minőségi elvárások megkívnának az adott szakértőjelölt hosszabb idejű előképzését a felelősségteljes szakértői cím elnyerése előtt.²³⁷

Gimesi Ágnes törvényszéki bíró véleménye szerint a szakértővé válás követelményrendszere „túlságosan liberális”, így az nem biztosítja a szükséges mértékben a

²³⁵ Szaktv. 5. § (2) bekezdése

²³⁶ Szaktv. 52. § (4) bekezdés

²³⁷ BÁNÁTI János: *A szakértői bizonyításról védői szemszögből* In: Bonux Iudes Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából (szerk.): MOLNÁR Gábor Miklós – KOLTAY András, Pázmány Press, Budapest 2008., 18. oldal

büntetőeljárásban elengedhetetlen „különleges szakértelmet”.²³⁸ Ez a polgári eljárásra is egyaránt igaz. Mivel az igazságügyi szakértői tevékenység elsősorban a bíróság előtt zajló bizonyítási eljáráshoz kapcsolódik, lényegét tekintve a független és pártatlan bírói döntést elősegítő tevékenységként jellemezhető, így magával a szakértő személyével szemben is elvárás a részrehajlás nélküli, kizárólag szakmai elvek szerinti munkavégzés.²³⁹

A hatályos jogszabályi előírások alapvető követelményeket támasztanak a szakértőkkel szemben, és esetleges kizárásukról is rendelkeznek, amelyek feltételeit az Etikai Kódex tartalmazza. Ezeket az előírásokat együttesen egyfajta garanciális biztosítéknak tekinthetjük, melyek azt hivatottak szolgálni, hogy a szakértő a szakértői bizonyítás eredményeként egy érdemi ítélet alapját képező megalapozott, ellentmondásoktól és aggályoktól mentes, érthető és követhető szakértői véleményt adjon. A szakértőkre irányadó Etikai Kódex mellett a polgári perjogi kódexünk is komoly összeférhetlenségi és kizárási okokat rögzít, így értelemszerűen nem járhat el igazságügyi szakértőként az, akivel szemben a bíró kizárására vonatkozó okok közül valamelyik fennáll, továbbá aki az ügyben bíróként vett részt, illetve olyan gazdasági társaságnak vagy szolgáltatónak a tagja, alkalmazottja, amely az ügyben szakértőként már korábban eljárta. Ezen túl nem lehet szakértő továbbá az sem, aki olyan gazdasági társaság vagy szolgáltató, amelynek tagjával vagy vezető tisztségviselőjével szemben a bíró kizárására vonatkozó összeférhetlenségi okok valamelyike fennáll, illetve a vezető tisztségviselőjével szemben megállapítható, hogy az ügy tárgyilagos megítélése tőle egyéb okból nem várható, és az a szakértői intézmény, intézet, testület, szervezet, vagy szerv sem lehet szakértő, amelynek vezetőjével vagy elnökével szemben ezen Pp. 12. § rendelkezései közötti összeférhetlenségi okok valamelyike fennáll.²⁴⁰ A kizárási okot a bíróság hivatalból veszi figyelembe és azt – amennyiben azt észlelik, azt követően haladéktalanul – a szakértő és a fél is köteles a bíróságnak bejelenteni.²⁴¹

A magánszakértő személyét tekintve azonos megítélés alá esik a kirendelt szakértővel, hiszen a Szaktv. rendelkezései egyértelműsítik, hogy magánszakértői véleményt szakértő adhat, aki pedig az 5. § rendelkezései alapján olyan természetes személy lehet, aki büntetlen előéletű, a tevékenység folytatásához meghatározott vagy azzal egyenértékű képesítéssel

²³⁸ GIMESI Ágnes: *Szakértő – szakértelem*. In: TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjogi olvasókönyv.*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003., 233. oldal

²³⁹ BÁNÁTI János: i.m. 18. oldal

²⁴⁰ Pp. 301. § (1) – (2) bekezdés

²⁴¹ Pp. 12. §, Pp. 301. § (3) bekezdés

rendelkezik és a kötelezően meghatározott szakértőjelölti idejének letöltését, szakmai gyakorlat megszerzését követően az igazságügyi névjegyzéket vezető hatóság által felvételre került, továbbá egyéb vele szemben alkalmazandó kizáró ok sem áll fenn.

A magánszakértő csak igazságügyi szakértő lehet. A Szakértői Javaslat amellet foglalt állást, miszerint lehetőséget kell biztosítani a bizonyító félnek arra, hogy ne csak bejegyzett igazságügyi szakértőt bízhatson meg a magánszakértői vélemény elkészítésére, hanem bárkit, aki az igazságügyi névjegyzékbe nem felvett szakértő, azonban megfelelő jártassággal, szakmai kompetenciával, gyakorlati tapasztalattal rendelkezik. Ez azonban – tekintettel arra, hogy ehhez igazított minőségbiztosítási rendszer nem került kialakításra – aggályos lenne. Ugyanakkor a fegyveregyenlőség elve mentén lehetőséget biztosítana azon felek számára, akik anyagi körülményeikre tekintettel nem tudják a szakértői bizonyítás lefolytatását indítványozni, vagy még ezt megelőzően az igényérvényesítés lehetőségét is elvetik, mert az adott jogvita elbírálása bonyolultabb szakmai kérdés megoldását veti fel, amely pedig jelentős költség előlegezésével járna. Nem osztom a Szakértői Javaslat álláspontját, tekintettel arra, hogy véleményem szerint az igazságügyi szakértői rendszerben is számos orvosolandó probléma merül fel, elég csak arra gondolni, hogy az igazságügyi szakértő által készített magánszakértői vélemény szakmai felülbírálata nem történik meg, csak a bíróság végez értékelést, aki azonban a szükséges szakmai jártassággal nem rendelkezik. Ha olyan szakértők kerülnének bevonásra magánszakértőként, akik nincsenek igazságügyi szakértőként bejegyezve, pusztán kellő jártassággal rendelkeznek, akkor sokkal nehezebb lenne ellenőrizni, értékelni a szakmai kompetencia meglétét, hiszen nem kellene azokat a konjunktív követelményeket alkalmazni, mint az igazságügyi szakértőknél.

VI.2.2. Pártatlanság – függetlenség biztosítékai

A Szaktv. 3. § (1) bekezdése szerint az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.²⁴² A szakértői pártatlanság és függetlenség a szakértői tevékenység egyik alapkövetelménye.

²⁴² Szaktv. 3. § (1) bekezdés

A szakértői függetlenség elvével szorosan összefüggő rendelkezés – amely a Pp. rendelkezései közül is kiolvasható – hogy a megbízás alapján eljáró magánszakértőt nem lehet utasítani a szakvélemény tartalmát érintően és a szakmai szabályokon sem lehet túllépnie. Az Szaktv. ugyan külön csak a magánszakvélemény esetében hangsúlyozza, hogy a megbízótól nem fogadhat el ilyen utasítást a szakértő, a szakértői tevékenység céljának meghatározásába a Ptk. megbízási jogviszonyra vonatkozó rendelkezéseivel ellentétben²⁴³ – ahol a szakértő függetlenségét és pártatlanságát általános követelménnyé teszi a törvény – immanensen beletartozik az is, hogy a kirendelés alapján eljáró szakértő sem fogadhat el utasítást a szakmai tartalom tekintetében a bírótól.

A Szaktv. 52. § és 53. § rendelkezései a magánszakértőre vonatkozóan speciális szabályokat tartalmaznak, amelynek értelmében egyrészt nem utasíthatóak, másrészt pedig a megbízó érdekeitől függetlenül, pártatlanul kötelesek eljárni, és meg kell tagadniuk azt a megbízást, amely jogszabályba ütközne. Ennek biztosítására az Igazságügyi Szakértői Kamara Fegyelmi és Etikai Szabályzat keretei között rendelkezik arról, hogy amennyiben a szakértő – és ezzel együtt a magánszakértő is – a jogszabályi követelményekkel ellentétes eljárást folytat le, úgy milyen szankció alkalmazása várható vele szemben.

A pártatlanság és függetlenség elvével szorosan összefügg álláspontom szerint az anyagi megbecsülés kérdésköre is. A szakértőkre – mint ahogyan minden más szakmára is – anyagi és nem anyagi ösztönzők hatnak.²⁴⁴ Míg a bírók esetében közvetlen anyagi ösztönzőkről aligha beszélgetünk, ugyanis a bíró azért kapja a fizetését, hogy ellássa bírói feladatait, de jövedelmének mértéke abszolút nem függ attól, hogy az adott konkrét perben milyen munkát végez, amely a pártatlanság egyik alappillére is jelenti, addig a szakértőre anyagi és nem anyagi ösztönzők hatnak, ugyanis, ha eljár szakértőként egy adott ügyben, akkor van pénze, ha nem, akkor pedig nincs.

A Szaktv. kodifikációja során a miniszteri indokolás kiemelte, hogy a szakértők a meghatározott díjak mellett maradéktalanul és teljeskörűen nem képesek ellátni az igazságügyi szakértői tevékenységet, ezért annak átgondolása vált indokolttá. A magánszakértői bizonyítás bevezetésével a magánszakértőknek lehetőségük nyílt plusz, megbízás alapján való tevékenység végzésére, ahol – bár a felek szabad megállapodását képezi a díjazás – jószerivel a szakértő döntésén múlik, hogy elvállalja az adott

²⁴³ Szaktv. 3. § (1) bekezdés

²⁴⁴ METZINGER Péter: A szakértői bizonyítás hatékonysága a gazdasági perekben, de lege lata és de lege ferenda, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pázmány Law Working Papers, 2012/13. 11. oldal

magánszakértői vizsgálat lefolytatását vagy sem. Ez az anyagi ösztönzés és motiváció képes lehet arra, hogy a magánszakértői tevékenység minőségét is emelje, hiszen „szájhagyomány útján”, ha az adott szakkérdésre vonatkozó szakvélemény részletes, alapos, világos és egyértelmű, valamint megfelel a jogszabályban előírt követelményeknek is, akkor ugyanazon megbízó több megbízást is adhat, vagy adott szakkérdésben ajánlás útján más megbízó is jogviszonyt létesíthet vele.

Nem anyagi ösztönzőként hathat az erkölcsi elismerés, melyet azonban abszolút ki kell zárni.²⁴⁵ Ha a bíróság részéről történne az erkölcsi elismerés, és ennek hangot adna még az érdemi döntés meghozatala előtt, úgy az egyértelműen prejudikálást jelentene és a pártatlanság-függetlenség elvét sértené. A magánszakértőnek, bár nincs konkrét szabályozás alá vetve, hogy mi minősül etikusnak vagy etikátlannak, kizárólag saját szakmáját tekintve kell állást foglalnia, nem dönthet erkölcsi indokok alapján, és méltányosságot sem gyakorolhat. Bár alapvetően megjelenik a magánszakértő véleményében a szakértő szubjektív meggyőződése és gyakorlati tapasztalatai is, mégis törekedni kell az objektív mérce betartására. Ha pedig ezen erkölcsi, méltányos indokokat ki kell zárnia a vizsgálat alól, akkor nyilvánvalóan efféle elismerésre sem tarthat igényt.²⁴⁶

Az új Pp. szabályai a magánszakértői bizonyítás intézményesítésével megoldást kívánnak nyújtani az igazságügyi szakértők által hivatkozott alulfinanszírozásra, másfelől a polgári perek időszerűségén javítanak azzal, hogy a megbízási szerződésben a felek kikötik a szakvélemény elkészítésének határidejét, továbbá lehetőséget nyújt arra, hogy még a perindítás előtt lefolytatásra kerüljön a magánszakértői vizsgálat, amely a per gyors és eredményes lezárását segíti. A Szaktv. pedig az új minőségbiztosítási rendszerrel kíván emelni a munka színvonalán, és olyan szabályokat tartalmaz, amelyek a visszaélések megakadályozását célozzák a magánszakértői vélemények elkészítésével összefüggésben.

A szabályozási reform szükségszerűen eredményezte a gyakorlati jogalkalmazási problémák megjelenését, amelyekre a bírói gyakorlatnak gyors és határozott válaszokat kellett adnia. Ezek között kiemelt fontossággal jelentkeztek a szakértői díjak meghatározásával kapcsolatos értelmezési kérdések is.²⁴⁷

A megváltozott perjogi kódex rendelkezései számos értelmezési kérdést vetettek fel a szakértői díjak meghatározása tekintetében, amelyekkel kapcsolatban alapos és részletes

²⁴⁵ METZINGER Péter (2012): i.m. 12. oldal

²⁴⁶ METZINGER Péter (2012): i.m. 12-13. oldal

²⁴⁷ PRIBULA László: i.m. 49. oldal

szakmai viták folytak a jogászi társadalom tagjai, legfőképpen a jogalkalmazók között. A jogalkotói célok figyelembevételével a jogalkalmazói jogfejlesztő értelmezés igyekezett a jelentkező kihívásokra olyan megoldásokat találni, amely a gyakorlat számára precedens értékű.²⁴⁸

A jogalkotó a szakértői tevékenység színvonalának emelkedését várta a megfelelő finanszírozás újragondolt szabályozásától, amelynek lényege, hogy a megújított modell szerint a díjakat elsődlegesen a piaci viszonyok határozzák meg. Ezért alapvetően a szakértői munka ellenértéke szabad megállapodás tárgya. A szakértői tevékenységért járó munkadíjból és költségtérítésből álló szakértői díj megállapításának szabályait általánosságban a Szaktv., részletesen az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II. 21.) IM rendelet (a továbbiakban: Díjrendelet) tartalmazza, azzal hogy a magánszakértői munkadíj a megbízás alapján való alkalmazás esetén a megbízási jogviszony jellegére tekintettel a szerződő felek szabad akarata alapján, együttesen kerül megállapításra, míg kirendelés alapján való alkalmazás esetén maga a szakértő határozza azt meg.

Az új Pp. által a magánszakértői bizonyítás bevezetése miatt indokolttá vált a díjazás perjogi szabályozásának a megfelelő kiegészítése.

A magánszakértő megbízása a bizonyító féllel való ügyletkötés alapján történik, a díjazás szabad megállapodás tárgya, annak a meghatározása, megfizetése tekintetében a bíróságnak feladata nincs, díjmegállapítás hiányában a fellebbezési jog vagy a díjcsökkentés szankciója szóba sem jöhet.²⁴⁹ A magánszakértő részére a fél által megfizetett megbízási díj alapvetően a perköltség részévé válik, amelyre a bizonyító fél, perköltség igénylése esetén, a pernyertessége alapján és annak mértékében válik jogosulttá. Erre tekintettel tehát a magánszakértő díjazása ugyanolyan perköltségként felszámítható költség, mint egyéb, bizonyítás során felmerült költség.

Abból kiindulva, hogy a magánszakértői díj is a perköltség részét képezi, a laikus ember úgy gondolhatja: több megbízás több pénzzel jár, és a megbízási jogviszonyban történő munkavégzés a díjazás tekintetében is sokkal kezeletesebb az igazságügyi szakértők részére, hiszen ugyanazon kötelezettségek teljesítése, ugyanazon jogok érvényesítése mellett a kirendelt szakértői díj szinte jogszabályi korlátok alapján jár, míg a magánszakértő a Díjrendeletben foglalt díjak akár többszörösét is elkérheti.

²⁴⁸ PRIBULA László: i.m. 49. oldal

²⁴⁹ PRIBULA László: i.m. 51. oldal

Mivel a magánszakértő feladata a kirendelt szakértőével azonos, tehát a jogvita kereteinek a meghatározásához való segítségnyújtás a bíróság részére, valamint a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez szükséges különleges szakértelem biztosítása, amely feladat teljesítésére a díjazás során is figyelemmel kell lenni. Ezért vezette be az új perrendtartás azt a rendelkezést, amely szerint ha a magánszakértői vélemény bármilyen okból aggályos, hiányos – mely a bíróság pervezetése mellett sem pótolható –, ellentmondásos – mely az eljárás alatt sem oldható fel – a fél a magánszakértő díját a perben nem számíthatja fel.²⁵⁰ Ez ugyanakkor a magánszakértői bizonyítás alkalmazására visszatartóan hat, mivel egyrészt a szakértői vélemény tartalmi megfelelését érdemben sem a fél, sem a bíróság nem tudja felülvizsgálni, hiszen éppen a szükséges, különleges szakértelem híján fordulnak a szakértőhöz, másrészt pedig a magas magánszakértői díjak felesleges generálása arra fogja szorítani a feleket, hogy inkább a kirendelt szakértő alkalmazását indítványozzák. Ugyanakkor nem csak akkor tekinthető egy magánszakértői vélemény aggályosnak, ha az ellentmondásos önmagával vagy a periratokkal, vagy hiányos, nem logikus következtetéseket tartalmaz, hanem akkor is, ha teljesen más eredményre jut és más megállapításokat tartalmaz, mint az ellenérdekű fél által megbízott magánszakértő. Ez esetben két eltérő magánszakértői véleményről beszélünk, amelyek a perben aggályosnak tekinthetőek, és a velük felmerült magánszakértői díj az őt megbízó fél terhén marad.

A Kúria Pfv.IV.20.154/2022/8. számú precedensképes határozatával kimondta, hogy az aggályossági okok bármelyikének fennállása a szakvéleményt a bizonyításra való alkalmasságától fosztja meg, és kizárja annak bizonyítékként való felhasználását. A bíróság az aggályos szakvéleményt a bizonyítás eredményének mérlegelésekor semmilyen módon nem veheti figyelembe. A bizonyítékmérlegelésnek viszont az egyébként aggálymentes szakvélemény bizonyító erejének értékelésére is ki kell terjednie, ami akár azt is eredményezheti, hogy a bíróság nem állapítja meg a fél által szakvéleménnyel bizonyítani kívánt tény fennállását. A per tárgya személyiségi jogsértés megállapítása volt. A Kúria döntésének indokolásában kifejtette, hogy a magánszakértői vélemény hiányosságaként jelölte meg, hogy az kizárólag általános jellegű technológiai leírásokat tartalmaz, és hiányoznak belőle az adott beruházásra vonatkozó konkrét megállapítások. Emiatt arra az álláspontra helyezkedett, hogy a magánszakértői vélemény aggályos, az alperesek bizonyítási körébe tartozó tények bizonyítására nem alkalmas, és ezért azt a Pp. 318. § (1) bekezdése szerint a bizonyítékok köréből mellőzte.

²⁵⁰ Pp. 318. § (1) bekezdése

A Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.195/2022/9. számú határozatában foglalt tényállás szerint az elsőfokú bíróság az alperes számára engedélyezte a magánszakértői véleményének a benyújtását, majd tárgyaláson a Pp. 307. §-ának megfelelően tájékoztatta a felperest arról, hogy szakértő kirendelése helyett magánszakvélemény benyújtásának van helye. A felperes ezt követően vállalta is magánszakértői vélemény benyújtását, illet azonban az eljárás során nem csatolt. Ennek hiányában az alperes magánszakértőjének a vagyontárgyak értékére vonatkozó megállapításai kizárólag a tanúvallomások alapján nem voltak kétségessé tehetők. Az alperes magánszakértői véleményét ezért a Pp. 316. § (2) bekezdése szerint nem lehetett aggályosnak tekinteni. A felperesnek lehetősége lett volna arra, hogy az alperesi magánszakértői vélemény helyességét magánszakértői véleménnyel cáfolja, mellyel nem élt. Erre vonatkozóan a Kúria kimondta, hogy ha az ellenérdekű fél a bizonyítási eljárásban megillető jogait nem gyakorolja, és vállalt kötelezettségeit sem teljesíti, nem eredményezheti a bizonyító fél magánszakértői véleményének aggályos voltát, így a bizonyítékok köréből sem zárható ki.

Általános rendelkezésként a polgári perrendtartás fogalmi meghatározása a perköltség részeként azokat a költségeket ismeri el, amelyek a jog perbeli érvényesítésével okozati összefüggésben és szükségképpen merültek fel. Az új perjogi modell következetesen kívánta érvényesíteni a kártérítési szemléletet, amelynek értelmében a perköltség megtérítése iránti igény egy olyan kötelmi jogviszonyból ered, amelyet az alapoz meg, hogy az igény érvényesítése során a félnek olyan költségei keletkeznek, amelyek az ellenérdekű fél jogellenes magatartása – a perbe vitt jogviszonyból származó kötelezettség megszegése vagy az alaptalan védekezés – hiányában nem merültek volna fel, tehát így lényegében kár érné a pernyertes felet, ha ezeket a kiadásait nem tudná a másik félre áthárítani. Ezzel szemben ugyanakkor a hatályos perjogi kódex alapján a kirendelt szakértői díjakkal ellentétben a magánszakértői díjakat – ha a magánszakértői vélemény aggályos – nem nevesíti perköltségként, így az mindenkor a megbízó terhén marad.

A pártatlanság és függetlenség követelménye jellemzően a magánszakértői intézmény igénybevétele során merül fel, ugyanis a bíróság által kirendelt szakértő esetén a felek aligha kérdőjelezik meg a pártatlanság és függetlenség elvének érvényesülését. Számos esetben figyelhető meg ugyanakkor, hogy adott jogterületen az adott bíróság ugyanazt a szakértőt rendeli ki több azonos vagy hasonló jogvita esetén. Ennek azonban jellemzően szakmai indokai vannak, hiszen amennyiben a szakértő alapos szakértői vizsgálatot végez, megfelelő kutatási módszereket alkalmaz, melyekből a szakirodalmat is figyelembe véve jól

alátámasztott, megindokolt, aggályoktól mentes szakértői véleményt hoz, úgy természetesen a legközelebbi jogvita elbírálása során is felmerül a tényleges kompetenciára való igény. A magánszakértői intézménynél szükségképpen felmerül a kérdés a másik fél részéről, hogy egy egyoldalúan, megbízás alapján eljáró szakértő véleménye mennyiben tekinthető pártatlannak és függetlennek? Hogyan viszonyul a magánszakértői vélemény a perbeli esélyegyenlőség és tisztességes eljárás elveihez?

Fontos megjegyezni, hogy a magánszakértői vélemények esetén az eljáró bíróságok górcső alá veszik a magánszakértői véleményt és az azt megelőzően lefolytatott magánszakértői vizsgálatot is, és amennyiben felmerül a gyanúja annak, hogy a Pp. 303. §-ban foglalt rendelkezéseknek nem felelnek meg a vizsgálat körülményei, úgy a magánszakértői vélemény felhasználására benyújtott indítvány elutasításra kerül. Álláspontom szerint a magánszakértői véleménnyel szembeni pártatlanság és függetlenség elvének érvényesülése könnyen tetten érhető. Nem lesz egy szakértői vélemény pártatlanabb és függetlenebb azáltal, ha kirendelt szakértő készíti, mint ha magánszakértő munkája, pusztán azért, mert a bíróság a kirendelő hatóság és nem a bizonyító fél finanszírozza a magánszakértői díjat. Ha ebből indulunk ki – hiszen a pártatlanság és függetlenség elvének megsértése a befolyásolással köthető össze, ami jelenthetne anyagi javadalalmazást –, akkor a kirendelt szakértő esetén is a bizonyító fél a finanszírozó, hiszen akinek érdekében áll a tényeknek bíróság általi valós elfogadása, annak a terhén áll a bizonyítás, így az ezzel felmerülő költségek előlegezése is.

Bár a kirendelt szakértő esetén a bíróság áll közvetlen kapcsolatban a szakértővel, a magánszakértő is köteles a peres feleket egyezően bevonni, és az ellenérdekű félnek is megadni a lehetőséget arra, hogy észrevételt tegyen, nyilatkozzon, kérdéseket intézzon a magánszakértőhöz, értesítve legyen a vizsgálat tárgyáról, időpontjáról, helyszínéről. Mindezek alapján tehát a magánszakértőnek nem érdeke az, hogy később a magánszakértői véleménye aggályosnak bizonyuljon, amely álláspontom szerint komoly presztízsveszteséget is eredményez.

VI.2.3. Tudomány és tudományosság, mint minőségi kritérium

A tudományt sokféleképp definiálhatjuk. Hétköznapi értelemben a tudomány alatt olyan ismeretalkotó tevékenységet értünk, amelynek eredménye a természet, a társadalom, a gondolkodás összefüggéseiről alkotott, igazolható, bizonyítható ismeretrendszer.²⁵¹

A Szaktv. 3. § (1) bekezdése a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készült szakértői vélemény iránti követelményt fogalmazza meg, tehát tudomásul veszi, hogy a szakértői módszer nem minden esetben felel meg a tudományosság követelményeinek.²⁵²

A tudományos módszer értelmezhető tapasztalati, kísérleti vagy elméleti megközelítésben. A tudományos módszer által folytatott vizsgálat a jelenség megfigyelésével kezdődik, melyet a hasonló jelenségekre vonatkozó korábbi kutatásokkal való összehasonlítás követ. Itt jelenik meg elsőként a szakirodalmi visszatekintés, melyet követően a vizsgálatot végző személy egyfajta hipotézist állít fel. A hipotézis kialakítása során elengedhetetlen annak szemléltetése, hogy milyen eredmények várhatóak a vizsgálat lefolytatása következtében, hiszen ezzel tudjuk később megállapítani, hogy igazoltuk vagy cáfoltuk-e a feltevésünket. A szakértői vizsgálat a gyakorlati mérések, elemzések végzésével folytatódik, amelyeknél a kapott eredményeket a vélt eredményekkel vetjük össze, így konklúzióként megállapíthatjuk, hogy igazolható vagy cáfolható a hipotézis, amely kapcsán már nincs más hátra, mint hogy teóriát állítsunk fel a lefolytatott vizsgálat és kapott eredmények után.

A magánszakértői vélemények során elengedhetetlen és szükségképpen feltétel, hogy a magánszakértő az adott szakkérdésre vonatkozóan a korábbi, tudományos tanulmányokhoz, szakirodalmi munkákhoz nyúljon vissza.

A magánszakértői vélemény megbízhatóságát támasztja alá, valamint a magánszakértői vizsgálat alaposságát jelenti, ha az alkalmazott vizsgálati módszer a szakirodalomban is ismert, valamint a kapott következtetések is igazolhatóak a szakirodalomban foglalt korábbi vizsgálatok eredményeivel. A magánszakértői véleményből ugyanis egyértelműen ki kell tűnnie az alkalmazott vizsgálati módszernek – és nem csak akként, hogy a magánszakértő azt a szakvélemény elején röviden szemlélteti, hanem a szakértői vélemény egésze alatt, mint az értékelés vezérfonala jelen kell lennie épp úgy, mint a konklúciónak.

²⁵¹ HORNYACSEK Júlia: *A tudományos kutatás elmélete és módszertana*. Nemzeti Közszerológati Egyetem. 2014., 16. oldal

²⁵² Szaktv. 3. § (1) bekezdés

Abból adódóan, hogy a szakértő immár nem csupán segítője – mint korábban – a szakkérdés eldöntésének, hanem szakértő az a személy, aki jogosult megítélni a szakkérdéseket ténybírói minőségben, megnőtt az elvárás a szakértők munkája, a szakértői munka tudományossága irányában. Kérdés azonban, hogy mit kell érteni a tudományosság meglehetősen általános fogalma alatt, és milyen "tudományos" elvárások támaszthatók a szakértőkkel szemben.²⁵³

A "tudományosság" csak a tudományos eredmények felhasználásában áll, vagy tágabb értelemben a szakértői tevékenység módszerére is kiterjeszhető. A szakértői munkamódszer tudományosan vizsgálható, ebből azonban nem következik, hogy maga a szakértői vizsgálat módszertana is tudományos lenne.²⁵⁴

Alapelveként elfogadható, hogy akkor ismerhető el ilyen módszer létezése, amennyiben az megfelel a tudományos módszerekkel szemben támasztott követelményeknek, ugyanakkor bír olyan egyedi sajátosságokkal, melyek alkalmassá teszik más tudományterület módszereitől való megkülönböztetésre. A tudományos módszertan keresése nem hiúsági kérdés szakértői részről, hanem egy olyan kapaszkodó iránti igény, mely szakértők és jogszolgáltatók érdekeit egyaránt szolgálhatja.

Az igazságügyi szakértés területén jelentkező bizonyítási feladatok többnyire nem maradnak meg egy tudományterület keretein belül, hanem egyidejűleg több területre²⁵⁵ is kiterjednek. Mindez abból adódik, hogy egyrészt – az ügy jellegéből következően – gyakori az igény több kompetencia területére kijelölt szakértők együttműködésére, másrészt pedig a szakértőkre vonatkozóan szigorú kompetencia előírások vannak érvényben. A szakmai bizonyítás során szakértőnek ugyanakkor kompetenciájától meglehetősen távol eső terület módszertani elvárásainak is meg kell felelnie. Ezért a gyakorlatban számos esetben a magánszakértő bizonyos szakkérdés megválaszolásához társszakértőt vesz igénybe.

"Aligha vitatható tehát, hogy a szakértő által igénybe vett módszer a jogi ténymegállapításnak "alkalmazott" módszere, s ezért meg kell felelnie a jogi ténymegállapítás igényeinek." ²⁵⁶Az igazságügyi szakértés – amennyiben kiállná a tudományosság szempontjából való megmérettetést – "alkalmazott interdiszciplináris" tudománynak minősülne.

²⁵³ BÁNYAI István: *Az igazságügyi szakértői bizonyítás „tudománya”*, Közjegyzők Közlönye, 2017/2. 27. oldal

²⁵⁴ BÁNYAI István (2017) i.m. 27. oldal

²⁵⁵ Az egyes tudományterületekhez tartozó tudományágak, valamint a művészeti ágak felsorolásáról szóló 169/2000. (IX. 29.) Korm. rendelet

²⁵⁶ ERDEI Árpád: i.m. 114. oldal

A tudomány fogalmára nézve a legtömörebb, legemészthetőbb definíciót az akadémiai szótár²⁵⁷ kínálja, mely szerint a tudomány: "a természet, a társadalom és a gondolkodás objektív összefüggéseiről szerzett, igazolható ismeretek rendszere." A módszer pedig nem más, mint a "*Tudományban általános érvényű tételekhez vagy valamely eredményhez elvezető tervszerű eljárás*".²⁵⁸ Ha egybevetjük a tudománnyal szemben támasztott követelményeket az igazságügyi szakértés irányában megmutatkozó elvárásokkal, jól látható azok sokoldalú egyezősége.

Az objektivitás tudományos igénye megmutatkozik a jogbiztonság azon elvárásában, mely a szakvélemények szakértői függetlensége irányában nyilvánul meg. Ugyanakkor bizonyos szakterületek vonatkozásában nem várhatunk el kizárólag objektív alapokon nyugvó szakértői véleményt. Ilyen például a pszichológus szakértő által készített szakvélemény, mely ugyan objektív vizsgálati módszerek segítségével, de abszolút egy szubjektív megállapításokon és a pszichológus által tapasztalt benyomásokon alapuló szakértői véleménynek minősül.

Más megközelítésben a jog-, illetve igazságszolgáltatás érdekeit az szolgálja, ha van egy olyan – tudományos – módszertan, melynek alkalmazása garancia arra, hogy a végeredmény (vagy legalábbis a vizsgálat metodikája) független a tevékenységet végző szakértő személyétől, azaz más által is reprodukálható.

Magánszakértőnek tehát egyidejűleg kell hiteles – tudományos – módszert alkalmaznia az adott szakmai kérdés vizsgálatára és a szakértői tevékenység egészére is. A magánszakértő – jogszabályi kötelezettségének eleget téve – egyrészt a tudomány legkorszerűbb eredményeit kell használnia, másrészt viszont – a jogszolgáltatás sajátos "igényeiből" adódóan – szakmailag mértéktartónak is kell lennie.²⁵⁹

Az igazságügyi szakértői munka esetében a peres eljárás akként értékelhető, hogy van egy előzetes feltevés, amely az elméleti hipotézis alapját képezi, ezt a keresetben megfogalmazott felperesi kifogások adják. A felperes laikus személynek minősül, aki észleli a hibát vagy hiányosságot és megnevezi ezek feltételezett okát, okozóját, végül ezen feltevések összességéből hipotézist állít fel és a keresetet ekként terjeszti elő a keresetlevelében. A bíróság a szakkérdésekben ugyancsak laikus személy, aki a kereset és ellenkérelem alapján

²⁵⁷ Magyar értelmező Kéziszótár

²⁵⁸ Karl. R. POPPER: *A tudományos kutatás logikája*, fordította: PETRI György és SZEGEDI Péter, Európa Könyvkiadó, 1997. 31. oldal

²⁵⁹ BÁNYAI István: *Az igazságügyi szakértői bizonyítás módszertani kérdései*, Közjegyzők Közlönye 2014., 5. szám 28. oldal

adatgyűjtést végez a perfelvételi szak alatt, majd a szakértőt ezen hipotézisek megválaszolására kéri fel – akár kirendeléssel, akár megbízással. Egy peres eljárásban tehát – a vizsgálat tárgyát képező szakkérdések vonatkozásában – az igazságügyi szakértő nem maga állít fel hipotézist, hanem azt bíróság közvetítésével, vagy a megbízó fél által többé-kevésbé készen kapja.²⁶⁰

Ezt követően a szakértő kompetenciájának megfelelően véglegesíti a per alapját képező felperesi feltevéseket, így lesz a felperesi (laikus) kifogásokból szakmai bizonyítási eljárás lefolytatására alkalmas szakértői hipotézis (predikció). A szakértő számára ebben a fázisban meghatározó feladat a jellemzően "laikus" megfogalmazású kifogásokból kiindulva olyan szakmai hipotézis kidolgozása, mely alkalmas a tudományos vizsgálatra.²⁶¹

Az elméletek, hipotézisek tudományosságának alapkritériuma ugyanis a cáfolhatóság, ami az áltudományos tézisek esetében nem áll fenn, így azok vonatkozásában nem is lehet helye a szakértői bizonyításnak. Lényeges hangsúlyozni, hogy a "szakértői hipotézis" semmi esetre sem jelent prejudikációt, hiszen az "csak" a keresetben foglalt "laikus panaszok" szakértői vizsgálat számára történő átfogalmazását jelenti. A szakértői hipotézis fontossága abban rejlik, hogy ez fog irányt szabni a szakértői vizsgálat számára. Más a kérdés akkor, ha a szakértői bizonyításra még a perindítást megelőzően kerülne sor. Ilyenkor a magánszakértő a megbízó fél által részére rendelkezésre bocsátott információkból dolgozik, amelynek elengedhetetlen feltétele, hogy az ellenérdekű féllel is kapcsolatba kerüljön a magánszakértő. Ezzel ugyanis a lehetőséget adunk arra, hogy az ellenérdekű fél is információkat, adatokat szolgáltatson a szakkérdés megválaszolásához, hiszen nyilvánvalóan a megbízó félnek nem érdeke olyan adatokat, dokumentumokat rendelkezésre bocsátani, amelyek az álláspontját nem hogy nem igazolják, de még cáfolják is.

Előzetes feltételezés hiányában a szakértői szemle koncepciótlanul menne végbe. A magánszakértő – megfelelő felkészülés esetén – nem általánosságban végez vizsgálatot egy helyszínen, hanem célorientáltan, az ügy szempontjából meghatározó kérdések vonatkozásában törekszik bizonyításra alkalmas információkat gyűjteni. "Magánszakértői hipotézis" hiányában a per szempontjából irreleváns vizsgálatokra, információgyűjtésre is sor kerülne, ugyanakkor deficit mutatkozna a releváns információk feltárása terén. A magánszakértői tevékenység során a tudományos módszer azonban nem csak lehetőség, de szükségszerűség is.

²⁶⁰ BÁNYAI István (2014): i.m. 29. oldal

²⁶¹ BÁNYAI István (2014): i.m. 30. oldal

Mint minden hipotézis esetében, itt is érvényes, hogy mindaddig, amíg az állítás nem nyer hitelt érdemlő igazolást, vagy nem kerül sor cáfolatára, addig csak (az érvelés logikai szintjének megfelelő) vélelemről beszélhetünk. A vizsgálat – már csak a terjedelem adta kötöttségek miatt – sem lehet elégséges az igazságügyi szakértés és a tudomány összefüggései igazolására. Az igazságügyi szakértői tevékenység nem minősíthető tudománynak, hiszen nem célja új egyetemes ismeretek megszerzése. Azonban – annak ellenére, hogy a szakértői munkának nem tárgya a tudományos kutatás – a szakértői vizsgálat módszere, módszertana, mindenben kielégítheti (szakszerű munkavégzés mellett ki is kell elégítse) a tudományos vizsgálattal szemben támasztott követelményeket.

A módszertan fogalmát ugyanakkor helyén kell kezelni, és nem szabad túlmisztifikálni szerepét. „*A módszertantól nem kell mély igazságokat várni. Ugyanakkor sok esetben segíthet abban, hogy tisztázzuk a logikai helyzetet, sőt abban is, hogy megoldjunk néhány alapvető problémát, amelyek eddig kezelhetetlennek bizonyultak.*”²⁶²

Az igazságügyi szakértés tudományossága ellen felhozott elsődleges érv – jellemzően – a terület nagyfokú heterogenitása vonatkozásában fogalmazódik meg.²⁶³ Alig van olyan tudományterület, amely nem állíthatja azt a vizsgálati tárgyáról, hogy az nagyon heterogén”.²⁶⁴ A magánszakértői tevékenység tudományosság szemszögéből történő mérlegre tétele remélhetően inkább tűnik – a jobbítás érdekében végzett – útkeresésnek, semmint öncélú szellemi tornának. Aligha azonosítható a jogbiztonság fogalmával az a sajnálatos tapasztalat, mely szerint a "szerencsés ügyek, jó szakértőt fognak ki.”²⁶⁵

Vélhetően elsősorban az igazságügyi szakértői társadalomra vár a feladat, hogy – az eltérő kompetenciaterületeket megfelelően reprezentáló ügyek vizsgálata alapján – olyan módszert dolgozzon ki, amely kötelező irányjelzőket és járható útvonalakat kínál a magánszakértőknek a szakmai bizonyítás szakszerű, egyúttal objektív, mondhatni tudományos igényű lefolytatásához.

VI.2.4. Validitás és reliabilitás követelménye

²⁶² Karl. R. POPPER: i.m. 38. oldal

²⁶³ TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2006., 140. oldal

²⁶⁴ TREMMEL Flórián: i.m. 140. oldal

²⁶⁵ BÁNYAI István: *Igazságügyi szakértői körkép*, Közjegyzők Közlönye, 2014., 2. szám.

Ez a két fogalom egymással szorosan összefüggő és mégsem azonos fogalmak. A validitásnak nélkülözhetetlen feltétele az, hogy a teszt, amelyet a vizsgálat során a magánszakértő elvégez, az alapvetően megbízhatósággal rendelkezzen. „*Ekként, a validitás minden esetben nagyban függ a megbízhatóságtól.*”²⁶⁶

Kertész Imre szerint a megbízhatóság azzal függ össze, hogy reprodukálható-e a kapott eredmény. „*Különböző szakemberek egymástól függetlenül ugyanazon mérések regisztrátumának értékelése alapján milyen arányban jutnak ugyanarra a következtetésre.*”²⁶⁷

Erdei Árpád ennél kritikusabban fogalmaz: „*A szakértő módszer megbízhatósága felfogásom szerint azt mutatja, hogy a módszer segítségével általában milyen pontossággal és mennyire reprodukálhatóan lehet az adott kérdést megválaszolni. ... a megbízhatóság inkább a módszer egzaktságának és az eredmény reprodukálhatóságának mutatója.*”²⁶⁸ Validnak tekinthető az a szakértői vélemény, amely megbízható vizsgálati módszerek alapján, helyálló szakmai ténymegállapítások és a következtetések mentén biztos logikai alapon nyugszik, és ez alapján bizonyíték szolgáltatására alkalmas.²⁶⁹

A szakvélemény hitelt érdemlőségének vizsgálata során merül fel minőségügyi kérdésként, hogy az alkalmazott módszer megbízható-e.²⁷⁰ A szakvélemény vonatkozásában a megbízhatóság nem a következtetésekre, hanem az alkalmazott vizsgálati módszerre vonatkozik. A módszer megbízhatósága azt mutatja, hogy a módszer segítségével általában milyen pontosan és mennyire reprodukálhatóan lehet az adott kérdést megválaszolni.²⁷¹ Ebből adódóan megbízhatónak tekintendő az a módszer vagy eszköz, amelynek segítségével tudományosan igazolható tézisek alapján azonos vagy ugyanazon eredményre jut, amelynek elengedhetetlen feltétele, hogy azonos körülmények között történjen a vizsgálat. A megbízhatóság tehát a módszer egzaktságának és az eredmény reprodukálhatóságának a mutatója.²⁷² Fentiek alapján tehát a megbízhatóság, azaz a reliabilitás azt mutatja meg, hogy

²⁶⁶ NOGEL Mónika (2018): Igazságügyi szakértői vélemények.... i.m. 149. oldal

²⁶⁷ KERTÉSZ Imre: *A poligráfus vizsgálat helye a büntetőeljárársban I. rész.* Főiskolai Figyelő. 1990/2. sz. Budapest, 117. oldal

²⁶⁸ ERDEI Árpád: i.m. 154. oldal

²⁶⁹ VÁRDAI Viktória Jáde: *A szakértői vélemények megbízhatósága és validitása.* In: GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): Tanulmányok "A változó rendészet aktuális kihívásai" című tudományos konferenciáról Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2013. 372. oldal

²⁷⁰ VÁRDAI, 2013. 370. oldal

²⁷¹ VÁRDAI, 2013. 369. oldal

²⁷² ERDEI: im. 154. oldal

az adott módszer mennyire pontos eredményt szolgáltat, és az mennyire reprodukálható, melyek a korlátai.

A magánszakértői véleményt a bíróság – bár szakmai felülbírálatot nem végez, hiszen szakmai kompetenciája hiányzik – mégis ezen körülmények figyelembevételével értékeli és teszi a bizonyítékok részévé vagy épp kizárja azok köréből. A reprodukálhatóság, a megbízhatóság és a szakvélemény validitása a szakértői véleményből könnyen levezethető és ellenőrizhető.

VI.2.5. Megalapozottság vizsgálata

Ahhoz, hogy a magánszakértő a hozzá intézett szakkérdésre megalapozott választ tudjon adni, nélkülözhetetlen, hogy a vizsgálat lefolytatásához szükséges iratok, információk, adatok rendelkezésére álljanak. Egy megalapozott, tudományos, jól indokolt magánszakvélemény mellett – amelyet tudományos módszerekkel lefolytatott vizsgálatokkal és a szakirodalmi előírásokat is figyelembe véve hoztak – bármilyen egyéb bizonyítási eszköz is merül fel, az ítélet szakmai alapját akkor is a magánszakértői vélemény fogja képezni.²⁷³

A szabad bizonyítás terhe az eljáró bíróságot arra kötelezi, hogy először eldöntse, hogy a magánszakértői véleményt elfogadja-e vagy esetleg alapos kétely merül fel arra vonatkozóan, hogy az aggályos, hiányos. Ez a bíróság értékelési feladatát – formai és tartalmi követelmények mentén való vizsgálatát – jelenti, melynek során, ha hitelt érdemlőnek és megalapozottnak találja a magánszakértői véleményt, úgy azt a perben bizonyítékként felhasználja.

Akkor érvényes és megalapozott egy magánszakértői vélemény, ha megalapozott módszerekkel, helytálló szakmai ténymegállapításokon alapul, az eredmények pedig biztos logikai alapokon nyugszanak. Akkor beszélhetünk megalapozott módszerről, ha a tudomány és a technika jelenlegi állása alapján egy megbízható, érvényes és korszerű módszernek tekinthető. Ha a lefolytatott vizsgálat és az alkalmazott módszer megalapozott, akkor az eredményekből levont konklúzió és a szakértői vélemény is az, hiszen a magánszakvélemény megalapozottsága tekintetében az alkalmazott módszer megfelelőségének megalapozottsága a legnagyobb kritérium.

²⁷³ CSIRMAZ László: *Joggyakorlat elemzés – Szakértői bizonyítás – Szakértői kompetencia*. In: A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Budapest. 2014. 64. oldal

A magánszakértői bizonyítás három eljárási fázisra tagolható, melyből az első az információk begyűjtését képezi. Ez történhet akár közvetett, akár közvetlen, aktív vagy passzív módon, fontos kritériuma azonban az, hogy minden – a szakkérdés megválaszolása szempontjából releváns adat, tény, információ rendelkezésre álljon. Ezeknek az információknak egyrészt specifikusnak, tehát az ügghöz kapcsolódónak kell lenni, valamint relevánsnak, azaz lényegesnek. Ez alatt nem csak azt értjük, hogy a felek által előadott tények, okirati bizonyítékok álljanak rendelkezésre, hanem a szakkérdés szempontjából jelentőséggel bíró szabványok, előírások, tanulmányok, tankönyvek is, amelyekhez a magánszakértő a vizsgálat alapján fordulni tud.²⁷⁴

A magánszakértői bizonyítás második szakasza az információk értékelése, csoportosítása, minősítése. Már az első szakaszban a magánszakértő rostán szűri meg a kapott információkat, sok esetben ugyanis a felek által előadott tények felesleges, az ügy szempontjából jelentőséggel nem bíró információkat és adatokat is felsorakoztatnak, így a szakértő köteles ezen adatokat kizárni a vizsgálatból. A tények minősítése és értékelése szempontjából jelentőséggel bír az alkalmazott módszertan. A magánszakértő nem nyugodhat meg, ha adott módszer segítségével pozitív vagy általa helyesnek vélt eredményeket kapott, egyrészt azért, mert valahol a magánszakértő is az objektivitás és a szubjektivitás határát súrolja, hiszen objektív alapokon kell nyugodnia a magánszakvéleménynek, mégis a magánszakértő belátását és tapasztalatát is tükrözi – hiszen a jó szakember az adott szakkérdésben gyakorlati jártassággal bír –, másrészt pedig meg kell vizsgálnia, hogy lenne-e

²⁷⁴ Ha a bíróságnak a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleményben foglaltak alapján kell a jogvitát elbírálnia, akkor fontos, hogy a szakértő kellő gondossággal járjon el, a bíróság részére biztosítsa a követhetőséget. A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény 4. § (1) bekezdése alapján a szabványok elismert szervezet által alkotott vagy jóváhagyott, közmegegyezéssel elfogadott olyan műszaki (technikai) dokumentumok, amely tevékenységekre vagy azok eredményeire vonatkoznak, és olyan általános és ismételten alkalmazható szabályokat, útmutatókat vagy jellemzőket tartalmaznak, amelyek alkalmazásával a rendező hatás az adott feltételek között a legkedvezőbb. A szabványok a tudomány és a műszaki fejlődés olyan, széles körben elismert, letisztult eredményeit tükrözik, amelyek már átmentek a gyakorlatba és általánosan megkövetelhetők, figyelemmel a társadalmi-gazdasági adottságokra is. Rendkívül fontos, hogy a törvény szerint a szabványok olyan dokumentumoknak tekinthetők, amelyek ismételten alkalmazhatók és általánosan megkövetelhetők, ebből következően az adott időszakban megtestesítik az ún. „elvárható gondosság” szintjét. Ha ilyen létezik, akkor a szabvány előírásait tekintik mérvadónak, annak ellenére, hogy a szabvány alkalmazása többnyire önkéntes. Lásd: CSIRMAZ László: *Az aggálytalan szakvélemény tartalmi követelményei*.

olyan módszer, amellyel a kapott eredményekkel ellentétes megállapítások születnének, amelyek akár negatív hatást is kiválthatnak.

A magánszakértői bizonyítás harmadik fázisa pedig a tények szinergiájának megteremtése, azaz a vizsgálat szempontjából relevanciával bíró információk kapcsolatainak, a vizsgálatra való együtt hatásának levezetése, amely tulajdonképpen a magánszakértői vélemény megfogalmazása.²⁷⁵

Elmondhatjuk, hogy az ítélet nagyban függ attól, hogy a magánszakértői vélemény megalapozott vagy sem, így a magánszakértői vélemény minőségi követelményeknek való megfelelése elengedhetetlen.

VI.2.6. Kompetencia és eljárási jogosultság vizsgálata

Az adott szakkérdés megválaszolására akkor alkalmas a magánszakértő, ha az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet előírásai teljesülnek.²⁷⁶ Ez az úgynevezett kompetencia rendelet tartalmazza, hogy adott szakkérdések megválaszolása, szakterületek vizsgálata milyen képesítéssel végezhető el. *Katona Géza* szerint a szakértői kompetencia a feltett kérdések, valamint a határozatban az igénybe veendő szakterületek megjelölése alapján értékelhető.²⁷⁷

Ugyan a szakértők a szakvélemény elején nyilatkoznak arra vonatkozóan, hogy kompetenciával rendelkeznek-e, teljesen mást jelent az, hogy a szakértő milyen szakterület kapcsán rendelkezik oktatási szakismerettel, amely bejegyzésre került a névjegyzékbe és teljesen mást jelent, hogy tényleges szakértelemmel bír-e adott szakkérdés megválaszolása körében. Gyakran előfordul és számos esetben már a kirendelést követően, hogy az igazságügyi szakértők névjegyzékében az adott szakterülettel ugyan rendelkezik a szakértő, de tényleges szakmai tudással, tapasztalattal a szakkérdés megválaszolására nem. Ilyen például, hogy egy fogyasztásmérő-szekrény esetén nem elegendő villamosmérnöki végzettséggel rendelkezni, villamos közműgazdász szakismerettel is bírni kell. A

²⁷⁵ BÁNYAI István: „Egy igazságügyi szakértő naplójából” – *Az igazságügyi szakértői bizonyítás módszertani kérdései*, Közjegyzők Közlönye, 2014/5., 32-33. oldal

²⁷⁶ NOGEL Mónika: *Igazságügyi szakértői vélemények hiteltérdemlősége a büntetőeljárásban*. Pécs, 2018. 222. oldal

²⁷⁷ KATONA Géza: *Valós vagy valótlan?* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990. 308. oldal

magánszakértő a megbízási szerződés megkötése előtt dönt arról, hogy a felkérésnek eleget tud-e tenni vagy sem és ha igen, akkor milyen feltételekkel.

A szakértelem kapcsán Gátos György úgy fogalmaz: „Ahhoz, hogy valaki szakértő legyen, kizárólag szaktudás szükséges. A kirendelés szempontjából közömbös, hogy a szakértő honnan szerezte az ismereteit, a kirendelő hatóság felelőssége és egyben mérlegelési jogköre, hogy a megfelelő szakértelemmel rendelkező személyt rendelje ki a szakvélemény elkészítésére. Egyetlen szakmai működési kritérium az, hogy a szakkérdésekre vonatkozó válaszokat ismerje, és az általa előadottakat, mint saját legjobb meggyőződését közölje a bírósággal.”²⁷⁸

A kompetencia kérdéskörén belül komoly szakmai dilemmát okoz annak eldöntése, hogy melyik követelmény érvényesülése a fontosabb egy szakértői bizonyítás során: a speciális szakismeret vagy pedig a szakértői gondolkodásmód, látásmód és gyakorlat. A tudomány és a technika robbanásszerű fejlődése egyre inkább megkívánja azt, hogy adott szakágon belül is tovább szakosodjanak a szakértők, amely pedig ahhoz vezet, hogy adott szakértő csak adott szűkebb körben, mondhatni speciális szakkérdésben tud eljárni. Ennek kihatása van arra is, hogy ha ez a gyakorlatban kialakult negatív hatást vált ki azzal, hogy alulfoglalkoztatottság lesz jellemző.²⁷⁹ Vannak ugyanis olyan szakkérdések, amelyek a szakértői bizonyítás körében elterjedtek, más szakkérdések megválaszolására – ha a gyakorlatot vesszük alapul – ritkán kerül sor. Egy környezeti zaj-hanghatás vizsgálata nem olyan elterjedt szakkérdés, mint egy ingatlan felértékelése vagy egy közlekedési baleset okozásával felmerülő fogytékosság, maradandó károsodáshoz vezető szakkérdés megválaszolása.

Ugyanakkor elmondhatjuk, hogy jogvita során felmerülő bizonyítandó tények és körülmények olyan széles tartományban mozognak, hogy az adott szakterületeken belül is szükség van a specializálódásra. A kompetencia követelménye megkívánja, hogy a szakértő tényleges szakértelemmel rendelkezzen és megbízható, alapos, indokolt szakértői véleményt hozzon. Ennek kapcsán nem értek egyet Németh János és Kiss Daisy által megfogalmazottakkal, hiszen elengedhetetlen, hogy kizárólag olyan szakértő adjon szakvéleményt az adott szakkérdések kapcsán, aki magas szakértelemmel és szakmai jártassággal, tudással rendelkezik.

²⁷⁸ GÁTOS György: *A bizonyítás* In: NÉMETH János – KISS Daisy: (szerk.) *A polgári perrendtartás magyarázata*. Complex Kiadó Kft. Budapest, 2007. 1000. oldal

²⁷⁹ BÁNYAI István (2014): i.m. 28-29. oldal

A szakértői bizonyítás során a bíróság, vagy az adott fél – ha megbízással jár el a szakértő – elsődlegesen a tényállás megállapításához szükséges szakmai segítséget várja el. A szakkérdés megválaszolása tehát egyfajta eszköze a tényállás megállapításának, hiszen anélkül a bíróság nem lenne képes eligazodni a szakértői bizonyítás körében értékelendő tények, körülmények körében.

Mint ahogyan azt *Wirth Béla* és *Ferenczi Miklós* is kifejtette: „*A nem megfelelő szakértői kompetencia alapján adott szakvélemény más szakértő kirendelését és így az eljárás elhúzódsát eredményezi, vagy megalapozatlansági, felderítetlenségi problémákhoz és adott esetben az ítélet hatályon kívül helyezéséhez vezethet.*”²⁸⁰ Egyetértek *Wirth Béla* és *Ferenczi Miklós* által leírtakkal, ugyanis kodifikációs törekvések voltak arra, hogy a polgári perek során a perkoncentráció elve érvényesüljön.

Amennyiben aggályos, ellentmondásos, megbízhatatlan szakértői vélemény születik az adott jogvita során – amely alkalmatlan arra, hogy indokolt és alapos ítélet szülessen – úgy nem csak az eljárás szükségtelen elhúzódsa, hanem szükségtelen perköltségek generálása várható. Egy gyakorlatlan szakértő nem csak a „rossz szakvélemény” miatt jelent nagy kockázatot, hanem amiatt, hogy a bizonyítás, a reprodukálhatóság ellehetetlenül és – bár a valós tények megállapítására való törekedés a cél – az igazságszolgáltatás e jellegét elveszti.

Az igazságügyi szakértő kompetenciáját egy úgynevezett kompetencialista (lásd: kompetencia rendelet) tartalmazza a névjegyzéken túl, mely információval szolgál a megbízó részére a tekintetben, hogy a szakértő jogosult-e az adott szakkérdés vonatkozásában eljárni. Más kérdés azonban az, hogy ért-e a szakértő az adott szakkérdéshez, azonban ennek megválaszolására sem a névjegyzék, sem a kompetenciavizsga nem ad támpontot és nem nyújt segítséget. A megbízó jószerivel arra hagyatkozhat, amit ezen nyilvántartásból kiszűr, ugyanakkor nincs arra jogosultsága, hogy e körben a szakértő kompetenciáját felülbírálja, felülvizsgálja és erre később a bíróságnak sincs.

Álláspontom szerint fontos lenne, hogy a magánszakértő tudja azt, hogy a kompetenciájának kerete hol húzódik és annak megfelelően vállaljon ügyeket. A kompetencia rendelet 11. számú melléklete segít eligazodni abban, hogy bizonyos szakterületekhez milyen képzettség, végzettség szükséges. Ebből kiindulva láthatjuk, hogy egy épületvillamosság, egy hangtechnika, egy digitális műsorterjesztés, egy számítástechnikai adatbázis vagy

²⁸⁰ WIRTH Béla - FERENCZ Miklós: *A szakértővé válás, a szakértői névjegyzék és a szakértői kompetencia egyes kérdései* In: *A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban*, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Budapest. 2014., 49-50. oldal

informatikai biztonság szakkérdés körében egyaránt eljárni jogosult a villamosmérnöki végzettséggel rendelkező szakember. Ugyanakkor egyetértek Wirth álláspontjával, miszerint a kompetenciarendeletről szemben leggyakrabban felhozott kritika egyébként az, hogy a szakterületi definíciók nem egyértelműek, és a jogszabály nem részletezi az adott szakterületen belüli kompetenciákat.²⁸¹

Még laikusként is könnyen átlátható, hogy a mai rohanó, digitális, mesterséges intelligencia által átszőtt világban az informatikai követelmények napról napra változnak, melyek megkövetelik, hogy a szakember ismeretei is gyors lépést tartson velük. Ennek ellenére a kompetencia rendelet 11. melléklete alapján jogosult egy villamosmérnök adott szakkérdésekben szakértőként eljárni, így a kirendelő vagy megbízó személynek, szervnek nincs arra jogosultsága, hogy ezt felülbírálja. A szakterületekről, képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló IM rendelet közel 20 éve került megalkotásra. Ugyan több módosítás érintette, mégis azt mondhatjuk, hogy a képesítési feltételek akkori és jelenlegi állása, valamint a gyakorlat visszajelzése indokoltá tette az elavult jogszabályi rendelkezések megreformálását. A rendelettervezet már elkészült 2023-ban, melyet a Kormány egyelőre még nem tárgyalt, így annak tervezet szerinti elfogadása még bizonytalan, ugyanakkor mindenképp előrelépést jelent és pozitív hatást vár a joggyakorlat is attól, hogy a szakmai feltételrendszer, képesítések és a kompetencialista is aktualizálásra kerül.

Egy saját – általam képviselt fél igényérvényesítése kapcsán – egy villamosmérnök képesítéssel rendelkező szakértő került kirendelésre, villamosenergia fogyasztásmérő berendezés megrongálása tárgyában, ahol méretlen vételezés lehetősége állt fenn, mely súlyos kötbérfizetési kötelezettséget keletkeztetett. A szakértő ugyan villamosmérnöki ismeretekkel és képesítéssel rendelkezett, sőt gyakorlatban is jártassággal bírt, de a fogyasztásmérő berendezés ismerete, valamint a méretlen vételezés lehetőségeivel, módszereivel (pl: lopótök) nem volt tisztában. Ez azonban abszolút aggályossá tette a szakértői véleményét, hiszen hogyan lehetne megalapozott ítéletet hozni egy részleteiben helytelen szakértői véleményre? Egy jó szakember megfelelő választ tud adni a kompetenciájába tartozó kérdésekre, és ezáltal döntési helyzetbe tudja hozni a bíróságot. A magánszakértő megbízásakor a szakértő gondossági kötelezettséget köt a megbízó féllel, amelynek elengedhetetlen feltétele a kompetencia megléte. Mivel megbízási jogviszony keletkezik, a magánszakértő vállalatot tesz arra vonatkozóan, hogy szakmai jártassággal bír az adott szakkérdés megválaszolásában.

²⁸¹ WIRTH Béla: *A szakértővé válás, a szakértői névjegyzék és a szakértői kompetencia egyes kérdései*, In: Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló véleménye a szakértői bizonyításról. Budapest, 2014. 48. oldal

Amennyiben ennek mégsem felelne meg, és a kompetencia hiányáról a megbízót nem tájékoztatja, később kontraktuális felelősségét is megalapozza az aggályos szakvélemény adása.

Nehéz megadni azt, mikor vagy mitől jó egy szakértői vélemény, és az a gond, hogy erre vonatkozóan tartalmi követelmény és kontroll sincs, csak formai feltételek meghatározására szorítkozhat a jogszabály. A szakértői vélemény tartalmi megfeleltetésére nincs ráhatása a feleknek sem és a bíróságnak sem, így azt tartjuk alapvető mércének, hogy a szakértői vélemény egyrészt vezesse le a szakértői vizsgálat tényszerű alapjait, határozza meg azon módszereket, amelyek alkalmasak arra, hogy a szakértői vizsgálat lefolytatása reprodukálható eredményeket eredményezzenek, továbbá indokolja meg, hogy az adott módszertant miért választotta, valamint a többi – lehetséges – módszert miért vetette el, valamint megfelelő és kellő szakirodalommal is ellássa, amelyek igazolják a szakértő helyesnek vélt megállapításait. A szakértő felé kényszerű kiszolgáltatottság áll fenn, hiszen, ha egy jogvita során szakértői bizonyítás kerül lefolytatásra, úgy – bár a többi bizonyítékkal együtt mérlegeli és értékeli a bíróság, mégis – az ítélet alapját fogja képezni. Ez csökkenthető lenne azáltal, ha egy hiteles módszertan állna rendelkezésre, amely segítene a szakértői vélemény objektív értékelése körében.²⁸²

A szakértői vélemények összességével szemben jogos elvárás az, hogy hiteles módszerre épüljön a vizsgálat és annak helyes alkalmazása nyomon követhető legyen a szakvélemény elejétől a végéig. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy nehézséget okoz az a hibás megközelítés, hogy elvárjuk a szakértőtől, hogy a szakvéleményében állást foglaljon egyik fél álláspontja mellett, ugyanakkor nem mindig egyértelmű a helyzet.

Álláspontom szerint helyes az a megközelítés és korábban is kialakult gyakorlat, miszerint a szakértő képezte az utolsó bizonyítási módot a bizonyítási eljárásban, így mire szakértői bizonyítás lefolytatására került sor, már jószérivel minden releváns adat, tény, információ a tudomására jutott, valamint az őt megelőző bizonyítási eljárások eredményeit is fel tudta a bíróság használni (pl.: tanúvallomások). Ugyanakkor kétélű kard ez, hiszen a bizonyítás lefolytatását teljesen más mederbe is tudja sodorni, hiszen egy tanú általában vizuál, elhiszi maga is azt, amit látott vagy láthatott. A tanúvallomásában az általa észlelt, tapasztalt, elhitt körülményeket adja át, függetlenül attól, hogy az valós vagy sem. Ez tudatalatti állapot és abszolút nem rosszhiszemű eljárás, egyszerűen az emberi gondolkodásmód ilyen. Egy baleset hatásának megállapításánál a szakértőtől mindig annak a

²⁸² BÁNYAI István (2014): i.m. 29-30. oldal

kérdésnek a megválaszolását várják el, hogy maradandó fogyatékosága lesz-e, maradandó egészségromlása lesz-e, és ha igen, akkor az milyen százalékban? Bár a szakértői vélemény elkészítése során a szakértő arra törekszik, hogy a szakvéleménye egyfajta gömb (kerek egész) legyen, amely egyik oldalról sem támadható, van olyan szakértő is, aki egyértelműen nem is foglal állást az adott szakkérdésben – bár a cél az lenne, hogy haladjon az eljárás, és döntési helyzetbe hozza a bíróságot – elkerülve ezáltal azt, hogy tévkövetkeztetésre jutva helytelen érdemi döntés szülessen.

Ugyan az új Pp. a szakértőket „kivezette a tárgyalásokról”, hiszen a szakvélemény elkészítése írásban történik, a kiegészítése is elsődlegesen írásban történik és csak kivételesen kerül sor szóbeli meghallgatásra – egyrészt, ha a fél indítványozza, másrészt, ha az ellentmondás, aggályosság másként nem oldható fel – mindez valahol kontraproduktív. Leginkább a „szaftos” büntetőeljárások esetén volt megfigyelhető, de azért magas pertárgyértékű követeléseknél polgári peres eljárásban is megjelent, hogy a szakértő részére leginkább a jogi képviselők csapdákat helyeztek ki a szóbeli meghallgatás során és képesek voltak addig egy adott kérdés körül mozogni, míg a szakértő ebbe a csapdába – ha nem is közvetlenül, de közvetve – belelépett. A magyar nyelv terjedelmes és ezáltal a szavak súlya, és jelentése – pláne egy peres eljárásban – meghatározó. Sok esetben a jogi képviselők, ragaszkodva a szakértői vélemény adott rendelkezéseihez, mely számukra kedvezően cseng, képesek a szakértői vélemény értékelését cáfolni.

Nehéz és olykor lehetetlen azt megállapítani, hogy egy egészségkárosodás például hány százalékban áll fenn. Ennek általában a polgári peres eljárásban van jelentősége, ugyanis büntetőeljárásban súlyosító körülményt képez és minősített tényállást eredményez, ha az egészségkárosodás, vagy maradandó fogyatékoság bekövetkezik, de annak sokkal kisebb jelentősége van, hogy az milyen fokú. Polgári peres eljárás során ugyanakkor ennek a kimunkálása egy kártérítési és sérelemdíj iránti igényérvényesítés szempontjából nem elhanyagolható.

Felmerül a kérdés, mit tud tenni a szakértő, ha a szakkérdés vonatkozásában nem kellően, vagy egyáltalán nem rendelkezik a szükséges kompetenciával? A gyakorlatban sűrűn előfordul, hogy vannak olyan szakkérdések, amelyek teljeskörű megválaszolásához egy szakértő ismerete nem elegendő, így bizonyos részkérdésekben a szakértő sem jogosult eljárni. Egyrészt haladéktalanul köteles jelezni a kirendelő bíróság vagy a megbízó fél részére és ezzel egyidejűleg eldönteni, hogy a felmerült szakkérdésnek van-e olyan része, mely megválaszolására jogosult vagy sem. Ha jogosult, akkor elegendő lehet társszakértő vagy szakkonzultáns bevonása a szakértői vizsgálatba, akik szakismeretére és közreműködésére a

szakértő támaszkodni tud.²⁸³ A szakkonzultáns az a személy, aki a szakvélemény elkészítésében segítséget nyújt a szakértő részére. A szakkonzultáns eljárásjogi helyzete rendezetlen, így arra vonatkozóan, hogy milyen jogokkal rendelkezik, milyen kötelezettségek terhelik, valamint, hogy milyen terjedelemben és mennyiben segítheti a szakértő munkáját, szabályozás nincs. Erre tekintettel a szakkonzultáns felelőssége kételyeket ébreszt, amely akár a szakvélemény megalapozatlanságát is jelentheti.²⁸⁴

A gyakorlatban sok esetben maga a kirendelő bíróság határozza meg a szakértő számára, milyen területről vonjon be szakembert szakkonzultánsként, de az is gyakori eset, amikor a szakértő észleli, hogy kompetenciája a szakkérdés kapcsán véges, így szakkonzultáns igénybevételét jelzi vagy a kirendelő bíróság vagy a megbízó részére. Egyetértek Nogellel a tekintetben, hogy téves az a gyakorlat, miszerint a kirendelő vagy megbízó már a szakértő igénybevétele kezdetekor felhívja a szakértő figyelmét arra, hogy vonjon be szakkonzultánst vagy társszakértőt.²⁸⁵ Bár a kompetencia rendelet segít eligazodni a szakterületekhez kapcsolódó vizsgálatok végzéséhez való jogosultságról, mégis hibás az a gyakorlat, hogy egy eleve inkompetens szerv vagy személy adjon utasítást – főleg, hogy a Szaktv. és a Ptk. rendelkezései alapján a szakértőt utasítani nem lehet – legyen az kirendelt vagy magánszakértő – arra vonatkozóan, hogy szakkonzultáns vagy társszakértő segítségét vegye a szakértő igénybe. A szakértő azzal, hogy az adott ügyben nyilatkozik kompetenciájáról, felelősséget vállal azért, hogy az adott szakértői vélemény megadása során a szakkérdés megválaszolására jogosultsággal rendelkezik.

Nehéz megfogalmazni, mit is jelent a különleges szakismeret és kompetencia egy adott tudományterületen belül, hiszen ennek hétköznapi jelentését is nehéz körbe írunk, valamint erre vonatkozóan a jogirodalom sem ad kielégítő definíciót, ugyanakkor valahogy úgy lehetne megfogalmazni, hogy olyan ismeret, amely azonos szakterületen tevékenységet végzők szemszögéből tekintve ismeretlen, vagy amellyel általában nem rendelkeznek. A ténylegesen eljáró szakértőnek ebben az esetben is rendelkeznie kell a szükséges kompetenciával, ugyanis, ha ennek hiánya felmerül, az eljárásjogi jelentőséggel is bír.

²⁸³ KOVÁCS Gábor: *Szakkonzultáns és társszakértő szerepe az orvosszakértői bizonyításban*, Magyar Jog, 2016/11. 653. oldal

²⁸⁴ KOVÁCS Gábor: *Az igazságügyi szakértő jogi felelőssége*. In: Tremmel Flórián, Fenyvesi Csaba, Mészáros Bence (szerk.) *Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban: Dezső László emlékkönyv*. Pécs, 2005. 81-87. oldal (Studia Iuridica Auctoritate Univesitatis Pécs Publicata, 137.)

²⁸⁵ NOGEL Mónika: *Az igazságügyi szakértői vélemények hiteltérdemlősége a büntetőeljárásban*, Doktori Értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs., 2018., 61. oldal

Amennyiben a bíróság olyan szakvéleményre alapítja ítéletét, amelyet a szükséges kompetenciával nem rendelkező szakértő készített, az érdemi döntés megalapozatlan lesz, melyet a jogorvoslati szerv fellebbviteli eljárásban valószínűleg hatályon kívül is helyezne. Ezen felül ebbe a körbe tartozik, ha a kompetenciáját túllépve akár jogkérdésben nyilvánít véleményt a szakértő, vagy ha olyan kérdésre válaszol, mely nem került megjelölésre részére, vagy egyéb bizonyítékra vonatkozóan ad szakvéleményt.²⁸⁶

A Szaktv. bevezette és definiálja a kompetenciavétség fogalmát, amely szerint *„kompetenciavétség az a fegyelmi vétség, amelyet az igazságügyi szakértő az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló rendeletben meghatározott rendelkezések megszegésével követ el.”*²⁸⁷ A kompetenciavétség gyanúja fegyelmi eljárás lefolytatását vonja maga után, mely akár kizárással is végződhet.²⁸⁸

A Kúria a kompetencia hiányában eljáró szakértő által készített szakvélemény perjogi minősítésével és értékelésével kapcsolatban kiterjedt és egységes gyakorlattal rendelkezik. A Kúria következetes gyakorlata szerint amennyiben a szakértő a névjegyzékben nem szereplő területre tartozó szakkérdésben készíti el véleményét, azaz kompetencia hiányában jár el, emiatt a beszerzett szakvélemény perjogi értelemben igazságügyi szakértői véleményként nem értékelhető.²⁸⁹

Összefoglalva tehát láthatjuk, hogy egyrészt rendelkezésre áll egy részletes jogszabályi előírás a Szaktv. által, amely meghatározza azt, milyen feltételrendszer alapján nevezhető ki igazságügyi szakértővé egy szakember, és milyen egyéb követelmény szükséges ahhoz, hogy a névjegyzékbe felvételre kerüljön. Ezen felül részletszabályok, szigorodó etikai és fegyelmi előírások határozzák meg a szakértői tevékenység végzésére vonatkozó rendelkezéseket és adnak iránymutatást arra nézve, hogy a szakértői vizsgálat mentén milyen követelményeknek kell megfelelni. Ugyanakkor a garanciális biztosítékok összefoglalása során is szemléltetett bírói gyakorlat rámutatott arra, hogy a magánszakértői vélemények jelentős része valamilyen hiányosság, aggály, ellentmondás okán azért nem képezhetik egy

²⁸⁶ KOVÁCS Gábor (2016): i.m. 654-655. oldal

²⁸⁷ Igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban Szaktv.) 2. § 10. pont.

²⁸⁸ KOVÁCS Gábor (2016): i.m. 655. oldal

²⁸⁹ lásd: a Kúria Kfv.III.35.245/2015/5., Kfv.II.37.281/2015/4., Kfv.II.37.824/2015/9., Kfv.I.35.032/2018/7., Kf.IV.38.015/2018/5., Kfv.II.37.319/2020/7. számú határozataiban foglaltakat.

érdemi határozat alapját, mert azok hiányosságait a bíróság pervezetése körében sem tudja az eljárás során pótolni.

Mivel a jogszabályi rendelkezések alapján is a magánszakértői tevékenység igazságügyi szakértő által végezhető, és nem érvényesül a Szakértői Javaslat által felvetett – bárki, aki a szükséges szakértelemmel rendelkezik és nem minősül igazságügyi szakértőnek – lehetőség, így a magánszakértőnek – még ha a megbízó fél laikus, akár jogi képviselő nélkül eljáró fél is – a vonatkozó jogszabályi és szakmai előírások, iránymutatások alapján tudnia kell azt, hogy a magánszakértői véleményhez milyen tartalmi és formai követelményeknek kell mindenképp megfelelnie, hogy az elkészített magánszakértői vélemény értékelhető és felhasználható bizonyíték legyen.

Összefoglalva tehát, a magánszakértői véleménnyel szemben garanciális biztosíték már eleve az, hogy csak igazságügyi szakértő végezhet magánszakértői tevékenységet, tehát olyan személy, aki a konjunktív feltételeknek egyaránt megfelelt és ezáltal az igazságügyi névjegyzékbe felvételre került. Garanciális biztosíték továbbá az általa adott magánszakértői vélemény tartalma is. Ugyan sem a megbízó, sem a bíróság szakmai felülvizsgálatra nem képes, a magánszakértői vélemény tartalmából kiolvasható, hogy megalapozott-e a szakvélemény, megbízható és érvényes-e, valamint megfelel-e a tudományosság követelményének. A magánszakértői véleménynek logikus, objektív megállapításokat kell tartalmaznia. Ha a magánszakértő a kutatási módszertanok közül kiválasztott módszert rendszerében elhelyezi és a választását indokolással is ellátja, akkor megállapítható, hogy a tudományosság és megalapozottság követelményeit megtartja. Ha a lefolytatott vizsgálat eredményeit bemutatja és megfelelő szakirodalommal is ellátja, akkor igazolja tényállításait és azt, hogy valid megállapításokra jutott, amelyek reprodukálhatóak is. Ezen szempontok észlelésére a bíróság szakmai jártasság hiányában is képes. Garanciális biztosíték a pártatlanság és függetlenség elvének való megfelelés, valamint az a szigorú minőségbiztosítási rendszer, mely biztosítja ezen elvek érvényesülését, és szigorú kereteket ad a magánszakértőnek a megbízás alapján végzett tevékenységéhez. A magánszakértői véleménnyel összefüggésben az utolsó és egyben legfontosabb garanciális biztosíték a kompetencia követelménye, amelynél kellő visszatartó erővel bír az, hogy a jogalkotó bevezette a kompetenciavétség fogalmát, és amennyiben a magánszakértő kompetencia hiányában végezne szakértői tevékenységet, úgy a vétkes eljárás következtében egyéb szankciók alkalmazására is lehetőséget biztosít a normaszöveg.

VII. MAGÁNSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY ÉRTÉKELÉSE

A dolgozat részletesen át kívánja a továbbiakban tekinteni azokat a szempontokat, amelyeket a bíróságnak tekintetbe kell vennie annak kapcsán, hogy a magánszakértői vélemények mennyiben használhatók fel az ítékezés alapjául. Megkülönbözteti annak eljárásjogi, nem érdemi vizsgálatát annak tartalmi, érdemi értékelésétől. Az eljárásjogi értékelés esetében a bíróság abban foglal állást, hogy a magánszakértői vélemény alkalmas-e a bizonyítékok körében való befogadására, de az érdemi megállapításainak a helyességét még nem teszi elemzés tárgyává. Az érdemi értékelés esetében pedig azt ítéli meg, hogy az abban foglalt megállapítások mennyiben igazolják a fél által előadottakat, az érdemi döntés alapjául szolgáló tényállás meghatározása során mennyiben vehetők figyelembe. Az elemzés feltárja az értékelés különös sajátosságait és jogalkalmazási nehézségeit. Végül kitekint a mindezzel szoros összefüggésbe állítható szakmai szervezet általi értékelés jellegzetességeire. Folyamatosan hangsúlyozza, hogy a magánszakértői vélemény ítékezésre alkalmasságának követelményei csak részben választhatók el a további szakértői bizonyítás alapján keletkező szakvéleményekétől, ezért a magánszakértői vélemények speciális szempontjai mellett a szakvéleményekre irányadó általános elvárásokat is elemzően tanulmányozni szükséges.

VII.1. Az eljárásjogi értékelésről általában

A magánszakvélemény megvitatásával szorosan összefügg annak bíróság általi, közvetett, eljárásjogi értékelése, amely alatt azt értjük, hogy a bírónak – figyelemmel a kioktatási kötelezettségére, illetőleg a bírói gyakorlatra – annyiban már a tárgyalás berekesztése előtt értékelnie kell a szakvéleményt, és arról a feleket tájékoztatnia is szükséges, hogy eljárásjogi szempontból nincs-e további teendő a szakvéleménnyel kapcsolatban. Ellenkező esetben ugyanis súlyos eljárásjogi szabálysértést követ el.²⁹⁰

²⁹⁰ MOLNÁR Ambrus: *A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben*. Előterjesztés a Fővárosi Ítéletábrla Polgári Kollégiumának ülésére, 2008. 17. oldal

Katona Géza szerint a bíróság alapvető feladata az ellentmondásnak a feloldása, amely a különleges szakismeretek felhasználásával létrehozott szakvéleménynek az általános ismeretek alapján végzett jogalkalmazói értékelés során keletkezik.²⁹¹ Ez a kétségtelenül létező ellentmondás nem eredményezheti a szakvélemény jogi értékeléséről való lemondást. Nem vezethet azonban másik végletként ahhoz sem, hogy a laikus bírótól a szakvélemény részletes, tudományos vagy műszaki szakértelmet igénylő értékelését követeljük meg.²⁹²

Egyetértek Tremmel Flórián álláspontjával, aki szerint a szabad bizonyítási rendszer ellenére az eljáró hatóság nincs feljogosítva arra, hogy – amennyiben aggályai támadnak az előterjesztett szakvéleménnyel kapcsolatban, tartalmi hiányokat vél felfedezni – az ilyen szakvéleményt ab ovo kirekessze a bizonyítékok köréből. Véleménye szerint a szakvélemény szinte a maga egészében köti az eljáró bíróságot, és ha az eljáró hatóságnak egyáltalán aggályai vannak, tartalmi problémák merülnek fel, akkor további szakértői tevékenységre van szükség: felvilágosítást kérhet az eljáró szakértőtől, elrendelheti a szakvélemény kiegészítését, új szakértőt rendelhet ki, illetve elrendelheti a szakértők párhuzamos meghallgatását. Csak ezután kerül abba a helyzetbe a hatóság eljáró tagja, aki rendszerint jogász, hogy a szakértő véleményét, mint bizonyítékot nem fogadja el, és a „hozzá nem értés jogán” azt mondja a szakvéleményről, hogy ez nem jó szakvélemény, nem hitelt érdemlő. Ha megtenné az eljáró hatóság, hogy nem fogad el egy szakvéleményt „a hozzá nem értés jogán”, ez durva beavatkozás lenne a szakértői kompetenciába. A szakvélemény részeit értékelés tárgyává teheti és a szakvéleményt más bizonyítékkal is összevetheti, de ha aggályai támadnak, akkor további szakértőt kell igénybe vennie.²⁹³

Az új polgári perrendtartás ezt a helyes gyakorlatot vette át, amikor a bíróság anyagi pervezetési kötelezettségévé tette a fél figyelemfelhívását – többek között – a magánszakértői vélemény vagy a kirendelt szakértő szakvéleménye aggályosságáról.²⁹⁴

A bíróság tehát nem érdemben értékeli a magánszakvéleményt a tárgyalás berekesztése előtt²⁹⁵, azt nem is teheti, hanem ha a lefolytatott magánszakértői bizonyítás a

²⁹¹ KATONA Géza: i.m. 1990. 303. oldal

²⁹² ERDEI Árpád: i.m. 1987. 235. oldal

²⁹³ TREMMEL Flórián: i.m. 140. oldal

²⁹⁴ Pp. 375. § (1) bekezdés d) pont

bírót nem győzte meg, erről a bíró már nem tájékoztathatja felet, mert azzal prejudikálna²⁹⁶. Már a hatályos perjogi megoldás előtt kialakult helyes bírói gyakorlatot deklarálta a Fejér Megyei Bíróság Polgári Kollégiumának 27/2002. számú elvi véleménye is, amely szerint ez esetben is célszerű megkérdezni a bizonyításra köteles felet arról, hogy van-e további bizonyítási indítványa.²⁹⁷ Egyértelmű, hogy a bíróság nem tájékoztathatja a feleket arról, éppen miként értékeli a bizonyítás eredményét, hisz ez esetben az éppen nyeresre álló fél a tárgyalás azonnali berekesztését, míg az ellenérdekű fél minden erejével a további bizonyítást szorgalmazná.²⁹⁸

Eljárásjogilag azonban a bíróságnak mindenképpen értékelnie kell a szakvéleményt, szakvéleményeket, mert ennek függvényében léphet csak tovább. Márpedig abból, hogy a bíró mit tesz, vagy mit nem tesz (pl. meghallgatja-e a magánszakértőt, felhívja-e a szakvéleménye kiegészítésére, figyelmeztet-e a tárgyalás berekesztésére stb.), következtetni lehet arra (persze nem mindig szigorúan), hogy a bíró miként értékeli a rendelkezésre álló bizonyítékokat. Ha például a magánszakértői vélemény beszerzését követően a bíróság egyes bizonyítási indítványok foganatosítását mellőzi, abból arra lehet következtetni, hogy a szakértői vélemény alapján már bizonyítottanak veszi azt a tényt, amire a mellőzött indítvány irányul. Már az 1952. évi Pp. hatálya alatt, amikor még az ezzel kapcsolatos anyagi pervezetés nem volt a bíróság kötelezettsége, úgyszintén sokat elárult az is, ha a magánszakvélemény beszerzését követően a bíró – a Fejér Megyei Bíróság fenti elvi véleményével összhangban – még külön megkérdezte a magánszakértői bizonyítást indítványozó felet, hogy van-e egyéb bizonyítási indítványa a magánszakértői vélemény tárgyát képező körülménnyel kapcsolatban (amiből azt lehet leszűrni, hogy a magánszakvéleménnyel együtt sem tartja a bíróság megalapozottnak a bizonyító fél ténybeli álláspontját).

²⁹⁵ Nem is szükségszerű eleme a szakértői vélemény megvitatása a tárgyaláson, hiszen, ha a szakkérdés viszonylag egyszerű és a szakvélemény megalapozott, amely alátámasztja egyik fél álláspontját, akkor további érdemi közreműködés nem is szükséges a szakértő részéről. Akkor merül ez fel leginkább, ha a szakértői véleményben aggályok merülnek fel, esetleg ellentmondás alakul ki, vagy ha a logika mentén a bíró arra következtet, hogy a szakértői vélemény nem megalapozott, ekkor a tárgyalás részévé válik a szakértői vélemény boncolgatása, hiszen a szakértő szóbeli meghallgatására, vagy több szakértő szóbeli meghallgatására és az álláspontok ütköztetésére kerül sor.

²⁹⁶ MOLNÁR Ambrus: *A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben*, in Magyar Jog, 2009. 3. szám, 137. oldal

²⁹⁷ Idézi MOLNÁR Ambrus: i.m. 137. oldal

²⁹⁸ MOLNÁR Ambrus: i.m. 137. oldal

A magánszakvélemény eljárásjogi értékelésének illusztrálására – ugyancsak hangsúlyozottan még az 1952. évi Pp. szabályozási körülményei között – iránymutató jelleggel említhető a BH 1999.132. számon közzétett döntvény, mely szerint lényeges eljárási szabályt sért a bíróság, ha a magánszakértői vélemények közötti lényeges ellentmondások ellenére – az azok feloldására irányuló bizonyítási indítványt mellőzve –, azok tisztázása nélkül hoz érdemi határozatot.²⁹⁹ Vagyis, ha a bíróság szükségesnek tartja a magánszakértők együttes meghallgatását, abból arra lehet következtetni, hogy a magánszakvéleményeik között releváns ellentmondás van. Ezt a felek könnyen be tudják azonosítani (a bíró jegyzőkönyvön kívül meg is szokta jegyezni, hogy még mi nem világos neki), és saját álláspontjuk további alátámasztása végett újabb bizonyítékokat hozhatnak fel.³⁰⁰

Addig, amíg a perben csak egy és a bíróság által kirendelt szakértőtől származó szakértői vélemény áll rendelkezésre, annak eljárásjogi értékelését illetően megfigyelhető, hogy a bíró – azon érdeke mentén, miszerint a pert mielőbb be kell fejezni, lehetőleg a legegyszerűbben – határozottan a beszerzett szakvélemény „megvédésében” érdekelt. Ha ugyanis azzal kapcsolatban a felek nem tudnak komoly kételyt ébreszteni, vagy a kételyeket a kirendelt szakértő el tudja oszlatni, akkor a bizonyítási eljárás – legalább e tekintetben – nem bonyolódik tovább, vagyis közelebb kerülünk a per befejezéséhez. Ha viszont már több szakvélemény áll rendelkezésre, melyek között az összhang nem teljes, akkor a bíró mindent meg fog tenni az ellentmondások lehetséges feloldása érdekében, nehogy az ítélete másodfokon megalapozatlannak bizonyuljon³⁰¹. Kirendelt szakértő alkalmazására viszont csak akkor kerülhet sor, ha a bizonyító felek egyike sem indítványozta a magánszakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazását, vagy ha valamennyi magánszakértő véleménye aggályos, illetve, ha a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye aggályossága kiküszöböléséhez kérdések megválaszolása szükséges.

Az eljárásjogi értékelés különös nehézsége, hogy a magánszakértő ténybírói pozícióba lép, hiszen a bíróság hiányzó, különleges szakértelmét pótolva felértékelődnek a tényállás megállapítása során a szakértői véleményében foglalt megállapítások és következtetések. A

²⁹⁹ Hasonlóan a KGD2005.146: Lényeges eljárási szabálysértés az, ha a bíróság a szakvélemények közötti ellentmondást meg sem kísérli feloldani.

³⁰⁰ KENGYEL Miklós - FARKAS József: i.m. 164-165. oldal

³⁰¹ Pp. 252. § (3) bekezdés

magánszakértői véleményt a bíróság formai szempontok alapján értékelni tudja, ugyanakkor mivel épp a szakértelem hiányzik, tartalmilag felülbírálni vagy felülvizsgálni nem tudja.³⁰²

A bírónak tehát a magánszakértő véleményét tényei, logikai következtetése, tapasztalata és az általános intelligencia keretei között vizsgálnia kell. Ha ebben a körben – és nem szaktudományos vonatkozásban – azt állapítja meg, hogy a magánszakértői vélemény "homályos, hiányos, önmagával, más szakértő leletével vagy a bizonyított tényekkel ellentétben állónak látszik, vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér", akkor kötelessége az említett hibák kiküszöbölése érdekében mindent megtenni.³⁰³

VII.2. A magánszakvélemény általános eljárásjogi értékelése

A szakvélemény eljárásjogi értékelése nem választható el az aggályosság fogalmától, amelyre vonatkozóan a hatályos perjogi megoldás egy megkülönböztetést tesz: meghatároz egy valamennyi szakvéleménnyel kapcsolatos általános aggályossági csoportot – amely lényegében megegyezik az 1952. évi Pp. szabályaival – valamint ezen túl garanciális okokból kifejezetten a magánszakértői véleményre ír elő speciális aggályossági okokat. Az eljárásjogi vizsgálat során a bíróság ezeket az okokat vizsgálja abból a megközelítésből, hogy ezek az elkészült véleménnyel kapcsolatban fennállnak-e, illetve, ha fennállnak, kiküszöbölésük sikeresen megtörtént-e.

A Pp. szerinti magánszakértői bizonyítás hangsúlyos elve az, hogy a bíróság a magánszakértői vélemény szakmai szempontú megítélésére nem lehet képes, hiszen eleve azért szükséges szakértő alkalmazása, mert a különleges szakértelem a bíróság részéről hiányzik az adott szakkérdésben, így önmagában nem adhat alapot a magánszakértői vélemény bizonyítékokból való kirekesztésére, illetve a magánszakértő lecserélésére az, hogy a felek a véleményt szakmai indokokra való hivatkozással nem fogadják el. Számos olyan körülmény azonban előfordulhat, amelyek fennállása esetén szakismeret nélkül is megállapítható, hogy a magánszakértői vélemény nem alkalmas a bizonyításra, azaz annak aggályossága merül fel. A perrendtartás ezeket a fogyatékosági okokat egy fogalom keretében, összegyűjtve szabályozza. A rendelkezés megfogalmazásából következően a

³⁰² NYILAS Anna: i.m. 125. oldal

³⁰³ IMREGH Géza: i.m. 649. oldal

konkrét meghatározásokon kívül más körülmények (pl. a formális logika szabályainak megsértése) is kétséget ébreszthetnek a magánszakvélemény helytállósága tekintetében.³⁰⁴ A Kúria a Kfv.X.37.763/2019/6. számú határozatában rámutatott arra, hogy a bíróság a szakvéleménnyel kapcsolatban általában azt tudja vizsgálni, hogy a logika és az általános intelligencia alapján meggyőző erővel bír-e, ezáltal aggálymentes-e. A magánszakértői véleményt legalább logikai kontrollnak kell alávetni, a bírónak a magánszakvélemény logikai egységét, meggyőző erejét a per adataival való összhangját vagy ellentmondását kell értékelni. A magánszakvéleménnyel ellentmondó, az ellenfél által benyújtott szakmai nyilatkozat, mint bizonyíték ismeretében az ítélet indokolásában részletesen rögzíteni kell, hogy a bíróság a magánszakértői véleményt miért értékelte aggálytalannak.³⁰⁵

A Pp. nem definiálja az aggálymentesség fogalmát, de iránymutatást ad mind a kirendelt mind a magánszakértői vélemény kapcsán arra vonatkozóan, hogy mikor minősül a szakértői vélemény aggályosnak. Ennek alapján ezek a fogyatékoságok különösen akkor állnak fenn, ha a kirendelt szakértő szakvéleménye hiányos, nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit, vagy homályos, vagy önmagával, a perbeli adatokkal ellentétes, vagy egyébként a helyességéhez nyomatékos kétség fér.³⁰⁶

A kirendelt szakértői véleménnyel szemben eddig a magánszakértő véleményre vonatkozóan többlet kötelezettséget állapít meg a hatályos törvény, ugyanis azt mondja ki, hogy a magánszakértő vélemény – az előzőeken felül - akkor tekinthető aggályosnak, ha vagy a magánszakértő e törvény szerinti perbeli kötelezettségeit nem teljesítette, vagy annak kiegészítése az ellenfél kérdései vonatkozásában nem történt meg, vagy annak kiegészítése az ellenfél magánszakértői véleményével szemben a szakkérdés vonatkozásában fennálló ellentét indokai tekintetében, szóban nem történt meg, vagy közte és az ellenfél magánszakértői véleménye között szakkérdésben ellentét áll fenn, és az előző okok egyik magánszakértői vélemény tekintetében sem állnak fenn.³⁰⁷

Egyetértek Csirmaz Lászlóval a tekintetben, hogy az aggálytalanságnak – ha a bírói gyakorlatot a vizsgálatunk alá vonjuk – fontos követelménye a fentiekén túl az is, hogy a

³⁰⁴ PETRIK Ferenc: i.m. Pp. 316. § indokolása

³⁰⁵ Kúria Kfv.X.37.763/2019/6. számú ítélete

³⁰⁶ Pp. 316. § (1) bekezdés

³⁰⁷ Pp. 316. § (2) bekezdés

bíróság és a felek részéről is követhetőség, ellenőrizhetőség jellemezze a szakértői véleményt.³⁰⁸

Mivel a magánszakértői bizonyítás kritikus pontja, hogy az előterjesztett magánszakvélemény rendelkezzen azokkal a követelményekkel, amelyek alkalmassá teszi arra, hogy azt a bíróság a bizonyítékok körében egyáltalán figyelembe vehesse, ezért a magánszakvélemény általános eljárásjogi értékelésének gyakorlata rendkívül széles körű, a jogalkalmazás példái szinte kimeríthetetlenek. Nem lehet eltekinteni azonban attól, hogy az aggályosság mércéjeként a jogalkotó igen nagy szabadságot adott a bíróság kezébe, hiszen olyan általános fogalmakat használ, amelyek tartalmi kitöltése a bírói gyakorlat feladata, amely azonban ennek során mindig az ügy egyedi – egymáshoz képest akár jelentősen eltérő – sajátosságait veszi alapul. A Kúria Kfv.IV.38015/2018/5. számú döntésében kimondta, hogy a bíróságnak mindig egyedileg, a körülményeket és a szakvéleményt értékelve kell állást foglalnia abban a kérdésben, hogy a szakvélemény helyességéhez nyomatékos kétség fér-e.

Mindezekből következően a homályosságon, hiányosságon, ellentmondásosságon, kétségességen alapuló általános eljárásjogi értékelés bírói gyakorlatát csak átfogóan, a legfontosabb elvárások feltárásán keresztül szükséges áttekinteni.

A magánszakértő véleményének aggályossága esetén tartalmilag arról beszélhetünk, hogy a magánszakértői vélemény hiányos, ellentmondásos, vagy nem tartalmazza a magánszakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit. Hiányosság alatt rendszerint azt értjük, hogy a magánszakértő nem válaszol a fél által, az ellenérdekű fél által és adott esetben a bíróság által feltett kérdésekre – habár megjegyzem, az sok esetben rendkívül nehéz feladat a magánszakértő részére. Hiányos akkor is, ha nem a feltett kérdésre válaszol, vagy azok nem tekinthetők teljeskörűnek. A magánszakvélemény formai kellékei közé tartozik a teljeskörűség, a megfogalmazás és a tartalom hitelt érdemlősége. A magánszakértői feladatok megválaszolása adott esetben többféle módszerrel is megvalósítható és a szakértőnek nem csak az alkalmazott módszert kell feltüntetnie, hanem az összes alkalmazható módszert is, és az által alkalmazott módszert részletesen ismertetni szükséges, annak indokolásával, hogy miért az adott módszert választotta.

Az aggályosság megítélése alapvetően a bíró feladata. A bíróságnak ugyanis hivatalból kell vizsgálnia, hogy a magánszakvélemény aggályos-e. A törvény ehhez megadja a mérlegelés szempontjait. Az aggályosság vizsgálatánál elengedhetetlen a követhetőség és az

³⁰⁸ CSIRMAZ László: *A szakvélemény elkészítésének ...*, i.m. 160. oldal

ellenőrizhetőség követelményének való megfelelés. Az adott szakkérdés kapcsán a magánszakértőnek a tényállás megállapításához nyújtott magánszakértői véleménye sok esetben perdöntő súllyal bírhat, ezért elengedhetetlen, hogy a magánszakértői megállapításokat a felek bizonyos körülmények között ellenőrizni tudják, és követni is a szakértői vélemény elejétől a végéig.

A magánszakértő kizárólag a kompetenciájába tartozó szakkérdésekben nyilváníthat véleményt. Amennyiben ugyanis a részére meghatározott szakkérdésen túl terjeszkedik, vagy olyan kérdésekben ad állásfoglalást, amelyek nem tartoztak a megválaszolandó kérdések körébe, vagy esetleg jogkérdésre is kiterjed a szakvélemény, úgy az alkalmatlan lesz arra, hogy a bíróság által hozandó érdemi döntés alapjául szolgáljon. Mindig nehéz kérdés az, hogy vajon a nyilvántartásban szereplő szakterületek mennyire fedik le a ténylegesen felmerült szakkérdés megválaszolásához szükséges kompetenciát. Ha a magánszakértő olyan kérdés megválaszolására vállalkozik, amely kapcsán nem, vagy nem kellően kompetens, aggályos magánszakvélemény készítésére fog sor kerülni. Mivel sem a bíróság, sem a fél – mint megbízó – nem rendelkezik a szükséges szakismerettel, így jobb híján csak a magánszakértőtől várható el az, hogy a kompetencia hiányát alkalmas időben jelezze.

A Kúria Kfv.I.35.482/2020/5. számú precedensképes határozatában kimondta, hogy amennyiben a szakértői vélemény kiegészítése, a szakértő nyilatkozata és a tárgyaláson való meghallgatása nem vezet eredményre, úgy a szakvélemény aggálytalannak nem tekinthető és az alapján megalapozott döntés sem hozható. Ezen álláspontot tükrözi a Kúria Pfv.IV.20.154/2022/8. számú precedensképes határozata is, melynek elvi tartalma, hogy az aggályossági okok bármelyikének fennállása a szakvéleményt a bizonyításra való alkalmasságától fosztja meg, és kizárja annak bizonyítékként való felhasználását. A bíróság az aggályos szakvéleményt a bizonyítás eredményének mérlegelésekor semmilyen módon nem veheti figyelembe. A bizonyítékmérlegelésnek viszont az egyébként aggálymentes magánszakvélemény bizonyító erejének értékelésére is ki kell terjednie, amely azt is eredményezheti, hogy a bíróság nem állapítja meg annak a ténynek a fennállását, amelyet a fél a magánszakvéleménnyel bizonyítani kívánt.

A magánszakvéleményben a ténymegállapításhoz szükséges adatok keletkezésének időpontja, forrásának megjelölése és visszakereshetőségre alkalmas azonosítójának feltüntetése alapvető követelmény, hiszen, ha az adatok valóságtartalma semmilyen formában nem ellenőrizhető, akkor a szakvélemény nem lehet hiteles és nem lehet aggálytalan. A bíróság a magánszakértői vélemény helyességét csak a részeredmények ismeretében

értékelheti. Szükséges tehát, hogy a bíróság a véleménynek ne csak a végkövetkeztetését, hanem alapjait és indokait is részletesen ismerje. Ennélfogva a magánszakértőtől meg kell követelni mindazoknak az adatoknak és körülményeknek az ismertetését, amelyek jelentősek voltak a magánszakértői vélemény kialakításánál, és amelyek alapján a magánszakértői vélemény helytálló voltát ellenőrizni lehet. A bíróság csak ilyen eljárás mellett juthat abba a helyzetbe, hogy a magánszakértői véleményt, mint bizonyítékot megnyugtatóan értékelhesse és mérlegelhesse.

Ha egy szakértői vélemény aggályos, nem csak azt jelenti, hogy a szakértői vélemény alkalmatlan arra, hogy alapos, indokolt bírósági határozat támfala legyen, hanem azt is, hogy a szakértő kompetenciája erősen megkérdőjelezhető. A magánszakértői vélemény ugyanakkor nem csak ezen esetben lehet aggályos, hanem akkor is, ha más magánszakértői véleménnyel ellentétes következtetésre jut. A szakértői vélemény akkor jó, ha a garanciális biztosítékok érvényesülnek.³⁰⁹ Az aggályos szakvélemény ugyan utóbb kiküszöbölhető, ha a szakértő a szakvélemény aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítást megadja.³¹⁰ Mégis sok esetben csak perhatékonyági és pergazdaságossági megfontolások miatt kerül felhasználásra a kirendelt szakértő által adott szakvélemény, amely azonban dogmatikailag még aggályosnak mondható.³¹¹ Ez a magánszakértő által adott szakvéleményre nem érvényesül, ugyanis ha az ellenérdekű fél szerint aggályos, ellentmondásos, úgy jogosult magánszakértő alkalmazására, amely pedig lehetővé teszi azt, hogy egy aggályos magánszakértői vélemény még perhatékonyági, pergazdaságossági szempontok miatt se képezhesse ítélet alapját.

Amikor arra a kérdésre igyekszünk választ találni, hogy mitől jó egy szakértői vélemény, akkor az alatt azt is érthetjük, hogy akkor, ha a szakértői vélemény hiánytalan és aggályoktól mentes, tehát ha tartalmát tekintve teljes egészében megfelel a szakértői módszertani levelekben foglalt tartalmi iránymutatásoknak. A tudományosság követelményéből levezethető, hogy a szakértői véleményeknek szakirodalmi ismereteket és hivatkozásokat is tartalmaznia kell, így aggályoktól mentes, ha az olvasó – jelen esetben a felek és a bíróság – részére megismerhetőek azok az információk, amelyek alapján akár reprodukálható a lefolytatott vizsgálat. Ha nincs szakirodalmi hivatkozás és alátámasztás,

³⁰⁹ CSIRMAZ László (2014): *A szakvélemény elkészítésének...* i.m. 160. oldal

³¹⁰ Pp. 313. § (2) bekezdése

³¹¹ MOLNÁR Ambrus: *A szakértő kirendelésének jogalkalmazási kérdései*. In: *A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban*, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Budapest. 2014. 132. oldal

akkor az az alulinformáltságról adhat tanúbizonyságot, így az aggálymentesség kétségessé válik.³¹²

A Legfelsőbb Bíróság a BH 2005.4.147. számú döntésében kimondta, hogy a szakértőtől meg kell követelni mindazoknak az összehasonlítási adatoknak és tényeknek az ismertetését, amelyeknek jelentőségük volt a szakértői vélemény meghozatalánál és amelyek szükségesek a szakértői vélemény helyességének ellenőrzéséhez. A szakértői véleményben a szakértőnek értékelnie kell a lefolytatott vizsgálat eredményeit. Akkor helyes egy szakértői vélemény, ha annak vezérfonala jól követhető és ellenőrizhető laikus ember számára is. Erre tekintettel okkal elvárható a szakértőtől, hogy a vizsgálat részeredményeit is ismertesse, melyek alátámasztják a levont következtetések helyességét. A szakértői vélemény ellenőrzésének szükségessége régóta felmerült. A Legfőbb Bíróság Pf.111.26.399/1967. számú döntésében rámutatott arra, hogy a szakértő köteles a vélemény kialakításához vezető jelentős információkat, adatokat és körülményeket is ismertetni, ez alapján a szakértői vélemény indokolása is megismerhető. Csak ekkor van a bíróság abban a helyzetben, hogy a szakértői véleményt bizonyítékként értékelni tudja.

Ha a fél nem tette fel a szakértőnek a releváns kérdéseket, az a bíróság anyagi pervezetését teszi szükségessé. A bíróságot ugyanis közrehatási kötelezettség terheli, ha a szakértő kirendelésére vonatkozó indítványban feltüntetett kérdések nem terjednek ki valamely lényeges tény bizonyítására. Ugyanez vonatkoztatható a magánszakértő eljárására is, ahol a bíróságot szintén közrehatási kötelezettség terheli.

Ha a fél valamely tényállítással kapcsolatban kérdést nem tüntetett fel, úgy a bíróság e körben nem tehet fel kérdést, viszont a per folyamán végig érvényesülő anyagi pervezetés szabályai alapján tájékoztatnia kell a felet arról, hogy valamely tényállítás körében hiányos az indítványa, ugyanakkor, ha a fél ennek ismeretében e tényállítás körében nem tesz fel kérdést a szakértőnek, akkor arra a bíróság sem jogosult.³¹³

Fontos azonban megjegyezni, hogy nem csak a magánszakértői bizonyításnál, hanem a kirendelt szakértői bizonyításnál is a feleknek kell minden szükséges és rendelkezésre álló bizonyítékot, adatot, információt megadni a szakértőnek ahhoz, hogy a szakértői vizsgálatot elvégezhesse és koherens, alapos véleményt hozzon. A Kúria a Gfv.V.30.208/2023/4. (közjétéve: BH 2024.3.65.) számú döntésében kimondta, hogy a magánszakértői vélemény

³¹² CSIRMAZ László (2014): *A szakvélemény elkészítésének...* i.m. 161. oldal

³¹³ NYILAS Anna: i.m. 129. oldal

megállapításainak ellenőrizhetetlensége annak aggályosságát eredményezi. A félnek ugyan joga van az üzleti titok megőrzéséhez, igényérvényesítése esetén azonban annak kockázatát ő köteles viselni, ha azonban erre hivatkozva nem teszi lehetővé az üzleti titok megismerését, valamint azt, hogy a szakértő milyen adatokból dolgozott a vizsgálata során és milyen adatokra alapítva hozta meg szakértői véleményét, akkor a bizonyítatlanság kockázatát viseli. Ilyenkor ugyanis a magánszakértői vélemény objektivitásának megítélése az adatok hiányában nem biztosított, ezért a magánszakértői vélemény helyességéhez nyomatékos kétség fér.

Ha a szakvélemény aggályos, akkor annak kiküszöbölésére kell törekedni, ennek során azonban a rendelkezési elvtől eltekinteni nem lehet. Ha a felek nem terjesztenek elő indítványt a szakvélemény hiányosságainak a kiküszöbölésére, úgy azzal kapcsolatban a bíróság hivatalból nem intézkedhet, hiszen a kérelmekhez, a bizonyítási indítványokhoz a bíróság kötve van, azon nem terjeszkedhet túl, kivéve, ha a szakértő kirendelésére hivatalból került sor. Amennyiben azonban a bíróság álláspontja szerint a szakvélemény aggályos, úgy erre a felek figyelmét fel kell hívnia.³¹⁴ A figyelemfelhívásban megmutatkozó bírói közrehatás azonban nem teremt kötelezettséget a fél számára. A fél tehát saját döntése szerint élhet az indítványozás vagy egyéb perceselemény teljesítéséhez fűződő jogával.

Az előzőekben részletesen elemzett szempontok a magánszakértői véleményt érintően a követelményrendszer eltérő értelmezését nem indokolják. Az, hogy a vélemény hiányos, nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit, homályos, önmagával, illetve a perbeli adatokkal ellentétes, vagy egyébként a helyességéhez nyomatékos kétség fér, mindenben azonosan ítéltetők meg a perben vagy más eljárásban kirendelt, illetve a fél megbízása alapján eljáró szakértő szakértői megállapításaival szemben. A szakértői utak egyenjogúsága eleve kétségessé tenné a differenciált megközelítést, hiszen az aggályosság általános eljárásjogi feltételei a szakvélemény tartalmára utalnak, annak pedig a követelményei nem módosulhatnak aszerint, hogy a szakértő alkalmazása milyen jogviszonyon alapul. Az ellenkező felfogás egy olyan helyzethez vezetne, amely már tartalmilag is az egyes szakértői következtetések szükségtelen megkülönböztetését eredményezné, amely nem lehetett a jogalkotó célja. Mindezek alapján a jogalkalmazás kialakult értelmezése ebben a részben egy az egyben vonatkoztatható a magánszakértői vélemények tartalmi alapú aggályosságának megítélésére is.

³¹⁴ Pp. 317. § (1) bekezdés d) pontja

VII.3. A magánszakértői vélemény különös eljárásjogi értékelése

A perjogi szabályozás szigorú követelményeket támaszt a magánszakértői véleményekre nézve, hogy a pártatlanság követelménye ne sérüljön. A többlet követelményeinek oka éppen a magánszakértői bizonyítás lényegében keresendő. Amikor a jogalkotó azt a döntést hozta, hogy a magánszakértői bizonyítást egyenrangúvá teszi a többi szakértői bizonyítási móddal, észlelhette, hogy azonnal az egyoldalúság vádja érheti majd azt a szabályozást, amely nincs arra figyelemmel, hogy a szakértői vélemény elkészítését az egyik, a per kimenetelében, ezáltal a szakértői megállapítások tartalmában is feltétlenül érdekelt fél kezdeményezi. Ezt kívánta eloszlatni a további szigorú garanciális feltételekkel. Ezek a feltételek egyrészt megjelennek abban, hogy a magánszakértői vélemény csak eleve akkor vehető figyelembe bizonyítékként, ha a magánszakértő alkalmazását a bíróság megengedte, tehát a fél által egyoldalúan becsatolt vélemény eleve kizárt a bizonyítékok köréből. Másrészt még ha a magánszakértői vélemény a bíróság az alkalmazást megengedő határozata alapján is készült, annak aggályossága nemcsak a szakvéleményekre vonatkozó általános tartalmi okokból áll fenn, hanem az egyoldalú elkészítést eredményező okokból is.

A magánszakértői vélemény aggályossága tehát abban is áll, hogy a Pp. 303. § (2) bekezdésében foglalt eljárási kötelezettségeit a magánszakértő köteles betartani. Amennyiben a magánszakértő ezen kötelezettségek valamelyikét nem teljesítette, úgy az önmagában a magánszakértői vélemény aggályosságát okozza. A magánszakértői vélemény esetén a kirendelt szakértői vélemény aggályossági okain felül egyéb követelményként határozta meg a jogalkotó a Pp. 303. §-ban foglalt rendelkezéseket.

Ezek a többlet aggályossági követelmények két csoportba oszthatók: az egyik csoport azt a sajátosságot veszi alapul, hogy a szakértővel az egyik fél áll kapcsolatban, ezért a másik fél a szakértői vélemény készítésének folyamatából kihagyása súlyosan sértheti a tisztességes eljárás követelményét. A másik csoport azon alapul, hogy ugyancsak garanciális okokból a magánszakértői bizonyítás kizárólag ez a módja lehetőséget ad ugyanarra a szakkérdésre egy másik szakértő – az ellenérdekű fél által megbízott „ellenőrző” magánszakértő – alkalmazására, amely nyilvánvalóan vezethet arra a helyzetre, hogy a perben két, a szakmai ismeretekkel nem rendelkező bíró által aggálytalannak tűnő szakértői vélemény keletkezik, amelyet egyértelműen el kell kerülni.

Az aggályosság többletkövetelményeinek a bírói gyakorlata azért kiemelkedően fontos, mert éppen ebben ragadható meg az 1952. évi Pp. hatálya alatt kialakult, a perben benyújtott magánszakértői vélemények eljárási szerepe tekintetében jelentkező bizonytalanság jogszabályi eloszlata. Nincs annak továbbra sem akadálya, hogy a fél előadásai alátámasztására benyújtson egy általa megbízott szakértő által készített véleményt – ez azonban bizonyítékként csak akkor vehető figyelembe, ha annak elkészítésére a magánszakértői bizonyítás szigorú garanciális feltételei mellett kerül sor. Jó példa erre a Pécsi Ítéltábla BDT2023. 4672. számon közzétett Pf.III.20.012/2023/7. számú ítélete, amely hangsúlyozta: a kirendelt szakértő szakvéleménye után a fél által becsatolt magánszakértői vélemény – amely ekként tehát semmiben nem felelt meg a magánszakértői bizonyítás perjogi protokolljának – felhasználhatósága kizárólag arra korlátozódhatott, hogy a fél a perben felhasznált szakértői véleménnyel kapcsolatos kérdéseit, észrevételeit orvoszakmailag megalapozottan tehesse fel.

Erre tekintettel tehát a magánszakértői véleménynek a keresetlevél benyújtása előtti elkészítése esetén a magánszakértő e törvény szerinti perbeli kötelezettségeinek elmulasztása a Pp. 316. § (2) bekezdés b) pontja szerint az aggályosság kockázatát vonhatja maga után, különösképpen akkor, ha nem pótolható kötelezettségmulasztás történt, kivéve, ha bírói felhívás ellenére azt az ellenérdekű fél nem kifogásolja. Mindazokban az esetekben, amelyekben még a per során pótolhatók az elmulasztott kötelezettségek, mód van rá, hogy a szakértő kiegészítse a véleményét. Ha az a kiegészítés után is aggályos marad, akkor magánszakvéleményként nem vehető figyelembe.³¹⁵

A Pécsi Ítéltábla Pf.20046/2021/12. számú ítéletében kimondta, hogy ha az ügyben szakkérdés merül fel és rendelkezésre áll két magánszakértői vélemény, amelyek között ellentét áll fenn, mindaddig, amíg a magánszakértői vélemények kiegészítésére nem kerül sor a fennálló ellentétek indokai tekintetében, valamint szóban nem történik meg ezen ellentétek feloldása, addig az aggályosság fennáll, így az aggályos magánszakértői vélemények alapján megalapozott tényállás nem rögzíthető, azaz érdemi döntés sem hozható.

Ugyanez igaz akkor is, ha a magánszakértői véleménnyel szemben kirendelt szakértői vélemény áll rendelkezésre és a szakértők az álláspontjuk indokát nem támasztják alá kellően vagy elfogadhatóan szóban vagy írásban, amikor is az ellentétek feloldására kerül sor. A bíróság eljárásjogi értékelését jelenti az is, ha formai szempontból vizsgálja a rendelkezésre

³¹⁵ Pp. 316. § (2) bekezdés, BARTAL Géza: i.m. 322. oldal

álló szakértői véleményeket és annak kiegészítésére vonatkozó szükségességet jelzi a peres félnek, akit bizonyítási teher terhel.

Ha a magánszakértői vélemények között szakkérdésben ellentét áll fenn, úgy bármelyik fél indítványozhatja az általa benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését, vagy azt, hogy mindkét magánszakértő véleményét a tárgyaláson szóban egészítse ki, és ha a szakkérdésben fennálló ellentétet így sem lehet feloldani, akkor mindkét magánszakértői vélemény aggályos, így a perben egyik magánszakértői vélemény sem használható fel bizonyítékként, és mivel a magánszakértői vélemény bizonyíték, ezért a perben semmilyen módon nem vehetők figyelembe, de helye lehet szakértő-kirendelés indítványozásának.³¹⁶

A fél által benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítésére kizárólag akkor kerülhet sor, ha a fél az általa benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését indítványozza. A Pp. 304. § (3) bekezdése szerinti kivételtől eltekintve a fél csak a saját maga által benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését indítványozhatja. A fél indítványának tartalmaznia kell azt is, hogy írásbeli vagy szóbeli kiegészítést kér-e, és a bíróság az indítványtól e tekintetben sem térhet el. Ha a bíróság az indítványnak helyt ad, akkor a benyújtó fél köteles a magánszakértői vélemény írásbeli kiegészítését benyújtani, vagy a magánszakértőjét a bíróság felhívásában megjelölt tárgyalásra előállítani.³¹⁷

Amennyiben a benyújtó fél ellenfele kérdéseket intézett a magánszakértői véleményre vonatkozóan, és ezt követően a fél nem indítványozza az általa benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését vagy arra nem kerül sor, akkor a magánszakértői vélemény aggályos lesz, amely a benyújtó fél terhén értékelendő. Ha a bizonyító fél magánszakértői bizonyítást indítványoz, akkor az ellenérdekű fél is jogosult magánszakértői bizonyítást indítványozni, ha a két magánszakértői vélemény között szakmai ellentét áll fenn, és ezt nem oldja fel, ugyancsak az aggályosságot eredményezi.

A szakvélemények közötti ellentmondás a bíró értékelő tevékenysége keretében nem szüntethető meg, ezért, ha a szabályosan előterjesztett magánszakértői vélemények között szakkérdésben ellentét áll fenn, úgy a benyújtó fél az általa benyújtott magánszakértői vélemény írásbeli vagy szóbeli kiegészítését indítványozhatja, vagy bármelyik fél indítványozhatja mindkét magánszakértői vélemény tárgyaláson történő szóbeli kiegészítését az ellentét indokainak ismertetése vonatkozásában. Indítványok megtétele és a kiegészítés

³¹⁶ Pp. 304. § (2) bekezdése, (3) bekezdése

³¹⁷ BARTAL Géza: i.m. 323. oldal

elmulasztása esetén mindkét magánszakértői vélemény aggályos, egyúttal szakértő kirendelése indítványozható. Ha csak az egyik magánszakértői vélemény kiegészítésére kerül sor, és az eredményre vezet, úgy lehetséges, hogy a kiegészített vélemény aggálymentesnek, míg a kiegészíteni elmulasztott vélemény aggályosnak minősül, így rendelkezésre áll egy aggálymentes magánszakértői vélemény, ezáltal nincs helye szakértő kirendelésének.³¹⁸

A magánszakértői bizonyítás során előfordulhat az a helyzet is, hogy bár mindkét szakértői vélemény jól levezethető szakmai alapokon nyugszik, mégis ellentétesek egymással és ezáltal nem használhatók fel, vagyis a felek szakvélemény nélkül maradhatnak. Ez akár a kiegészítés után is fennállhat, ha közöttük továbbra is szakkérdésben ellentét áll fenn, ezért mindkét magánszakértői vélemény aggályos lesz, és a perben nem vehetők figyelembe, ugyanakkor szakértő kirendelése indítványozható. Amennyiben a fél által megbízott személy szakkérdés megválaszolására nem volt jogosult, akkor az általa készített magánszakértői vélemény aggályos, amelyre a bíróságnak fel kell hívni a fél figyelmét, és helye van új magánszakértő alkalmazásának.³¹⁹

A Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.679/2021/8/II. számú határozatában kimondta, hogy nincs akadálya annak, hogy az ellenérdekű felek bizonyítási érdekkörébe tartozó eltérő szakkérdések tisztázására a bíróság az ellenérdekű felek eltérő indítványára egyidejűleg szakértőt rendeljen ki és magánszakértőt is alkalmazzon. A bizonyítás eredményének mérlegelésekor az aggályos szakvélemény semmilyen módon nem vehető figyelembe. A bizonyíték mérlegelésnek viszont az egyébként aggálymentes szakvélemény bizonyító erejének értékelésére is ki kell terjednie, ami akár azt is eredményezheti, hogy a bíróság nem állapítja meg a fél által szakvéleménnyel bizonyítani kívánt tény fennállását.

Összefoglalva tehát, a magánszakértői vélemények aggályosság tekintetében alapvetően két csoportba sorolhatóak. Vannak azok a magánszakértői vélemények – különösen, amelyek az eljárás megindítása előtt keletkeztek – amelyek készítése során a Pp. 303. § foglalt rendelkezéseknek a magánszakértő nem, vagy nem maradéktalanul tett eleget, erre tekintettel jószerivel a bíróság magánszakértői véleményként, magánszakértői bizonyítékként nem is veszi figyelembe, tehát kirekeszti a bizonyítékok köréből. És van a másik csoport, amikor pedig ennek eleget tesz ugyan, azaz formailag megfelelőnek tűnik a magánszakértői vélemény, azonban tartalmát tekintve mégsem, továbbá aggályosság és

³¹⁸ NYILAS Anna: i.m. 130. oldal

³¹⁹ NYILAS Anna: i.m. 131. oldal

ellentmondás merül fel, melyre tekintettel végső soron a magánszakértői vélemény nem képezheti az ítélet alapját.

VII.4. A magánszakértői vélemény érdemi értékelése

A jogalkalmazó akkor képes a magánszakvélemény érdemi értékelésére, ha megvizsgálja azt, hogy a magánszakértő hogyan jutott arra a következtetésre, amelyet a véleményében kifejtett.³²⁰ A jogalkalmazónak meg kell vizsgálnia, hogy a magánszakvélemény teljes-e, tehát tartalmazza-e az előírt formai elemeket, és az azokban foglaltak összhangban vannak-e azon egyéb információkkal, amelyekről a jogalkalmazónak hivatalos tudomása van. Ellenőriznie kell azt is, hogy valamennyi feltett kérdésre válaszolt-e a magánszakértő.³²¹

A magánszakvéleményt a bíró érdemben csak a tárgyalás berekesztése után értékelheti, és annak eredményéről csak az ítéletében tájékoztathatja a feleket. Az azonban, hogy mekkora a bíró szabadsága a magánszakértői vélemény értékelésében, meglehetősen bizonytalan, köszönhetően a szabad bizonyítás elve és a szakismeret objektív hiányából fakadó kényszer közötti feszültségnek. E feszültséget jól illusztrálja a tarka bírói esetjog.³²² Ha a magánszakértői vélemény önmagával vagy más szakértő véleményével, bizonyított tényekkel nem ellentétes, és a magánszakértő a rendelkezésre álló adatokra, illetve az időmúlásra tekintettel a véleményét a valószínűség szintjén nyilvánítja ki, ez utóbbi nem jelenti a magánszakvélemény megalapozatlanságát.

Az igazságügyi szakértői vélemény egy bizonyítási eszköz, amelynek teljes vagy részleges figyelembevétele a döntéshozó számára annyiban kötelező, amennyiben az eldöntésre váró kérdésben a magánszakvélemény kellő meggyőző erővel bír.³²³ A magánszakértői vélemény figyelembevételét, illetve ennek mellőzését a bíróságnak indokolnia kell. A magánszakvélemény – mint a bizonyító eszközök egyik fajtája – eleve és feltétlenül nem köti a bíróságot. Ez azt jelenti, hogy a bíróság a szakértői bizonyítás körében is vizsgálhatja, sőt köteles vizsgálni, hogy a perben meghallgatott magánszakértő véleménye

³²⁰ KATONA Géza: i.m. 317. oldal

³²¹ NOGEL Mónika (2018): Igazságügyi szakértői vélemények... i.m. 242. oldal

³²² BH 2012.19

³²³ AEÉ 2010/9. I

meggyőző-e és megalapozott-e, más szakértő véleményével összevetve elfogadható-e.³²⁴ A bíróság kellő szakmai ismeretek hiányában az ellentétes szakmai megállapításokat tartalmazó magánszakértői vélemények mérlegelésére a magánszakvéleményeket előterjesztő szakértők személyes meghallgatása nélkül nem jogosult. A bíróság nincs elzárva attól, hogy a bizonyítékoknak a maguk összességében történő értékelése során a magánszakértői véleményt mellőzze, ezt azonban csak a perben feltárt kétségtelen tényekre alapozva teheti meg.³²⁵ A bíróság mérlegelési szabadsága nem terjedhet odáig, hogy a per szempontjából döntő jelentőségű és szakértelem nélkül el nem bírálható körülményeket a magánszakvélemény megállapításait mellőzve, meg nem felelő indokok alapján bírálja el.³²⁶

A bemutatott bírói gyakorlat értékeléséhez abból kell kiindulni, hogy a szabad bizonyítás elvéből az következne, hogy a magánszakvélemény és az egyéb bizonyítékok megkülönböztetés perjogilag közömbös. A Pp. nem mondja ki, hogy pl. a perben kirendelt igazságügyi szakértő által előterjesztett szakvélemény, mint bizonyíték minősített bizonyító erővel bírna (sem az egyéb bizonyítékokkal, sem a nem igazságügyi szakértő által elkészített szakvéleménnyel, sem a magánszakértői véleménnyel szemben). Ezzel összhangban a szakirodalom is megállapítja, hogy valamely igazság nem lesz attól igazabb, hogy azt egy szakértői névjegyzékben szereplő személy mondja ki.³²⁷ Mégis, a gyakorlatban egyértelmű, hogy ha valamely kérdést az eljáró bíró szakkérdésnek minősít, akkor abban a kérdésben a bizonyításra köteles fél csak szakvéleménnyel, elsősorban magánszakértő által elkészített szakvéleménnyel érhet célt, ennek hiányában pedig lehetőség van arra, hogy más eljárásban készült szakértői vélemény vagy a bíróság által kirendelt szakértő véleménye képezze az ítélet alapját.

A Pp. 300. § (1) bekezdése mentén, ha a bíró szerint valamely kérdés megítélése különleges és általa nélkülözött szakértelmet igényel, akkor abban a kérdésben szakvélemény nélkül nem fog a bizonyításra kötelezett fél javára állást foglalni, a szakvélemény közvetlenül nem helyettesíthető más bizonyítási eszközzel (pl. okirati vagy tanúbizonyítással), legfeljebb közvetetten azt érheti el a fél (egyáltalán nem könnyen), hogy az adott kérdést a bíróság

³²⁴ BDT 2010.2209.

³²⁵ BH 2000. 208.

³²⁶ BH 1998.272.

³²⁷ DÖME ATTILA: *A szakértői bizonyítás*, In: KENGYEL Miklós (szerk.), *A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve* KJK Kerszöv, Budapest, 2005, 231. oldal

mégse minősítse szakkérdésnek, azt ne tartsa relevánsnak, vagy az ellenérdekű félre telepítse a bizonyítási terhet.

„Ha a pervezetés és a bizonyítás-felvétel iránya helyes, a bíróság éppen azért rendel ki szakértőt, mert a perben releváns szakkérdést illetően a különleges szakismerete hiányzik. E tudomány- vagy szakterületen a bíróságnak arra sincs ítélőképessége, hogy a szakértői véleményt szakszemponatok alapján fel- vagy elbírálja.”³²⁸ A szakvélemény tehát „méregerős” bizonyíték, amely a szakkérdésben a tényállást általában eldönti; a szakvélemény bíróság általi valóban szabad mérlegelése csak akkor nyílik meg, ha legalább két magánszakvélemény van, és a bíró minden szóba jöhető eszközzel (a szakvélemények kiegészítésével, a szakértők együttes meghallgatásával, szakértői testület kirendelésével, stb.) megkísérelte az esetleges ellentmondásokat tisztázni, de ennek ellenére is maradtak nyitott kérdések.

A Pp. rendelkezéseinek megfelelően már a szakértői bizonyítás indítványozása során az indítványozó félnek a szakértőhöz intézett kérdéseket is meg kell fogalmaznia, azt már az indítványba bele kell foglalnia. A későbbiek folyamán addig van helye a kérdések módosításának és kiegészítésének, míg a bíróság a szakértőt ki nem rendeli.

Más a helyzet abban az esetben, ha nem kirendelésre kerül sor, hanem magánszakértői vélemény benyújtásának indítványozására. A Pp. szerint a magánszakértői vélemény benyújtását a bíróságnál indítványozni kell. Amennyiben a bíróság helyt ad az indítványnak, csak azt követően nyújtható be a magánszakértői vélemény. Fontos, hogy a Pp. szigorú ismérveket határoz meg a magánszakértői véleménnyel szemben. Amennyiben a bizonyítani kívánó fél már a per megindítása előtt magánszakértőt bízott meg a szakértői vizsgálat lefolytatására, úgy a keresetet tartalmazó irattal egyidejűleg van lehetőség a magánszakértői vélemény benyújtásának indítványozására. Amíg a bíróság az indítványnak helyt nem ad,

³²⁸ LÁBADY Tamás – KENGYEL Miklós: *A polgári perbeli szakértői bizonyítás időszerű kérdései*, in Magyar Jog, 1982. 11. szám, 1012. oldal, idézi DÖME Attila.: *A szakértői bizonyítás*, In KENGYEL Miklós (szerk.): *A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve*, KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 290. oldal

LÁBADY és KENGYEL ugyanebben a harminc éves írásában azt is megállapította már – melynek gyakorlati helyességéhez ma sem fér kétség –, hogy a szakvélemény szabad mérlegelése gyakorlatilag illúzió, valójában a bíróság döntései messzemenően kötődnek a szakvéleményhez, lásd: LÁBADY Tamás - KENGYEL Miklós: *A polgári perbeli szakértői bizonyítás időszerű kérdései*, Magyar Jog, 1982. 11. szám, 1012. oldal; idézi és túlzónak tartja SZABÓ Imre: *A bíróság és a szakértők együttműködése a polgári perekben*, In WOPERA Zsuzsa., ASZTALOS Zsófia (szerk.): *Egységesülő polgári eljárásjog Európában* HVG-ORAC, Budapest, 2009, 176. oldal

addig a magánszakértői vélemény nem minősül bizonyítéknak, legfeljebb az indítvány indokolásának.

Ha a fél a peres eljárás megindítása előtt magánszakértőt nem vett igénybe, a perindítást követően is dönthet úgy, hogy magánszakértőt kíván alkalmazni, ekkor azonban a magánszakértői bizonyítás lefolytatására a per folyamán kerül sor.

Abban az esetben, ha a peres felek magánszakértőre indítványt nem terjesztettek elő, más eljárásban keletkezett szakértői vélemény sem áll rendelkezésre, de az ügy elbírálása során szakkérdés merül fel, úgy az igazságügyi szakértőt a bíróság rendeli ki, és a kirendelő végzésével egyidejűleg felhívhatja a feleket, hogy a szakértőhöz kérdések feltevését indítványozhatják. A felek által, sőt olykor a bíróság által feltett kérdések is a gyakorlat alapján irányított kérdések. A gyakorlat azt mutatja, hogy ezekben az esetekben a bíróságnak mérlegelési jogköre van a tekintetben, hogy a felek által indítványozott kérdések közül melyek azok, amelyek a szakértőhöz kerülnek és megválaszolásra várnak. Ezzel ellentétben a magánszakértői bizonyítás kapcsán a megbízó fél és az ellenérdekű fél közvetlen kapcsolatba lép a magánszakértővel, így a bíróság által aligha kerülhetne cenzúra alá a feltenni kívánt kérdések listája. A bíróság a felek kérdései mellett további kérdéseket tehet fel, melyek általában nem állnak összhangban a felek által indítványozott kérdésekkel és olykor ellentmondás alakul ki a szakvéleményekben. Az is előfordulhat, hogy egy szakértői véleményt követően a szakértői bizonyítás alatt a szakértő meghallgatására kerül sor, vagy a bíróság a szakértőt a szakértői vélemény kiegészítésére utasítja további kérdések feltevésének megválaszolásával, így a bíró anyagi pervezetése körében az esetlegesen fennálló hiányosságokat vagy ellentmondásokat pótolhatja, feloldhatja.

A beszerzett magánszakvélemény minden esetben része a bizonyítási anyagnak, a bírói mérlegelési tevékenység tárgya, ezért azt is indokolni kell, hogy a beszerzett magánszakértői véleményt a bíróság milyen okból nem vette figyelembe, az abban foglalt megállapításokat miért nem mérlegelte az ítélet meghozatala során. A magánszakértői vélemény mellőzését nem lehet a bíró saját szakismereteivel megindokolni. A szakvéleményben jogkérdésben – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – nem lehet állást foglalni.³²⁹

A Szaktv. rendelkezései támpontot nyújtanak ahhoz, hogy a magánszakértői véleménynek tartalmilag milyen részekre kell kiterjednie, miket kell tartalmaznia.³³⁰ Mivel a

³²⁹ NYILAS Anna: i.m. 116. oldal

³³⁰ Szaktv. 47. § (4) bekezdése

bíróság a szükséges, különleges szakértelemmel nem rendelkezik, így ezen felsorolás hozzájárul ahhoz, hogy a bíróság a hiányos magánszakvéleményeket kiszűrje.

Bányai álláspontja szerint, a bíró kötve van a szakvéleményben megfogalmazott szakmai tényálláshoz, azaz a bíró nem írhatja felül, nem módosíthatja a szakértő megállapításait.³³¹

A tényekre vonatkozó szakmai megállapításokra ez mindenképpen igaz lehet, azonban, mint a többi bizonyítási eszköz esetében, a bizonyító ereje nincsen meghatározva, tehát szabadon mérlegeli azt a bíróság az eset összes körülményére, valamint a többi bizonyítékra tekintettel.

A teljes bizonyítottság esetétől lényegesen eltérő az a helyzet, amikor a magánszakértői vizsgálat - jellemzően a bizonyítás (szakmai) tényhiányosságából következően - csak a "lehetőség szintű bizonyítottság" szintjéig jut el.³³²

A bizonyítás ezen szintjén a magánszakértői vizsgálat eredményeként kapott bizonyíték önállóan nem elégséges a feltett szakkérdés aggálytalan eldöntésére, viszont más jellegű bizonyítékokkal (pl. tanúvallomás, okirat) kiegészítve a jogi megítélés lehetősége akár biztosítható is.³³³ Annak érdekében, hogy megíthető legyen az a jogkérdés, melyre vonatkozó alapinformációk biztosítására a szakértői alkalmazására került sor, egy sajátosság munkamegosztás alakul ki bíró és szakértő között. Eljáró bíró ez esetben nem kiegészíti a szakvélemény – bizonyítási akadályokból következő, kényszerű – hiányzó ténymegállapításait, hanem egyéb bizonyítékok felhasználásával "áthidalja" ezeket a hiányokat.³³⁴

Tehát más kérdés a magánszakvélemény felhasználása és értékelése az egyéb perbeli bizonyítékokra is tekintettel, amiben a bíró szabad meggyőződésén alapuló tényállás-megállapítási és döntési kompetenciája meg kell, hogy maradjon.

A bíróság nem háríthatja át a per eldöntéséhez szükséges tények és körülmények felderítésének a feladatát, hisz a perben releváns tények és azok teljes körének ismerete jogi

³³¹ BÁNYAI István: *Az igazságügyi szakértő helye, szerepe a döntéshozatalban*. In: Magyar Jog. 2020/2. szám 120-122. oldal

³³² BÁNYAI István (2020): i.m. 120-122. oldal

³³³ BÁNYAI István (2017): i.m. 506. oldal

³³⁴ BÁNYAI István (2020): i.m. 120-122. oldal

szakkérdés.³³⁵ A szakértő perbeli szerepével kapcsolatban azt az álláspontot fogadhatjuk el, összhangban a jogalkotói szándékkal és a bíróságok funkciójával, hogy a szakértő szakmai ismeretek közlésével és alkalmazásával segíti a hatóságot. Nyilatkozata tehát semmit nem dönt el, a bíró a "segédje" véleményét belátása szerint használhatja.³³⁶ A Szaktv. megjelenését követően kritikaként merült fel, hogy a megfogalmazás alapján kategorikus véleményalkotás lehet elvárható, és ami még rosszabb, akár megkövetelhető is a szakértőktől.³³⁷ Megalapozottnak tekinthető az ellenvetés, mely eljárásjogi szempontból nem tartja megfelelőnek a "szakkérdés eldöntése" kifejezést. A szakértő feladatának új megfogalmazása a tudományos megalapozottság szemszögéből is aggályos, mivel az kétségtelenül kategorikus véleményalkotást kívánna a szakértőtől. A kategorikus véleményalkotás feltételei azonban tudományos megalapozottsággal számos szakterületen nem teljesülnek.³³⁸

A bírói gyakorlat az egzakt és lehetőség szerinti kategorikus magánszakértői válaszok rendelkezésre állását preferálja, mivel minden eljárásban lényeges (abszolút) eljárási szabálysértésnek minősül és megalapozatlanságot eredményez, ha a döntés hiányos, ellentmondásos vagy bizonytalan szakvéleményen alapul. A jogalkalmazó a véleményben tett ténymegállapítás bizonyító erejét függetlenül, saját, s nem a magánszakértők felelősségére támaszkodva ítéli meg, de nem jelenti azt, hogy a véleményben foglalt tudományos megállapítást érdemben felülbírálna.³³⁹

Az bizonyosan kimondható, hogy ha a bíróság az igazságügyi szakértő véleményét nem fogadja el, új szakértői vélemény beszerzése helyett nem foglalhat állást saját maga különleges szakértelmet igénylő kérdésben.³⁴⁰ A Szaktv. azon fordulata, hogy "döntse el a szakkérdést", valójában azt a lényegi változást jelenti, hogy a szakkérdések megítélése az ő kompetenciájába tartozik, a bíróság helyett.

A szakvélemények egyértelműsége és a minél magasabb fokú valószínűséggel megállapítható tények növelik az ítélet megalapozottságát és a szakértői vélemény

³³⁵ NYILAS Anna: i.m. 120-121. oldal

³³⁶ ERDEI Árpád: i.m. 15. oldal

³³⁷ BÁNYAI István (2020): i.m. 120-122. oldal

³³⁸ KÁRMÁN Gabriella: *A kriminalisztikai szakértői bizonyítás*. A doktori értekezés tézisei. ELTE, Budapest, 2017., 20. oldal

³³⁹ GRÓSZ Tamás (2011): i.m. 20. oldal

³⁴⁰ Ítéletábrai Határozatok Tárának 2004. évi 41. számú határozata; lásd még: BH 1985.223.

hasznosságát. Nem szabad azonban mellőzni a többi bizonyítékot, hanem azokkal is egybe kell vetni a szakvélemény megállapításait. Így azok alkalmasak lehetnek a szakvélemény megerősítésére.

A bizonyításban érdekelt fél viseli a bizonyítatlanság terhét, ezáltal egy alkalmatlan vagy sikertelen szakértői bizonyítás terhét is, miközben igen kevés ráhatása van a vélemény tartalmára, és a kirendelés folytán a szakértő a bíróság felé tartozik felelősséggel. Ilyen értelemben a fél viseli a kockázatot, miközben a szakértő egy objektív eszköze a tényállás megállapításának. Talán emiatt figyelhető meg az a jelenség a Kúria hatályon kívül helyezési gyakorlatát elemző csoportjának jelentése alapján, hogy jelentős esetszámban a bíróság terhére értékeli ezen hiátust a perorvoslat során a fellebbviteli bíróság, előírva a tényállás megállapításához szükséges bizonyítékok beszerzését. Lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, s egyidejűleg megalapozatlanságot is eredményez, ha a döntés hiányos vagy ellentmondásos szakvéleményen alapul.

A korábbi szabályozáshoz képest lényeges változás, hogy a törvény szerinti szakértői bizonyítás hangsúlyos elve az, hogy a bíróság a szakvélemény szakmai szempontú megítélésére nem lehet képes, a bíróság szabad mérlegelési joga szakkérdésben nem érvényesül, azaz a szakvélemények közötti ellentmondás a bíró értékelő tevékenysége keretében nem szüntethető meg.³⁴¹

Mivel az igazságügyi szakértő igénybevételére azért került sor, mert a bíróság nem rendelkezett azzal a különleges szakértelemmel, hogy szakkérdésben állást foglaljon, ezért a szakvéleménnyel kapcsolatban csak azt tudja vizsgálni, hogy az a logika és az általános intelligencia alapján meggyőző erővel bír-e. Ha a szakvélemény aggálytalan, azaz alkalmas arra, hogy a bíróság érdemi döntését arra alapítsa, úgy a bíróság részére kifejezetten tilalmazott – ugyanarra a szakkérdésre – új szakértő kirendelése és a rendelkezésre álló, aggálymentes szakvélemény alapján kell érdemi döntést hoznia.

A Kúria számos döntésében kiemelte, hogy a félnek nem elegendő a vonatkozó jogszabályhelyre való hivatkozással új szakértő alkalmazását indítványozni, hanem az aggályossági okokat is meg kell jelölnie. Önmagában az alperesnek az a nyilatkozata, hogy a magánszakértő szakvéleményével – aggályossági ok megjelölése nélkül – nem ért egyet, nem szolgálhat indokul az új szakértő alkalmazására, vagy kirendelésére abban az esetben, ha a bíróság egyébként nem látja aggályosnak a magánszakértő szakvéleményét.

³⁴¹ Kúria Kfv.X.37.416/2019/4. számú ítélete

A Kúria Kfv.X.37.416/2019/4. számú határozata szerint a bíróság nem tartotta aggályosnak az igazságügyi orvosszakértő szakvéleményét, és a felek sem jelezték annak aggályosságát; az alperes nem jelölt meg olyan aggályossági okot, amely a perben kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleményének kiegészítését vagy új szakértő kirendelését indokolta volna, ezért a bíróság helytállóan járt el, amikor a szakvélemény kiegészítésére és az új szakértő kirendelésére vonatkozó alperesi bizonyítási indítvány teljesítését mellőzte.³⁴²

Az EBH 2005.1359. számú elvi döntés kimondta, hogy a szakvélemények közötti ellentmondás nem oldható fel bírósági mérlegeléssel, így a korábbi gyakorlatra jellemző szabad mérlegelési jog nem alkalmazható a jogvitákban. A magánszakértői vélemény egy a bizonyítékok sorában, és nem szabadna kivenni a mérlegelésből, ha egyszer a jogalkotó nem vette ki. Grósz szerint a szakértői vélemény egyik a bizonyítékok közül, akkor is, ha kiemelkedő jelentőségű, következésképp eleve és feltétlenül nem köti a bíróságot, ilyen bizonyító erő egyik szakvéleményhez sem fűződik.³⁴³ Ugyanakkor fontos az is, hogy a bíróság alapvetően nem rendelkezik a szükséges szakértelemmel, így a magánszakvélemény bírói mérlegelése is megkérdőjelezhető.

Ha a bíróság nem tudja értékelni a szakvéleményben foglaltakat, akkor egyrészt formai és tartalmi követelmények alapján ellenőrizni tudja, hogy a szakvéleménnyel szemben támasztott követelményeknek a magánszakértői vélemény mennyiben felel meg, ennek azonban előfeltétele, hogy a bíróság ne csak végkövetkeztetésében ismerje, hanem alapjaiban és részletes indokaiban is, ahogy arra a bírói gyakorlat helyesen rámutatott.³⁴⁴ A magánszakértőnek a szakvéleményében azokat a részeredményeket is közölni kell a bírósággal, amelyek alapján a következtetéseket kialakította. A bíróság a magánszakértői vélemény helyességét csak a részeredmények ismeretében értékelheti.³⁴⁵ Tehát a magánszakértő támaszta alá és magyarázza meg a bíróság – mint szakkérdésben laikus számára, hogyan jutott a következtetésekre, milyen módszereket alkalmazott, vagy miért nem azokat a módszereket alkalmazta, valamint milyen adatok felhasználása mentén folytatott vizsgálatot és a szakirodalom az eredményeket mennyiben támasztja alá.

A bíróság emellett jogosult arra, hogy az ellentmondás, aggályosság feloldása érdekében szakvélemények ütköztetése céljából új szakértőtől kérje a szakkérdés

³⁴² Kúria Kfv.X.37.416/2019/4. számú ítélete

³⁴³ GRÓSZ Tamás (2011): i.m. 21.oldal

³⁴⁴ BH 2005.147.

³⁴⁵ BH 1980. évi 8/287. II.

megválaszolását, azonban ez ellentétes azzal a perjogi célkitűzéssel, hogy lehetőség szerint a perben egy szakértő vegyen részt.

A bíróságnak lehetősége van arra is, hogy módszertani levelek segítségével vegye igénybe. A módszertani útmutatók a tudomány és a műszaki fejlődés széles körben elismert és letisztult eredményei alapján létrejött általános elvi tételek, melyek az érintett szakterület napi gyakorlatába is átmentek, ahol rendszeresen alkalmazhatók és általánosan megkövetelhetők, valamint az adott típusú tevékenység keretei között meghatározzák az elvárható gondosság szintjét. A módszertani útmutatók rendeltetése abban jelölhető meg, hogy a különböző igazságügyi szakterületek számára a magánszakvélemény elkészítéséhez – a mérnöki munkában elterjedt szabványokhoz hasonlóan – egységes szakmai szempontrendszer és módszertant határozzanak meg, mert ennek hiányában a magánszakvélemény nem képes kielégíteni az aggálytalanság követelményeit.³⁴⁶ A mérlegelés körében a bíró a magánszakvéleményben megállapított és a szaktudományok eredményeire és törvényszerűségeire alapított tudományos pontosságú bizonyítékokhoz valóban kötve van. A tényeket illetően azonban a magánszakértői véleményt is mérlegelnie kell abban a tekintetben, hogy az alkalmas-e a szaktényeket illetően a bírói meggyőződés kialakítására.³⁴⁷

A 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet fenti elemeket összesen 4 fő tartalmi egységbe tömöríti: lelet, módszer, szakmai ténymegállapítás és vélemény. A lelet a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásokra és eszközökre, a vizsgálat tárgyában bekövetkezett változásokra vonatkozó adatokat tartalmazza. A szakmai ténymegállapítása a szakmai megállapítások összefoglalását, a vélemény a szakmai ténymegállapításokból levont következtetéseket, ennek keretében a feltett kérdésekre adott válaszokat tartalmazza, a vizsgálat módszerére vonatkozóan további részletezést nem tartalmaz a jogszabály. Hozzáteszi a rendelet azt is, hogy ha az ügyben korábban vizsgálat lefolytatására került sor – ide nem értve a szakértői vizsgálatot –, a szakértőnek a szakvéleményben értékelnie kell annak adatait és megállapításait is.

A magánszakvéleményt készítő igazságügyi szakértő az írásbeli szakvéleményt aláírásával köteles ellátni, valamint köteles azon a nyilvántartási számát feltüntetni. Az egyesített és az együttes szakvéleményt minden igazságügyi szakértő köteles fenti szabályok szerint aláírni, illetve a szükséges adatokat a szakvéleményen feltüntetni, valamint köteles a

³⁴⁶ Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport, 2014, 351.

³⁴⁷ IMREGH Géza: i.m. 645. oldal

szakvéleményt bélyegzőjével ellátni. A társaság tagja vagy alkalmazottja, illetve az igazságügyi szakértői intézmény vagy igazságügyi szakértői intézet alkalmazottja a szakvéleményt a saját szakmai felelőssége mellett, a társaság, az igazságügyi szakértői intézmény vagy az igazságügyi szakértői intézet nevében adja. A magánszakvéleményt az igazságügyi szakértő írja alá, a szakvéleményben fel kell tüntetni a szakvéleményt készítő igazságügyi szakértő nevét és szakterületét. A társaság, az igazságügyi szakértői intézmény vagy az igazságügyi szakértői intézet vezető tisztségviselője ellenjegyzésével igazolja azt, hogy a szakvélemény a társaság, az igazságügyi szakértői intézmény vagy az igazságügyi szakértői intézet tevékenységi körében és az eljárási szabályok betartásával készült.³⁴⁸

Célszerű lenne véleményem szerint a szakértői vélemény kötelező elemeként elvárni a szakértőnek a hamis szakvéleményadás következményeire történő figyelmeztetés megértéséről való nyilatkozatot. Habár a kirendelésnek alapvetően a figyelmeztetés kötelező eleme, de egy magánszakértői vélemény esetén ez nem érvényesül, hiszen a megbízó féltől – mint laikus személytől – nem elvárható, hogy tisztában legyen ezekkel és külön felhívja a hamis szakvélemény adásának következményeire a magánszakértő figyelmét. Ugyanakkor a magánszakértőktől elvárható lenne – tekintettel arra, hogy a kirendelt és a magánszakértő is csak igazságügyi szakértő lehet –, hogy erre vonatkozó nyilatkozatukat a magánszakértői vélemény elejére fűzzék.

A magánszakvélemény súlya a bizonyítékok körében jelentős, így felelősséget ruház a magánszakértőre is. A korábbi perjogi kódexek ideje alatt a hibás szakvélemény előterjesztéséhez nem igazán kapcsolódott jogkövetkezmény, a szakértői felelősség deklarálását és a szakértői vélemény helytállóságát a szakértői eskü is biztosította, s amennyiben a szakvélemény hiányos volt, úgy annak kiegészítése és más szakértő bevonása vált általánossá. A szakértői felelősség évtizedek óta rendezetlen, s bár az utóbbi években megújult a Szaktv. is, mégis jelentős változás nem történt. A hatályos Btk. az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények közötti tényállások körében szabályozza a hamis szakvélemény előterjesztésének bűncselekményét, amely nem csak szándékos, hanem gondatlan elkövetéssel is megvalósítható és ezáltal büntetendő is.³⁴⁹

Akkor tekinthető egy magánszakvélemény hamisnak, ha annak bármely részében valótlan adat szerepel, erre tekintettel hamis lehet a szakvélemény, ha a magánszakértő el nem

³⁴⁸ Szaktv. 48. §

³⁴⁹ a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban Btk.) 272. § (2) bekezdés a.) pont

végzett vizsgálatot tüntet fel elvégzett vizsgálatként, vagy az elvégzett vizsgálatot el nem végzettként, illetve, ha a vizsgálat eredményét a lelet nem, vagy hamisan tartalmazza, továbbá, ha a véleményi rész nem egyezik meg a lelet tartalmával. Ez a megállapítás az ügy lényeges körülményeire kell vonatkozzon. Polgári ügyek kapcsán ez a kereseti kérelem tartalmára, a jogalapra, az összecszerúségre, az ok-okozati összefüggésekre vonatkozó megállapítás lehet. Függetlenül a bűnösségtől, az igazságszolgáltatás tisztaságát, biztonságát egyaránt sérti a hamis szakvélemény adása. A Btk. részletszabályain túl felelősségi szabályokat állapítanak meg az eljárásjogi törvények, valamint az igazságügyi szakértőkre vonatkozó fegyelmi és etikai előírások, szabályzatok is.³⁵⁰

Könnyen belátható, hogy a szakértő „hozott anyagból dolgozik”, az általa vizsgált anyag kiemelt szerepet játszik a szakértői vizsgálatban. A szakvélemény hiteltérdemlősége szempontjából rendkívül fontos, hogy az a tárgy vagy éppen az a személy, akire (amelyre) vonatkozóan a szakértő vizsgálatot végez, ismert eredetű, jogszerű forrásból származó, jogszerűen beszerzett és tárolt és változatlan állapotú legyen. A jogalkalmazói értékelésnek ki kell terjednie arra, hogy az eljáró hatóság a vizsgálatok elvégzéséhez milyen információkat bocsátott a szakértő rendelkezésére.

A vizsgálat tárgyára vonatkoztatott jogi követelmények vizsgálatánál két fő kérdéskört kell tisztázni: Mit kell a vizsgálathoz a magánszakértő rendelkezésére bocsátani és milyen szabályok vonatkoznak a vizsgálati anyag begyűjtésére – kezelésére? A vizsgálati anyag kezelésére jogi és szakmai szabályok vonatkoznak. A jogi követelmények nagyjából két csoportra oszthatók. Az elsőbe azok az előírások tartoznak, amelyek a vizsgálati anyag eredetének dokumentálására vonatkoznak (pl. szemle, kutatás, lefoglalás). Ezek, a vizsgálati anyag megfelelő, az elvesződést megelőző, összekeveredést kizáró kezelésére vonatkozó szabályok, a szakértőnek történő átadást dokumentáló előírások stb. Ezek a szabályok a szakvélemény hitelt érdemlőségének egyben biztosítékai is: ha a szakértő bizonytalan eredetű vagy ellenőrizhetetlen módon beszerzett vagy kezelt vizsgálati anyagra alapítja véleményét, a vélemény tartalmi helytállósága esetén sem tekinthető hiteltérdemlőnek.³⁵¹

Az előzőekben bemutatott ismérvek nem jelentenek eltérő értelmezést a magánszakértői vélemények érdemi értékelése tekintetében. Sőt: éppen abból vezethető le, hogy a szakértői reform igazolta-e a jogalkotói törekvéseket, hogy a bíróság annak a megítélése során, hogy a szakértői megállapítások mennyiben támasztják alá a fél által

³⁵⁰ KOVÁCS Gábor (2005): i.m. 81-85. oldal

³⁵¹ ERDEI Árpád: i.m. 79. oldal, valamint NOGEL Mónika (2018): doktori értekezés i.m. 245. oldal

hivatkozottakat, nem tesz különbséget abban a vonatkozásban, hogy a szakértő a véleményt milyen jogviszony alapján készítette. A magánszakértői bizonyítás többlet garanciális szabályai semmilyen módon nem hathatnak ki a bizonyítékok eltérő értelmezésére, hiszen ez szembe menne a szakértői bizonyítási utak egyenrangúságával. Ha a bizonyítékok értékelése során a bíróság bizalmatlanabb a magánszakértő következtetéseivel szemben, mintha azokat kirendelt szakértő adta volna, az alapjaiban kérdőjelezné meg a hatályos perrendtartás elképzeléseit. Ilyen irányú tanulság azonban a bírósági gyakorlat elemzéséből – szerencsére – nem következik.

VII.5. Kamara, valamint a névjegyzéket vezető hatóság általi értékelés

A magánszakértő erkölcsi, etikai, egyben fegyelmi felelőssége körében is kiemelő, hogy a megbízótól – szemben a Ptk. megbízási jogviszonyra vonatkozó rendelkezéseivel – utasítást nem fogadhat el.³⁵² Ebből az is következik, hogy a szakértő nem veheti figyelembe a megbízója érdekeit és a megbízó sem tehet utalást arra, hogy a szakértő milyen kívánság, óhaj szerint járjon el.

Bár Apró Ferenc úgy fogalmaz, hogy *„olyan magánszemélyt még nem láttam, aki a fölvetett pénzért azt írta volna le, hogy a megbízója álláspontja alaptalan (...)”*³⁵³ mégis azt mondhatjuk, hogy a szakértői felelősség következetes érvényesítésével és az igazságügyi szakértők önkontrolljával lehet azt elérni, hogy ne alakuljon ki előítélet azokkal szemben, akik nem a bíróság kirendelése, hanem megbízás alapján kerülnek a polgári eljárásba.

A Szaktv. meghatározza, hogy fegyelmi vétséget követ el az az igazságügyi szakértő, aki a szakértői törvény hatálya alá tartozó tevékenységére vonatkozó jogszabályok, szakmai szabályok, kamarai szabályzatok és határozatok rendelkezéseit szándékosan vagy gondatlanul megszegi, vagy az igazságügyi szakértői tevékenységen kívül szándékos vagy gondatlan magatartásával, illetve életvitelével a szakértői kar tekintélyét sérti vagy veszélyezteti.³⁵⁴ Ezzel szorosan összefügg az Igazságügyi Szakértői Kamara által megalkotott Etikai Kódex,

³⁵² Szaktv. 52. § (5) bekezdés, miszerint a szakértőt a magánszakértői vélemény szakmai tartalmával összefüggésben megbízója – a Polgári Törvénykönyv megbízási szerződésre vonatkozó szabályaitól eltérően – nem utasíthatja. A szakértő a magánszakértői vélemény elkészítése során a tevékenységére irányadó szakmai szabályok betartásával, a tevékenységével érintett személyek – különösen megbízója – érdekeitől függetlenül, pártatlanul köteles eljárni. A szakértő szakvéleményét a feltárt tények tárgyilagos értékelésével köteles kialakítani.

³⁵³ APRÓ Ferenc: *Az igazságügyi szakértő és a „magánszakértő”*. *Bírák Lapja*, 1993/2. szám, 116. oldal

³⁵⁴ Szaktv. 93. § (1) bekezdése

mely alapján az igazságügyi szakértő etikai felelősségre vonásának lehetősége is fennáll – erre egyébként a Szaktv. is több ponton utal.³⁵⁵

A Szaktv. rendelkezései azt is meghatározzák, hogy milyen fegyelmi büntetések szabhatók ki fegyelmi vétség elkövetése esetén, melyek lehetnek: figyelmeztetés, írásbeli megrovás, jövőbeni tisztségviseléstől meghatározott ideig történő eltiltás, kamarai tisztségtől való megfosztás, pénzbírság, a kamarai tagság legfeljebb két évig terjedő felfüggesztése vagy ha a legszigorúbb szankciót vesszük, akkor a kamarából való kizárás is – amely a névjegyzékből való törlést is értelemszerűen magával vonja.³⁵⁶

Amint a Szaktv. is utal rá, a fegyelmi és az etikai eljárás szorosan összefügg egymással, hiszen fegyelmi vétséget követ el az az igazságügyi szakértő is, akit öt éven belül három etikai vétség elkövetése miatt jogerősen elmarasztaltak, vagy akinek az etikai vétsége az etikai vétség súlyára, az etikai vétség elkövetésének ismétlődő jellegére vagy az etikai vétség elkövetésének körülményeire tekintettel fegyelmi vétségnek minősül.

Fegyelmi vétséget tehát vagy a jogszabályi rendelkezések megszegése, vagy olyan magatartás valósít meg, amely a szakmai, egyéb etikai, fegyelmi előírásokkal ellentétes. A kompetenciavétség fogalmát a korábbi fejezetben részleteztük. A fegyelmi felelősség körében alapvetően nem etikai kérdésekről kell dönteni, hanem az igazságügyi szakértői hivatás szabályainak megszegéséről.

Etikai felelősséget alapozhat meg egy magatartási szabály, azaz maga a tevékenység szándékos vagy gondatlan megszegése, és idetartozhat a szakértői kar tekintélyének vétkes magatartással történő csorbítása is.³⁵⁷ Valójában ezen felelősségi kör az, ahol a legtöbb kritika merül fel, hiszen az eljárások mellőzése, késedelme, elégtelen színvonala ezen felelősség kiüresítését jelenti.³⁵⁸

A Fővárosi Törvényszék K/700.734/2018/15. számú döntésében rendkívül fontos megállapításokat tett a fegyelmi felelősség bíróság általi vizsgálhatóságáról. A felperes egy

³⁵⁵ Szaktv. 62. § (1) bekezdés f) pontja

³⁵⁶ Szaktv. 94. §

³⁵⁷ GRÓSZ Tamás: *A szakértő extrém felelősségéről* In: Gályapadból laboratóriumot, tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015. 165–176. oldal

³⁵⁸ GRÓSZ Tamás (2015): i.m. 168. oldal

perben több szempontból is kifogásolta a szakvéleményt és kizárás iránti kérelmet is bejelentett a szakértővel szemben. A szakértő a felperesi észrevételekre és indítványokra adott válasziratában megkérdőjelezte a felperes által megnevezett szakértők pártatlanságát és szakmai hozzáértését, továbbá óva intette az eljáró bíróságot a szakértőként történő bevonásuktól, kirendelésüktől. Erre figyelemmel a felperes a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamarához fordult és etikai eljárást kezdeményezett a polgári perben kirendelt igazságügyi szakértőkkel szemben, majd kérelmét a hiánypótlási felhívásra tett beadványában kiegészítette azzal, hogy indítványozta egyidejűleg fegyelmi eljárás lefolytatását is. A Szakértői Kamara Etikai Bizottságának elnöke hiánypótlási felhívását és annak nem teljesítését követően az etikai eljárás kezdeményezése iránti kérelmet etikai tanács kijelölése nélkül elutasította. Ezen határozat bírósági felülvizsgálata iránt terjesztett elő keresetet a felperes. A bíróság azonban a keresetet elutasította. Ennek során rámutatott arra, hogy az Etikai Bizottság elnökének az eljárása során a kérelem tartalmi vizsgálatára és értékelésére nem kellett, hogy sor kerüljön. Az etikai eljárás kezdeményezésével összefüggésben feltárt hiányokra alappal hívta fel a figyelmet és írt elő határidő megadásával hiánypótlási felhívást. Ilyen hiány volt a nem kellő példányszámú előterjesztés, hogy a kifogásolt magatartások nem lettek maradéktalanul és tételesen megjelölve a vonatkozó etikai vagy szakmagyakorlási szabályok tükrében, de az eljárási díjat sem fizette meg. A bíróság arra is rámutatott, hogy a le nem folytatott etikai és fegyelmi eljárások tárgya lehetett volna a felperesnek a szakértők eljárását vitató tényelőadása. A bíróság azonban nincs abban a helyzetben, hogy az Igazságügyi Szakértői Kamara szerveinek hatáskörét elvonja és megkérdőjelezze, ezért az érdemi vizsgálatot mellőző döntés esetén nem is vizsgálhatta az etikai és fegyelmi eljárásra tartozó kérdéseket. A Fővárosi Törvényszék indokolásában a kamarai etikai és fegyelmi eljárások összefüggéseiről is kifejtette álláspontját. A Kamarai Etikai Eljárási Szabályzat a hatáskörök megfelelő elkülönítésére utal azzal, hogy a fegyelmi vétséget esetlegesen megalapozó magatartások kifogásolása esetén a Szakértői Kamara Fegyelmi Bizottságának eljárását kell kezdeményezni, és annak eljárása esetén az etikai eljárást fel kell függeszteni. Az etikai eljárás során csak az érdemi vizsgálati szakba lépést követően kerülhet azonban erre sor, amikor az elnök kijelölése folytán van eljáró etikai tanács, amely a hatáskörének vizsgálatát elvégzi. A felperes kizárólag etikai eljárást kezdeményezett, és azzal összefüggésben vetette fel azt, hogy az általa állított szakmagyakorlási hibák fegyelmi vétséget is megalapozhatnak. A felperes nem élt önálló kezdeményezéssel a Fegyelmi Bizottsághoz, hanem a kezdeményezni szándékozott etikai eljárással összefüggésben kívánta elérni a fegyelmi eljárás megindítását. Mivel azonban az etikai eljárást eredményesen nem

tudta kezdeményezni, elzárta magát attól, hogy az etikai eljárásban érdemi vizsgálatot nyerjenek az állított fegyelmi vétséget megalapozó állításai.³⁵⁹

A Szaktv. meghatározza a kirendelő hatóság, bíróság bejelentési kötelezettségét a névjegyzéket vezető hatóság irányába akkor, ha a szakértő a szakvélemény előterjesztésével 1 évet meghaladóan késedelembe esett, a névjegyzékben szereplő címén a küldemények átvételét nem biztosította, ha az általa adott szakvélemény homályos, hiányos, önellentmondó, illetve, ha a tudomására jut, hogy a magánszakértő a vélemény szakmai tartalmával összefüggésben a megbízója utasítását elfogadta.³⁶⁰ A hatóság vizsgálatát az Igazságügyi Szakértői Kamara is kezdeményezheti. A hatóság ekkor ellenőrzési jogát gyakorolja és a szakértő működését megvizsgálja. A hatósági ellenőrzés eredményeként a névjegyzéket vezető hatóság jogosult a szakértőt törölni a névjegyzékből.³⁶¹ A hatósági ellenőrzés keretében arra az eredményre is juthat a névjegyzéket vezető hatóság, hogy fegyelmi eljárás megindítását kezdeményezheti a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara fegyelmi bizottságánál fegyelmi vétség gyanúja miatt, emiatt a hatósági ellenőrzés végül fegyelmi eljárássá forrja ki magát.³⁶²

A Szaktv. az eljáró hatóságnak, bíróságnak a kötelezettségévé teszi azon bejelentés megtételét a névjegyzéket vezető hatóság irányába, hogy a szakértő szakvéleménye homályos, hiányos, önmagának ellentmondó vagy egyébként helyességéhez nyomatékos kétség fér és a szakvélemény fogyatékosága az eljárás szakaszában a bíróság pervezetésének segítségével, azaz a szakértő meghallgatásával sem orvosolható.³⁶³

A névjegyzéket vezető hatóság ezen tényt köteles a névjegyzékbe bejegyezni. Amennyiben az igazságügyi szakértő tevékenységével kapcsolatban két éven belül az említett hatósági bejelentés három alkalommal érkezik, a névjegyzéket vezető hatóság az igazságügyi szakértő munkájának értékelését kezdeményezi a Kamara minőségbiztosítási bizottságánál.³⁶⁴

³⁵⁹ Fővárosi Törvényszék K.700.734/2018/15.

³⁶⁰ Szaktv. 55. § (3) bekezdése

³⁶¹ Szaktv. 13. §

³⁶² Szaktv. 54. § (1) bekezdés d) pontja

³⁶³ Szaktv. 55. § (1) bekezdés

³⁶⁴ Szaktv. 55. § (3) bekezdése

A névjegyzéket vezető hatóság feladatai így összefonódnak az Igazságügyi Szakértői Kamara fegyelmi, etikai eljárásaival és a bejelentést tevő hatóság vagy bíróság eljárási szankcióival is.

Az igazságügyi szakértőknek – mint ahogy az az ügyvédeknel és valószínűleg más jogi szakmánál is megmutatkozik – a Kamara által felállított továbbképzési rendszerben kreditpontok megszerzésével kell igazolniuk, hogy a hatályos jogszabályi, szakmai előírások mentén tudásukat bővítve és fejlesztve végzik tevékenységüket. Csakhogy a legtöbb továbbképzési rendszerben különböző részletszabályok vonatkoznak például életkor alapján a fiatalabb és a korosodó generációra is. A szakértői szakma is – idézve Bányait és Csirmazt – kiöregedő szakma, ahol pozitív, hogy számos gyakorlatban jártas, nagyszerű szakértő vesz részt, ugyanakkor a technika fejlődése megkívánja a fiatalabb generáció jelenlétét és a gyakori továbbképzések teljesítését is.

A soraimat az alábbiakkal zárom, Bányait idézve: *„Az, hogy a szakértő által készített szakvélemény mennyire képes közel vinni az igazsághoz, csak részben függ a szakértőtől, az viszont, hogy szakvéleménye mennyire használható az ítékezésben, szinte minden esetben a szakértő rátermettségén áll vagy bukik.”*³⁶⁵

Összefoglalva tehát láthatjuk, hogy a magánszakértői vélemény értékelése több aspektusból is történik. Először is a bíróság eljárásjogi értékelés alá vonja, mely kapcsán abban foglal álláspontot, eljárásjogi szabálysértés történt-e, ha igen, akkor az anyagi pervezetés mentén orvosolható-e, és ha igen, akkor a feleket megfelelően tájékoztassa. Ezt követően – bár az ítélet meghozatalakor lefolytatott érdemi értékelés előtt már nem értékeli a magánszakértői véleményt – a kérdések feltevéséből, az aggályosság, ellentmondás feloldásából egyfajta értékelés is kiolvasható. Az érdemi döntés meghozatala során a bíróság érdemi értékelést folytat, melyben a garanciális biztosítékok mentén értékeli, hogy a szükséges kompetenciával rendelkezik-e a magánszakértő, pártatlan-független-e, logikus, helyes következtetések alapján jutott-e az adott eredményre, ezáltal megbízható-e, megalapozott-e, érvényes-e az adott megállapítás, a tudományosság követelményeinek megfelel-e, szakirodalmi kitekintést tartalmaz-e, reprodukálható-e a lefolytatott vizsgálat, és az ügy iratanyagával, a releváns adatokkal egyezik-e. Ha ezeket a bíróság górcső alá veszi, az ítélet indokolását is előkészíti, hiszen általánosságban kimondhatjuk, hogy egy szakértői vélemény az ítélete alapját képezheti.

³⁶⁵ BÁNYAI István: *Mitől „rossz” egy szakvélemény?* Mérnök Újság, Budapest, 2008/12. sz. 31. oldal

Ha a bíróság a magánszakértői véleményt aggályosnak ítéli, az kihat a magánszakértő szakmai előmenetelére is, tekintettel arra, hogy a jogalkotó minőségbiztosítási rendszert hozott létre, ahol az elvégzett tevékenység után kerülnek értékelésre a magánszakértők. Emellett a mindig neuralgikus kérdésként felmerülő kompetencia kapcsán is egyfajta ellenőrzés alá esnek a magánszakértők, ugyanis amennyiben a kompetencia hiányát a megbízó fél részére nem közli a magánszakértő, és ennek ellenére válaszol meg adott ügyben szakkérdést, úgy kompetencia vétséget követ el, melyet a Kamara a Fegyelmi és Etikai Kódexük alapján szankcionál.

Megállapítható tehát, hogy magánszakértővel szemben számos olyan szigorú elvárás és követelmény került megalkotásra, amely álláspontom szerint egyértelműen kizárja annak lehetőségét, hogy a magánszakértő részrehajló, hamis tényekkel adjon szakvéleményt a megbízó érdekeire tekintettel.

VIII. A MAGÁNSZAKÉRTŐ PERBELI SZEREPE A KONTINENTÁLIS ÉS AZ ANGOLSZÁSZ JOGRENDSZERT KÖVETŐ EGYES ÁLLAMOK PERJOGI SZABÁLYOZÁSÁBAN

VIII.1. A magánszakértői bizonyítás lefolytatása

Az értekezés a magánszakértői intézmény egyes külföldi megvalósulásait csak lényeges vonalaiban, példászerűen kívánja bemutatni. Két alapvető modell látszik megállapíthatónak: az egyik, a német-osztrák szabályozás a szabad bizonyítás liberális alapelvéből – amely a német jogrendszerben az 1877. évben kodifikált perjogi kódexszel, míg az osztrák jogrendszerben az 1895. évi perrendtartással jelent meg³⁶⁶ – következően az egyes szakértői bizonyítási módokat egyenjogúként kezeli és lényegében nem határoz meg többlet követelményeket a magánszakértői vélemény elkészítésével kapcsolatban. A másik modell az angolszász jogrendszerre jellemző, amely erősebb szerepet ad a magánszakértőnek, lévén, hogy a bizonyító fél viszi a „saját szakértőjét” a perbe, amely a peres kultúrából következően nem okoz különösebb gondot, ha a fél magánszakértő alkalmazását veszi igénybe, ugyanis, ha valamilyen oknál fogva a szakértői véleményben vagy több magánszakértői véleményben ellentmondás merül fel, úgy azokat megkísérli a bíróság feloldani.

Az osztrák polgári perrendtartás hangsúlyos mértékben tartalmaz a szakértői bizonyításra vonatkozóan rendelkezéseket. A öZPO kimondja, hogy a különleges szakismeretet igénylő ténymegállapítás eseteiben a bíróság döntéshozatalát segítő szakértők igénybevételére kerülhet sor, így tartalmazza a vonatkozó szabályokat.³⁶⁷ Szakértő igénybevételére abban az esetben kerülhet sor, ha az szükségesnek mutatkozik a perben. Annak definiálására külön nem utal a törvény, hogy mely esetek mutatkozhatnak szükségesnek. A bíróság széles diszkrecionális jogkörrel rendelkezik, amelynek gyakorlása során még az sem köti a bíróságot, ha netán a szakértő alkalmazásában a felek egyező akarata mutatkozik. Az osztrák jog is megkülönböztet eseti és igazságügyi szakértőt a magyar rendelkezésekhez hasonlóan. Az igazságügyi szakértők a bíróság működési területén lévő helyi bíróság nyilvántartásába kerülnek felvételre, így ellentétben a hazai szabályozással, nem

³⁶⁶ KENGYEL Miklós (2003): i.m. 47-53. oldal

³⁶⁷ KUHN Kata: *A szakértői tevékenység törvényi szabályozása az osztrák jogban*. Belügyi szemle 2005/10. 45-48. oldal

a minisztérium vezeti a névjegyzéket. Az öZPO ismeri a magánszakértői intézményt, ugyanis úgy fogalmaz, hogy a magánszakértőt a felek választják ki. A magánszakértők által készített véleményre vagy jelentésre a feleknek hivatkozniuk kell, ellenkező esetben a bíróság a bizonyítékok körében azt nem értékeli. A magánszakértői véleményt a felek a bíróság részére rendelkezésre bocsátják, amelyet a bíróság a benyújtást követően megvizsgál és értékeli. A magánszakértői vélemény az osztrák perjogban a bizonyítékok körében értékelendő, ugyanakkor nem foglal azonos helyet a bíróság által kirendelt szakértő véleményével. Erre tekintettel a magánszakértői vélemény alkalmas lehet arra, hogy a fél által megjelölt jogalapot alátámassza, mivel a fél személyes érvelésének és nyilatkozatának tekinti, ugyanakkor amennyiben a perben kirendelt szakértő által adott szakvélemény van, úgy annak aggályossá tételére nem alkalmas.

A magánszakértő vagy szóban, de jellemzően írásban nyújtja be szakvéleményét.³⁶⁸ Mint ahogyan a magyar rendelkezések szerint sem, úgy az osztrák jogrendszerben sem utasíthatják a magánszakértőt a felek és a személyére is a bírókra vonatkozó szigorú kizárási és összeférhetetlenségi szabályok vonatkoznak. Ez következik abból is, hogy az osztrák jogirodalom szerint a szakértő közel áll a bíróhoz, egyfajta ténybírói szereppel rendelkezik az eljárásban. Egyesített közös szakvélemény készítésének elrendelésére is sor kerülhet, illetve a perben több szakértő alkalmazása is történhet tekintettel arra, hogy erre vonatkozó tilalmi rendelkezés nem szerepel az öZPO-ban, így a hazai jogrendszerben alkalmazott egy szakértő elve nem érvényesül.³⁶⁹ A szakértői vélemények értékelésére, kvázi ütköztetésére a szabad bizonyítás keretében kerülhet sor, amennyiben a bíróság ezt elrendeli, erre lehetőség van a perbeli és a peren kívül beszerzett szakvélemények esetében is egyaránt, azaz nem csak a kirendelt szakvélemények esetén, hanem magánszakértői véleményeknél is. A magyar szabályozással rokonságot mutat, hogy a szakvéleményt minden esetben meg kell indokolni, s amennyiben a szakértői vélemény ellentmondásos, vagy hiányos, úgy lehetőség van kiegészíteni a szakvéleményt akár szóban akár írásban, illetve új szakértőt kirendelni, ha az aggályok és ellentmondások feloldása sikertelen.

A fél az általa kért szakértői bizonyításról lemondhat, azonban ez nem köti a bíróságot, tehát később dönthet úgy a bíróság, hogy lemondás ellenére is igénybe veszi a magánszakértő ténybírói szerepét, ha ezt szükségesnek ítéli, így a magyar rendelkezésekkel ellentétben nem

³⁶⁸ VIRÁG Csaba: *A nemzetközi elméleti kitekintés* In. *Kúria Összefoglaló véleménye*, Budapest 2014. 13. oldal

³⁶⁹ VIRÁG Csaba: i.m. 13. oldal

csak indítványhoz kötött a magánszakértői bizonyítás. Míg a hazai rendelkezésekben a hivatalbóliség inkább a büntetőeljárást jellemzi, és polgári eljárásokban a bíróság pervezetése is csak arra terjed ki, hogy szakkérdésre vonatkozó tájékoztatást ad és jelzi, hogy szakértői bizonyítás válik szükségessé, ugyanakkor a bizonyító fél köteles indítványozni a szakértő alkalmazását, addig az osztrák öZPO lehetőséget biztosít a hivatalból történő szakértői bizonyításra is. A magánszakértői vélemények értékelésére a bíróság szabad mérlegelése alapján kerül sor. Erre vonatkozó speciális tartalmi rendelkezéseket a öZPO nem tartalmaz.

A német eljárásjog – az 1990. évi igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló törvényt követően – az önálló bizonyítási eljárásjog intézményét ismeri.³⁷⁰ Ez a szakértői bizonyítás rendjét – többek között – az előzetes bizonyítás lehetőségével egészítette ki. Így nemcsak akkor van arra lehetőség – az eljárás előtt, vagy annak folyamán –, ha a bizonyíték elvesztésének veszélye áll fenn vagy felhasználása megnehezül, hanem – a dZPO rendelkezései alapján – akkor is, ha bármelyik fél kéri annak elrendelését. Ennek esetköreit a törvény normatívan határozza meg: *„akkor van rá lehetőség továbbmenően, ha szakértőnek egy személy vagy dolog állapotát, személyi vagy anyagi kár összegét, szerződéses kellekhiány okát és mindezek megtérítési költségét kell meghatározni.”*³⁷¹ A jogalkotót az a felismerés vezette e körben, hogy a perbeli felek leggyakrabban ezen ténybeli kérdésekről vitáznak a perben, és az előzetes szakértői bizonyítással lehetőség adódik arra, hogy a pert elkerüljék. Ha ezen permegelőzési szempont nem érvényesül, akkor a szakvélemény a dZPO rendelkezése alapján a per későbbi szakaszában teljes értékű bizonyítékként felhasználható.³⁷² A német perjogban ez az eljárásban való bizonyítás előfutára, míg a hazai rendelkezések alapján az előzetes bizonyítás esete a más eljárásban kirendelt szakértő képének felel meg. A német perjogban az egyik fél által felkért magánszakértő által készített vélemény csak kivételes esetben akkor fogadható el szakértői bizonyítékként, ha mindkét fél kifejezetten hozzájárul. Erre tekintettel könnyen megeshet, hogy a magánszakértői vélemény felhasználása azért fullad kudarcba, mert a másik fél rendszerint nem járul hozzá a magánszakértői vélemény szakértői bizonyítékként való felhasználásához. A dZPO rendelkezései alapján a felek megállapodhatnak egy adott személy szakértőként történő megbízásában, amelyet a megállapodás alapján a bíróságnak kötelessége követni. A német perjog is az egy szakértő

³⁷⁰ HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikáció az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás* HVG Orac, 2014. 42-43.,61. oldal

³⁷¹ VIRÁG Csaba: i.m. 14. oldal

³⁷² dZPO 493. §

elvét szorgalmazza, ezért arra a bíróságnak lehetősége van, hogy a felek által kiválasztott szakértők számát korlátozza. Ha a felek nem közösen állapodnak meg a szakértő személyében, akit közösen bíznak meg, akkor a feleknek arra is lehetőségük van, hogy saját részről külön szakértőt bízzanak meg annak érdekében, hogy igényüket érvényesíteni tudják. Ebben az esetben a fél által megbízott szakértő magánszakértőnek és nem igazságügyi szakértőnek minősül. Ezzel a rendelkezéssel ellentétes a hazai perjogi szabályozás, mivel a magánszakértő ugyanolyan igazságügyi szakértő, mint a kirendelt szakértő, eltérés csak a tevékenység elvégzésére adott felhatalmazásban figyelhető meg.

A jogalkotó kifejezetten célként tűzte ki, hogy több magánszakvélemény álljon rendelkezésre a bírónak egy szakkérdés vonatkozásban. Teret kívánt nyitni a magánszakvélemények ütköztetésének, egymás felülvizsgálatának a minél megalapozottabb döntések érdekében. A hazai szabályozás kifejezetten az egy szakértő elve mellett tette le a voksot, és csak kivételes, a törvényben meghatározott esetekben engedi a több szakértőt a perben. A dZPO sem tesz különbséget a magánszakértői és a perben beszerzett szakértői bizonyíték között. Az igazságszolgáltatás 2004. és 2006. évi modernizációja során az eljárás feszebbé tétele és a perbeli vitás kérdések kiterjesztett körű szabad bizonyításának adott teret. Az dZPO rendelkezése³⁷³ kimondta, hogy egy írásbeli magánszakértői vélemény közvetlenül bizonyító eszközként is felhasználható más eljárásokban. Egyebekben a magyar szakértői bizonyítási rendszer szabályai tartalmilag egyeznek meg a dZPO, mint a hazai kodifikáció mintajogát képező szabályaival.

Az angol eljárásjogi törvény³⁷⁴ a szakértői bizonyítás körében és az azt kiegészítő szabályok és gyakorlati előírások³⁷⁵ normatív erejű szabályozásában a bíróság kötelezettségévé teszi, hogy csak az észszerűen szükséges szakértői bizonyításoknak adjon teret, arra viszont nem ad meghatározást, hogy mi minősül észszerűen szükségesnek. Az angolszász jogrendszerben úgynevezett Woolf-reform³⁷⁶ ajánlás azt jelenti, hogy az eljárásban, amennyiben az lehetséges, csak egy szakértőt vehessen igénybe a fél, és a szakértő csak a bíróság engedélyével járhatson el, az azonban a szabad bizonyítás elvének lényeges

³⁷³ dZPO 411a §

³⁷⁴ Civil Procedure Rules 1998. (77th Update) <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules>

³⁷⁵ „Rules and Practice Direction”

³⁷⁶ ACCESS TO JUSTICE - LORD WOOLF'S FINAL REPORT: <http://www.prnewswire.co.uk/news-releases/access-to-justice---lord-woolfs-final-report-156128445.html>

korlátozását jelenti.³⁷⁷ Ez a rendelkezés rokonságot mutat a magyar szabályozással, melynek célja az volt, hogy a korábbi gyakorlatban kialakult jellemző perelhúzást korlátok közé szorítsák. A szakértő nem, mint *sui generis* önálló bizonyítási eszközként jelenik meg az angol eljárásjogban, hanem jellemzően tanúként, azonban lényegesen nagyobb bizonyítási súllyal bír az egyszerű ténytanúhoz képest a bírói gyakorlat alapján. Ez párhuzamba állítható a hazai joggyakorlatban is elterjedt azon esettel, hogy a szakértőt tanúként hallgatták meg az eljárásban, amennyiben az szükségessé vált.

A szakértő alkalmazása előtt a félnek, illetve feleknek előkészítő iratot kell benyújtaniuk arra vonatkozóan, hogy mely körülmények teszik indokolttá a szakértői vizsgálatot; mely tényekre, milyen tartalommal, milyen kompetenciájú szakértőt és várhatóan milyen költségigény mellett akar a fél a perbe bevezetni. A hazai szabályozásnál is indokolási kötelezettség van az indítványok előterjesztése kapcsán, ahol olyan részletességgel kell alátámasztani a bizonyítás szükségességét, mint például, hogy adott bizonyítástól mit vár a fél, milyen tények alátámasztására és miként kéri igénybe venni a szakértőt. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy – habár a szakértő a munka részletezéséről tervezetet, a költségekről díjjegyzéket készít, amennyiben azt a megbízó, vagy a kirendelő kéri – mégis nehéz azt meghatározni előre a szakértő által, amikor még a szakkérdést, az iratanyagot sem nézte át és nem tanulmányozta, hogy mennyibe fog kerülni a teljes szakértői munka.

A feleknek van lehetőségük a pert megelőzően is magánszakvéleményt készíttetni, ezt azonban csak a másik féllel és bírósággal történő megismertetés (és beszerzésének körülményeire vonatkozó nyilvánosság megteremtése után), valamint a bíróság engedélye után lehet a perbe bevezetni. Ezen rendelkezések a hazai magánszakértői intézményt jelenítik meg, hiszen a másik felet a szakértő köteles a szakvélemény készítésébe bevonni és a bizonyító félnek elsődlegesen indítványoznia szükséges azt, hogy a magánszakértői vélemény a perben bizonyítékként felhasználható legyen.

A perben igénybe vett szakértőnek két típusa lehet. Az egyik a bizonyítási kötelezettség terhét viselő fél egyoldalú kérelmére eljáró magánszakértő, akit ez esetben egyik fél sem utasíthat, szakértő felé követelményeket nem fogalmazhat meg; a másik pedig a kirendelt szakértő, aki csak a bíróság kirendelésének van alávetve, és a bíró segítőjeként jár el,

³⁷⁷ Erre amiatt került sor, mert a felek anyagi lehetőségei alapján számos szakértő kirendelését kérhették, mely többek között az eljárás elhúzódsához vezetett.

nem fogadhat el a felektől semmilyen irányítást vagy egyéb segítséget, csak azt, amit a bíró kifejezetten engedélyezett számára. Az angol eljárási jog tehát a más eljárásban alkalmazott szakértőt nem ismeri. A felek kizárólag írásbeli kérdéseket intézhetnek a szakértő írásbeli szakvéleményére és felek közös kérelmére lehetőség van arra, hogy közös szakértőt vegyenek igénybe, akit a felek választhatnak ki.

A hazai szabályozás ezzel azonosan akként rendelkezik, hogy a felek a kirendelt szakértő személyére vonatkozóan megállapodhatnak, valamint a fél a kirendelt szakértő személyére ajánlást, észrevételt tehet. Bár nyilván felmerül a kérdés, hogy az adott fél ajánlása egy kirendelt szakértő személyére vonatkozóan mennyiben támasztja alá és segíti a tisztességes eljáráshoz, a pártatlan független elbíráláshoz fűződő alapelveket. A felek megegyezésének hiányában a bíróság a szakértő személyét a felek által összeállított listából vagy nyilvántartási névjegyzékből választhatja ki. Amennyiben közös szakértő kirendelésére kerül sor, úgy a felek elláthatják kérdésekkel, utasításokkal, egyéb segítséggel, továbbá észrevételeket tehetnek az eljárás során. A szakértők minden esetben írásban terjesztik elő a véleményüket, a szóbeli meghallgatásukra csak abban az esetben kerül sor, ha valamilyen ellentmondás, aggály feloldása miatt a bíróság azt szükségesnek ítéli.

A hazai és a nemzetközi szakirodalom is egységes abban, hogy a bíró belső tudatállapotához tartozó szubjektív elemek szövik át a ténymegállapítás objektív tevékenységét. A bizonyítottság szintjére vonatkozó elvárást alapvetően a bírói gyakorlat alakítja ki és formálja, lévén azt az eljárási kódexek külföldön sem határozzák meg tételesen.³⁷⁸

VIII.2. A magánszakértői bizonyítás során végzett bírói pervezetés

A bizonyítás tárgya az érvényesített anyagi jog által meghatározott, eljárásjogi szempontból jelentős tények, melyeket az felperesi kereseti kérelem és az alperesi ellenkérelem határoz meg és tartalmaz. A magánszakértő szempontból releváns tények alatt a német és osztrák szakirodalom is – egybehangzóan – a külvilágban lezajlott történéseket, a külső világ tárgyi jelenségeit – és azok tudományosan igazolható törvényszerűségeit –,

³⁷⁸ VIRÁG Csaba: i.m. 18. oldal

valamint az emberi lelki világ állapotát érti.³⁷⁹ A bizonyítási eljárás szerkezetét és ebben az eljárás résztvevőinek jogait és kötelezettségeit meghatározó elem a kérelemhez kötöttség és a hivatalból történő eljárás kapcsolata.³⁸⁰ Tulajdonképpen ez határozza meg a bíró pervezető aktivitásának mértékét és a felek magánautonómiájának kereteit. A felek által érvényesített jog vizsgálata a fél által előadott, a keresete alapjául szolgáló perbe vitt tényálláson alapul. A külföldi eljárási kódexek a koncentrált és hatékony perjogi rezsimek kialakítás érdekében előírják az aktív, anyagi pervezetés kötelezettségét a bíró számára, ezzel törekednek arra, hogy az ellentmondó bírói gyakorlatot kiküszöböljék és elkerüljék. Ez jelentős hatással van a legköltségesebb és leghosszadalmasabb bizonyítási eszközre, a magánszakértői bizonyítás lefolytatására is. A per előre haladását szolgáló alaki pervezetés (szakértő kirendelése, szakértő feladatainak meghatározása, szakértő meghallgatása stb.) alapját az anyagi pervezetés biztosítja, amelynek különösen ki kell terjednie a bizonyításra is.

Az anyagi pervezetés fogalma a bíróság kitanítás, kérdezési és nyilatkozattételre felhívó cselekményeit foglalja magában Franz Klein tanai alapján, meghagyva a felek számára a bírói tájékoztatás szabad felhasználásának jogát. A német és az osztrák tudomány is eljárást támogató teherként, mintsem kötelezettségként értékeli ezt.³⁸¹ Az osztrák, német joggyakorlat a kéttagú pertárgyfogalmat használja, mely szerint a kereseti kérelem alapját képező tényállásnak jogot keletkeztetően következetesnek kell lennie. Ezen összhang megteremtése érdekében a bíróságnak oda kell hatnia, hogy a bizonyításra szoruló tények egyértelműen meghatározhatóak legyenek.³⁸² A dZPO 2001. évi novellája ír elő a bíró számára konkrét kötelezettségeket az anyagi pervezetése körében.³⁸³ A bírónak figyelmeztetni kell a feleket a figyelmen kívül hagyott vagy jelentéktelennek tartott tényekre, szempontokra és jogi nézőpontokra, és ezeket is meg kell tárgyalnia a felekkel. *„A bíróság megtárgyalja a feleknek a jogvitával összefüggő helyzetét, a tényeket és körülményeket. Azokat jogilag és ténybelileg minősíti és ezzel összefüggésben kérdéseket intéz a felekhez. A*

³⁷⁹ ROSENBERG, Leo – SCHWAB, Karl Heinz – GOTTWALD, Peter: *Zivilprozessrecht*. 16. Aufl. München BECK 2004. 751.; FASCHING, Hans – KONECNY, Andeas (Hrsg.): *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*. 1-3. Bde. Wien, 2004. III. 567. oldal

³⁸⁰ VARGA István (szerk.): *A polgári perjogi kodifikációról szóló 1276/2013. (V.17.) Korm. határozat által elkészíteni rendelt Konceptió I. tervezete*. 2014. június 30. 167-171. oldal

³⁸¹ ROSENBERG – SCHWAB – GOTTWALD LEILPOLD, Dieter: *Prozessförderungspflicht der Parteien und rechtliche Verantwortung*. ZfP 1980/93. 240-241. oldal

³⁸² VIRÁG Csaba: i.m. 16-17. oldal

³⁸³ Signaturgesetz novella 139.§ (1) bekezdés

*bíróságnak törekedni kell annak biztosítására, hogy a felek nyilatkozataikat a jogvitával kapcsolatban időben és teljeskörűen megtegyék az összes releváns tényre, különösképpen az érvényesíteni kívánt tényekhez hiányzó adatok kiegészítésére. A feleknek meg kell jelölniük bizonyítási eszközeiket, és az ügyet előmozdító indítványait meg kell tenniük e vonatkozásban.*³⁸⁴ A német eljárásjog vagy a korai első tárgyalás kitűzésével³⁸⁵ vagy írásbeli előkészítő eljárás elrendelésével készíti elő a fő tárgyalást, amely intézmények központi kérdése a bizonyítási eljárás előkészítése.³⁸⁶ Az osztrák Pp.³⁸⁷ rendelkezései szerint „*az elnöknek a tárgyaláson a kérdéseivel vagy más módon oda kell hatnia, hogy a felek a döntés szempontjából lényeges ténybeli közléseiket megtegyék, vagy hiányzó adatokat pótoljanak, vagy a bizonyítási eszközeiket megjelöljék, a felajánlott bizonyítékaikat kiegészítsék, és általában minden olyan felvilágosítást megadjanak, amelyek a valós tényállás megállapításához szükségesek.*”³⁸⁸

Az anyagi pervezetés háttérbe szorul abban a modellben – az angolszász jogrendszerek –, ahol a magánszakértői bizonyítás éppen azért erősebb, mert a felek peranyag-szolgáltatására a bíróságnak semmilyen ráhatása nincs akként, hogy akár csak felhívhatná a figyelmüket az állításaik ellentmondásosságára, a bizonyítás szükségességére. A német-osztrák modell ezzel szemben éppen a szakértői bizonyítási utak egyenjogúságából következően szélesebb körben teszi lehetővé ebben a körben az anyagi pervezetést – és a választott hazai szabályozás ezt az utat választotta.

VIII.2. A magánszakértői vélemények értékelése, mérlegelése

A bizonyítás tárgya az előzőekből kiindulva: az érvényesített anyagi jog által meghatározott, eljárásjogi szempontból jelentős tények, melyeket az felperesi kereseti kérelem és az alperesi ellenkérelem határoz meg és tartalmaz. A magánszakértő szempontjából releváns tények alatt a német és osztrák szakirodalom is – egybehangzóan – a külvilágban lezajlott történéseket, a külső világ tárgyi jelenségeit – és azok tudományosan

³⁸⁴ Signaturgesetz novella 139.§ (1) bekezdés

³⁸⁵ ZPO 272. §, 275. § (1) bekezdés

³⁸⁶ ZPO 276. § (1) bekezdés

³⁸⁷ öZPO 182.§

³⁸⁸ öZPO 182.§

igazolható törvényszerűségeit –, valamint az emberi lelki világ állapotát érti.³⁸⁹ A magánszakértő bizonyítás körében is a bírói döntés központi eleme a szubszumció: a jogvita elbírálásánál irányadó törvényi tényállás és a perben megállapított tények egymáshoz való viszonyának értékelése.³⁹⁰

A külföldi eljárásjogi rezsimekben is épp úgy, mint ahogyan a magyar eljárásjogi törekvések is szorgalmazzák, a bíróság a bizonyítási eljárás során megismert bizonyító tényekről következtet a bizonyítandó tényekre. A bíróság szakértelmet igénylő kérdésekben, amennyiben az adott szakértelemmel a bíróság nem rendelkezik, a szakismeretek felhasználásával kell meggyőződnie és tényállást megállapítania. A valóságnak megfelelő ténymegállapításnak a külvilág felé igazolhatónak is kell lennie. Erről a bíróságnak a bizonyítékok értékelésénél kell számot adnia indokolt határozatában.³⁹¹ A külföldi eljárásjogi rezsimek a bíróság számára, a jogvita eldöntése szempontjából irányadó tényállás megállapítása körében, valamennyi bizonyíték egybevetésével történő szabad meggyőződésre alapított mérlegelési jogot biztosítanak. A bizonyítás akkor szabad, ha a törvény a bíróság belátására bízta a tények bizonyító erejének meghatározását, valamint azok mérlegelését alakoszerű szabályok nem korlátozzák.³⁹² Ezen általános megállapítás arra vonatkozik, hogy a külföldi kódexekben az egyes bizonyítási eszközök bizonyító ereje előre nem meghatározott; a bizonyítási eszközök között hierarchikus viszony a szakértő által szolgáltatott bizonyíték ranghelyére nincs.

A kontinentális jogrendszer valamennyi államában a bíróságok szabadon határozhatják meg – a tételes jogi normák deskriptív rendelkezései nélkül – a szakértői bizonyítékok bizonyító erejét, azokat szabadon használhatják fel a perbeli tényállás megállapítása során. Ami kiemelten tárgyalt kérdés a külföldi szakirodalomban, az a magánszakértők által megállapított tények bírói ellenőrzése, mérlegelésének kérdése a bíróság speciális szakismeretének hiánya okán – amely indokoltá tette a szakértő perbe történő bevezetését.

³⁸⁹ ROSENBERG Leo – SCHWAB Karl Heinz – GOTTWALD Peter: *Zivilprozessrecht. 16. Aufl.*, München BECK 2004.

³⁹⁰ VARGA István (szerk.): *A polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013.(V.17.) Korm. határozat által elkészíteni rendelt Koncepció I. tervezete* 2014. kézirat 229. oldal

³⁹¹ VIRÁG Csaba: i.m. 17. oldal

³⁹² MAGYARY Géza: i.m. 402. oldal

Összefoglalva az elmúlt évtizedekben az Európai Unió egyre több országában végbement az igazságügyi szakértőkre vonatkozó jogi szabályozás átfogó felülvizsgálata, amelyet követett annak korszerűsítése és a mai kor igényeinek megfelelő újraszabályozása. Ezen törekvésekhez a magyar kodifikációs célok is többnyire igazodtak. A hazai jogban a szakértői bizonyítás jogi szabályozása a 2016. évi Pp. megalkotásával szakított az alapvető ellentmondásokra és diszharmóniára épülő korábbi rendelkezésekkel, és ezek során figyelembe vette a külföldi perjogi megoldások hasznosítható tapasztalatait.

IX. ÖSSZEGLZÉS

Ebben a fejezetben kívánom a hipotézisekhez tartozó kutatási fázisok eredményeit összefoglalni és végül az intézménnyel kapcsolatos véleményemet összegezni. Igyekszem az intézmény gyakorlatban való elfogadhatóságának feltételeit megfogalmazni, és törekszem olyan javaslatok megfogalmazására, amelyek a magánszakértői intézménnyel kapcsolatosan fennálló bizonytalanságot feloldják, és ugyan alapveti és egyéb garanciális biztosítékok mellett, de alkalmazhatóvá teszik az intézményrendszert. Ennek köszönhetően pedig a hozzávetett bizalmatlanság helyett az intézmény elősegíti a perhatékonyágot, a perkonzentrációt, a felek rendelkezési elvét, a felek elóterbe kerülnek, és nagyobb szerephez jutnak az eljárás során, továbbá segít meggátolni az eljárások befejezésének elhúzódását.

IX.1. Az első hipotézis vizsgálatának eredménye

A disszertációban elsőként a szakértő fogalmának tisztázását kíséreltem meg, amely álláspontom szerint megfelelő kiindulópontnak tekinthető a szakértői kompetencia meghatározásához. Ezt követően egy perjogtörténeti visszatekintéssel kívántam igazolni azon álláspontomat – amelyet hipotézisként állítottam fel –, hogy a 1952. évi polgári perrendtartás ideje alatt észlelhető problémák már a magyar polgári perjog történetének kezdeteinél is jelen voltak, és egészen napjainkig elkísérték a szakértő és a szakértői vélemény perbeli szerepének megítélését. Ennek során az adott perjogtörténeti forrás szakértői bizonyításra vonatkozó szabályait és a jogtudomány álláspontjait ismertettem és vettem össze egymással.

Álláspontom az volt, hogy a szakértő ténybírói státusza körülötti személetmód egészen az 1868. évi LIV. törvénycikk hatálya alatti gyakorlathoz vezethető vissza.

Úgy gondolom, ezen állításomat a jogtörténeti elemzéssel és a szemléletbeli különbségek vizsgálatával és részletezésével alátámasztottam. A 2016. évi Pp. hatálybalépését megelőző bírói gyakorlat rendkívül színes volt a magánszakértői vélemény értékelését és perbeli szerepét tekintve. Ebből is megállapítható, hogy a jogalkalmazás kapcsán sem volt kialakult álláspont, ami a jogbiztonság elvét is sértette, hiszen a felek számára a magánszakértői intézmény egy „eljárású zsákamacska” volt. Vagy alkalmas volt arra, hogy a

kirendelt szakértői véleményt aggályossá tegye, vagy alkalmas volt arra is, hogy már-már vele azonos szinten, a bizonyítékok körében értékelje, vagy azt a bíróság csak a fél előadásaként vehette figyelembe, mely nem jelentett semmilyen megerősítést abban, hogy a fél álláspontja megalapozott.

IX.2. A második hipotézis vizsgálatának eredménye

Másodszor annak vizsgálatára törekedtem, hogy az új, jelenleg hatályos 2016. évi polgári perrendtartás szellemisége, a magánszakértői intézmény előtérbe helyezése a gyakorlatra miképpen hatott, sikerült-e a kodifikációs folyamattal előirányzott elméleti törekvéseket a gyakorlati alkalmazásba is átültetni. A hipotézisem alapján az állítottam, hogy a gyakorlati szintéren nem valósult meg a kodifikációs törekvés, egyfajta aggály figyelhető meg a magánszakértői véleményekkel kapcsolatosan. Erre tekintettel a magánszakértői bizonyításhoz fűzött remények elhalványultak.

A disszertáció V. fejezete tartalmazta a szakértői intézmény újraszabályozását, valamint a magánszakértői intézmény szabályozását. A feldolgozott jogesetek kapcsán látható, hogy – bár a magánszakértői bizonyítás egy újítása volt a Pp-nek, és nagy reményeket fűztek hozzá, de úgy gondolom, hogy a gyakorlati alkalmazása és a magánszakértői vélemények értékelése még mindig az új Pp. előtti szemléletbeli különbség bővületében maradt, és nem sikerült a kételyeket eloszlatni. A joggyakorlat a jogszabályi rendelkezésektől kissé elmaradt, és félve nyúlt hozzá ehhez a jogintézményhez.

Állásponatom szerint egyrészt azért, mert ha a magánszakértői vélemény kirekesztésre került, úgy felesleges perköltség keletkezett, mely a bizonyító fél terhén maradt. Másrészt azért, mert nagyobb kontroll alá vonták – pártatlan- e, független- e, tisztességes eljáráshoz való jog érvényesül-e, nincs-e részrehajlás, az ellenérdekű fél a jogait tudta-e érvényesíteni a magánszakértői eljárás alatt, azt a magánszakértő figyelembe vette-e kellően – mint a kirendelt szakértőt. Ugyan a kirendelt szakértő személyében is megegyezhettek és megegyezhetnek a felek, de mégis jelen van a bírói kontroll, hiszen végső soron – ha nincs kompromisszum – a bíróság nevezi meg, kit rendel ki szakértőnek.

IX.3. A harmadik hipotézis vizsgálatának eredménye

Harmadik hipotézisem kapcsán annak vizsgálatára törekedtem, hogy milyen okok képezik alapját a magánszakértői intézmény elutasításának. Álláspontom az volt, hogy ennek lehetnek jogszociológiai alapjai is, emellett leginkább az jelentheti az akadály alapját, hogy a bíróságok nem látják biztosítottnak a polgári jog alapelveinek érvényesülését a magánszakértő által adott magánszakvélemény értékelése során. Annak ellenére ugyanis, hogy a magánszakértői vélemény igazságügyi szakértőkre vonatkozó feltételek és követelmények alapján és mentén kerül megalkotásra, a megbízási jogviszony jelenléte veszélyezteti a pártatlanság, függetlenség, a tisztességes eljáráshoz való jog alapelveit, melyek alapjaiban meghatározzák az egész peres eljárást.

A kutatásom során sok bírósági döntést vizsgáltam, ahol némiképp igazolódott a feltételezésem, azaz, hogy a magánszakértői vélemények elfogadása a vártnál rosszabb eredményeket hozott és sok esetben került vagy épp a bizonyítékok köréből kizárásra, vagy épp nem volt alkalmas arra, hogy az érdemi döntés alapjául szolgáljon, mert az a bírói indokolás alapján aggályos volt, vagy valamilyen hiányosságban szenvedett, amelyet az eljárás keretében pótolni nem lehetett.

Ugyanakkor az állításom mégsem került teljes mértékben igazolásra, hiszen azt állítottam, hogy az eljáró bíróság valószínűleg nem merete felvállalni azt, hogy támadható ítéletet hozzon azáltal, hogy az eljárás során a tisztességes eljáráshoz való jog, a pártatlanság, függetlenség követelménye nem érvényesül maximálisan. Ezt álláspontom szerint akkor tudtam volna leginkább alátámasztani, ha a jogorvoslati eljárás keretében a másodfok vagy épp a Kúria az elsőfokú bíróság eljárási szabálysértését állapítja meg és vagy hatályon kívül helyezi a határozatot és új eljárásra utasítja, vagy ebből az okból megváltoztatja. Ugyanakkor sok esetben a fellebbviteli bíróság ezen az alapon nem állapított meg eljárási szabálysértést, így ilyen következtetést levonni nem lehetett.

IX.4. Záró gondolatok, de lege ferenda javaslatok

Az értekezés célja az volt, hogy a magánszakértői intézményt – annak történeti előzményeivel – vizsgálja teljeskörűen. Az értekezés a jogtörténeti elemzés mellett gyakorlati vizsgálatra fókuszált, így a kodifikációs törekvések gyakorlatban való alkalmazására, a jogintézmény esetleges hiányosságaira és azokra az okokra kívánt rávilágítani, amelyekre visszavezethető az, hogy a magánszakértői bizonyítás előtérbe helyezése a vártnál kevésbé érvényesült. Az értekezés nem a kodifikációs munkálatok és az elfogadott és hatályba lépett perrendtartás kritikáját kívánta megfogalmazni, úgy gondolom, hogy a jogalkotó megtette a szükséges jogszabályi módosításokat annak érdekében, hogy ez a jogintézmény széles körben elterjedjen a bizonyítási eljárásban, ugyanakkor a gyakorlat még nem követi olyan léptekben a módosítást, mint ahogyan az elvárt lett volna.

A szakértői és a magánszakértői intézmény hiányosságai miatt a gyakorlati problematikák megoldását nem feltétlen a Pp. vagy a Szaktv. módosításában látom, úgy gondolom, hogy a jogalkotó a jogszabályi rendelkezésekkel megfelelő háttérrel biztosított ennek a bizonyítási formának, ugyanakkor olyan intézkedések megtétele szükséges álláspontom szerint, ami, ha nem is közvetlenül, de közvetetten hat garanciális biztosítékként.

- 1) Bár az Igazságügyi Szakértői Kamara által meghatározott elvárások szigorodtak, amely a képzési rendszerre is kihat, mégis szükséges lenne több olyan fórumot biztosítani, ahol a szakértők szakmai kérdéseiket tárgyalhatják meg, szakmai párbeszédet folytathatnak.
- 2) Az igazságügyi szakértői névjegyzékben feltüntetésre kerül adott szakértőhöz az, hogy mely szakterületen rendelkezik kompetenciával. Ugyanakkor álláspontom szerint utalni kellene már a névjegyzékben a szakértő kompetenciájára részletesebben. Valószínűnek tartom, hogy olyan tág spektrumot ölel fel, hogy milyen szakkérdések merülhetnek fel az adott kompetencia körében, amelyet meghatározni, amelyre választ adni, részletezni lehetetlen is lenne, de szükségesnek érzem kiegészíteni a névjegyzékben való adatokat akár a szakértő önéletrajzával, vagy olyan hasznos információkkal, amely a szakmai jártasságot, tapasztalatot jelzi a közönség felé. Mint ahogyan már korábban is részleteztem, adott képzéssel nagyon szerteágazó

szakkérdések és szakterületek részére ad jogosultságot az adott szakértőnek. Nem elvárható így egy villamosmérnöktől, hogy ugyanolyan szakmai jártassággal tudjon eljárni egy zajhatásmérés során, mint egy épületenergetikai szakkérdés kapcsán.

Az egyértelműbb és részletesebb kompetencia nagyobb hajlandóságot keltene a felekben arra, hogy a szakmai kérdések bizonyítását az ezek ismeretében bizalommal kiválasztott magánszakértőre bízzák.

A szakértői névjegyzékben feltüntetett szakterületek nem elegendőek ahhoz, hogy kétséget kizáróan megállapítható legyen a szakértő jártassága az adott szakkérdés tekintetében. Tekintettel arra, hogy a bíróság – mint szakmai jártassággal és különleges szakértelemmel nem rendelkező – a szakértői véleményt ugyan értékeli, annak a kompetencia körében való felülvizsgálata mégis aránytalanul nagy terhet ró a bíróságra és olykor anomáliát eredményez. Ez a rendszer bevezetése álláspontom szerint segítheti a szakvélemény bírói értékelését is, azaz hatékonyan, időt és költségeket spórolva lehetne szakértői bizonyítást lefolytatni.

- 3) Álláspontom szerint a bírói gyakorlat nem zárkozott még fel teljesen a magánszakértői intézményhez, amely az új Pp. egyik nívuma is, hiszen eddig a szabályozására nem került sor, melyet talán azzal lehetne elősegíteni, hogy a bírót terhelő pervezetés körébe sorolandó feladatokat csökkentve a szükséges kioktatásokat elhagyjuk, mivel a bíróságra a magánszakértői intézménnyel (annak eljárásjogi értékelésével, az anyagi pervezetésével, később az érdemi értékelésével) számos plusz feladatot adunk.
- 4) Álláspontom szerint nem megengedhető annak a gyakorlatnak az elterjedése, hogy magánszakértői vélemény elfogadhatatlan legyen az ellenérdekű fél bevonásának elmaradása miatti aggályosság okán. A szakértő hozott anyagból dolgozik, természetesen, ha az egyik féllel köt megbízási jogviszonyt, akkor leginkább a tőle kapott iratokra és adatokra támaszkodhat. Erre tekintettel nem várható el, hogy teljeskörű és pontos legyen abban az esetben, ha az ellenérdekű fél nem vesz részt az eljárásban – nem akar részt venni és ezzel hátráltatja a bizonyítás lefolytatását, ugyanakkor a bírói gyakorlat alapján jelentős azon magánszakértői vélemények száma, amelyek nem amiatt zárandók ki a bizonyítékok köréből, mert a logika alapján nem győzték meg a bíróságot, vagy ellentmondásokat tartalmaznak, amelyet feloldani nem lehetett, hanem azért, mert olyan formai vagy tartalmi hiányosságokban szenvednek (pl: nem értesítették a vizsgálatról az ellenérdekű felet, ha mégis, akkor nem

tájékoztatták arról, hogy észrevételt tehet, nyilatkozatot tehet, jelen lehet a vizsgálat során, vagy épp nem tartalmazza a szakvélemény az alkalmazható módszereket, melyből megjelöli a szakértő melyiket alkalmazta és miért amellet tette a voksát), amelyek abszolút kiküszöbölhetőek lennének.

Ezt véleményem szerint akként lehetne megoldani, hogy a szakértőnek – lévén, hogy magánszakértő is csak igazságügyi szakértő lehet, akinek tisztában kell lennie a Pp. vonatkozó rendelkezéseivel, ha megbízást fogad el – azt a köteleességét, hogy olyan szakértői véleményt kell adnia, amelyben legalább a formai és kötelező tartalmi követelményekre kellően odafigyel, megfelelő eszközökkel – különösen a szakmai felügyeletet ellátó testület részéről – ki lehessen kényszeríteni.

- 5) A Kamara általi ellenőrzés és értékelés szerepének nagyobb teret engednék, és a szakértői vélemények eredményei, felhasználhatósága alapján biztosítanám a névjegyzékben való fennmaradást is. A névjegyzékből való törlés esetei között ugyanis olyan általános okok szerepelnek – kivéve, ha a kirendelést követő egy éven belül a szakértői véleményt nem készíti el a szakértő –, amelyek nem érdemileg értékelik a szakértő munkáját és állítanak egyfajta mércét, amely a jó, gondos szakmai eljárást garantálja. Más, külföldi jogrendszerekben nem korlátlan a névjegyzékbe történő felvétel, annak lejáratát szabnak, így nagyobb kontroll alatt állnak az igazságügyi szakértők.
- 6) A perhatékonyság elősegítése érdekében a törvény a szakértői bizonyítás különböző útjainak együttes alkalmazását korlátozza. Alapvetően a törvény rendelkezéseiből és a kialakult bírói gyakorlat alapján is elmondható, hogy a szakértői véleményt írásban kell megtenni és a felek kérdéseire történő válaszadás, valamint szakértői vélemény kiegészítése is elsődlegesen írásban történik. Az esetek jelentős részéről ezért a szakértő szóbeli meghallgatására nem kerül sor, csak akkor, ha a szakértő véleménye aggályos, ellentmondásos. Ez azonban álláspontom szerint bizonyos esetekben kontraproduktív és a perek elhúzódásához vezethet. Kevés azon esetek száma, ahol a szakértők a tárgyaláson szakmai vitát folytathatnak, tekintettel arra, hogy nincs konfrontáció.

- 7) Ugyan jelenleg is képzési előfeltételhez kötött az igazságügyi szakértői névjegyzékbe való felvétel, ugyanakkor a tevékenységet végző és névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértők részére – attól függően, hogy névjegyzékbe való felvételük időben mikorra tehető – eltérő követelmény került megállapításra, amely éket vert a szakértők generációi között. A szakértői vélemény garanciális biztosítékát jelentené, ha az igazságügyi szakértők részére kollektíven és azonos képzési feltételeket állapítanának meg függetlenül attól, hogy valaki egy éve vagy 40 éve végez szakértői tevékenységet, hiszen a technika és a tudomány fejlődése, az újítások megkövetelik azt, hogy a szakértők tudása naprakész legyen.

IX.5. Zárszó

A dolgozat egésze a magánszakértői intézmény bemutatására törekedett egészen a jogtörténeti kitekintésektől kezdve a hatályos jogszabályi rendelkezésekig. Célul tűzte ki azon túl, hogy a bizonyítás rendszerében elhelyezze az intézményt, azt is, hogy a kodifikációs törekvést bemutassa, melyet a szakértői szerepre vonatkozó eltérő felfogás, a jogbiztonság érvényesülésének egyre gyakorta jelentkező hiánya, a számtalan törvénymódosítás okozta koherencia-zavarok sürgettek. A magánszakértői intézmény nagyszerű újítása a perrendtartásunknak, mely ugyan korábban sem volt ismeretlen jogintézmény, annak részletes szabályozására, és a többi szakértői úttal azonos, egyenrangú elhelyezésére a bizonyítási eszközök palettáján az új perrendtartás megalkotásával került sor.

Úgy gondolom – habár számos kérdés, jogelméleti probléma merült fel a magánszakértői intézmény kapcsán, amely a gyakorlati alkalmazás egyik akadálya –, hogy a magánszakértői bizonyítás alkalmas arra, hogy a perek hatékony, eredményes befejezését szolgálja, melyre a jogalkotó megfelelő normaszöveget is alkotott. Ha sikerül a gyakorlatban is felzárkózni a normaszöveghez és a jogalkotói célkitűzést biztosítani azáltal, hogy ez a bizonyítási mód előtérbe kerül, úgy egy hosszú távon működőképes rendszert lehet kialakítani, amely a bizonyítási eljárást könnyebbé, gyorsabbá, hatékonyabbá tenné. A dolgozat törekedett annak részletes bemutatására, hogy általánosságban a szakértői bizonyításnak, azon belül is a magánszakértői bizonyításnak milyen garanciális biztosítékai vannak, amelyek segítik a jogalkalmazót

abban, hogy a magánszakértői bizonyítás egy elfogadott, alkalmazott, gyakorlatias bizonyítási eszközzé váljon.

A magánszakértői vélemények értékelése című fejezet segítséget nyújt abban, hogy a bíróság és azon kívüli egyéb, Kamara illetve hatóság általi értékelés milyen szempontok alapján történik. A dolgozat záró érdemi fejezetét a nemzetközi kitekintés adta, mely kapcsán megállapítható, hogy az angolszász és kontinentális jogrendszerek is ismerik a magánszakértői intézményt, és azt – a magyar jogrendszerrel eltérően – nem kellő részletességgel, de szabályozzák. A nemzetközi kitekintésekből látható, hogy a hazai kodifikációs folyamatok során, egészen az 1911. évi Pp.-től kezdődően, mintául szolgáltak a nemzetközi szabályozási elvek, amelyek egy részét – jellegét tekintve – a hazai szabályozás is átvett és követett.

A záró, összefoglaló fejezet arra törekedett, hogy a dolgozat elején feltett hipotéziseket igazolja vagy elvesse, és a kutatás eredményeként levont következtetéseket bemutassa. Mivel azonban az általam bemutatott magánszakértői intézménnyel kapcsolatosan is számos gyakorlati alkalmazásbeli nehézség, kérdés merült fel, így de lege ferenda javaslatokat is megfogalmaztam, amely remélhetőleg tartalmaz olyan felvetéseket, amelyek a jogalkotás, jogalkalmazás számára hasznosíthatók lesznek.

Irodalomjegyzék

Könyvek, tanulmányok

APRÓ Ferenc: *Az igazságügyi szakértő és a „magánszakértő”*. *Bírák Lapja*, 1993/2. szám, 116. oldal

ÁROK Krisztián – KÖMÜVES Barbara: *Eljárásjogi science fiction, avagy a magánszakértő mint tanú a polgári perben.*, *Jogtudományi Közlöny*, 2017/3

ÁRVAI Béla: *A ténymegállapítás inflálódása, avagy a bizonyítás rehabilitációja a szakértő szemével*. *Magyar Jog*, Budapest, 2009/10. szám 612. oldal

ÁRVAI Béla: *A szakértői kompetencia és az igazságszolgáltatás, a jogalkotás zavarai*. *Magyar Jog*, Budapest, 2009/6. szám 348-351. oldal

BÁNÁTI János: *A szakértői bizonyításról védői szemszögből* In: Bonux Iudes Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából (szerk.): MOLNÁR Gábor Miklós – KOLTAY András, Pázmány Press, Budapest 2008., 18-25. oldal

BÁNYAI István: *Quid licet non licet bovi?* *Magyar Jog*, Budapest, 2009/3. szám 173. oldal

BÁNYAI István: *Az igazságügyi szakértői tevékenység módszertani kérdései*. *Magyar Jog*, Budapest, 2016/7-8. szám 438. oldal

BÁNYAI István: *Az igazságügyi szakértői bizonyítás módszertani kérdései*, *Közjegyzők Közlönye* 2014., 5. szám

BÁNYAI István: *„Egy igazságügyi szakértő naplójából” – Az igazságügyi szakértői bizonyítás módszertani kérdései*, *Közjegyzők Közlönye*, 2014/5., 29-33. oldal

BÁNYAI István: *Az igazságügyi szakértő helye, szerepe a döntéshozatalban*. In: *Magyar Jog*. 2020/2. sz.

BÁNYAI István: *„Expertológia” az egységes igazságügyi szakértői módszertan keretei*. *Magyar Jog*, 2017/7-8., 505.-516. oldal

BÁNYAI István: *Mitől „rossz” egy szakvélemény?* *Mérnök Újság*, Budapest, 2008/12. sz. 31. oldal

BÁNYAI István: *Jogkérdés, szakkérdés, ténykérdés, ténytanú, ténybíró - az igazságügyi szakértői tevékenység keretei* (Közjegyzők Közlönye, 2016/3., 14-15. oldal)

BARTA Judit: *A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per és a szakvéleményekkel kapcsolatos gyakorlati kérdések*, Ünnepi kötet Prof. Szabó Imre 70. Születésnapjára. 35-36. oldal

BARTAL Géza: *Magánszakértői vélemény az új Pp.-ben*, Magyar Jog, Budapest, 2018/6. 322. oldal

CSÉFFAI Attila Csaba: *Az igazságügyi szakértő függetlensége a kirendelés során*. Magyar Jog, Budapest, 2012/11. szám 653-654. oldal

CSÉFFAI Attila Csaba: *A szakértőhöz való alkotmányos jog*, Jogi Közlöny, 2020/10. 460-470. oldal

CSÉFFAI Attila: *A szakvélemény evolúciója a Pp.-ben*. Jogi Közlöny, 2014/12., 591-600. oldal

CSIRMAZ László: *Joggyakorlat elemzés – Szakértői bizonyítás – Szakértői kompetencia*. In: *A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban*, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Budapest. 2014. 64. oldal

CSIRMAZ László: *A szakvélemény elkészítésének főbb szabályai és a módszertani levelek problémája*, In: Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport: Összefoglaló vélemény. *A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban* (Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből, Budapest, 2014., 158-169. oldal

DÖME Attila – *Bizonyítás* In: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Polgári eljárásjog rovat, rovatszerkesztő: Harsági Viktória) <http://ijoten.hu/szocikk/bizonyitas> , 2019. 1. oldal (letöltés ideje: 2024. 04. 12.)

DÖME Attila: *A szakértői bizonyítás*. In: KENGYEL Miklós (szerk.): *A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve*. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 220-228. oldal

DÖME Attila: *A bizonyítás általános szabályai*, in VARGA István (szerk.): *A Polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja II.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018., 1100. oldal

DÖME Attila, DZSULA Mariann, GÁLL Tamás, GÁSPÁRNÉ BARABÁNY Judit, KOVÁCS János, LÉGRÁDI István, PAPP Zsuzsanna, PARLAGI Máttyás, POMEILS András, VOGYICSKA Petra, ZAICSEK Károly

Bizonyítás In: VARGA István, ÉLESS Tamás: *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. és a Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft. közös kiadása, Budapest, 2016. 15-17, 33-39., 386., 467-469. oldal

ERDEI Árpád: *Tény és jog a szakvéleményben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1987, 114. oldal

FARKAS József: *A bizonyítás a polgári perben*. Budapest, 1956. 56. oldal

FARKAS József – KENGYEL Miklós: *Bizonyítás a polgári perben*, Budapest, KJK-KERSZÖV, 2005, 23–32., 57-70. oldal

FARKAS József: *A bizonyítás*. In: *Egységes jegyzet I.* 1978. 329. oldal

FENYVESI Csaba- HERKE Csongor- TREMMEL Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest-Pécs, 2004. 213-214. oldal

GIMESI Ágnes: *Szakértő – szakértelem*. In: Tóth Mihály: *Büntető eljárásjogi olvasókönyv.*, Budapest, Osiris Kiadó, 2003., 233. oldal

GRÓSZ Tamás: *Szakértői bizonyítás a polgári peres eljárásban*. Debreceni Jogi Műhely, Debrecen 2011/4. szám

http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2011/szakertoi_bizonyitas_a_polgari_peres_eljarasban/

GRÓSZ Tamás: *A szakértő extrém felelősségéről* In: *Gályapadból laboratóriumot, tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015. 165–176. oldal

HAJNAL Péter - HUSZÁRNÉ DR. OLÁH Éva: *A magánszakértői véleményre vonatkozó észrevételek*. Kúriai Döntések, LXIII. évfolyam, 2015. január 1. szám, Budapest, 99. oldal

HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikáció az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*. HVGORAC Budapest, 2014. 42-43 oldal, 61. oldal

HARTAI László: *Az igazság érvényesülésének anyagi jogi problémái a polgári perben*. JK, 1971/7. 350-359. oldal

HAUPT Egon: *Perrend és bizonyítás*. In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014. 474-488. oldal

- HÁMOSI Vilmos: *Az igazság és megállapítása a polgári perben*, Magyar Jog, 1961/11., 507-523. oldal
- HORNYACSEK Júlia: *A tudományos kutatás elmélete és módszertana*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 2014. 16 oldal
- IDZIGNÉ NOVÁK MARIANNA Csilla: *A szakértő státusváltozása a hazai büntetőeljárásban – különös tekintettel a kizárásra vonatkozó szabályokra*, monográfia, Győr 2018. 200. oldal
- IMREGH Géza: *Szakértői bizonyítás a polgári eljárásban*. Magyar Jog, 2002/11. 642. oldal
- KASER Max: *Das römische Zivilprozeßrecht*. München, 1966. 84. oldal
- Karl. R. POPPER: *A tudományos kutatás logikája*, fordította: Petri György és Szegedi Péter, Európa Könyvkiadó, 1997. 31. oldal
- KATONA Géza: *Valós vagy valótlan?* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990. 308. oldal
- KÁRMÁN Gabriella: *A kriminalisztikai szakértői bizonyítás*. A doktori értekezés tézisei. ELTE, Budapest, 2017., 20. oldal
- KENGYEL Miklós - FARKAS József: *Bizonyítás a polgári perben*. Complex Kiadó, Budapest, 2005. 159. oldal, 164-165. oldal
- KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben.*, Osiris kiadó, Budapest, 2003.
- KENGYEL Miklós: *A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve*, Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2005. 42. oldal, 266. oldal
- KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2013.
http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/2011_0001_520_magyar_polgari_eljarasjog/ch02s03.html 1-7. rész
- KERTÉSZ Imre: *A poligráfós vizsgálat helye a büntetőeljárásban I. rész*. Főiskolai Figyelő. 1990/2. sz. Budapest, 1990. 117. oldal
- KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Budapest, 2000. 217. oldal
- KISS Attila: *A perkonzentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján*. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, PhD. dolgozat, Debrecen, 2021. 180. oldal

Franz KLEIN: *Betrachtungen über die Probleme der Zivilprozessreform in Österreich*. Pro futuro. Leipzig, 1891. 117. oldal

KOVÁCS Gábor: *Az igazságügyi szakértő jogi felelőssége*. In: Tremmel Flórián, Fenyvesi Csaba, Mészáros Bence (szerk.) *Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban: Dezső László emlékkönyv*. Pécs, 2005. 81-87. oldal, 179. oldal (Studia Iuridica Auctoritate Univesitatis Pécs Publicata, 137.)

KOVÁCS Gábor.: *Igazságügyi szakértők átértékelődő szerepe a büntetőeljáráásban*. In: BIHARI Mihály, PATYI András (szerk.) *Ünnepi kötet Szalay Gyula tiszteletére, 65. születésnapjára*. Győr, Universitas-Győr, 2010. 310. oldal

KOVÁCS Gábor: *Szakkonzultáns és társzakértő szerepe az orvosszakértői bizonyításban*, Magyar Jog, 2016/11. 653-658. oldal

KOVÁCS Marcell: *A polgári perrendtartás magyarázata*. Budapest, 1928. 745. oldal

KUHN Kata: *A szakértői tevékenység törvényi szabályozása az osztrák jogban*. Belügyi Szemle 2005/10. 45-48. oldal

LÁBADY Tamás-KENGYEL Miklós: *A polgári perbeli szakértői bizonyítás időszerű kérdései*. Magyar Jog, Budapest, 1982/11. szám 1008. és 1011. oldal

MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Franklin- Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, Budapest, második teljesen átdolgozott kiadás, 1924. 218. oldal, 449. oldal

MAGYARY Géza – NIZSALOVSKY Endre: *A magyar polgári perjog 3. kiadás*, Budapest, 1939. 383-388. oldal

MENGER Anton: *Über die soziale Aufgaben der Rechtswissenschaft*. Wien, 1895.

MESZLÉNYI Artúr: *Bevezető a Polgári Perrendtartásba*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1911., 269. oldal

METZINGER Péter: *Magánszakértői vélemény az új Pp.-ben*, in Bodzási Balázs (szerk.) *Jogászegyleti Értekezések*, Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022. 331. oldal

METZINGER Péter: *A szakértői bizonyítás hatékonysága a gazdasági perekben, de lege lata és de lege ferenda*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pázmány Law Working Papers, 2012/13. 11-13. oldal

MOLNÁR Ambrus: *A magánszakértői vélemény perjogi helyzete a polgári eljárásban*, Kúriai döntések, LXII. évfolyam, 2014. december, 12. szám 1327-1331. oldal

- MOLNÁR Ambrus: *A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben.* Előterjesztés a Fővárosi Ítéletábla Polgári Kollégiumának ülésére, 2008. 17. oldal
- MOLNÁR Ambrus: *A szakértő kirendelésének jogalkalmazási kérdései.* In: *A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény.* Budapest. 2014. 132. oldal
- MOLNÁR Ambrus: *A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben,* in *Magyar Jog,* 2009. 3. szám, 137. oldal
- MÓRA Mihály: *A bizonyítás.* In *Polgári eljárásjog II.* 1959. 356. oldal
- NAGEL Heirich – BAJONS Ena – MARLIS: *Beweis – Preuve – Evidence. Grundzüge des zivilprozessualen Beweisrechts in Europe.,* Baden-Baden, 2023.
- NAGY Adrienn: *Új jogintézmény a polgári perbeli bizonyítás szabályozásában,* *Jogtudományi Közlöny,* 2018/1. 6. oldal
- NÉMETH János – KISS Daisy: (szerk.) *A polgári perrendtartás magyarázata.* Comlex Kiadó Kft. Budapest, 2007. 90-1000. oldal
- NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő: *Polgári eljárásjog,* Budapest, 1968, 114. oldal
- NOGEL Mónika: *Igazságügyi szakértői vélemények hiteltérdemlősége a büntetőeljárásban.* Pécs, 2018. 222. oldal
- NOGEL Mónika: *Az igazságügyi szakértői vélemények hiteltérdemlősége a büntetőeljárásban,* *Doktori Értekezés,* Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs., 2018., 61. oldal
- NOVÁK István: *A bíró és a szakértő (Gondolatok egy gyakorlati témától – több változatban.)* *Magyar Jog* 1991/6. szám 359-360. oldal
- NYILAS Anna: *A szakvélemény helye és szerepe a polgári peres bizonyításban – Az aggályosság megítélése,* *Jog-Állam-Politika,* 2022/4., 99-134. oldal
- OSZTOVITS András (szerk.): *Polgári eljárásjog I.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013. 358-360. oldal, 363-364. oldal
- OSZTOVITS András (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nagykommentárja.* Opten Informatikai Kft. Budapest, 2015. 632. oldal
- PANKOTAINÉ NAGY Gabriella: *Elő(leges)zetes bizonyítás múltja és jelene a magyar polgári eljárásjogban,* *Közjegyzők Közlönye,* 2009/6., 25-34. oldal

PARLAGI Mátyás: *A szakértői bizonyítás újraszabályozásának szükségességéről*. In: NÉMETH János- VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014. 509-527. oldal

PARLAGI Mátyás: *Szakértők* In Varga István (szerk.) *A Polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja II.*, Budapest, HVG-ORAC Kiadó, 2018., 1246. oldal

PETRIK Ferenc: *Polgári eljárásjog I-II.- új Pp. – Kommentár a gyakorlat számára*, Harmadik kiadás, ORAC Kiadó, Budapest 2023. <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986> (letöltés ideje: 2024. 04. 16.)

PRIBULA László: *A szakértői díj meghatározásának gyakorlati problémái a megújított polgári perrendi modellben*. Jogi Közlöny 2022/2., 49-51. oldal

ROSENBERG – SCHWAB – GOTTWALD (2004) 14-15. LEIPOLD, Dieter: *Prozessförderungspflicht der partien und rechtliche Verantwortung*. ZJP 1980/93. 240-241. oldal

ROSENBERG, Leo – SCHWAB, Karl HEINZ – GOTTWALD, Peter: *Zivilprozessrecht*. 16. Aufl. München BECK 2004. 751.; FASCHING, Hans – KONECNY, Andeas (Hrsg.): *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*. 1-3. Bde. Wien, 2004. III. 567. oldal

POZSÁRKÓ András Márk - WEICH Lili (2020): *A műhibaperek jogi aspektusai*. In: JURA. 2020/2. sz.

SÁRFFY Andor: *Magyar polgári perjog*. Budapest, 1946. 290-292. oldal

SZABÓ Imre: *A bíróság és a szakértők együttműködése a polgári perekben*, in *Egységesülő polgári eljárásjog Európában* (szerk.: Wopera Zs., Asztalos Zs.), HVG-Orac, Budapest, 2009, 176. oldal

SZABÓ Imre: *Perhatékonyság és perceselexmények időszerűségének elve* In: Varga István (szerk): *Codificatio processualis civilis, Studia in Honorem Németh János II.*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013., 39. oldal

SZALAI Péter: *XXI. Fejezet: Szakértők*. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 528. oldal

SZÉKELY János: *Magyarország és Románia polgári perjogának fejlődési sajátosságai a XX. század negyedik évtizedétől napjainkig*. PhD doktori értekezés műhelyvita anyaga 49-66.

oldal http://jog.unideb.hu/documents/doktori_dokumentumok/szekely-muhelyvita-ertekezes.pdf

SZILNER György (szerk.): *Alkalmazott jogszabályok - Polgári eljárásjog*. Novissima Kiadó, Budapest, 2016. 34-35. oldal

TREMME FLÓRIÁN: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2006.

TREMME FLÓRIÁN: *Az orvosi szakkérdés és a bírósági bizonyítás analógiája* In: Tremmel Flórián, Fenyvesi Csaba, Mészáros Bence (szerk.) *Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban: Dezső László emlékkönyv*. Pécs, 2005. 81-87. oldal 179. oldal, (Studia Iuridica Auctoritate Univesitatis Pécs Publicata, 137. oldal)

VARGA István - LÉGRÁDI István: *Az egyes bizonyítékok*. In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014. 495-500. oldal

VÁRDAI Viktória Jáde: *A szakértői vélemények megbízhatósága és validitása*. In: GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok "A változó rendészet aktuális kihívásai"* című tudományos konferenciáról Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2013. 372. oldal

VIRÁG Csaba – *A nemzetközi elméleti kitekintés* In. *Kúria Összefoglaló véleménye*, Budapest 2014.

WACH Adolf: *Vorträge über die Reichszivilprozeßordnung*. Bonn, 1896. 2. oldal

WIRTH Béla: *A szakértővé válás, a szakértői névjegyzék és a szakértői kompetencia egyes kérdései*, In: *Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló véleménye a szakértői bizonyításról*. Budapest, 2014. 48. oldal

WIRTH Béla - FERENCZ Miklós: *A szakértővé válás, a szakértői névjegyzék és a szakértői kompetencia egyes kérdései* In: *A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban*, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Budapest. 2014. 49-50. oldal

WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Wolters Kluwer Kiadó Kft. Budapest, 2016. 588-612. oldal

WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog II*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013. 114-115. oldal

WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 2017/4. 154-155. oldal

Jogszabályok, kommentárok, összefoglaló vélemények, internetes források

Kúria Joggyakorlat- Elemző Csoport, Összefoglaló vélemény – A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban
http://www.kuriabirosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf (letöltés ideje: 2024. 03. 29.)

Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye a perorvoslati bíróságok hatályon kívül helyezése tárgyában. <https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglvelemeney.pdf> (letöltés ideje: 2024.03.28.)

Zivilprozessordnung <https://dejure.org/gesetze/ZPO>

Civil Procedure Rules 1998. (77th Update) <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules>

ACCESS TO JUSTICE - LORD WOOLF'S FINAL REPORT:
<http://www.prnewswire.co.uk/news-releases/access-to-justice---lord-woolfs-final-report-156128445.html>

8/1990. (IV.23.) AB határozat

9/1992. (I.30.) AB határozat

24/1971. (VI.8.) Kormányrendelet- <http://www.epitinfo.hu/index.php/articles/25/21193/a-szakerto-fogalma-a-szakertoi-cim-hasznalatanak-jogosultsaga>

1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában
<http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5376>

1893. évi XVIII. törvénycikk a sommás eljárásról

1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról

1925. évi VIII. törvénycikk a polgári eljárás és az igazságügyi szervezet módosításáról

1930. évi XXXIV. törvénycikk a törvénykezés egyszerűsítéséről

1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

1954. évi VI törvény a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról

1957. évi VIII. törvény a polgári perrendtartás egyes rendelkezéseinek módosításáról

1979. évi 31. törvényerejű rendelet az egyes polgári eljárásjogi szabályok módosításáról

1992. évi LXVIII. törvény polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényben és az ehhez kapcsolódó jogszabályokban a felülvizsgálati eljárás megteremtéséről

1995. évi LX. törvény, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról

1997. évi LXXII. törvény a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról

1999. évi CX. törvény az Országos Ítéletábrá székelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról (VIII. Pp. novella)

2008. évi XXX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról

2005. évi XLVII. törvény az igazságügyi szakértői tevékenységről

2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről

Az új polgári perrendtartás koncepciója
<http://www.kormany.hu/download/f/ca/30000/20150128%20Az%20C3%BAj%20polg%C3%A1ri%20perrendtart%C3%A1s%20koncepti%C3%B3ja.pdf> (2024. 04. 13.)

A polgári perrendtartásról szóló törvény tervezete 2016. április 11.
http://www.kormany.hu/download/c/4c/a0000/20160411%20Pp%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s_honlapra.pdf#%21DocumentBrowse (letöltés ideje: 2024. 04. 13.)

T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról Budapest, 2016. szeptember
http://www.parlament.hu/folyamatban-levo-torvenyjavaslatok?p_auth=cUocZhrU&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column1&p_p_col_count=1&_pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcpls%2Fogy_irom.irom_adat%3Fp_ckl%3D40%26p_izon%3D11900 (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

A polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013.(V.17.) Korm. határozat által elkészíteni rendelt Koncepció I. tervezete szerk. Varga István. 2014. kézirat 2015.229.

Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (81) 7. számú ajánlás <http://kuria-birosag.hu/hu/etmb/r-81-7-az-igazsagszolgalatas-igenybevetelet-megkonnyito-eszkozokrol>

Indokolások Tára 2020/148. a 2020. évi CXIX. törvényhez tartozó végső előterjesztői indokolás

Az egyes tudományterületekhez tartozó tudományágak, valamint a művészeti ágak felsorolásáról szóló 169/2000. (IX. 29.) Korm. rendelet

2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról

<https://misk.hu/index.php/tudastar/kamarai-modszertani-levelek>

Bírósági határozatok

AEÉ 2010/9./I.

BDT 2001. 181.

BDT 2001. 444.

BDT2003. 759.

BDT 2005. 1092.

BDT 2010. 2209.

BH 1983. 233.

BH 1985.223.

BH 1992. 270.

BH 1998. 272.

BH 1999. 169.

BH 1999. 365.

BH 2000. 208.

BH 2003. 17.

BH 2005. 147.

BH 2007. 192.

BH 2010.186

BH 2012.19

BH 2012.175.

EBH 2005.1359.

EBH 2007. 1601.

KGD 2005.146.

Alkotmánybíróság 1/1994. (I.7.) AB határozat

Alkotmánybíróság 22/2014. (VII.15.) AB határozat

CKOT 2017. 11. 20-21. 26. számú állásfoglalása

CKOT 2017. 11. 20-21. 44. számú állásfoglalása

CKOT 2017. 11. 20-21. 45. számú állásfoglalása

CKOT 2017. 07. 7. 8. számú állásfoglalása

Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.444/2022/15. számú ítélete

Debreceni Ítéltábla Pf. II.20.096/2022/6. számú végzése

Debreceni Járásbíróság 32.P.21.222/2019/33. számú ítélete

Debreceni Járásbíróság 32.P.22.719/2020/23. számú ítélete

Debreceni Törvényszék 1.Pf.21.004/2020/3. számú végzése

Fővárosi Ítéltábla 9.Pkf.26.674/2018/62. számú végzése

Fővárosi Ítéltábla 7.Pf. 20.229/2019/7. számú ítélete

Fővárosi Ítéltábla 3.Pf. 21.029/2019/5/II. számú részítélete

Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.679/2021/8/II. számú végzése

Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.195/2022/9. számú ítélete

Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.083/2023/7/II. számú ítélete

Fővárosi Törvényszék 105.K.700.695/2018/17. számú ítélete

Fővárosi Törvényszék 103.K.700.734/2018/15. számú ítélete

Fővárosi Törvényszék 30.G.40.209/2021/25. számú ítélete

Fővárosi Törvényszék 5.G.40.453/2017/53. számú ítélete

Kúria Pfv. I. 20.686/2014. végzése (közzétéve: BH 2015.5.205.)

Kúria Pfv.I.20.822/2014/7. ítélete (közzétéve: BH 2015.8.335.)

Kúria Kfv.III.35.245/2015/5. számú végzése

Kúria Kfv.II.37.397/2015/7. számú ítélete

Kúria Kfv.II.37.281/2015/4. számú ítélete

Kúria Kfv.II.37.824/2015/9. számú ítélete

Kúria Pfv.I.20.662/2016/4. számú ítélete

Kúria Kfv.I.35.032/2018/7. számú ítélete

Kúria Kfv.I.35.482/2020/5. számú ítélete

Kúria Kf.IV.38.015/2018/5. számú ítélete

Kúria Kfv.X.37.416/2019/4. számú ítélete

Kúria Kfv.X.37.763/2019/6. számú ítélete
Kúria Pfv.IV.20.992/2019/5. számú ítélete
Kúria Pfv.II.20.263/2020/5. számú ítélete
Kúria Kfv.II.37.319/2020/7. számú ítélete
Kúria Pfv. I.20.728/2021/6. számú ítélete
Kúria Pfv.IV.20.154/2022/8. számú ítélete
Kúria Gfv.V.30.208/2023/4. számú ítélete (közzétéve: BH 2024.3.65.)
Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának J.pe.I.60.023/2022/7. számú határozata
Legfelsőbb Bíróság Pfv. VI. 20.500/2011/6. számú végzése (közzétéve: BH 2012. 7. 175.)
Magyar Királyi Curia 1905. szeptember 21. napján kelt 1516/1904. számú ítélete
Miskolci Törvényszék 13.K.700.544/2021/14. számú ítélete
Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.012/2023/7. számú ítélete (közzétéve: BDT 2023. 4672)
Legfelsőbb Bíróság Pf.VIII.20.311/2007. számú végzése (közzétéve: BH 2008. 2.74.)